

TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARSHUNOSLIGI

I qism

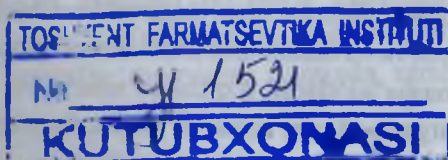
**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**SH.Z.UMAROVA, M.N.ZIYAYEVA, G.M.IKRAMOVA
G.E.SADIQOVA, Z.MAMATQULOV**

**TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA
TOVARSHUNOSLIGI**

I qism

*O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi
tomonidan 5510500 – Farmatsiya (Farmatsevtika ishi),
5510500 – Farmatsiya (Klinik farmatsiya), 5510500 – Farmatsiya
(Farmatsevtik tahlil) ta‘lim yo‘nalishi talabalari uchun o‘quv
qo‘llanma sifatida tavsiya etilgan.*

**TOSHKENT
«YANGI NASHR»**

2016

UO'K: 821. 223. 8 – 1
84.4(50')

Sh.Z.Umarova

Tibbiyot va farmatsevtika tovarshunosligi. I qism.

Sh.Z.Umarova va boshqalar. Tibbiyot va farmatsevtika tovarshunosligi fanidan o'quv qo'llanmasi. – T.: 2016. — 320 b.

KBK 84.4(50')

ISBN-978-9943-22-223-6

Taqrizchilar:

U. J. Akromov – Farmatsevtlar malakasini oshirish fakulteti “Farmatsiya” kafedrasi mudiri, f.f.n,

A.A. Ashurov–O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash va-zirligi huzuridagi Dori vositalari va tibbiy texnika sifatini nazorat qilish Bosh boshqarmasi, DVESDM TTU va TB SNQ laboratoriyasi mudiri, f.f.n.

Mazkur o'quv qo'llamada “Tibbiyot va farmatsevtika tovarshunosligi” fanini o'qitish bo'yicha ta'lim texnologiyalari, ularni qo'llash bo'yicha o'quv-uslubiy tavsiyalar keltirilgan.

Ushbu o'quv qo'llama o'qituvchilar va Farmatsiya yo'nalishi talabalari uchun Tibbiyot va farmatsevtika tovarshunosligi fanidan ma'ruza, amaliy va seminar mashg'ulotlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarga asoslanga holda qo'llash uchun yozildi.

ISBN-978-9943-22-223-6

© «Yangi nashr», 2016

KIRISH

Talabalarga bilim berishda zamonaviy ta'lim texnologiyalarining ahamiyati to'g'risida so'z borganda Prezidentimiz I.A.Karimovning "O'quv jarayoniga yangi axborot va pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish, bolalarimizni komil insonlar etib tarbiyalashda jonbozlik ko'rsatadigan o'qituvchi va domlalariga e'tiborimizni yanada oshirish, qisqacha aytganda, ta'lim-tarbiya tizimini sifat jihatidan butunlay yangi bosqichga ko'tarish diqqatimiz markazida bo'lishi darkor"¹ degan so'zlarini ta'kidlash o'rinlidir. Bu masala "Barkamol avlod yili" Davlat dasturida ham asosiy yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilgan.

O'quv qo'llanma tarkibi kirish, ta'lim texnologiyasining konseptual asoslari, amaliy va seminar mashg'ulotlari mavzularining soatlar bo'yicha taqsimot jadvali, har bir amaliy seminar mashg'ulotlarida o'qitish texnologiyasidan iborat. O'quv qo'llanmada keltirilgan ta'lim texnologiyalarining har biri o'zida o'quv mashg'ulotini o'tkazish shart-sharoiti to'g'risida axborot materiallarini, pedagogik maqsad, vazifa va ko'zlangan natijalarni, o'quv mashg'ulotning rejasi, o'qitishning usul va vositalarini mujassamlashtirgan. Shuningdek, bu o'quv mashg'ulotining texnologik xaritasini, ya'ni o'qituvchi va o'quvchining mazkur o'quv mashg'ulotida erishadigan maqsadi bo'yicha hamkorlikdagi faoliyatning bosqichma-bosqich ta'riflanishini ham o'z ichiga oladi.

Ma'lumotlar maksimal darajada umumlashtirilgan va tartibga solingan.

¹ O'zbekiston Konstitutsiyasi – biz uchun demokratik taraqqiyot yo'lida va fuqarolik jamiyatini barpo etishda mustahkam poydevordir. – Prezident Islom Karimovning O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganligining 17 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi // Xalq so'zi, 2009-yil 6-dekabr.

Ularni o'zlashtirish va yodda saqlab qolishni kuchaytirish uchun jadval va chizmalardan foydalanilgan. Qo'llanmaning konseptual asoslari qismida dastlab «Tibbiyot tovarshunosligi» fanining vazifasi, dolzarbligi va ahamiyati, mazkur o'quv fanining tarkibiy tuzilishi, o'qitishning usul va vositalarini tanlashda tayanilgan konseptual fikrlar, kommunikatsiyalar, axborotlar berilib so'ngra loyihalashtirilgan o'qitish texnologiyalari taqdim qilingan.

Hozirgi kunda jahon tajribasidan ko'rinib turibdiki, ta'lim jarayoniga o'qitishning yangi, zamonaviy usul va vositlari kirib kelmoqda va samarali foydalanilmoqda. Jumladan, Toshkent Farmatsevtika institutida ham innovatsion va zamonaviy pedagogik g'oyalar amalga oshirilmoqda: o'qituvchi bilim olishning yagona manbayi bo'lib qolishi kerak emas, balki talabalar mustaqil ishlash jarayonining tashkilotchisi, maslahatchisi, o'quv jarayonining menejeri bo'lishi lozim. Ta'lim texnologiyasini ishlab chiqish asosida aynan shu g'oyalar yotadi.

“TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARSHUNOSLIGI” FANIDAN TA’LIM TEXNOLOGIYASINING KONSEPTUAL ASOSLARI

Ta’lim texnologiyasi insoniylik tamoyillariga tayanadi. Pedagogika va psixologiyada bu yo‘nalishning o‘ziga xosligi talabning individualligiga alohida e’tibor berish orqali namoyon bo‘ladi.

Shulardan kelib chiqqan holda **“Tibbiyot va farmatsevtika tovarshunosligi”** fanining ta’lim texnologiyalarini loyihalashtirishda quyidagi asosiy konseptual yondashuvlarga e’tibor berish kerak.

Ta’limning shaxsga yo‘naltirilganligi. O‘z mohiyatiga ko‘ra bu yo‘nalish ta’lim jarayonidagi barcha ishtirokchilarning to‘laqonli rivojlanishini ko‘zda tutadi. Bu esa davlat ta’lim standarti talablariga rioya qilgan holda o‘quvchining intellektual rivojlanishi darajasiga yo‘naltirilib qolmay, uning ruhiy-kasbiy va shaxsiy xususiyatlarini hisobga olishni ham anglatadi.

• **Tizimli yondashuv.** Ta’lim texnologiyasi tizimning barcha belgilarini o‘zida mujassam qilishi zarur: jarayonning mantiqiyliigi, undagi qismlarning o‘zaro aloqadorligi, yaxlitligi.

• **Amaliy yondashuv.** Shaxsda ish yuritish xususiyatlarini shakllantirishga ta’lim jarayonini yo‘naltirish; o‘quvchi faoliyatini faollashtirish va intensivlashtirish, o‘quv jarayonida uning barcha layoqati va imkoniyatlarini, sinchkovligi va tashabbuskorligini ishga solishni shart qilib qo‘yadi.

• **Dialogik yondashuv.** Ta’lim jarayonidagi ishtirokchi subyektlarning psixologik birligi va o‘zaro hamkorligini yaratish zaruratini belgilaydi. Natijada esa, shaxsning ijodiy faolligi va taqdimot kuchayadi.

• **Hamkorlikdagi ta’limni tashkil etish.** Demokratiya, tenglik, subyektlar munosabatida o‘qituvchi va o‘quvchining tengligi,

maqsadini va faoliyat mazmuni mazmunini birgalikda aniqlashni ko'zda tutadi.

- **Muammoli yondashuv.** Ta'lim jarayonini muammoli holatlar orqali namoyish qilish asosida o'quvchi bilan birgalikdagi hamkorlikni faollashtirish usullaridan biri yotadi. Bu jarayonda ilmiy bilishning obyektiv ziddiyatlarini aniqlash va ularni hal qilishning dialektik tafakkurni rivojlantirish va ularni analiy faoliyat mazmunida ijodiy ravishda qo'llash ta'minlanadi.

- **Axborot berishning eng yangi vosita va usullaridan foydalanish,** ya'ni o'quv jarayoniga kompyuter va axborot texnologiyalarini jalb qilish.

Yuqoridagi konseptual yondashuv va "Farmatsevtika iqtisodiyoti" fanining tarkibi, mazmuni, o'quv axborot hajmidan kelib chiqqan holda o'qitishning quyidagi usul va vositalari tanlab olindi.

- **O'qitish uslublari va texnikasi:** muloqot, muammoli usul, o'rgatuvchi o'yinlar, "aqliy hujum", insert, "Birgalikda o'rganamiz", ma'ruza (kirish ma'ruzasi, vizual ma'ruza, tematik, aniq holatlarni yechish, sharxlovchi, yakuniy).

- **O'qitishni tashkil qilish shakllari:** frontal, jamoa, guruhiy, dialog va o'zaro hamkorlikka asoslangan.

- **O'qitish vositalari:** odatdagi o'qitish vositalari (darslik, ma'ruza matni, tayanch konspekti, kodoskop)dan tashqari grafik organayzerlar, kompyuter va axborot texnologiyalari.

- **O'zaro aloqa vositalari:** nazorat natijalarining tahlili asosida o'qitishning diagnostikasi (tashxisi).

- **Boshqarishning usuli va vositalari.** O'quv mashg'ulotini texnologik karta ko'rinishida rejalashtirish o'quv mashg'ulotining bosqichlarini belgilab, qo'yilgan maqsadga erishishda o'quvchi va o'qituvchining hamkorlikdagi faoliyatini talabalarning auditoriyadan tashqari mustaqil ishlarini aniqlab beradi.

- **Monitoring va baholash.** O'quv mashg'uloti va butun kurs davomida o'qitish natijalarini kuzatib borish, o'quvchi faoliyatini har bir mashg'ulot va yil davomida reyting asosida baholash.

MA'RUZA MASHG'ULOTINI TASHKIL ETISHNING SHAKL VA XUSUSIYATLARI

№	Ma'ruza shakllari	O'ziga xos tavsiflovchi xususiyatlari
1.	Kirish ma'ruzasi	<p>Fan to'g'risida yaxlit tasavvur hamda ma'lum yo'nalishlar beradi.</p> <p>Pedagogik vazifasi: o'quvchini ushbu fanning vazifalari va maqsadi bilan tanishtirish, kasbiy tayyorgarlik tizimida uning o'rni va rolini belgilash, kursning qisqacha sharxini berish, fanning yutuqlari va taniqli olimlar nomlari bilan tanishtirib, kelajakdagi izlanishlarning yo'nalishini belgilash, tavsiya qilingan o'quv-uslubiy adabiyotlar tahlilini berish, hisobot va baholashning muddatlari va shakllarini belgilash.</p>
2.	Ma'ruza axborot	<p>Ma'ruzaning odatdagi an'anaviy turi. Pedagogik vazifasi: o'quv ma'lumotlarini bayon qilish va tushuntirish.</p>
3.	Sharhlovchi ma'ruza	<p>Bayon qilinayotgan nazariy fikrlarning o'zagini, ilmiy tushunchalar va butun kurs yoki bo'limlarining konseptual asosini tashkil etadi.</p> <p>Pedagogik vazifasi: ilmiy bilimlarni tizimlashtirishni amalga oshirish, fanlarning o'zaro aloqadorligini ochish.</p>

4.	Muammoli ma'ruza	<p>Yangi bilimlar qo'yilgan savol, masala, holatning muammoliligi orqali beriladi. Bunda o'quvchining o'qituvchi bilan birgalikdagi bilish jarayoni ilmiy izlanishga yaqinlashdi.</p> <p>Pedagogik vazifasi: yangi o'quv axborotining mazmunini ochish, muammoni qo'yish va uning yechimini topishni tashkil qilish, hozirgi zamon nuqtayi nazarlarini tahlil qilish</p>
5.	Vizual ma'ruza	<p>Ma'ruzaning mazkur shakli vizual materiallarni namoyish etish hamda ularga aniq va qisqa sharxlar berishga qaratilgan. Pedagogik vazifasi: yangi o'quv ma'lumotlarini o'qitishning texnik vositalari va audio, videotexnika yordamida berish.</p>

**TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARSHUNOSLIGI
FANIDAN MA'RUZA MASHG'ULOTLARIDA O'QITISH
TEXNOLOGIYASI**

1-MA'RUZA	TOVARSHUNOSLIKNING NAZARIY ASOSLARI
I.1. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODELI	
O'quv soati: 2 soat	Talabalar soni: 45 – 60 ta
<i>O'quv mashg'uloti shakli</i>	Kirish, vizual ma'ruza.
<i>O'quv mashg'ulotining rejasi:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tovarshunoslik fani haqida 2. Tovarshunoslik maqsadi, vazifalari 3. Tibbiyot va farmatsevtika tovarshunosligining tamoyillari 4. Farmatsevt-tovarshunos egallaydigan amaliy va nazariy ko'nikmalari 5. Tibbiy tovarlarning tasnifi 6. Tibbiyot tovarlarning O'zbekiston farmatsevtika bozorida holati
<i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> Talabalarni tovarshunoslik fanining maqsadi, vazifalari, farmatsevt egallaydigan amaliy ko'nikmalar, tibbiy tovarlar haqidagi ma'lumotlar bilan tanishtirish	

<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tovarshunoslik fani haqida tushuncha berish, uning maqsadi va vazifalari haqida ma'lumot bilan tanishtirish. • Tovarshunoslik fanining o'qitish natijasida farmatsevt – tovarshunos egallaydigan amaliy va nazariy ko'nikmalar bilan tanishtirish. • Tibbiy tovarlarni tasniflanishini o'rgatish. • O'zbekiston farmatsevtika bozoridagi tibbiy tovarlar haqida ma'lumot bilan tanishtirish 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari:</i> <i>Talaba</i></p> <p>Tovarshunoslik fani haqida ma'lumot oladilar fanning maqsadi va vazifalari bilan tanishadilar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tovarshunoslik fanining o'qitish natijasida farmatsevt – tovarshunos egallaydigan amaliy va nazariy ko'nikmalar bilan ta-nishadilar. • Tibbiy tovarlarni tasniflanishini o'rganadilar. • O'zbekiston farmatsevtika bozoridagi tibbiy tovarlar holati haqida ma'lumot oladilar.
<p><i>O'qitish usullari va texnikasi</i></p>	<p>Ko'rgazmali ma'ruza, tezkor so'rov</p>
<p><i>O'qitish vositalari</i></p>	<p>Ma'ruza matni, proektor, tarqatma materiallar, grafik organayzerlar.</p>
<p><i>O'qitish shakllari</i></p>	<p>Jamoa</p>
<p><i>O'qitish shart-sharoiti</i></p>	<p>Maxsus texnik vositalar bilan jihozlangan xona</p>
<p><i>Monitoring va baholash</i></p>	<p>Tezkor savol-javob, test savollari</p>

I.2. MA'RUZA. MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK XARITASI

Ta'lim shakli. Ish bosqichi	Faoliyat mazmuni	
	o'qituvchining	talabalarning
1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (5 daq.)	<p>1.1.Darsning avvalida talabalarga ma'ruzalar matni va topshiriqlar tarqatadi.</p> <p>1.2. Mashg'ulot mavzusi va maqsadini aytadi, talabalarga kutilayotgan natijalar yetkaziladi.</p> <p>Mashg'ulot ko'rgazmali va axborotli ma'ruza shaklida borishi ma'lum qilinadi.</p>	<p>1.1.Tinglaydilar, yozib oladilar, ma'ruza matnlaridan foydalanadilar</p>
2-bosqich. Asosiy bosqich (65 daq.)	<p>2.1.Mavzu rejasi, asosiy tushunchalar bilan tanishish taklif qilinadi(1-2,5-illovalar).</p> <p>2.2.Talabalarni ushbu mavzu bo'yicha PowerPoint tartibida tayyorlangan slaydlar bilan tanishtiriladi.</p>	<p>2.1.O'qiydilar.</p> <p>2.2.Tinglaydilar, daftarga ko'chirib oladilar.</p>
	<p>2.3.Mavzudagi umumiy tushunchalardan tezkor-so'rov o'tkaziladi (4-ilova).</p>	<p>2.3. Savollarga tezkor javob berishadi</p>

<p>3-bosqich. Yakuniy (10 daq)</p>	<p>3.1.Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi. 3.2. Mustaqil ish uchun topshiriq beriladi. Savollarga javob beradi</p>	<p>3.1. Savollar berishadi.</p>
--	---	---------------------------------

1-ilova

VIZUAL MATERIALLAR

“Tovarshunoslik”-tovarlarning asosiy tavsiflari, ularning iste'mol qiymatlarini aniqlovchi va ushbu tavsiflarni ta'minlovchi omillar haqidagi fandir

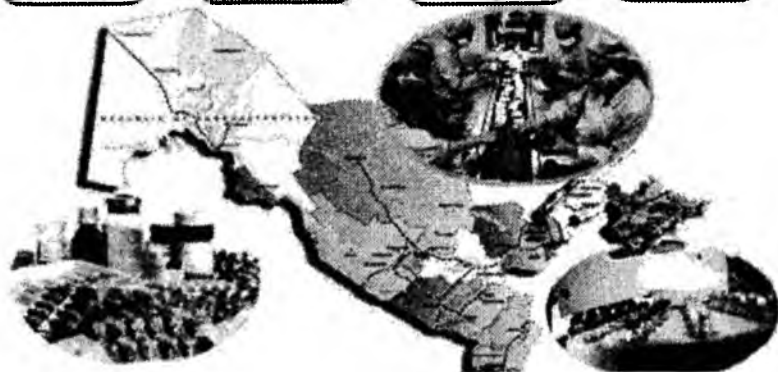
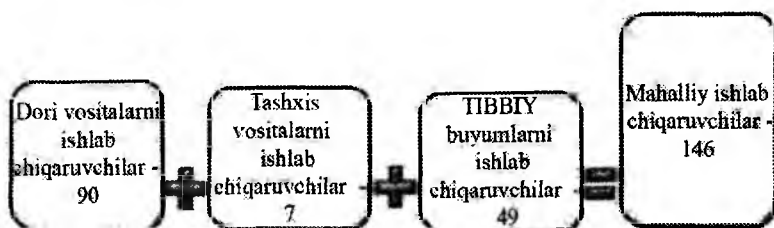
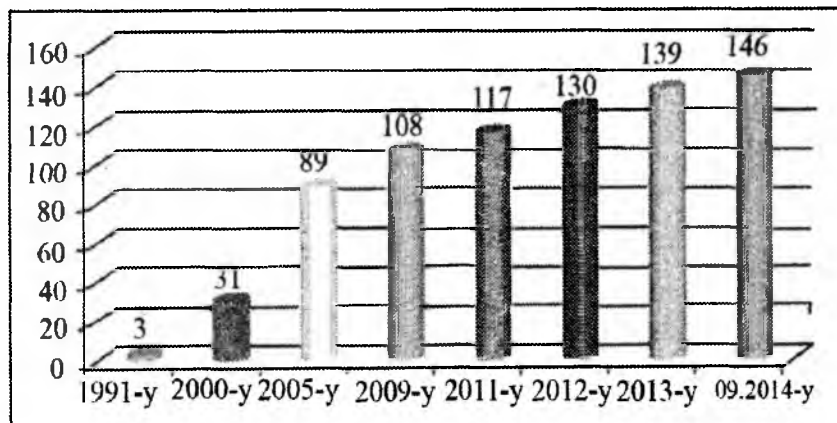
Tovarshunoslik maqsadi – tovarning iste'mol qiymatini, shuningdek, tovar harakatining barcha bosqichlaridagi o'zgarishlarni tashkil etuvchi eng asosiy tavsiflarini o'rganish.

Tovarshunoslik tahlil turlari:

- sifat tahlili,
- son jihatdan tahlil,
- assortimentli tahlil,
- hujjatli tahlil,
- jamlangan tahlil.

Tibbiy va farmatsevtik tovarshunoslikning tamoyillari:
xavfsizlik, samaradorlik, mutanosiblik, o'zaro almashinuv, tizimlash.

Mahalliy farmatsevtika korxonalarining o'sish dinamikasi

EXPORT

Tibbiy mahsulot exporti

17 Farmatsevtik korxonona

Dori vositalarni
ishlab
chiqaruvchilar

10 korxonona

Tashxis vositalarni
ishlab
chiqaruvchilar

1 korxonona

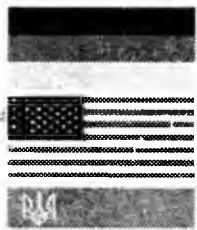
Bog'lov vositalarni
ishlab
chiqaruvchilar

6 korxonona

O'zR Fanlar akademiyasi «Radiopreparat» YaFI

Germaniya,
AQSH
Ukraina

РАДИОИЗОТОПЫ:
Генератор Технеция-99 м;
Йодид натрия, 131 I;
Бенгальская роза, 131 I;
Натрий фосфат, 32 P;
Самарий, 153 Sm.

MAVZU BO‘YICHA TEST SAVOLLARI

1. Tibbiyot va farmatsevtika tovarshunosligining asosiy vazifasini aniqlang.

- a) tibbiyot tovarlar iste'mol qiymatini, iste'mol xususiyatini, ularni tashish va saqlash jarayonida sifatini o'zgarimasligini ta'minlash;
- b) tibbiyot tovarlarini aholiga sotishni ta'minlash;
- c) tibbiyot tovarlar sifatini nazorat qilish;
- d) tibbiyot tovarlar xususiyatini o'rganish.

2. Tibbiyot va farmatsevtika tovarshunosligi fani bu...

- a) ilmiy fan;
- b) o'quv amaliyot;
- c) axborot qismi;
- d) fandagi yo'nalish.

3. Tibbiyot buyumlarini tayyorlashda qanday ashyolar ishlatiladi?

- a) paxta, rezina;
- b) metall, rezina, ipak;
- c) rezina, metall, lateks, plastmassa;
- d) paxta, aliginin, ipak ipi.

4. Tibbiyot asboblari bu...

- a) tibbiy muolajalarni bajarish uchun mo'ljallangan uskunalar;
- b) inson a'zolari va to'qimalarida muolaja ishlarini bajaradigan texnik vositalar;
- c) bemorlar holatini baholovchi qurilma;
- d) muolaja bajarish uchun jihoz.

5. Tovarshunoslik tahlil turlarini ko'rsating.

- a) sifat tahlili;
- b) assortiment tahlili;

- c) sifat, son, assortiment, hujjatli, jamlangan tahlil;
- d) to'liq sifat va son jihatdan tahlil.

6. Tibbiy ashyo—bu...

- a) bir marta ishlatiladigan vosita;
- b) ko'p marta ishlatiladigan buyum;
- c) sterillash mumkin bo'lgan buyum;
- d) sterillash mumkin bo'lmagan buyum.

7. Tibbiy apparat- bu...

- a) texnik qurilma;
- b) muolaja bajaradigan texnik vosita;
- c) bemorlarga qulaylik yaratadigan texnik qurilma;
- d) bemorga ta'sir etuvchi va holati haqida ma'lumot beruvchi texnik qurilma.

8. Tibbiy jihoz —bu...

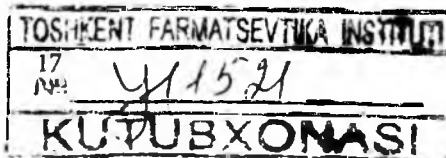
- a) bemorga davolovchi ta'sir ko'rsatadigan texnik qurilma;
- b) muolaja bajaradigan texnik vosita;
- c) bemorlarga qulaylik yaratadigan texnik qurilma;
- d) bemorga ta'sir etuvchi va holati haqida ma'lumot beruvchi texnik qurilma.

9. O'zaro almashinuv — bu...

- a) tovarlarni ishlab chiqarish, qadoqlash, saqlash va sotib olish jarayonidagina mansub tamoyil;
- b) bitta tovar, jarayon yoki xizmat o'rniga boshqa tovar yoki xizmatning yaroqliligi, bir xil talablarni qondirish maqsadida foydalanish;
- c) tovarlardan hamkorlikda foydalanish;
- d) tovarni saqlash jarayonida atrof-muhitga bezararligi.

10. Mutanosiblik—bu...

- a) tovarlarni ishlab chiqarish, qadoqlash, saqlash va sotib olish jarayonidagina mansub tamoyil;

b) bitta tovar, jarayon yoki xizmat o'rniga boshqa tovar yoki xizmatning yaroqliligi, bir xil talablarni qondirish maqsadida foydalanish;

c) tovarlardan hamkorlikda foydalanish;

d) tovarni saqlash jarayonida atrof-muhitga bezararligi.

4-ilova

Talabalar bilimini tekshirish uchun tezkor so'rov savollari

1. Tibbiyot tovarshunoslikning asosiy vazifasi nimadan iborat?
2. Tibbiy ashyo nima?
3. Tovارشunoslik tahlil turlari qanday?
4. Tibbiyot tovarshunosligi fani qanday boshqa fanlar bilan bog'liq?
5. Buyumni ashyodan qanday farqi bor?
6. Tibbiy buyum nima?
7. Tibbiy asbob nima?
8. Tibbiy uskuna nima?
9. Tibbiy jihoz nima?
10. EKG- apparat yoki uskunami?
11. KT- qanday guruhga kiradi?
12. Tovar ekspertizasi qanday hujjat?

5-ilova

МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН ПРИКАЗ

22 марта 2010 года

№81

г. Ташкент

Об утверждении перечня изделий медицинского назначения, разрешенных к применению в медицинской практике Республики Узбекистан

На основании статьи 3 Закона Республики Узбекистан «О лекарственных средствах и фармацевтической деятельности» (Ведомости Олий Мажлиса Республики Узбекистан, 1997 г., №4-5, ст.120) приказываю:

1. Утвердить перечень изделий медицинского назначения, разрешенных к применению в медицинской практике Республики Узбекистан согласно приложению.

2. Настоящий приказ вступает в силу по истечении 10 дней со дня государственной регистрации в Министерстве юстиции Республики Узбекистан.

Министр

А.И.Икрамов

Приложение к приказу Министра
здравоохранения Республики Узбекистан
№81 от 22 марта 2010 года

ПЕРЕЧЕНЬ

изделий медицинского назначения, разрешенных к применению в медицинской практике Республики Узбекистан

I. Перевязочные материалы:

1. Бинты медицинские;
2. Вата медицинская;
3. Бинты гипсовые;
4. Гипсо – марлевые повязки;
5. Марля медицинская;
6. Пакеты перевязочные первой помощи;
7. Повязки медицинские;
8. Медицинские марлевые салфетки и отрезки;
9. Маски медицинские;
10. Пластыри медицинские разные;
11. Клеи медицинские;

II. Шовные материалы для медицинского применения:

1. Рассасывающиеся хирургические нити (натуральные и синтетические);
2. Нити не рассасывающиеся (шелковые, лавсановые, капроновые, полимерные, металлическая проволока);
3. Хирургические нити с иглами;

III. Изделия для проколов, инъекций, трансфузий и отсасывания:

1. Шприцы инъекционные однократного применения;
2. Иглы хирургические, атравматические, инсулиновые, инъекционные, лигатурные, для эпидуральной анестезии, спинальные, фистульные;
3. Системы инфузионные, трансфузионные;
4. Контейнеры для хранения инфузионных растворов, мешки для забора и хранения крови;
5. Шприц-ручки;
6. Катетеры внутривенные периферические, внутрисосудистые, для вливания в малые вены, для переливания крови;
7. Канюли внутривенные, пупочные, для прокола желудочков мозга, глазные, стоматологические, ушные;
8. Зонды полимерные, резиновые;
9. Трубки, проводники, линии, стерильные фильтры для трансфузий, домики, трансдюсеры, интродюсеры;
10. Скарификаторы.

IV. Изделия для ангиографии, ангиопластики и искусственного кровообращения:

1. Оксигенаторы, гемоконцентраторы, стенты, магистрали, проводники.

I. Изделия для стоматологии и ортодонтии:

1. Слепочные материалы;
2. Пластмассы стоматологические, пластмасса на основе металлокерамики;
3. Фарфоровые массы для безметалловых и металлокерамических зубных протезов;
4. Искусственные зубы (пластмассовые и фарфоровые);
5. Боры (алмазные, стальные и твердосплавные для турбинных, прямых и угловых наконечников);
6. Наборы стоматологические;

7. Стоматологические вспомогательные материалы: воски, лики, полировочные материалы, огнеупорные и эго заменяющие материалы, материалы для фиксации протезов;

8. Металлокерамика, цементы;

9. Изделия абразивные: диски, камни, круги, штифты, матрицы;

10. Пломбировочные материалы;

11. Стоматологические сплавы;

12. Гипс медицинский.

II. Изделия для офтальмологии:

1. Наборы офтальмологических стекол для диагностики;

2. Контактные, интраокулярные линзы;

3. Очковые оправы, линзы, оптические стекла, наборы линз и подобные оптические изделия, корректирующие зрение;

4. Растворы и средства для хранения и очистки твердых и мягких контактных линз;

5. Линейки скиаскопические, таблицы, знаки для определения остроты зрения.

III. Изделия для акушерства, гинекологии и урологии:

1. Зеркала влагалищные полимерные одноразовые;

2. Колса маточные;

3. Цитощетки;

4. Катетеры мочеточниковые, урологические;

5. Канюли для отвода мочи;

6. Одноразовые комплекты для родов;

7. Расходные материалы для экстракорпорального оплодотворения и гинекологии.

IV. Изделия для оториноларингологии:

1. Ингаляторы индивидуальные;

2. Ушные вкладыши, заглушители ушные;

3. Аспираторы носовые.

V. Изделия для анестезиологии и реанимации:

1. Трубки трахеальные, эндотрахеальные, дыхательные, ларингеальные, трахеотомические;

2. Дренажи, дренажные катетеры;
3. Воздуховоды;
4. Стилеты, проводники;
5. Маски наркозные, дыхательные (резиновые, латексные, из полимерных материалов);
6. Мешки для ручной и аппаратной искусственной вентиляции легких;
7. Наборы для спинномозговой, перидуральной, проводниковой, местной и др. видов анестезии;
8. Фильтры дыхательные;
9. Катетеры для отсасывания, перидуральные, пупочные, спинно-мозговые;

VI. Протезы, имплантаты и средства реабилитации:

1. Обувь ортопедическая, стельки лечебные;
2. Приспособления ортопедические: корсеты, ортезы реклинторы, obturatory и прочие изделия (включая костыли, трости медицинские);
3. Приспособления внешней фиксации для чрескостного остеосинтеза, металлофиксаторы для накостного, интрамедуллярного и кортикального остеосинтеза;
4. Шины и прочие приспособления для лечения переломов (воротники, иммобилайзеры);
5. Электростимуляторы;
6. Искусственные протезы сосудов и заплаты, клапаны сердца, эндопротезы, протезы молочной железы, органов верхних и нижних конечностей, комбинированные лечебно-косметические;
7. Расходные материалы и инструменты для имплантантологии и протезирования.

VII. Расходные материалы:

1. Для диализа, плазмафереза, гемодиализа и ангиографии (диализаторы, магистрали, фистулы, катетеры гемодиализные, трубки, проводники, плазмофильтры, концентраты, гемоконцентраты, дезинфектанты).

VIII. Средства для диагностики:

2. Устройства для аускультации и перкуссии (стетоскопы, фонендоскопы, молотки перкуSSIONные);
3. Рефлекторы лобные;
4. Термометры медицинские;
5. Пленки рентгенографические, флюорографические;
6. Проявители, закрепители для медицинских пленок;
7. Устройства и иглы для пункций и биопсии;
8. Гель для ультразвукового исследования.

IX. Резиновые, резинотканевые, латексные, полимерные и другие изделия медицинского назначения:

1. Перчатки;
2. Соски;
3. Полые резиновые изделия (грелки, пузыри для льда, спринцовки);
4. Жгуты;
5. Пояса, бандажи;
6. Корректоры, фиксаторы;
7. Колготки, чулочно-носочные изделия для больных с варикозным расширением вен;
8. Бинты эластичные.

X. Контрацептивы:

1. Спирали, презервативы;
2. Колпачки противозачаточные.

XI. Изделия для оказания медицинской помощи:

1. Аптечки, сумки санитарные (содержимое должно быть зарегистрировано в РУз);
2. Подушки для кислорода, кислородные баллончики;
3. Ресускитаторы;
4. Отсасыватели механические.

XII. Предметы ухода за больными:

1. Клеенки подкладные;
2. Наконечники;
3. Мочеприемники;

4. Судна подкладные;
5. Лотки почкообразные медицинские;
6. Пипетки медицинские;
7. Банки медицинские;
8. Молокооцосы;
9. Калоприемники;

XIII. Изделия для инвитро диагностики:

Наборы диагностических средств, реагентов и других средств лабораторной диагностики:

1. Наборы реагентов для иммунологических исследований;
2. Наборы реагентов для серологических исследований!
3. Наборы реагентов для биохимических исследований;
4. Наборы реагентов для оценки системы гемостаза;
5. Наборы реагентов для полимеразно-цепной реакции-анализа;
6. Экспресс-тесты, системы, индикаторы;
7. Реагенты для анализаторов закрытого типа;
8. Референс-материалы;
9. Питательные среды, растворы и ростовые факторы для культивирования клеток.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. M.N. Ziyayeva, G.A. Sultonova. Tibbiyot tovarshunosligi. Darslik. Toshkent. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi «Fan» nashriyoti. 2008. 318 b.
2. M.N. Ziyayeva Tibbiyot tovarshunosligi. O'zbekiston matbuot va axborot agentligining Cho'lon nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi Toshkent. 2012, 336 b.
3. С.З. Умаров и др. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебник. 2-е изд., испр., М. ГЕОТАР-МЕД, 2004.
4. М.А. Николаева. Товароведение потребительских товаров. Теоретические основы. Учебник для вузов. М., НОРМА, 1998г.
5. Н.Б. Дрёмова Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебное пособие. Курск. 2005г. 519 стр.

2-MA'RUZA	TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARNING TASNIFI
2.I. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODELI	
<i>O'quv soati: 2 soat</i>	<i>Talabalar soni: 45 – 60 ta</i>
<i>O'quv mashg'ulot shakli</i>	Axborotli ma'ruza
<i>O'quv mashg'ulotning rejasi</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tovar tushunchasi. 2. Tovar tasnifi. 3. Tovarlar tavsiflari. 4. Tovarlar sifati, sifat ko'rsatkichlari. 5. Tovarining iste'mol xossalari.
<p><i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> tovarlar assortimenti, turlari va ko'rsatkichlari haqida ma'lumot berish, tovarlarni guruhlariga tasniflashni o'rgatish, ularni qabul qilish va saqlash jarayonlarida salbiy ta'sir etuvchi omillardan himoya qilishni o'rgatish.</p>	
<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tovarlarining tasniflanishini o'rgatish, tavsiflari bilan tanishtirish. • Tovarlar turkumlanishi tushunchasiga ta'rif beradi, turkum, guruh, turlari bilan tanishtirish. • Tovarining iste'mol xossalari haqida ma'lumot berish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari:</i></p> <p><i>Talaba</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tovar tushunchasini ta'riflaydi, tasnif guruhlarini sanaydi va izohlaydi. • Tovarlar turkumlanishi tushunchasiga ta'rif beradi, guruh turlarini sanab o'tadi. • Tovarining iste'mol xossalari tavsiflaydi va misollar keltiradi.

<i>O'qitish usullari</i>	Ko'rgazmali ma'ruza Blits so'rov, ha-yo'q texnikasi
<i>O'qitish vositalari</i>	Ma'ruza matni, proektor, tarqatma materiallar, grafik organayzerlar.
<i>O'qitish shakllari</i>	Ommaviy
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Maxsus texnik vositalar bilan jihozlangan xona
<i>Monitoring va baholash</i>	Blits so'rov, test savollari, Ha-yo'q texnikasi

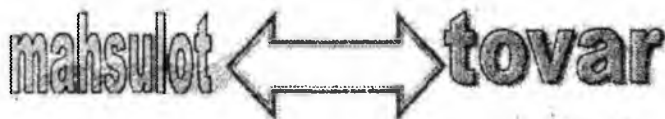
II. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK XARITASI

Ta'lim shakli. Ish bosqichi	Faoliyat mazmuni	
	o'qituvchining	talabalarning
1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (5 daq.)	1.1.Darsning avvalida talabalarga ma'ruzalar matni va topshiriqlar tarqatiladi 1.2. Mashg'ulot mavzusi va maqsadini aytadi, talabalarga kutilayotgan natijalar yetkaziladi. Mashg'ulotni ko'rgazmali va axborotli ma'ruza shaklida borishini ma'lum qilinadi.	1.1.Tinglaydilar, yozib oladilar, ma'ruza matnlaridan foydalanadilar.

<p>2-bosqich. Asosiy bosqich (65 daq.)</p>	<p>2.1.Mavzu rejasi, asosiy tushunchalar bilan tanishish taklif qilinadi(1-ilova). 2.2.Talabalar ushbu mavzu bo'yicha Power Point tartibida tayyorlangan slaydlar bilan tanishtiriladi. 2.3.Mavzudagi umumiy tushunchalarga Blits-so'rov va "Ha yo'q" texnikasi asosida so'rov o'tkaziladi (2 – 3-ilovalar)</p>	<p>2.1.O'qiydilar. 2.2.Tinglaydilar, daftarga ko'chirib oladilar. 2.3.Savollarga tezkor javob berishadi.</p>
<p>3-bosqich. Yakuniy (10 daq.)</p>	<p>3.1.Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi. 3.2.Mustaqil ish uchun topshiriq beriladi. Savollarga javob beradi</p>	<p>3.1. Savollar berishadi.</p>

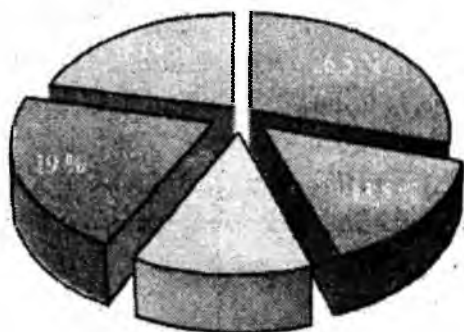
1-ilova

VIZUAL MATERIALLAR

Mahsulot – haqiqiy va potensial ehtiyojlarni qondirishga mo'ljallangan faoliyat natijasidir. Mahsulot oldiga ikkita vazifa qo'yiladi: albatta ishlab chiqarilgan bo'lishi va muayyan iste'molchilarning

ehtiyojini qondirishi zarur. Agarda mahsulot oldi-sotti (tijorat faoliyati) obyekt sifatida xizmat qilsa, unda u tovarga aylanadi.

- tibbiyotda ishlatiladigan boshqa buyumlar
- bir martalik shpris va sistemalar
- tibbiy asboblari

Respublikada qayd etilgan tibbiy mahsulotning o'zaro nisbati

Tovarlar—tijorat faoliyati obyektlari sifatida ko'plab belgilariga qarab guruhlariga bo'linadi. Ular ichida asosiysi — bajaradigan vazifasidir. Bajaradigan vazifasiga ko'ra, ular quyidagi turlarga bo'linadi:

- iste'mol tovarlar — yakka tartibdagi iste'molchilarning shaxsan foydalanishga mo'ljallangan turlari;

- sanoat tovarlari — boshqa tovarlarni ishlab chiqarishga mo'ljallangan va uning xomashyo va texnologik ta'minotini yaratuvchi turlari;

- tashkiliy texnika tovarlari — ma'muriy-boshqaruv faoliyatini tashkil qilishni yaxshilashga mo'ljallangan turlari.

Tovarlar majmui deganda ularni, ya'ni tovarlarning turkumi (sinfi), turi, guruhi, xilma-xilligi nazarda tutiladi.

Tovarlar har bir turi turkumlarga taqsimlanadi. Taqsimlash asosini tovarlarning vazifasi va ehtiyojlarni qondirish darajasi tashkil etadi.

Tovarlar turkumi — ehtiyojlarning umumlashtirilgan guruhlarini qondiruvchi ko'plab tovarlar. Iste'mol tovarlari turkumlaridan biri — tibbiyot tovarlari turkumidir.

Tibbiyot tovarlar turkumi inson salomatligini ta'minlashda

ijtimoiy ehtiyojlarni qondirishga mo'ljallangan, tashxis qo'yish, davolash va kasallikning oldini olishda qo'llaniladi, shuningdek shaxsiy gigiyena vositalari, bemorlarni parvarish qilish buyumlar sifatida, tez yordam ko'rsatish uchun foydalaniladi va h.k.

Turkumlar ishlatilayotgan xomashyo va vazifasiga bog'liq holda kichik turkumlar, guruhlar, turlar va xilma-xilliklarga bo'linadi.

Tovarlarning kichik turkumi – muayyan tafovutlarga ega bo'lgan ehtiyojlarning o'xshash guruhlarini qondiradigan ko'plab tovarlar.

Tovarlar guruhi – ehtiyojlarning ancha o'ziga xos guruhlarini qondiruvchi kichik tovarlar guruhi bo'lib, qo'llanilayotgan xomashyo, tuzilishning xususiyatlariga bog'liqdir. Yuqorida bayon etilgan xulosaga 2 ta yirik guruhlar misol bo'lib xizmat qilishi mumkin: ashyo (material)lar va buyumlar. Ashyolar buyumlardan davolash-tashxis jarayonida qo'llanilganda takroran ishlatilishi mumkin emasligi bilan farq qiladi. Har bir ashyo bitta turdagi xomashyodan tayyorlanadi. Masalan, bog'lash, choklash, plombalash ashyolari.

Buyumlar bir necha marta ishlatishga va imkon qadar uzoq xizmat qilishga mo'ljallangan. Shu sababdan, ular pishiq va mustahkam ashyolardan yasaladi. Masalan, tibbiy asboblari, rezina va lateks buyumlar.

Tovarlarning kichik guruhi – bir guruh tovarlar bilan umumiy vazifaga ega ko'plab kichik, lekin boshqa kichik guruhga mansub tovarlardan o'ziga xos belgilari bilan farqlanadigan ko'plab kichik tovarlar guruhi. Masalan, jarrohlik asboblari guruhi kichik guruhlariga – kesuvchi, qisqich, jarohat kengaytiruvchi va hokazo guruhlariga bo'linadi.

Tovarlarning turi – yakka tartibda mo'ljallanganligi va o'xshash belgilar bilan bir-biridan farq qiladigan tovarlar yig'indisi. Masalan, quyidagi choklash ashyolari: ichak ipi (ketgut), ipak, kapron, lavsan va boshqalar.

Ko'pincha tovarlar turi tashqi ko'rinishi, hidi, rangi, quyuqsuyuqligiga qarab aniqlanadi. Masalan, choklash ashyo turlari har xil ranglari bilan farqlanadi: jarrohlik ipagi – oq rangli, ketgut – oqish-

sariqdan jigarranggacha, kapron iplar esa yashil rangda chiqariladi.

Tovarlarning xilma-xilligi – qator o‘ziga xos belgilar bilan farqlanadigan bitta turga mansub tovarlar yig‘indisi. Masalan, o‘tkir uchli va to‘mtiq uchli, to‘g‘ri va egilgan uchlarga ega bo‘lgan jarrohlik qaychilari va hokazo.

Tovarlarning har biriga nom berilib, o‘sha nomga asosan uni boshqa tovarlardan farqlash mumkin.

Tovarning nomi – muayyan turdagi, o‘z nomi bilan shu turdagi tovarlardan va o‘ziga xos xususiyatlari bilan farqlanadigan tovarlar yig‘indisi. Masalan, Dalgren qisqichi, Jane shprints, Lister qaychisi.

Tovarlarning tovarshunoslik faoliyatining obyektlari sifatida o‘zlarining assortiment, sifat, miqdor tasniflariga egadir. Ular tovarning iste‘mol qiymatini yaratib, insonning haqqoniy ehtiyojlari (fiziologik, ijtimoiy, psixologik va h.k.) ni qondiradi.

Tovarlarning iste‘mol qiymati vazifasiga muvofiq ularni ichki yoki tashqi ishlatilishi uchun foydalanish yoki ishlatish yo‘li bilan iste‘mol qilish paytida namoyon bo‘ladi. Tibbiyot tovarlarning iste‘mol qiymati ularning asosiy tovarshunoslik tavsiflari orqali namoyon bo‘ladi..

Tavsif – predmet yoki hodisaning farqli xossalari va belgilari yig‘indisidir. Mazkur ta‘rifga asoslanib, tovarlarning asosiy tovarshunoslik tavsiflarini ifodalash mumkin.

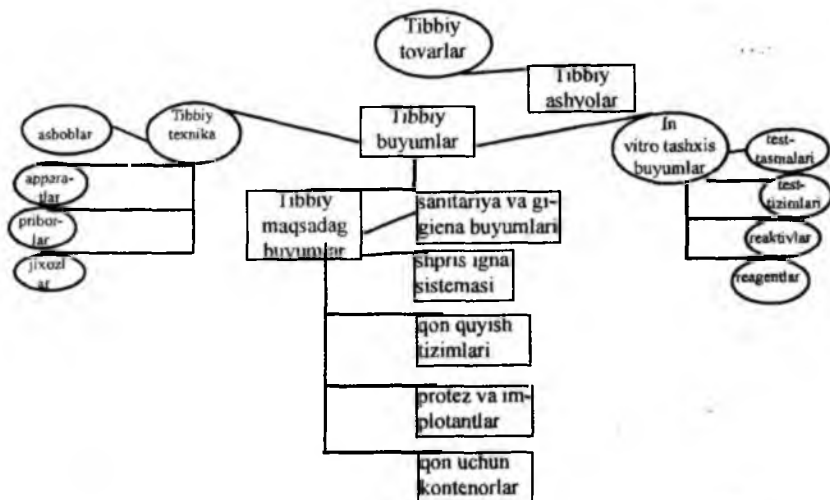
Tovarlarning **sifat tavsifi** – turli xil ehtiyojlarni qondirish qobiliyatiga ega bo‘lgan ichki turdosh iste‘mol xossalari yig‘indisidir. Bu assortiment bilan uzviy bog‘langan, chunki ularga umumiy xossa – vazifa xosdir. Sifat tavsiyasida xavfsizlik va ekologik (atrof-muhitga nisbatan tozalik) xossasi muhim o‘rin egallaydi.

Tovarlarning **assortiment tavsifi** – tovarlarning funksional yoki ijtimoiy vazifasini aniqlovchi tovarlarning farqli tur xossalari va belgilari yig‘indisidir. Bunday tafsif guruh, kichik guruh, tur, xilma-xillik, nomi, savdo rusumini o‘z ichiga olib, tovarning bitta turi yoki boshqa turi nomidan jiddiy tafovutlarni belgilaydi.

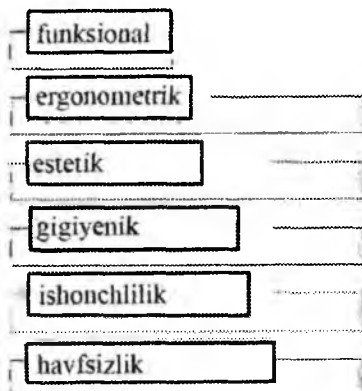
Masalan, tibbiy anatomik arra (birmuncha yumshoq suyaklarni arralashda ishlatiladi), romli arra (yirik suyaklar uchun) va pichoqli arra (barmoqlarning suyaklarini kesib tashlash – amputatsiya qilish

uchun) bir-biridan funksional vazifalari bilan farq qiladi. Mazkur tafovutlar ularning sifat tavsiyalariga bog'liqdir.

Assortiment tavsifi tovarlarning eng muhim tavsiflaridan biri bo'lib, har xil turlar va nomlardagi tovarlar o'rtasidagi jiddiy tafovutlarni aniqlaydi.

Tavorlar tasnifi

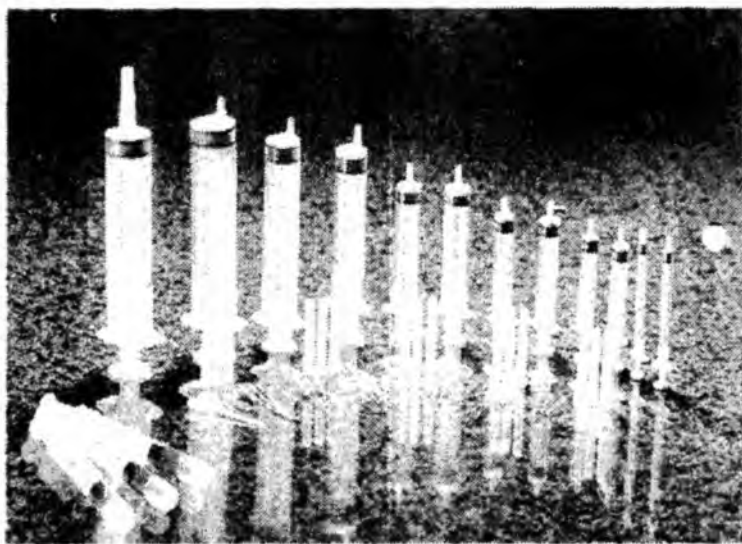
Tovarlarning iste'mol xossalari

Ashvolar – davolash – kasallikning oldini olish jarayonida bir

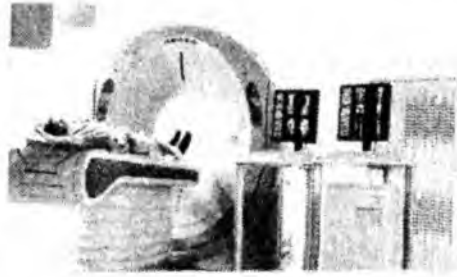
marta foydalanish va shundan so‘ng yo‘qotiladigan tibbiy tovarlar guruhidir (bog‘lash, tikish ashyolari va boshqalar).

Buyumlar – bir necha marta foydalaniladigan pishiq ashyolardan tayyorlanadigan tibbiy tovarlar guruhidir. Mazkur guruhga asboblari, priborlar, apparatlar, uskunalar, tibbiy maqsadlardagi buyumlar hamda *in vitro* tashxis buyumlari birlashtirilgan.

Tibbiy buyumlar – tibbiy maqsadlarda foydalaniladigan asboblari, moslamalar, qurilmalar, priborlar, apparatlar, to‘plamlari, uskunalar, reagentlar, nazorat materiallari va h.k. Tibbiy buyumlarning asosiy maqsadi – kasallikning oldini olish (profilaktika), tashxis qo‘yish, kasalliklarni davolash, nogironlarning salomatligini tiklash (reabilitatsiya qilish), tibbiy muolajalarni o‘tkazish va boshqalarga mo‘ljallangan.

Tibbiy texnika – tibbiyot amaliyotida foydalanishga mo‘ljallangan tibbiy texnika buyumlari hamda tibbiy maqsadga ega bo‘lgan ularning tarkibiy qismlari: uskunalar, apparatlar, to‘plamlari, jihozlar.

Tibbiy asboblari – profilaktika, tashxis qo‘yish, davolash, tekshirish muolajalarini o‘tkazish uchun mo‘ljallangan texnik vositalardir.

Tibbiy jihozlar

2-ilova

Blits - so‘rov savollari

1. Tovarlar vazifasiga ko‘ra necha turkumga bo‘linadi?
2. Tovarlar joylashuviga ko‘ra qanday turlarga bo‘linadi va ular qaysilar?
3. Tovarlarining toifalanish belgilari assortimentiga ko‘ra turlarini ayting.
4. Tibbiy texnika nima?
5. Tibbiy to‘plamlar nima?

6. Tibbiyot tovarlari ichida qanday guruh eng ko'p sonli hisoblanadi ?

7. Tibbiy apparatlar qanday vazifani bajaradi?

8. Tibbiyot asboblari nima maqsadda ishlatiladi?

9. Tovarni mahsuldotdan qanday farqi bor?

10. Tovarining qanday iste'mol xossalari mavjud?

11. Tovarining sifati nima?

12. Dorixona tovarlariga yangilanish koeffitsiyenti qanday ta'sir ko'rsatadi?

4-ilova

1. Iste'mol tovarlari – bu...

a) iste'molchilarning yakka tartibda shaxsan foydalanishiga mo'ljallangan tovarlar turi;

b) ko'plab tovarlar guruhi;

c) turli assortimentdagi tovarlar;

d) tibbiyot tovarlari;

e) ekologik toza tovarlar.

2. Tovarining qanday tavsiflari mavjud?

a) sifat tavsifi;

b) miqdor tavsifi;

c) assortiment, sifat, miqdoriy tavsiflari;

d) savdo tavsifi;

e) sanoat tavsifi.

3. Tovarlar assortimenti – bu...

a) tibbiyot tovarlari to'plami;

b) farmatsevtik tovarlar to'plami;

c) turli tovarlar yig'indisi;

d) alohida tovarlar to'plami;

e) muayyan belgilar bo'yicha shakllantiriladigan va turli xil, o'xshash va yakka tartibdagi ehtiyojlarni qondiradigan tovarlar to'plami.

4. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan tibbiy buyumlar assortimentini tanlab oling.

- a) Jane shpritsi, bir martalik Lyuer shpritsi, ko'p martalik Rekord shpritsi;
- b) tibbiyot qaychilari, EKG-apparati, jarrohlik arralari, jarrohlik qisqichlari;
- c) 1-kanalli EKG apparati, ultra tovush apparati, jarrohlik kursi, stomatologik o'rindiq;
- d) EKG apparati, ultra tovush apparati, lazer apparati.

5. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan tibbiy uskunalarni tanlang.

- a) Jane shpritsi, bir martalik Lyuer shpritsi, ko'p martalik Rekord shpritsi;
- b) Lister qaychilari, EKG-apparati, jarrohlik arralari, jarrohlik qisqichlari;
- c) 1-kanalli EKG apparati, 2-kanalli EKG apparati, jarrohlik kursi, stomatologik o'rindiq;
- d) G. "Digital ultra sonic diagnostik imaging system" DP-3300 ultra tovush tashxis apparati;
"Digital ultra sonic diagnostik imaging system" DP-7700 ultra tovush tashxis apparati
"Digital ultra sonic diagnostik imaging system" DP-8800Plus ultra tovush tashxis apparati.
"Digital ultra sonic diagnostik imaging system" DP-9900 Plus ultra tovush tashxis apparati.

6. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan aralash assortimentidagi tovarlarni tanlab oling.

- a) bog'lash vositalari, ketgut, Baralgin tabletkasi, tibbiy jihozlar;
- b) tibbiyot qaychilari, skalpellar, jarrohlik arralari, Dalgren qisqichlari;
- c) Jane shpritslari, narkoz apparatlari, qon quyish tizimlari;
- d) Finalgon, Atenolol, Baralgin tabletkalari;

e) Jane shpritsi, bir martalik Lyuer shpritsi, ko'p martalik Rekord shpritsi.

7. Mahsulot – bu...

a) haqiqiy va potensial ehtiyojlarni qondirishga mo'ljallangan ishlab chiqarish faoliyati natijasi;

b) tijorat faoliyati obyektlari;

c) savdo talablarini qondiruvchi obyektlar;

d) iste'molchilar talablarini qondiruvchi obyektlar.

BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA MEZONLARI

№	Baholash ko'rsatkichlari va mezonlari	Maksimal ball «5» a'lo
1.1	Tovarlar qanday tasniflanadi?	0,5
1.2	Tovarlar turkumi deganda nima tushuniladi?	0,4
1.3	Tovarlar turkumi guruhdan kattami?	0,8
1.4	Xavfsizlik nima?	0,6
1.5	Tovarlar sifatini tekshirish usullari qanday?	0,8
1.6	Tovarlarning qanday tavsiflari mavjud?	0,6
1.7	Tovarlarning iste'mol xossalarini tariflang.	0,8
1.8	Tovarni mahsulotdan qanday farqi bor?	0,2
1.9	Tovarning iste'mol xossalaridan eng muhimini ayting.	0,3

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. M.N. Ziyayeva, G.A. Sultonova. Tibbiyot tovarshunosligi. Darslik. Toshkent. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi «Fan» nashriyoti. 2008. 318 b.

2. M.N. Ziyayeva Tibbiyot tovarshunosligi. O'zbekiston matbuot va axborot agentligining Cho'lpon nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi Toshkent. 2012, b.336.

3. С.З.Умаров и др. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебник. 2-е изд., испр., М. ГЕОТАР-МЕД, 2004.

4. М.А.Николаева. Товароведение потребительских товаров. Теоретические основы. Учебник для вузов. М., НОРМА, 1998г.

5. Н.Б. Дрёмова Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебное пособие. Курск. 2005г. 519 стр.

<p>3-MA'RUZA</p>	<p>TOVARLAR TAVSIFLARI, XOSSALARI. ASSORTIMENT HAQIDA TUSHUNCHA</p>
<p>3.I. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODEL</p>	
<p><i>O'quv soati: 2 soat</i></p>	<p><i>Talabalar soni: 45 – 60 ta</i></p>
<p><i>O'quv mashg'ulot shakli</i></p>	<p>Axborotli ma'ruza</p>
<p><i>O'quv mashg'ulotning rejasi</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tovarlar tavsiflari 2. Tovarlar assortimenti haqida tushuncha 3. Assortiment tasnifi 4. Assortiment ko'rsatkichlari
<p><i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> Tovarlar assortimenti, turlari va ko'rsatkichlari haqida ma'lumot berish, tovarlarni guruhlarga tasniflashni o'rgatish, ularni qabul qilish va saqlash jarayonlarida salbiy ta'sir etuvchi omillardan himoya qilishni o'rgatish.</p>	
<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tovarlar tavsiflari bilan tanishtirish. • Tovarlar tavsiflari farmatsevtika bozoridagi assortimenti, turlari va ularning ko'rsatkichlari haqida ma'lumot berish. • Tovar tavsiflari xossalari haqida ma'lumot berish 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari:</i></p> <p><i>Talaba</i></p> <p>Tovarlar tavsiflarini izohlaydi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tovarlar assortimenti tushunchasiga ta'rif beradi, assortiment turlarini sanab o'tadi. • Assortiment ko'rsatkichlarini ta'riflaydi va hisoblash formulalarini keltiradi. • Tovar tavsiflari xossalari haqida ma'lumot beradi va misollar keltiradi.

<i>O'qitish usullari</i>	Ko'rgazmali ma'ruza, Blits so'rov, Ha-yo'q texnikasi
<i>O'qitish vositalari</i>	Ma'ruza matni, proektor, tarqatma materiallar, grafik organayzerlar.
<i>O'qitish shakllari</i>	Ommaviy
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Maxsus texnik vositalar bilan jihozlangan xona
<i>Monitoring va baholash</i>	Blits so'rov, test savollari, Ha-yo'q texnikasi

II. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK XARITASI

Ta'lim shakli. Ish bosqichi	Faoliyat mazmuni	
	o'qituvchining	talabalarning
1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (5 daq.)	<p>1.1. Darsning avvalida talabalarga ma'ruzalar matni va topshiriqlar tarqatiladi.</p> <p>1.2. Mashg'ulot mavzusi va maqsadini aytadi, talabalarga kutilayotgan natijalar yetkaziladi. Mashg'ulot ko'rgazmali va axborotli ma'ruza shaklida borishi ma'lum qilinadi.</p>	1.1. Tinglaydilar, yozib oladilar, ma'ruza matnlaridan foydalanadilar

<p>2-bosqich. Asosiy bosqich (65 daq.)</p>	<p>2.1.Mavzu rejasi, asosiy tushunchalar bilan tanishish taklif qilinadi (1-ilova). 2.2.Talabalar ushbu mavzu bo'yicha Power Point tartibida tayyorlangan slaydlar bilan tanishtiriladi. 2.3.Mavzudagi umumiy tushunchalarga Blits-so'rov va Ha-yo'q texnikasi asosida so'rov o'tkaziladi (2 – 3-illovalar)</p>	<p>2.1.O'qiydilar. 2.2.Tinglaydilar, daftarga ko'chirib oladilar 2.3.Savollarga tezkor javob berishadi</p>
<p>3-bosqich. Yakuniy (10 daq)</p>	<p>3.1.Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi. 3.2.Mustaqil ish uchun topshiriq beriladi. Savollarga javob beradi</p>	<p>3.1. Savollar berishadi.</p>

Vizual materiallar

Tovarlar assortimenti (frants. assortiment – tanlash) - muayyan belgilar bo'yicha shakllantiriladigan va turli xil, o'xshash va yakka tartibdagi ehtiyojlarni qondiradigan tovarlar to'plami.

Tovarlar assortimenti. Assortiment tasnifi

Tovarlar assortimenti (frants. assortiment – tanlash) – muayyan belgilar bo'yicha shakllantiriladigan va turli xil, o'xshash va yakka tartibdagi ehtiyojlarni qondiradigan tovarlar to'plami.

Tovarlar assortimenti iste'molchilar ehtiyojlarini qondirishga mo'ljallanadi.

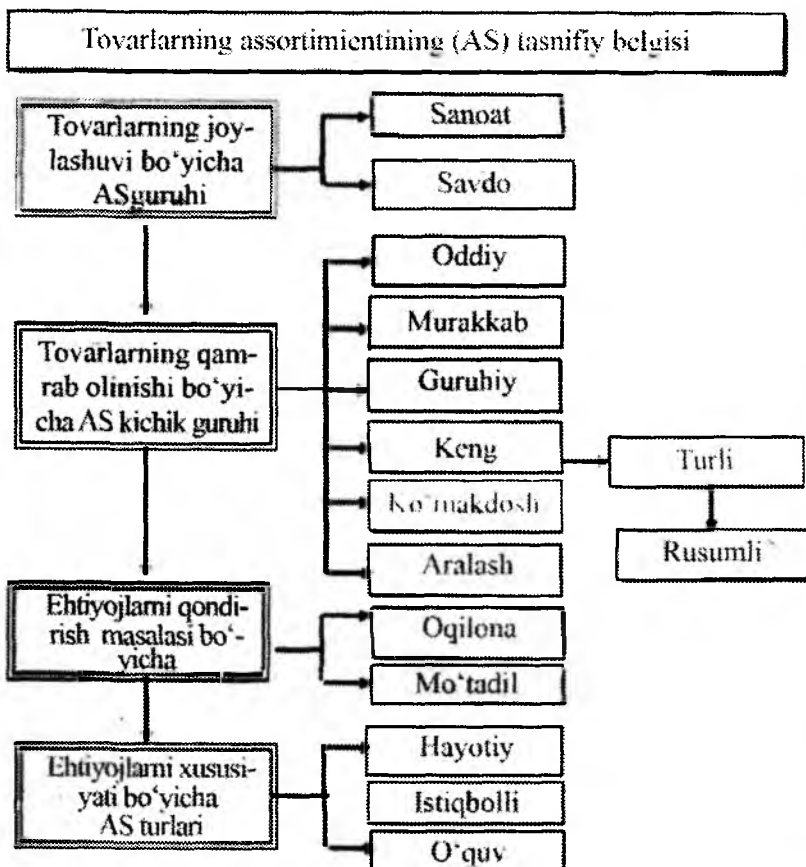
Tovarlar joylashuviga ko'ra sanoat va savdo assortimentiga bo'linadi.

Sanoat (ishlab chiqariluvchi) assortimenti – ishlab chiqaruvchi tomonidan o'zining ishlab chiqarish imkoniyatlaridan kelib chiqib ishlab chiqaradigan tovarlar to'plami.

Savdo assortimenti – savdo tomonidan uning ixtisosi, iste'mol talabi va moddiy-texnika bazasi asosida shakllanadigan tovarlar to'plami.

Savdo assortimentining sanoat assortimentidan farqi shundaki, u qoidaga ko'ra, turli tayyorlovchilar tovarlaridan tuziladi.

Assortiment quyidagi turlarga bo'linadi: oddiy, murakkab, guruhli, keng, ko'makdosh, aralash.

Tovarlarning assortimentining tasnifi

Oddiy assortiment – ehtiyojlarning cheklangan sonini qondiradigan tovarlar guruhlari, turlari va nomlarining kam miqdorini bildiradigan tovarlar to'plamidir.

Murakkab assortiment tovarlarga nisbatan turlicha ehtiyojlarni qondiradigan tovarlarning katta miqdordagi guruhlari, turlari, xilma-xilligi va nomlarini bildiradigan bir turli tovarlar to'plami.

Guruhli assortiment – belgilariga binoan umumiyligi bo‘yicha birlashgan va shunga o‘xshash ehtiyojlarni qondiradigan bir xil tovarlar to‘plami.

Turli assortiment – shunga o‘xshash ehtiyojlarni qondiradigan har xil turlar va nomli tovarlar to‘plami. Ushbu assortiment guruhli assortimentning ajralmas qismidir.

Rusumli assortiment – bir turdagi, rusumli nomlar yoki rusumli tovarlar guruhiga mansub tovarlar to‘plami. Bunday tovarlar fiziologik ehtiyojlarni qondirish bilan bir qatorda sezilarli darajada ijtimoiy va psixologik ehtiyojlarni qondirishga mo‘ljallangan.

Keng assortiment – ko‘plab kichik guruhlar, turlar, xilma-xilligi, nomlari, shu jumladan bir turlilar guruhiga mansub bo‘lgan, lekin yakka tartibda o‘ziga xos belgilari bilan ajralib turadigan rusumlarga tegishli tovarlar to‘plami.

Ko‘makdosh assortiment – yordamchi vazifalarni bajaradigan va ushbu tashkilot uchun asosiy assortimentga mansub bo‘lmagan tovarlar to‘plami.

Aralash assortiment – vazifalariga muvofiq katta xilma-xilligi bilan farqlanadigan turli guruhlar, turlar, nomlarga ega bo‘lgan tovarlar to‘plami. Aralash assortimentli tibbiy asboblari, apparatlar, uskunalari va shu kabilar bilan savdo qiluvchi do‘konlarga xosdir.

Ehtiyojlarni qondirish darajasiga ko‘ra, tovarlar oqilona va mo‘tadil assortimentlarga bo‘linadi.

Oqilona assortiment – ilm-fan, texnika va texnologiyalarning muayyan taraqqiyoti darajasida turmushning maksimal sifatini ta’minlaydigan, hayotiy asoslangan ehtiyojlarni qondiradigan tovarlar to‘plami.

Mo‘tadil assortiment – loyihalashga, ishlab chiqarishni tayyorlashga va iste’molchiga yetkazishga kamxarj, foydali, samarali hayotiy ehtiyojlarni qondiradigan tovarlar to‘plami. Tovarlarining mo‘tadil assortimenti kuchli raqobatbardoshligi bilan farqlanadi.

Tovarlarining oqilona va mo‘tadil assortimenti, asosan, uning sifat jihatini tavsiflaydi.

Assortiment xususiyatlari va ko'rsatkichlari

Assortiment xususiyatlari – assortimentni shakllantirishda namoyon bo'ladigan uning maxsus sifatlaridir.

Assortiment ko'rsatkichi – assortiment xususiyatlarining miqdoriy ifodalanishi, tovarlarning turlari va nomlarining soni hisoblanadi.

Assortimentni ifodalovchi uchta ko'rsatkich mavjud: AS kengligi, AS to'laligi va AS chuqurligi.

Assortiment kengligi (AS k) – bir turdagi va har xil guruhga mansub tovarlarning turlari, xilma-xilligi va nomlari miqdoridir. Assortiment kengligi bozorni tovarlar bilan to'ldirishning bilvosita ko'rsatkichi bo'lib xizmat qilishi mumkin: qamrov qancha keng bo'lsa, bozorni to'ldirish ham shuncha qamrovli bo'ladi.

Assortiment kengligi ko'rsatkichi bozorning to'laligiga, shuningdek talab holatiga bog'liq holda qo'llaniladi. Assortiment kengligi – tovarlarning assortiment guruhlarining soni bilan ta'riflanadi, ya'ni tovarlar assortimenti qancha keng bo'lsa, bozor shuncha to'la bo'ladi.

AS kengligi ko'rsatkichi:

$$K_k = \frac{X}{A} \cdot 100\%$$

bunda X – bir xil va har xil tovarlar guruhlari, turlari, nomlarining haqiqiy soni.

A – tovarlarning asosiy miqdori (me'yoriy hujjat, prays-varaqaga binoan).

Assortimentning to'laligi – bir turdagi tovarlar to'plamining bir xil ehtiyojlarni qondirish qobiliyatidir. To'lalik bir xil guruhga mansub tovarlarning turlari, xilma-xilligi va nomlarining miqdori bilan ta'riflanadi.

$$K_t = \frac{X}{A} \cdot 100\%$$

AS to'raligi ko'rsatkichi:

bunda X–bitta guruh ichidagi turli nomli,
xilma-xil tovarlar haqiqiy soni

A – tovarlar asosiy miqdori(meyoriy hujjat, prays-varaqaga binoan)

Bozordagi tovarlar assortimenti qancha to'la bo'lsa, iste'molchiga tovarni tanlash shunchalik qiyin bo'ladi. Shuning uchun to'ralik K_t samarali (oqilona) bo'lishi zarur.

Assortimentning barqarorligi – tovarlar to'plamining bir xil tovarlarga nisbatan talabni qondirish qobiliyatidir. Bunday tovarlarning boshqalardan farqi ularga barqaror talabning mavjudligidir.

Yangilanish darajasi – o'zgarayotgan ehtiyojlarni yangi tovarlar hisobidan qondirish qobiliyatidir. Yangilanish umumiy tovarlar soni ichidagi yangi tovarlar soni va yangilanish darajasi (K_{ya}) bilan ta'riflanadi:

$$K_{ya} = \frac{y_a}{A} \cdot 100\%$$

bunda K_{ya} – yangi tovar soni

A – tovarlar umumiy soni

Talabalar bilimni nazorat qilish uchun savollar

1. Vazifasiga ko'ra tovarlar qanday turkumlarga bo'linadi?
2. Joylashuviga ko'ra tovarlar qanday turlarga bo'linadi va ular qaysilar?
3. Tovarlarning toifalanish belgilari assortimentiga ko'ra turlarini ayting.
4. Assortiment qanday turlarga bo'linadi va shu turlarning bir biridan farqi nimada?
5. Tibbiy to'plamlar assortimenti bo'yicha misollar keltiring.
6. Tibbiyot tovarlari ichida qanday guruh eng ko'p sonli hisoblanadi ?
7. Assortimentning barqarorligi deganda nima tushuniladi?
8. Assortiment yangilanishi nima degani?

Blits so'rov savollari

1. Tovarlarining toifalanish belgilari assortimentiga ko'ra turlarini ayting.
2. Assortiment qanday turlarga bo'linadi va shu turlarni bir-biridan farqi nimada?
3. Assortiment kengligi nima?
4. Tibbiyot tovarlari ichida qanday guruh eng ko'p sonli hisoblanadi ?
5. Assortimentning barqarorligi deganda nima tushuniladi?
6. Tibbiy apparatlarning vazifasi qanday?
7. Tibbiyot asboblari nima maqsadda ishlatiladi?
8. Tovarni mahsulotdan qanday ajratish mumkin?
9. Tovarining to'laligi qanday aniqlanadi?
10. Tovarining barqarorligi qanday ko'rsatkich?
11. Assortiment kengligi qanday ko'rsatkich?
12. Dorixona tovarlariga yangilanish koeffitsiyenti qanday ta'sir ko'rsatadi?

“HA-YO‘Q” TEXNIKASI UCHUN SAVOLLAR

1. Assortiment kengligi assortimentning ko'rsatkichimi?
2. To'liq assortiment tovarning kengligini ko'rsatadimi?
3. «Mahsulot» va «Tovar» tushunchalarining ma'nosi bir xilmi?
4. Tovarining turi va tovarning turkumi bir xil tushunchalarmi?

TESTLAR

1. Iste'mol tovarlari – bu...

- a) iste'molchilarning yakka tartibda shaxsan foydalanishiga mo'ljallangan;
- b) tovarlar turi;

- c) ko'plab tovarlar guruhi;
- d) turli assortimentdagi tovarlar;
- e) tibbiyot tovarlari.

2. Tovarining qanday tavsiflari mavjud?

- a) sifat tavsifi;
- b) miqdor tavsifi;
- c) assortiment, sifat, miqdoriy tavsiflari;
- d) savdo tavsifi;
- e) sanoat tavsifi.

3. Tovarlar assortimenti—bu...

- a) tibbiyot tovarlari to'plami;
- b) farmatsevtik tovarlar to'plam;
- c) turli tovarlar yig'indisi;
- d) alohida tovarlar to'plami;
- e) muayyan belgilar bo'yicha shakllantiriladigan va turli xil, o'xshash va yakka tartibdagi ehtiyojlarni qondiradigan tovarlar to'plami.

4. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan oddiy assortiment guruhini tanlab oling.

- a) bog'lash vositalari, choklash ashyolari, dori vositalar, tibbiy jihozlar;
- b) tibbiyot qaychilari, skalpellar, jarrohlik arralari, Dalgren qisqichlari;
- c) Jane shpritslari, narkoz apparatlari, qon quyish tizimlari;
- d) Finalgon, Atenolol, Baralgin, Lyuer shpritslari;
- e) Jane shpritsi, bir marotabalik Lyuer shpritsi, ko'p marotabalik Rekord shpritsi.

5. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan guruhiiy assortiment turini tanlab oling.

- a) Jane shpritsi, bir marotabalik Lyuer shpritsi, ko'p marotabalik Rekord shpritsi;

b) tibbiyot qaychilari, EKG-apparati, jarrohlik arralari, jarrohlik qisqichlari;

c) 1-kanalli EKG apparati, ultra tovush apparati, jarrohlik kursi, stomatologik o'rindiqli;

d) EKG apparati, ultra tovush apparati, lazer apparati.

6. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan rusumli assortiment turini tanlab oling.

a) Jane shpritsi, bir marotabalik Lyuer shpritsi, ko'p marotabalik Rekord shpritsi.

b) Lister qaychilari, EKG-apparati, jarrohlik arralari, jarrohlik qisqichlari.

c) 1- kanalli EKG apparati, 2- kanalli EKG apparati, jarrohlik kursi, stomatologik o'rindiqli.

d) "Digital ultra sonic diagnostic imaging system" DP-3300 ultra tovush tashxis apparati;

"Digital ultra sonic diagnostik imaging system" DP-7700 ultra tovush tashxis apparati;

"Digital ultra sonic diagnostik imaging system" DP-8800Plus ultra tovush tashxis apparati;

"Digital ultra sonic diagnostik imaging system" DP-9900 Plus ultra tovush tashxis apparati.

7. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan aralash assortimentidagi tovarlarni tanlab oling.

a) bog'lash vositalari, ketgut, Baralgin tabletkasi, tibbiy jihozlar.

b) tibbiyot qaychilari, skalpellar, jarrohlik arralari, Dalgren qisqichlari.

c) Jane shpritslari, narkoz apparatlari, qon quyish tizimlari.

d) Finalgon, Atenolol, Baralgin tabletkalari.

e) Jane shpritsi, bir marotabalik Lyuer shpritsi, ko'p marotabalik Rekord shpritsi.

8. Mahsulot -bu...

- a) haqiqiy va potensial ehtiyojlarni qondirishga mo'ljallangan ishlab chiqarish faoliyati natijasi;
- b) tijorat faoliyati obyektlari;
- c) savdo talablarini qondiruvchi obyektlar;
- d) iste'molchilar talablarini qondiruvchi obyektlar.

BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA MEZONLARI

№	Baholash ko'rsatkichlari va mezonlari	Maksimal ball «5» a'lo
1	Tovarlar va ularning tasnifi	0,5
2	Tovarlar assortimenti haqida tushuncha	0,4
3	Assortiment tasnifi(turlari)	0,8
4	Assortiment ko'rsatkichlari	0,6
5	Tovarlar sifatini tekshirish usullari	0,8
6	Tovarlar tavsiflari	0,6
7	Tovarlarning iste'mol xossalari.	0,8
8	Tovarni mahsulotdan qanday farqi bor?	0,2
9	Tovarni iste'mol xossalariidan eng muhimi-ni ayting.	0,3

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. M.N. Ziyayeva, G.A. Sultonova. Tibbiyot tovarshunosligi. Darslik. Toshkent. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi «Fan» nashriyoti. 2008. 318 b.

2. M.N. Ziyayeva Tibbiot tovarshunosligi. O‘zbekiston matbuot va axborot agentligining Cho‘lpon nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi Toshkent. 2012, b.336.

3. С.З.Умаров и др. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебник. 2-е изд.,испр., М. ГЕОТАР-МЕД, 2004.

4. М.А.Николаева. Товароведение потребительских товаров. Теоретические основы. Учебник для вузов.М., НОРМА,1998г.

5. Н.Б. Дрёмова Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебное пособие. Курск. 2005г. 519 стр.

6. O‘zbekiston Respublikasi “Standartlashtirish” to‘g‘risidagi qonun. A.N. Yunusxo‘jayev. O‘zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 1-kitob 2001 yil.

4- MA'RUZA	TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARINING SIFAT NAZORATI VA STANDARTLASHTIRISH
4.I. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODEL	
<i>O'quv soati: 2 soat</i>	<i>Talabalar soni: 45 – 60 ta</i>
<i>O'quv mashg'uloti shakli</i>	Axborotli ma'ruza
<i>O'quv mashg'ulotining rejasi</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sifat va sifat nazorati haqida tushuncha. 2. Tibbiy tovarlarni standartlash va sifatini nazorat qilish tizimi: “Uzstandart” Agentligi haqida. Dori vositalari va tibbiy texnika sifatini nazorat qilish Bosh boshqarmasi haqida. 3. Tibbiy tovarlarni qayd etish jarayoni. 4. Tibbiy mahsulotni sertifikatlashtirish jarayoni.
<i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> tibbiyot texnikasi hamda buyumlarining sifat nazoratini me'yoriy hujjatlar, standartlar asosida amalga oshirish, me'yoriy hujjatlar bilan ishlash, standartlar toifalari, tuzilishi bilan tanishish va foydalanishni o'rgatish.	
<i>Pedagog vazifalari:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Sifat va sifat nazorati haqida tushuncha berish. • Tibbiy tovarlarning sifatini tekshirish va baholashda vakolatli idoralar vazifa va faoliyati bilan tanishtirish. • Tibbiy tovarlarning qayd etish jarayonining talablari bilan tanishtirish va tushuntirib berish. 	<i>O'quv faoliyatining natijalari</i> <i>Talaba:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Sifat va sifat nazorati tushunchalarini ta'riflaydi. • Tibbiy tovarlar sifatini tekshirish va baholash bilan shug'ullanuvchi idoralar va ularning vazifalarini izohlaydi. • Tibbiy tovarlarning qayd etish jarayonining talablari bilan tanishib, izohlaydilar, qayd etishda taqdim etiladigan hujjatlarni rasmiylashtirishni o'rganadilar.

<i>O'qitish usullari</i>	Ko'rgazmali ma'ruza, Blits so'rov
<i>O'qitish vositalari</i>	Ma'ruza matnlari, o'quv-uslubiy ko'rsatmalar, proektor
<i>O'qitish shakllari</i>	Ommaviy
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Maxsus texnik vositalar bilan jihozlangan xona, organayzer
<i>Monitoring va baholash</i>	Blits so'rov, test savollari

4.II. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK XARITASI

Ta'lim shakli. Ish bosqichi	Faoliyat mazmuni	
	o'qituvchining	talabalarning
1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (5 daq.)	1.1.Darsning avvalida talabalarga ma'ruzalar matni va topshiriqlar tarqatiladi (1-ilova). 1.2. Mashg'ulot mavzusi va maqsadini aytadi, talabalarga kutilayotgan natijalar yetkaziladi. Mashg'ulot ko'rgazmali va axborotli ma'ruza shaklida borishini ma'lum qilinadi.	1.1.Tinglaydilar, yozib oladilar, ma'ruza matnlaridan foydalanadilar

2-bosqich. Asosiy bosqich (65 daq)	2.1.Mavzu rejasi, asosiy tushunchalar bilan tanishish taklif qilinadi. 2.2. Talabalarni ushbu mavzu bo'yicha Power Point tartibida tayyorlangan slaydlar bilan tanishtiriladi.	2.1.O'qiydilar. 2.2.Tinglaydilar, daftarga ko'chirib oladilar.
	2.3. Mavzudagi umumiy tushunchalardan blits so'rov o'tkaziladi (2-ilova)	2.3. Savollarga tez-kor javob berishadi
3-bosqich. Yakuniy (10 daq.)	3.1. Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi. 3.2.Mustaqil ish uchun topshiriq beriladi. Savollarga javob beradi.	3.1. Savollar berishadi.

VIZUAL MATERIALLAR

1-ilova

Sifat-obyekt tavsiflarining birligi, belgilangan va aniq ehtiyojlarni qondirish qobiliyati

 "Uzstandart" Agentligi qonunga muvofiq standartlash, metrolo-giya, sertifikatlashtirish yuzasidan yagona davlat siyosatini amalga oshiradi

1959 – 1962 y.y (Lents) G‘arbiy Germaniyada Talidomidni qabul qilish natijasida 2000—3000 nogiron bolalar tug‘ilgan.

Turli ma’lumotlarga ko‘ra, Talidomidni qabul qilish oqibatida 40 000 bemorlarga «periferik nevrit» kasalligi tashxis qo‘yilgan. 8000 – 12 000 chaqaloqlarda jismoniy kamchiliklar aniqlangan, ulardan 5000 ga yaqin soni o‘lmasdan qolib bir umirga nogiron bo‘lib qolgan. 1961 – yili Germaniya hukumatining bosimi natijasida Chemie Grunenthal kompaniyasi

«Talidomid»ni Germaniya bozoridan chaqirib oldi, lekin ushbu dori vositasi Janubiy Amerika va boshqa bozorlarga sotilib ketgan edi. Kompaniya Chemie Grunenthal olingan salbiy natijalar «Talidomid»ni qabul qilishi bilan bog‘liqligini e’tirof etmadi. Shu yili Ditsillers (Velikobritaniya) ham «Talidomid»ni bozordan qaytarib oldi.

London 2005 - yil Talidomid tragediyasiga bag'ishlangan haykal

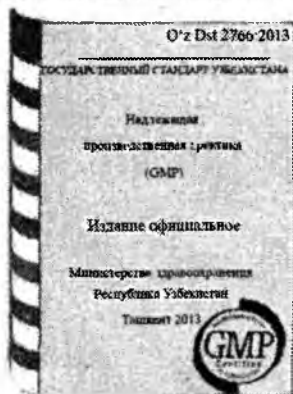
Normativ hujjatlar – standartlar , ularga tenglashtirilgan boshqa hujjatlar...texnik shartlar, texnik tavsiflar...

(“Iste'molchilar huquqlarini himoya qilish to'g'risida” O'zbekiston Respublikasi qonuni, 1- modda)

Standartlar tayyor mahsulot sifatiga talablarni, sifat ko'rsatkichlari, ularni nazorat qilish va sinash usullari hamda vositalarini, buyumlarning vazifasi va ulardan foydalanish shartlariga bog'liq holda ishonchlilik va chidamlilikning zarur darajasini belgilaydi.

2003yili Tst 19-01.2003 ishlab
chiqildi

2013 - yili O'zbekistonda
O'z Dst 2766:2013 «Надлежащая
производственная
практика» Davlat standari
joriy etildi

Standartlash sohasida qabul qilingan standartlar

Sobiq SSSRning davlat standartlari (ГОСТ) – MDH davlatlarining davlatlar aro standartlari – Rossiya va boshqa davlatlar tomonidan qabul qilingan milliy standartlash idoralari Farmoyishi asosida o'zgartirilmasdan ishlatishga ruxsat berilgan.

O'zbekiston Respublikasining davlat standartlari (O'Z Dst) – ommabop mahsulotlar uchun belgilanadi

Milliy standartlar – respublika standartlash milliy idorasi tomonidan qabul qilingan bo'lib, ular mahsulot, xizmatlarga ishlab chiqariladi.

Tarmoq standartlari- ushbu sohaning barcha korxonalari, shuningdek ushbu soha mahsulotlaridan foydalanuvchi korxonalar va boshqa tarmoqlarga mansub tashkilotlar uchun majburiydir

Korxonada standart – korxonada tayyorlanadi va qabul qilinadi. Tovarni ishlab chiqarish jarayoning o‘ziga xos xususiyatlarini aks ettiradigan hujjat bo‘lib, o‘z ichida sifatiga qo‘yiladigan talablarni mujassam ettiradi (ГОСТ va tarmoq standartlari talablaridan past bo‘lmasligi kerak).

Hozirgi kunda mamlakatimizda Xalqaro standartlarga asoslangan sifat boshqaruvi tizimi tashkil etilgan va 31 korxonada joriy etilgan, ularning hammasi ISO-9001 Menajmentning sifat sertifikatlariga ega

Texnik shartlarda quyidagilar belgilanadi:

Buyumning vazifasi

Toifasi

Asosiy o‘lchamlari

Texnik talabalar

Qabul qilish qoidalar

Butlanganligi

Rusumlash, qadoqlash, saqlash

Tibbiy texnika va tibbiy buyumni qayd etish jarayoninig chizmasi

Buyurtmachi

SSV

Ekspert organlari
YaTTK

Qayd etish
guvohnomasi

2-ilova

Blits so'rov savollari

1. O'zbekiston Respublikasida tibbiy tovarlarning sifat nazorati kim tomondan amalga oshiriladi?
2. "Uzstandart" Agentligi qanday idora va uning vakolati hamda vazifasi qanday?
3. "Uzstandart" Agentligi kimga bo'ysinadi?
4. Dori vositalari va tibbiy texnika sifatini nazorat qilish Bosh boshqarmasining asosiy vazifasi qanday?
5. Tibbiy tovarlarni qayd etish jarayonini kim boshqaradi?
6. Tibbiy mahsulotni sertifikatlashtirish jarayoniga kim mas'ul?
7. Tibbiy texnikani sertifikatlashtirish jarayoni natijasida qanday hujjat rasmiylashtiriladi?
8. Tibbiy tovarlarni qayd etish jarayonining yakunida qanday hujjat rasmiylashtiriladi?
9. Qayd etish jarayonini boshlashda murojaat etish uchun qanday hujjat rasmiylashtiriladi va qayerga topshiriladi?
10. Qayd etilgan dori vositalari va tibbiyot buyumlari haqida ma'lumot qaysi me'yoriy hujjatda aks ettiriladi?

11. Standartlash sohasida qanday hujjatlar qo‘llaniladi?
12. Standartlarning qanday turlarini bilasiz?
13. Standartlashning asosiy maqsadi qanday?
14. Standart qanday hujjat toifasiga kiradi?
15. Standart talab yoki tavsiyami?
16. Standartlar qanday idora tomonidan tasdiqlanadi?
17. Standartlash ishlariga SSV miqyosida kim boshchilik qiladi?
18. Nima uchun GOCT O‘zbekistonda amal qiladigan hujjat hisoblanadi?
19. Keng tarzda qo‘llanadigan me‘yoriy hujjat turini ayting.
20. "GOCT" kim tomonidan tasdiqlanadi?
21. "TSH" qayerda tuziladi?
22. Standartlash sohasida me‘yoriy hujjatlarning toifalari qanday?
23. Tarmoq standartlarining shartlari qanday?
24. Milliy, Xalqaro, Yevropa Farmakopeyalar qanday hujjat turiga kiradi?

3-ilova

TEST

MAVZU BO‘YICHA TEST SAVOLLARI

1. Standart – bu...

- a) talablar;
- b) tavsiyalar;
- c) qonun –qoida, yo‘riqnoma;
- d) c - javoblari to‘g‘ri;
- e) tibbiyot asboblari uchun hujjatlar.

2. Me‘yoriy hujjatlar toifasi standartlar ta’sir doirasiga ko‘ra qanday bo‘linishini aniqlang.

- a) Davlat va respublika standarti;
- b) Davlat /DS/, Respublika /RS/, tarmoq /TS/: Farmakopeya maqolasi /VFM/, korxonalar standarti;
- c) Davlat va korxonalar standarti;
- d) Davlat standarti, farmakopeya maqolasi, vaqtinchali farmakopeya maqolasi;
- e) Respublika va korxonalar standarti.

3. Texnik shartlar qanday qismlardan iborat?

a) mahsulotning ishlatilishi, tasnifi, asosiy o'lchamlar, texnik talablari, mahsulot komplekti, qabul qilish tartibi va sinash uslublari, tamg'alash, o'rash joylash va saqlash;

b) mahsulotni ishlatilishi, asosiy o'lchamlari, qabul qilish qoida-lari;

c) qabul qilish qoidalari, qadoqlash;

d) mahsulot chizmasi, ishlatilishi, saqlanishi;

e) olinadigan xomashyosi, turlari, sifatini tekshirish usullari.

4. Tibbiyot buyumlarining sifatini baholashning qanday usullari mavjud?

a) sezgi a'zolari yordamida;

b) sinash yo'li bilan;

c) sezgi a'zolari yordamida, sinash yo'li bilan;

d) o'lchash yordamida;

e) rangi va shakli bo'yicha.

5. Tibbiyot texnika buyumlarini yetkazib berishda tovar shakllari qanday?

a) donalab yoki to'plam ko'rinishida;

b) komplekt va qurilma ko'rinishida;

c) donalab yoki to'plam ko'rinishida, komplekt va qurilma ko'ri-nishida;

d) donalab va qurilma ko'rinishida;

e) faqat koplekt holda.

6. Qanday foydalanish hujjatlarini bilasiz?

a) yorliq va pasport;

b) pasport, formulyar;

c) TSH-quti ichiga joylashtirilgan yorliq;

d) texnik ta'rif, foydalanish qo'llanmasi, ishlatish uchun yo'ri-qnoma;

e) yorliq, pasport, formulyar, texnik tarif, ishlatish uchun yo'riq-noma.

7. Buyumning “sifati” nima?

- a) yaroqlik darajasi yoki vazifasi bo'yicha foydalanish darajasini aniqlovchi xossalari;
- b) yaroqlik muddati;
- c) ishlatish qoidalari;
- d) buyumning xossalari;
- e) buyumning tashqi ko'rinishi.

8. Organoleptik baholash usuliga to'g'ri javob toping.

- a) buyumlarni chizmada ko'rsatilgan o'lchamlar bilan solishtiriladi;
- b) sezgi a'zolari - ko'rish, sezish, hidlash, eshitish a'zolari yordamida sifati aniqlanadi;
- c) tashqi ko'rinishiga baho beriladi;
- d) davlat standartlari bilan solishtiriladi;
- e) TSH-bilan solishtiriladi.

9. Me'yoriy hujjatlar turlarini aniqlang.

- a) xalqaro standartlari, davlat standartlari, soha standartlari, korxonada standarti;
- b) texnik shartlar, pasport, foydalanish yo'riqnomasi;
- c) texnologik hujjatlar;
- d) texnik hujjatlar, pasport, formulalar;
- e) xalqaro standart, texnik reglament.

10. Buyumlarning sifati qanday tekshiriladi?

- a) sovuq suvga solib ko'rish;
- b) qizdirib ko'rish;
- c) qismlarga bo'lib chiqish;
- d) me'yoriy hujjatlarga asoslanib;
- e) apparat va uskunalarda yordamida sinash.

11. Tibbiyot tovarlari qanday guruhlariga bo'linadi?

- a) materiallar va buyumlar;
- b) asboblardan va jihozlardan;

- c) jihozlar va priborlar;
- d) asboblari, uskunalar apparatlar va jihozlar;
- e) jihozlar va ashyolar.

12. Materiallarni buyumlardan farqi nimada?

- a) materiallarni ko'p marta ishlatish mumkin;
- b) materiallarni qayta ishlatish mumkin emas;
- c) buyumlar uzoq muddatga xizmat qiladi;
- d) buyumlar bir marta ishlatiladi;
- e) buyumlar qayta ta'mirlanadi.

13. O'zbekiston farmatsevtika bozoriga tibbiyot buyumlarini olib kirishga qanday hujjat asos hisoblanadi?

- a) inyoys;
- b) yuk xati;
- c) prays varaqa;
- d) qayd etish guvohnomasi;
- e) muvofiqlik sertifikat.

BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA MEZONLARI

№	Baholash ko'rsatkichlari va mezonlari	Maksimal ball «5» a'lo
1	Standart haqida tushuncha.	0,5
2	Standartlash maqsadi va vazifalari.	0,5
3	Standartlash sohasidagi me'yoriy hujjatlarning toifalari: xalqaro, davlat, milliy, tarmoq, korxonalar standartlari.	0,8
4	Nima sababdan "TOCT"- respublikamizda ishlatiladi?	0,4
5	Me'yoriy hujjat tuzilishi.	0,7

6	Tibbiyot buyumlarining sifatiga baho berish usullari: tashqi ko'rinishi bo'yicha baholash, sinash usullari yordamida.	0,6
7	Foydalanish hujjatlarining turlari va ularning ahamiyati.	0,6
8	Farmakopeya maqolasi me'yoriy hujjat turiga kiradimi?	0,3
9	Tibbiyot texnikasi buyumlari sifatini aniqlashda me'riy hujjatning ahamiyati qanday?	0,3
10	Yakka tartibda ishlab chiqariladigan tibbiy buyumlarga qanday me'yoriy hujjat tayyorlanadi?	0,3

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

1. M.N. Ziyayeva, G.A. Sultonova. Tibbiyot tovarshunosligi. Darslik. Toshkent. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi «Fan» nashriyoti. 2008. 318 b.

2. M.N. Ziyayeva Tibbiyot tovarshunosligi. O'zbekiston matbuot va axborot agentligining Cho'lpon nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi Toshkent. 2012, b.336.

3. С.З.Умаров и др. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебник. 2-е изд., испр., М. ГЕОТАР-МЕД, 2004.

4. М.А.Николаева. Товароведение потребительских товаров. Теоретические основы. Учебник для вузов. М., НОРМА, 1998г.

5. Н.Б. Дрёмова Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебное пособие. Курск. 2005г. 519 стр.

6. O'zbekiston Respublikasi "Standartlashtirish" to'g'risidagi qonun. A.N. Yunusxojayev. O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 1-kitob 2001

<p>5-MA'RUZA</p>	<p>TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARINI QADOQLASH. TOVARLAR MARKIROVKASI, TOVAR VA XIZMAT KO'RSATISH BELGILARI</p>
<p>5.1. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODELI</p>	
<p><i>O'quv soati: 2 soat</i></p>	<p><i>Talabalar soni: 45 – 60 ta</i></p>
<p><i>O'quv mashg'ulot shakli</i></p>	<p>Axborotli ma'ruza</p>
<p><i>O'quv mashg'ulotning rejasi</i></p>	<p>1.Qadoq, uning tasnifi. 2. Qadoqlarga qo'yiladigan talablar. 3.Tara (idish) turlari va ularga qo'yiladigan talablar. 4.Tovarlar markirovkasi, tovar va xizmat ko'rsatish belgilari.</p>
<p><i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> tibbiyot tovarlarning qadoq turlari va ularga qo'yiladigan talablar haqida ma'lumot berish, qadoqlangan va qadoqlanmagan tarzda kelgan tibbiy tovarlarni qabul qilish, rasmiylashtirish va saqlash jarayonlarida salbiy ta'sir etuvchi tashqi omillardan himoya qilishni o'rgatish.</p>	
<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tibbiy tovarlarni qadoqlashda ishlatiladigan qadoq turlari bilan tanishtirish. • Qadoqlarga qo'yiladigan talablar haqida ma'lumot berish. • Tara (idish) turlari va ularga qo'yiladigan talablar haqida ma'lumot berish. • Tovarlar markirovkasi, tovar va xizmat ko'rsatish belgilarini o'rgatish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari:</i></p> <p><i>Talaba</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tibbiy tovarlarni qadoqlashda ishlatiladigan qadoq turlari bilan tanishadilar. • Qadoqlarga qo'yiladigan talablar haqida ma'lumot oladilar. • Tara (idish) turlari va ularga qo'yiladigan talablarni izohlaydi. • Tovarlar markirovkasi, tovar va xizmat ko'rsatish belgilarini ta'riflaydi.

<i>O'qitish usullari</i>	Ko'rgazmali ma'ruza, Blits tur
<i>O'qitish vositalari</i>	Ma'ruza matni, o'quv ko'rsatmalar, proektor.
<i>O'qitish shakllari</i>	Ommaviy
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Maxsus texnik vositalar bilan jihozlangan xona
<i>Monitoring va baholash</i>	Blits tur , testlar

5.II. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK XARITASI

Ta'lim shak-li. Ish bosqichi	Faoliyat mazmuni	
	o'qituvchining	talabalarning
1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (5 daq.)	<p>1.1. Darsning avvalida talabalarga ma'ruzalar matni va topshiriqlar tarqatiladi</p> <p>1.2. Mashg'ulot mavzusi va maqsadini aytadi, talabalarga kutilayotgan natijalar yetkaziladi.</p> <p>Mashg'ulot ko'rgazmali va axborotli ma'ruza shaklida borishini ma'lum qilindi.</p>	<p>1.1. Tinglaydilar, yozib oladilar, ma'ruza matnlaridan foydalanadilar.</p>

<p>2-bosqich. Asosiy bosqich (65 daq.)</p>	<p>2.1. Mavzu rejasi, asosiy tushunchalar bilan tanishish taklif qilinadi(1-ilova).</p> <p>2.2. Talabalarni ushbu mavzu bo'yicha Power Point tartibida tayyorlangan slaydlar bilan tanishtiriladi.</p> <p>2.3. Mavzudagi umumiy tushunchalardan tezkor-so'rov o'tkaziladi (2-ilova)</p>	<p>2.1. O'qiydilar.</p> <p>2.2. Tinglaydilar, daftarga ko'chirib oladilar.</p> <p>2.3. Savollarga tezkor javob berishadi.</p>
<p>3-bosqich. Yakuniy (10 daq.)</p>	<p>3.1.Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi.</p> <p>3.2.Mustaqil ish uchun topshiriq beriladi.</p> <p>Savollarga javob beradi</p>	<p>3.1.Savollar berishdi.</p>

1-ilova

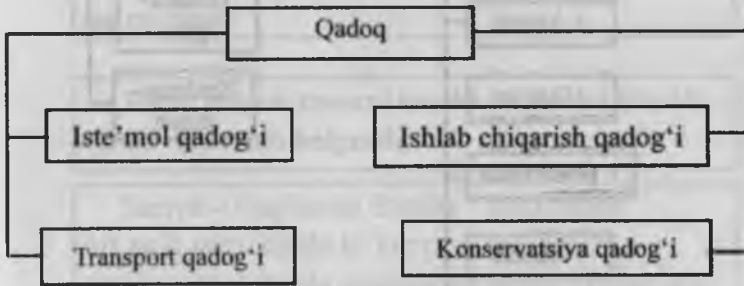
VIZUAL MATERIALLAR

Qadoq – tibbiy buzilishlar va yo‘qolishlardan, atrof-muhitni esa ifloslanishdan himoya qiladigan vosita yoki vositalar majmuidir.

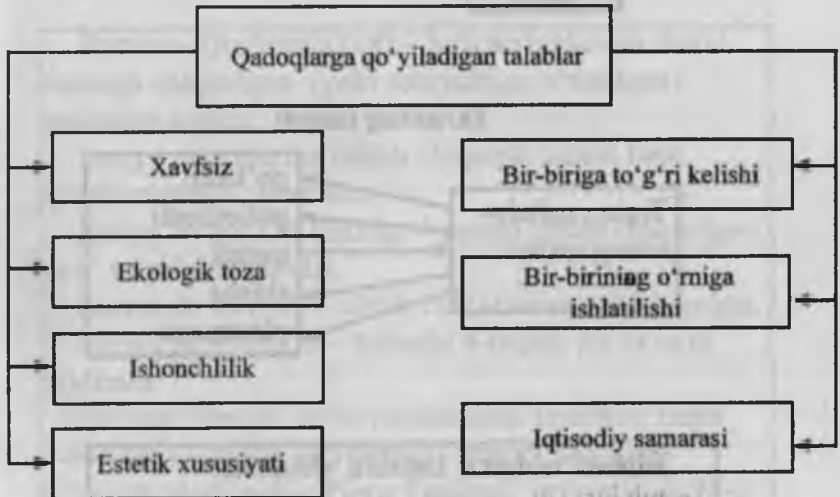
Qadoqlash jarayoni – mahsulotni tashish, saqlash, sotish va iste'mol qilishga tayyorlashdir.

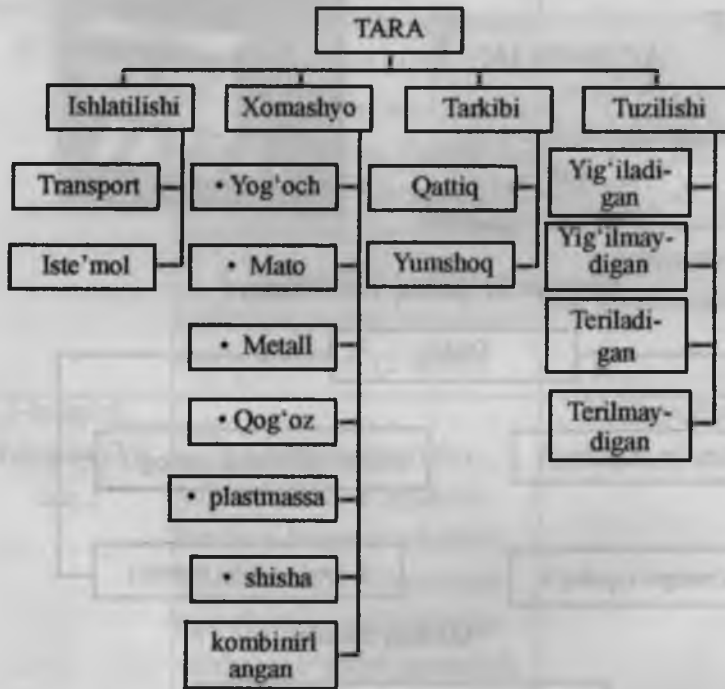
Birlamchi qadoq turi(blister)

Qadoq tasnifi

Qadoqlarga qo'yiladigan talablar

Taraning tasnifi

Blister- tabletka, kapsula, shamcha, ampulalar uchun qo'llanadigan qadoq turi

Markirovkadagi tekst (mazmuni) – markirovkani eng tarqalgan qismi bo‘lib, so‘zlar, harflar, raqamlar va ularning yig‘indisidan iborat. Markirovkaning asosiy funksiyasi mazmunida (tekstida) yoritiladi.

Axborotni asosiy qismida tovarning nomi (dori, tibbiy buyum, texnika va h.k.), qabul qilish yo‘llari va me‘yorlari, ishlatilishi, qabul qilish, ogohlantiruvchi yozuvlar, farmakologik ta‘sir ko‘rsatiladi.

Tovar belgisi-tovarni barcha mahsulot ichidan ajratib beruvchi belgisidir

Seriya – (inglizcha Batch) – korxonada bir aniq vaqt ichida to‘xtovsiz, sharoitlari o‘zgarmagan holda mahsulotni ishlab chiqarilgan sonidir.

Partiya – (inglizcha Lot) – turli seriyalardan iborat sotuvga chiqarilgan (yoki sotuvchiga jo‘natilgan) mahsulot sonidir.

Seriya raqamlariga ishlab chiqarish sanasi ham kirishi mumkin. Masalan:

Seriya № 601198 (oxirigi 4-raqam ishlab chiqarilgan oyni va yilni bildiradi).

Seriya № 064100 – ishlab chiqarish sanasi kirmagan.

Seriya № 9710239 – birinchi 4-raqam yil va oyni bildiradi.

Ba‘zan “Seriya” so‘zi yozilmasligi mumkin, faqat 5-6-7 tali raqamlar ko‘rsatiladi. Import qadoqlar yuzasida “Lot” yoki “Partiya raqami” ko‘rsatiladi. M-n: LoT# 0471, LoT 674ND, LoT № 67.

Yaroqlilik muddati OST 42-1-71 ga muvofiq ishlab chiqiladigan va tasdiqlanadigan farmakopeya maqolalarining ko'rsatkichi hisoblanadi.

Yaroqlilik muddati deganda, dori- vositalari, farmakopeya maqolalari yoki texnik shartlar talablariga to'liq javob beradigan vaqtdir.

Qadoqlar yuzasida tovarning yaroqlilik muddati turli ko'rinishda belgilanadi. Tovarning yaroqlilik muddati ishlab chiqarilgan vaqtdan boshlab sanaladi, shu sababli markirovka yozuvlarida ishlab chiqarish sanasi haqida ma'lumot ko'rsatiladi

Import dori vositalarning qadog'ida yaroqlilik muddati "Expiry" ("tugaydi") so'zi bilan belgilanadi:

EXR 7G'98, EXR 93, EXPIRYDATE 02.12.96.

Ba'zan BEST BY 09.00-- (09.00) gacha ishlatish yaxshiroq degani).

USE BY 08G'02 --- (08G'02) gacha ishlatish mumkin degani).

2- ilova

Talabalar bilimini tekshirish uchun Blitz tur so'rov savollari:

1. Iste'mol idishlarga qanday idishlar kiradi?
2. Iste'mol idishlarga qanday talablar qo'yiladi?
3. Qattiq dori turlarini sanab ko'rsating.
4. Yumshoq dori turlarini ko'rsating.
5. Suyuq dori turlarini ko'rsating.
6. Qanday qadoqlash turlarini bilasiz.
7. Qadoqlash uchun ishlatiladigan ashyolar turlari qanday?

Testlar

1. "Yaroqlilik muddati" nima degani?

- a) dori vositalari, FM yoki TSH talablariga to'liq javob beradigan muddat;
- b) yoki bu ashyoning unga bo'ladigan bosimga qarshilik ko'rsatishga qodirligi;
- c) ashyoning o'z shaklini tashqi kuchlar tasirida o'zgarishi;
- d) metallardan ko'p marta takrorlanadigan og'irliklar tasiri ostida emirilishi.

2. Tayyor dori turlarini saqlashda qanday talablar qo'yiladi?

- a) xonada dori vositalari va boshqa moddalarni saqlashga yo'l qo'yilmaydi;
- b) tashqi yorliqli original qadoqqa joylashtirilishi va saqlanishi kerak;
- c) isitiladigan quruq xonalarda, xona haroratida saqlash kerak;
- d) quruq, salqin joyda, tashqi yorliqli original qadoqqa joylashtirilgan saqlash amalga oshirilishi shart.

3. Qadoq – bu ...

- a) tibbiy buzilishlar va yo'qotishlardan, atrof muhitni esa ifloslanishdan himoya qiladigan vositalar majmui;
- b) ishlab chiqarish jarayonini tashkil qilishda uning texnologik qismi sifatida ishlatiladi;
- c) mahsulot bilan birgalikda iste'molchiga kelib tushib, tovarning bir qismi bo'lib, uning umumiy narxiga kiradi;
- d) barcha javoblar to'g'ri.

4. Qadoqlangan tibbiyot tovarning belgilari bo'yicha tasniflanishi to'g'ri keltirilgan qatorni toping.

- a) ishlatilishi bo'yicha;
- b) miqdori bo'yicha;

- c) bajaradigan vazifasi bo'yicha;
- d) xamma javoblar to'g'ri.

5. Bajaradigan vazifasiga ko'ra qadoq turini aniqlang.

- a) birlamchi qadoq;
- b) konservatsiya qadog'i;
- c) teriladigan qadoq;
- d) yumshoq qadoq.

6. Iste'mol qadog'i – bu...

a) qadoqlanmagan tovarni tashishga mo'ljallangan bo'lib, alohida mustaqil tashish vositasi;

b) ishlab chiqarish jarayonini tashkil qilishda uning texnologik qismi sifatida ishlatiladi;

c) mahsulot bilan birgalikda iste'molchiga kelib tushib, tovarning bir qismi bo'lib, uning umumiy narxiga kiradi. Bunday qadoq turi mustaqil tashishga mo'ljallangan bo'lib, uning og'irligi, o'lchamlari cheklangan bo'ladi;

d) yordamchi qadoqlash vositalari qadoqlarning qismi sifatida iste'mol va tashish qadog'iga ishlatiladi.

7. Transport (tashish) qadog'i – bu ...

a) birlamchi va ikkilamchi qadoqlarni himoya qilishga mo'ljallangan idish;

b) mahsulotni taqsimlanishi, mahsulot qadoqlanayotganda mashinalar yoki apparatlarda shaklga solinadigan vosita;

c) homashyo, buyumlar, texnik vositalar, xavfli chiqindilarni uzoq muddat saqlanishga mo'ljallangan idish;

d) tovarni iste'mol qadog'idagi yoki qadoqlanmagan tovarni tashishga mo'ljallangan bo'lib, alohida mustaqil tashish vositasi sifatida ishlatiladi.

8. Ishlab – chiqarish qadog‘i- bu...

- a) qadoqning bir qismi bo‘lib, tovarni joylashtirishga mo‘ljallangan;
- b) mahsulotni uzoq muddat davomida saqlashga mo‘ljallangan qadoq;
- c) ishlab chiqarish jarayonini tashkil qilishda uning texnologik qismi sifatida ishlatiladi, mahsulotni chakana savdosi uchun mo‘ljallanmagan;
- d) A va C javoblar to‘g‘ri.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. M.N. Ziyayeva, G.A. Sultonova. Tibbiyot tovarshunosligi. Darslik. Toshkent. O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi «Fan» nashriyoti. 2008. 318 b.

2. M.N. Ziyayeva Tibbiyot tovarshunosligi. O‘zbekiston matbuot va axborot agentligining Cho‘lpon nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi Toshkent. 2012, b.336.

3. С.З.Умаров и др. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебник. 2-е изд., испр., М. ГЕОТАР-МЕД, 2004.

4. М.А.Николаева. Товароведение потребительских товаров. Теоретические основы. Учебник для вузов. М., НОРМА, 1998г.

5. Н.Б. Дрёмова Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебное пособие. Курск. 2005г. 519 стр.

6. Тютенков О.Л., Филиппин Н.А., Яковлева Ж.И. Тара и упаковка готовых лекарственных средств, Москва, “Медицина”, 1982.

7. Лоскутова Е.Е. Управление и экономика фармации, Москва, АСАДЕМА, 2003г, 380стр.

6-MA'RUZA	TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARINI SAQLASH
6.1. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODELI	
<i>O'quv soati: 2 soat</i>	<i>Talabalar soni: 45 – 60 ta</i>
<i>O'quv mashg'ulot shakli</i>	Axborotli ma'ruza
<i>O'quv mashg'ulotning rejasi</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarni saqlash va saqlashda qo'yiladigan talablar. 2. Dori vositalarni saqlash qoidalari. 3. Tibbiyot buyumlarini saqlash qoidalari. 4. Tibbiyot texnikani saqlash qoidalari. 5. Assortimenti cheklangan tovarlarni saqlash qoidalari.
<p><i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> tibbiyot va farmatsevtika tovarlarni qabul qilishda rasmiylashtirishni o'rgatish va saqlash jarayonlarida yaroqlilik muddatlarining inobatga olinishini, salbiy ta'sir etuvchi tashqi omillardan himoya qilishni o'rgatish.</p>	

<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tibbiy va farmatsevtika tovarlarni qabul qilish va saqlash hamda ishlatish jarayonida ularni rasmiylashtirishni o'rgatish. • Tibbiy va farmatsevtika tovarlarni qabul qilish, tashish, saqlash va ishlatish jarayonida himoya qilish va talablarga muvofiq saqlash qoidalarini o'rgatish. <p>Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarni saqlash talablari bilan tanishtirish:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dori vositalarni saqlash qoidalari, - tibbiyot buyumlarini saqlash qoidalari, - tibbiyot texnikani saqlash qoidalari, <ul style="list-style-type: none"> • assortimenti cheklangan tovarlarni saqlash qoidalari haqida ma'lumot berish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari:</i></p> <p><i>Talaba</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tibbiy va farmatsevtika tovarlarni qabul qilish, tashish, saqlash va ishlatish jarayonida ularni himoya qilish va talablarga muvofiq saqlash qoidalarini o'rganadi. • Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarni har bir guruhi bo'yicha saqlash talablarini izohlaydi: -dori vositalarni fizik kimyoviy xossalriga binoan saqlash va qoidalariga ta'rif beradi, misollar keltiradi; tibbiyot buyumlarni saqlash qoidalariga ta'rif beradi, misollar keltiradi; tibbiyot texnikani saqlash qoidalarini ta'riflaydi va misollar keltiradi; assortimenti cheklangan tovarlarni sanab beradi va saqlash qoidalarini yoritib beradi
---	--

<i>O'qitish usullari</i>	Ko'rgazmali ma'ruza. Tezkor so'rov
<i>O'qitish vositalari</i>	Ma'ruza matni, o'quv ko'rsatmalar, proektor.

<i>O'qitish shakllari</i>	Ommaviy
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Maxsus texnik vositalar bilan jihozlangan xona
<i>Monitoring va baholash</i>	Tezkor so'rov

6.II. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK XARITASI

Ta'lim shakli. Ish bosqichi	Faoliyat mazmuni	
	o'qituvchining	talabalarning
1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (5 daq.)	<p>1.1.Darsning avvalida talabalarga ma'ruzalar matni va topshiriqlar tarqatiladi</p> <p>1.2. Mashg'ulot mavzusi va maqsadini aytadi, talabalarga kutilayotgan natijalar yetkaziladi. Mashg'ulot ko'rgazmali va axborotli ma'ruza shaklida borishini ma'lum qilinadi.</p>	<p>1.1.Tinglaydilar, yozib oladilar. ma'ruza matnlaridan foydalanadilar</p>

<p>2-bosqich. Asosiy bosqich (65 daq.)</p>	<p>2.1.Mavzu rejasi, asosiy tushunchalar bilan tanishish taklif qilinadi(1-ilova).</p> <p>2.2.Talabalar ushbu mavzu bo'yicha Power Point tartibida tayyorlangan slaydlar bilan tanishtiriladi.</p> <p>2.3.Mavzudagi umumiy tushunchalardan tezkor-so'rov o'tkaziladi (2-ilova)</p>	<p>2.1.O'qiydilar.</p> <p>2.2.Tinglaydilar, daftarga ko'chirib oladilar.</p> <p>2.3.Savollarga tezkor javob berishadi.</p>
<p>3-bosqich. Yakuniy (10 daq.)</p>	<p>3.1.Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi.</p> <p>3.2.Mustaqil ish uchun topshiriq beriladi. Savollarga javob beradi</p>	<p>3.1. Savollar berishadi.</p>

1-ilova

Vizual materiallar

Mineral suvlar yorliqlarida tayyorlangan muddati (oy, yil) mahsus shkalabo'yicha tirtiq sifatida belgilanadi. Ishlatish muddati (12 oy) ko'pincha so'z bilan yoziladi.

Dorixonada tayyorlanadigan dori vositalarning markirovkasi

1-jadval

Dori vositasini qabul qilishiga binoan yorliq markirovkasi

Yozuvlar	Ogohlantiruvchi ranglar
«Ichishga», «Ichishga bolalarga»	Yashil
«Tashqiga»,	Savzi rang
«Inyeksiya uchun»	Ko'k
«Ko'z tomchilari»	Pushti

2-jadval

Dorilarning yorliqlaridagi majburiy ogohlantiruvchi yozuvlar

Dori shakllari	Ogohlantiruvchi yozuvlar
Miksturalar	«Salqin, yorug'likdan himoyalangan joyda saqlang», «Ishlatishdan oldin aralastiring», «Bolalardan saqlang »
Malhamlar, ko'z tomchilari, ko'z malhamlari	«Salqin, yorug'likdan himoyalangan joyda saqlang», «Bolalardan saqlang »

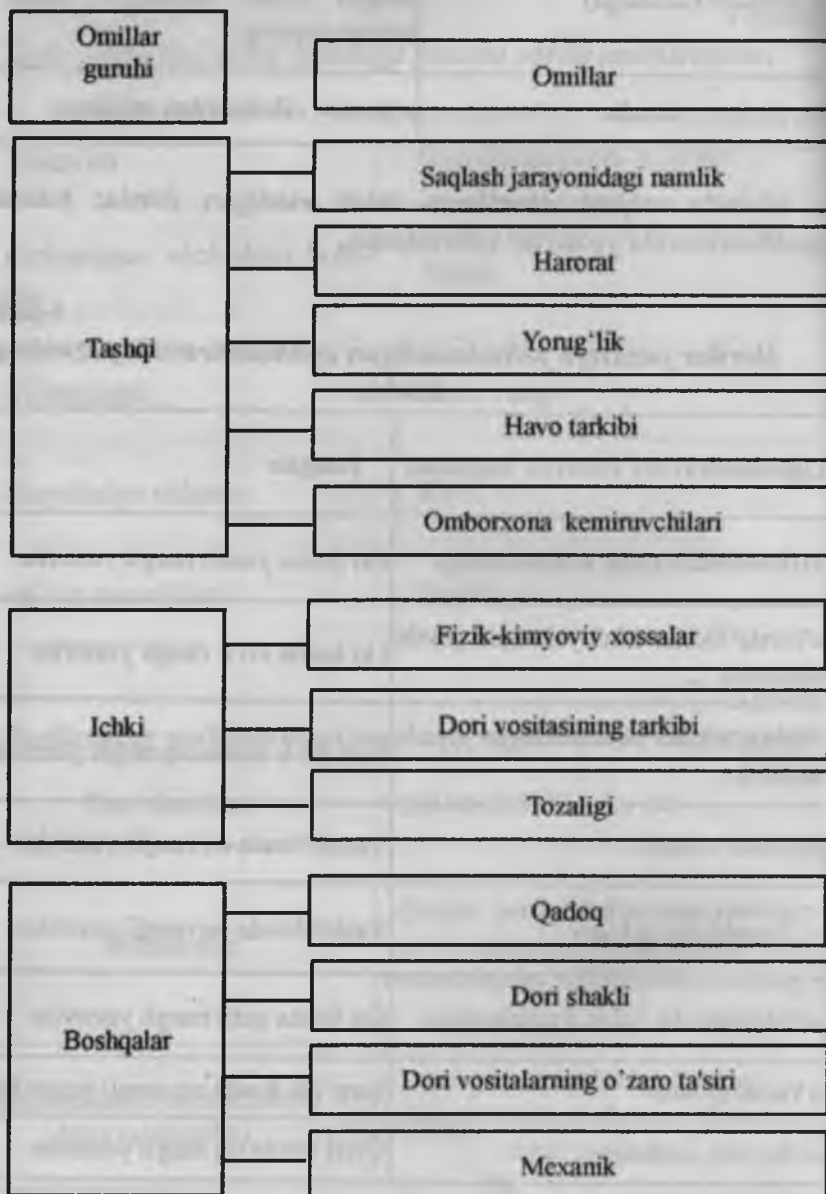
Tomchilar (ichishga)	«Salqin, yorug'likdan himoyalangan joyda saqlang», «Bolalardan saqlang »
Inyeksion eritmalar	«Steril», «Bolalardan saqlang»

Alohida saqlash shartlarini talab etadigan dorilar yuzasiga ogohlantiruvchi yozuvlar yelimlanadi.

3-jadval

Dorilar yuzasiga yelimlanadigan ogohlantiruvchi yozuvlarga talablar

Ogohlantiruvchi yozuvlar mazmuni	Ranglar
«Ishlatishdan oldin aralashtiring»	Oq fonda yashil rangli yozuvlar
«Yorug'likdan himoyalangan joyda saqlang»	Oq fonda ko'k rangli yozuvlar
«Yorug'likdan himoyalangan joyda saqlang»	Och ko'k fonda oq rangli yozuvlar
«Bolalar uchun»	Yashil fonda oq rangli yozuvlar
«Chaqaloqlar uchun»	Yashil fonda oq rangli yozuvlar
«Ehtiyotkorlik bilan foydalaning»	Oq fonda qizil rangli yozuvlar
«Yurak uchun»	Sarg'ish fonda oq rangli yozuvlar
«Olovdan saqlang»	Qizil fonda oq rangli yozuvlar

Saqlash jarayonida dori vosita sifatiga ta'sir etuvchi omillar

Saqlash – tayyor mahsulotni ishlab chiqarishdan to iste'molchigacha yoki foydalanishgacha tovar harakatining texnologik bosqichidir, maqsadi – dastlabki xossalarining barqarorligini ta'minlash yoki ularning minimal yo'qotishlar bilan o'zgartirishdan iborat. Saqlash vaqtida tibbiy tovarlarning eng muhim iste'mol xossalaridan biri namoyon bo'ladi – mahsulotni tayyorlovchidan iste'molchigacha yetkazish imkoniyati bo'lgan saqlanishlikdir. Tovarlarni samarali saqlashning natijasi – ularni oldindan shartlangan muddat davomida sifatini yo'qotmasdan yoki minimal yo'qotishlar bilan saqlashdir.

Standart mahsulotning chiqishi, yo'qotish hajmi va saqlash muddatlari saqlanishning ko'rsatkichlari sifatida xizmat qiladi. Mahsulot chiqimi va yo'qotilishi teskari proporsional bog'liqdir. Yo'qotish qanchalik ko'p bo'lsa, mahsulot chiqimi shunchalik kam bo'ladi. Saqlanishning ikkala ko'rsatkichi saqlanish sharoitlari va muddatlariga bog'liqdir.

Saqlash shartlari – saqlash joylarida tovarlarni saqlash va joylashtirish tartibi bilan shartlangan atrof-muhitning tashqi ta'sirlari yig'indisidir.

Talabalar bilimini tekshirish uchun tezkor- so'rov savollari:

1. Iste'mol idishlari qanday saqlanadi?
2. Saqlash xonalariga qanday talablar qo'yiladi?
3. Qattiq dori turlari qanday saqlanadi?
4. Yumshoq dori turlari qanday saqlanadi?
5. Suyuq dori turlari qanday saqlanadi?
6. Saqlash jarayoniga qanday omillar ta'sir etadi?
7. Qadoqlangan va qadoqlanmagan bog'lov vositalar qanday saqlanadi?
8. Omborning tuzilishi qanday?
9. Yaroqlik muddati nima degani?
10. Tayyor dori turlarini saqlashga qanday talablar qo'yiladi?
11. Seriya nimani bildiradi va qanday belgilanadi?

BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA MEZONLARI

№	Baholash ko'rsatkichlari va mezonlari	Maksimal ball «5» a'lo
1	Qadoqning asosiy vazifasi qanday?	0.6
2	Qadoqlar qanday guruhlariga bo'linadi?	0.6
3	Qadoqlarga qanday talablar qo'yiladi?	0.6
4	Tibbiy tovarlarni saqlash talablari	0.4
5	Tara (idish), turlari ,tasnifi va ularga qo'yiladigan talablar.	0.7
6	Seriya nimani bildiradi va qanday belgilanadi?	0.5
7	Qadoqlashda ishlatiladigan tiqin vositalarining turlari, olinadigan ashyosi.	0.6
8	Iste'mol idishlariga qanday idishlar kiradi?	0.3
9	Tovar belgilari nima?	0.4
10	Yorliq nima?	0.3

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

1. M.N. Ziyayeva, G.A. Sultonova. Tibbiyot tovarshunosligi. Darslik. Toshkent. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi «Fan» nashriyoti. 2008. 318 b.

2. M.N. Ziyayeva. Tibbiyot tovarshunosligi. O'zbekiston matbuot

ni axborot agentligining Cho'lon nomidagi nashriyot matbaa ijodiy
uyi Toshkent. 2012, b.336.

3. С.З.Умаров и др. Медицинское и фармацевтическое
товароведение. Учебник. 2-е изд., испр., М. ГЭОТАР-МЕД, 2004.

4. М.А.Николаева. Товароведение потребительских товаров.
Теоретические основы. Учебник для вузов. М., НОРМА, 1998г.

5. Н.Б. Дрёмова. Медицинское и фармацевтическое
товароведение. Учебное пособие. Курск. 2005г. 519 стр.

6. Тютенков О.Л., Филиппин Н.А., Яковлева Ж.И. Тара и упаковка
готовых лекарственных средств, Москва, "Медицина", 1982.

7. М.М. Миролимов. Фармацевтик технологияси асослари.
Тошкент, Абу Али Ибн Сино, 2001й.

8. М.М. Миролимов. Йиғинди препаратлар технологияси.
Тошкент, Абу Али Ибн Сино, 2001й.

9. Отраслевой стандарт. Правила оптовой торговли
лекарственными средствами и изделиями медицинского
назначения. Основные положения. ТSt 42-03-2002 МЗ РУз.

10. ГОСТ 232 68.0-91 "Воды минеральные питьевые
лечебные, лечебно-столовые и природные столовые").

11. ГОСТ 132-88 Воды минеральные питевые, лечебные и
лечебно-столовые.

12. ГОСТ 6077-80 Сырьё лекарственное. Правила приемки
методы испытания.

13. ГОСТ 24022-80 Сырьё лекарственное растительное.
Упаковка. Маркировка. Требования и хранение.

7-MA'RUZA	MATERIALSHUNOSLIK ASOSLARI
7. 1. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODELI	
<i>O'quv soati: 2 soat</i>	<i>Talabalar soni: 45 – 60 ta</i>
<i>O'quv mashg'ulot shakli</i>	Axborotli ma'ruza
<i>O'quv mashg'ulotning rejasi</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ashyolarning xossalari: mustahkamlik, qattiqlik, egiluvchanlik, yopishqoqlik, egiluvchanlik, charchashlik. 2. Metallar, tasnifi, tibbiyotda ishlatilishi: qora metallar, zanglamaydigan po'latlar, cho'yanlar, rangli metallar. 3. Zanglash va himoya-manzarali qoplamalar. 4. Nometall ashyolar va ularni tibbiyotda ishlatilishi: shisha, sopol, yog'och ashyolar. 5. Polimer materiallar. 6. Termoplastik ashyolar.
<i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> ashyolar turlari va xossalari haqida ma'lumot berish, tibbiy tovarlarni qabul qilish va saqlash jarayonlarida salbiy ta'sir etuvchi tashqi omillardan himoya qilishni o'rgatish.	

<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tibbiy tovarlarni tayyorlashda ishlatiladigan xomashyoturlari bilan tanishtirish. • Ashyolar xossalari va har bir xomashyo turi haqida ma'lumot berish. • Tibbiy tovarlarni saqlash va ishlatish jarayonida himoya qilish va talablarga muvofiq saqlash qoidalarini o'rgatish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari:</i></p> <p><i>Talaba</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tibbiy tovarlarni tayyorlashda ishlatiladigan xomashyoturlari bilan tanishadi. • Ashyolar xossalari va har bir ashyo turi haqida ma'lumot oladi. • Tibbiy tovarlarni saqlash va ishlatish jarayonida himoya qilish va talablarga muvofiq saqlash qoidalarini o'rganadi.
--	--

<i>O'qitish usullari</i>	Ko'rgazmali ma'ruza
<i>O'qitish vositalari</i>	Ma'ruza matni, o'quv ko'rsatmalar, proektor.
<i>O'qitish shakllari</i>	Ommaviy
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Maxsus texnik vositalar bilan jihozlangan xona
<i>Monitoring va baholash</i>	Blits -so'rov , testlar, savollar

7.II. MA'RUZANING TEXNOLOGIK XARITASI

Ta'lim shakli. Ish bosqichi	Faoliyat mazmuni	
	o'qituvchining	talabalarning
<p>1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (5 daq)</p>	<p>1.1 Darsning avvalida talabalarga ma'ruzalar matni va topshiriqlar tarqatiladi</p> <p>1.2 Mashg'ulot mavzusi va maqsadini aytadi, talabalarga kutilayotgan natijalar yetkaziladi. Mashg'ulot ko'rgazmali va axborotli ma'ruza shaklida borishini ma'lum qilinadi.</p>	<p>1.1.Tinglaydilar, yozib oladilar, ma'ruza matnlaridan foydalanadilar</p>
<p>2-bosqich. Asosiy bosqich (65 daq)</p>	<p>2.1 Mavzu rejasi,asosiy tushunchalar bilan tanishish taklif qilinadi (1-7 ilovalar).</p> <p>2.2 Talabalarni ushbu mavzu bo'yicha PowerPoint tartibida tayyorlangan slaydlar bilan tanishtiriladi.</p> <p>2.3 Mavzudagi umumiy tushunchalardan Blits-so'rov o'tkaziladi (8 -ilova).</p>	<p>2.1.O'qiydilar.</p> <p>2.2.Tinglaydilar daftarga ko'chirib oladilar.</p> <p>2.3.Savollarga tez-kor javob berishadi</p>

3-bosqich. Yakuniy (10-daq.)	3.1.Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi. 3.2.Mustaqil ish uchun topshiriq beriladi. Savollarga javob beradi	3.1. Savollar berishdi.
------------------------------------	---	-------------------------

Vizual materiallar

1-ilova

Uglerodli po'latlarning tibbiyot asboblari uchun ishlatilishi.

Po'lat markasi	Vazifasi va ishlatilishi
U7A	Prujinalangan asboblari, asosan qisqich asboblari (pintsetlar, qisqichlar, komsanglar, kengaytiruvchilar)
U8A	Sanchuvchi asboblari va arralar (troakarlari, arralar, frezalar). Kesuvchi asboblari (iskana, osteotomlar, raspator, suyak qisqichlari, qaychilar, tish asboblari)
U10A	Kesuvchi asboblari (qaychilar)
U12A	Kesuvchi asboblari asosan tig'i ingichka bo'lishini talab etiladiganlar (ko'z pichoqlari)

2-ilova

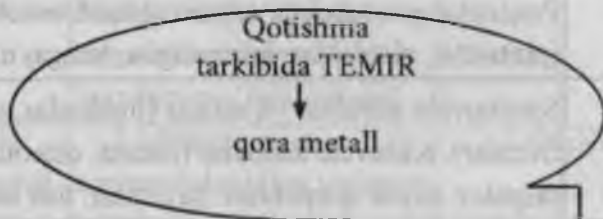
Tibbiy buyumlarni tayyorlashda shisha rusumlarining ishlatilishi

Shisha rusumi	Tibbiy buyumlar
XT	Shpitslar
XT-1	Shpitslar, qon saqlash uchun butilkalar, transfuzion va infuzion preparatlar uchun butilkalar, ampulalar

HC-1	Ampula, flakonlar, probirkalar, priborlar uchun qismlar
HC-2, HC-2A	Qon saqlash uchun butilkalar, transfuzion va infuzion preparatlar uchun butilkalar , aerazol ballonlar
HC-3	Ampula, flakon, probirka, shprintslar
AB-1	Ampula, flakon, probirka, shtanglas idishlar
MTO	Flakon, banka, bemorlar parvarishi uchun shisha buyumlar
CHC-I	Ampula, probirkalar
OC, OC-1	Flakon, bankalar

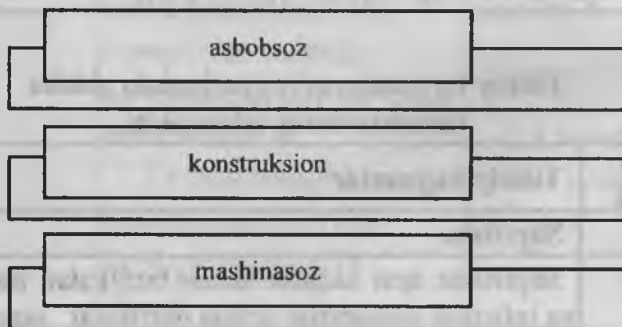
Ashyolarning xossalari

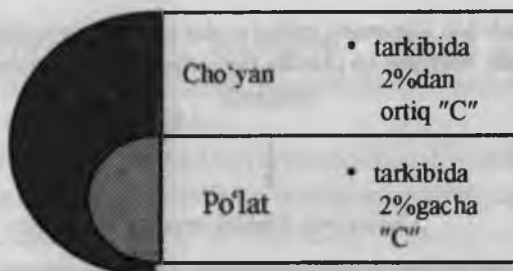
3-ilova

4-ilova

PO‘LAT TURLARI

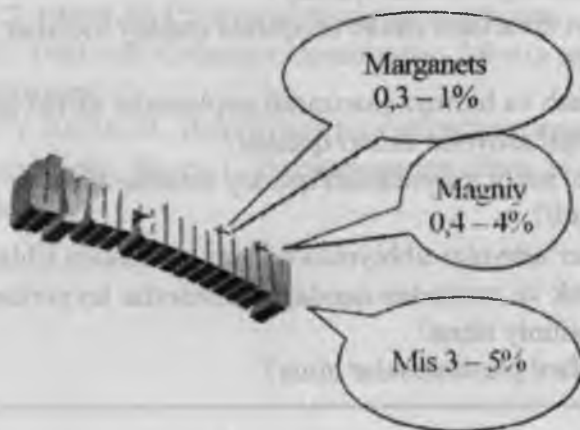

Po'lat tarkibiga 13-18 % xrom qo'shib uning zanglashga nisbatan chidamliligi keskin oshiriladi

ZANGLAMAYDIGAN PO'LAT

Zanglash deb ashyoning tashqi muhit ta'sirida yemirilishiga aytiladi. Metallar va ulardan tayyorlangan buyumlarning zanglashi

Kimyoviy Elektrkimyoviy

8-ilova

Talaba bilimini tekshirish uchun Blits- so'rov savollari:

1. Nima uchun metallar "Qora" deyiladi?
2. Cho'yan tarkibida uglerod miqdori qancha?
3. Metallar zanglashdan qanday himoya qilinadi?
4. Shishaning tibbiyot tovarshunoslikdagi hamiyati qanday?
5. Korroziya turlari qanday?
6. Plastik ashyolardan qanday tibbiyot tovarlar tayyorlanadi?
7. Po'lat nima uchun "Zanglamaydigan" deyiladi?
8. Ashyolarning xossalari qanday?
9. Tibbiyot tovarlarni ishlab chiqishda qanday metallar ishlatiladi?
10. Zanglash va himoya manzarali qoplamalar turlari qanday?
11. Nometall ashyolar turlari qanday?
12. Shisha, sopol ashyolardan qanday tovarlar tibbiyot uchun tayyorlanadi?
13. Polimer ashyolar tibbiyotda qanday maqsadda ishlatiladi?
14. Kauchuk va rezinadan qanday mahsulotlar tayyorlanadi?
15. Duraluminiy nima?
16. Termofaol plastmassalar nima?

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. M.N. Ziyayeva, G.A. Sultonova. Tibbiyot tovarshunosligi. Darslik. Toshkent. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi «Fan» nashriyoti. 2008. 318 b.
2. M.N. Ziyayeva. Tibbiyot tovarshunosligi. O'zbekiston matbuot va axborot agentligining Cho'lpon nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi Toshkent. 2012, 336 b.
3. С.З.Умаров и др. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебник. 2-е изд., испр., М. ГЕОТАР-МЕД, 2004.
4. М.А.Николаева. Товароведение потребительских товаров. Теоретические основы. Учебник для вузов. М., НОРМА, 1998г.
5. Н.Б. Дрёмова. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебное пособие. Курск. 2005 г. 519 с.
6. А.П. Григорьев, О.Я. Федотова. Лабораторный практикум по технологии пластмасс. М., Высшая школа. 1986г.
7. ГОСТ 9.0303-84. Покрyтия металлические и неметаллические.
8. ГОСТ 9.024-74 Резины.
9. ГОСТ 9.032-74, ГОСТ 0.072-77. Покрyтия лакокрасяные.
10. ГОСТ 21400-75 Стекло химико-лабораторное.
11. ГОСТ 19808-86 Стекло медицинское. Марки.
12. ГОСТ 19810-85 Стекло медицинское. Метод определения щелочестойкости.
13. ГОСТ 30208-94. Инструменты хирургические. Металлические материалы. Часть 1. Нержавеющая сталь. М., ИПК Изд. стандартов, 1994.

8 -MA'RUZA	TIBBIYOTDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNING QO'LLANILISHI
8.1. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEKNOLOGIK MODELI	
<i>O'quv soati: 2 soat</i>	<i>Talabalar soni: 45 – 60 ta</i>
<i>O'quv mashg'ulot shakli</i>	Axborotli ma'ruza
<i>O'quv mashg'ulotning rejasi</i>	<p>1. Tashxis qo'yish asbob, uskunalari va moslamalari:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Qon bosimini o'lchash uskunalari -Biopotensiallarni qayd etish apparat va uskunalari -Elektroensefalografiya uskunalari -Ultratovushli tashxis apparatlari - Endoskopik uskunalar -Kompyuter tomografiya apparatlari. <p>2. Tibbiyot muassasalarning zamonaviy jihozlari.</p> <p>3. A'zolar o'rnini bosuvchi sun'iy protezlar, stentlar.</p>
<i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> yangi zamonaviy tibbiyot asboblarning turlari va ularga qo'yiladigan talablar haqida ma'lumot berish, tibbiy tovarlarni qabul qilish, rasmiylashtirish va saqlash jarayonlarida salbiy ta'sir etuvchi tashqi omillardan himoya qilishni o'rgatish.	

<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tibbiy buyumlar va tibbiy texnikaning yangi turlari bilan tanishtirish. • Tibbiy buyumlar va tibbiy texnikaning yangi turlari haqida ma'lumot berish. <p>Tibbiyot muassasalarning (klinika va dorixonalarining) zamonaviy jihozlari haqida ma'lumot berish.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tibbiy texnikani qabul qilish, tashish, saqlash va ishlatish jarayonida himoya qilish va talablarga muvofiq saqlash qoidalarini o'rgatish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari:</i></p> <p><i>Talaba</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tibbiy buyumlar va tibbiy texnikaning yangi turlari bilan tanishadilar. • Tibbiy buyumlar va tibbiy texnikaning yangi turlari haqida ma'lumot oladilar. <p>Tibbiyot muassasalarning (klinika va dorixonalarining) zamonaviy jihozlarini o'rganib oladilar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tibbiy tovarlarni qabul qilish, tashish, saqlash va ishlatish jarayonida himoya qilish va talablarga muvofiq saqlash qoidalarini o'rganadi.
---	--

<i>O'qitish usullari</i>	Ko'rgazmali ma'ruza
<i>O'qitish vositalari</i>	Ma'ruza matni, o'quv ko'rsatmalar, proektor.
<i>O'qitish shakllari</i>	Ommaviy
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Maxsus texnik vositalar bilan jihozlangan xona
<i>Monitoring va baholash</i>	Tezkor -so'rov

8.II. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK XARITASI

Ta'lim shakli. Ish bosqichi	Faoliyat mazmuni	
	o'qituvchining	talabalarning
<p>1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (5 daq.)</p>	<p>1.1. Darsning avvalida talabalarga ma'ruzalar matni va topshiriqlar tarqatiladi. 1.2. Mashg'ulot mavzusi va maqsadini aytadi, talabalarga kutilayotgan natijalar yetkaziladi. Mashg'ulot ko'rgazmali va axborotli ma'ruza shaklida borishini ma'lum qilinadi.</p>	<p>1.1. Tinglaydilar, yozib oladilar, ma'ruza matnlaridan foydalanadilar.</p>
<p>2-bosqich. Asosiy bosqich (65 daq)</p>	<p>2.1. Mavzu rejasi, asosiy tushunchalar bilan tanishish taklif qilinadi (1-ilova). 2.2. Talabalarni ushbu mavzu bo'yicha Power Point dasturida tayyorlangan slaydlar bilan tanishtiriladi. 2.3. Mavzudagi umumiy tushunchalardan tezkor-so'rov o'tkaziladi (2-ilova).</p>	<p>2.1. O'qiydilar. 2.2. Tinglaydilar, daftarga ko'chirib oladilar. 2.3. Savollarga tezkor javob berishadi.</p>

3-bosqich. Yakuniy (10 daq.)	3.1.Mavzu bo'yicha ya- kun qiladi, olingan bilimlar- ni kelgusida kasbiy faoliyat- larida ahamiyatga ega ekan- ligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi. 3.2.Mustaqil ish uchun top- shiriq beriladi. Savollarga ja- vob beradi.	Savollar berishdi.
------------------------------------	--	--------------------

1-ilova

VIZUAL MATERIALLAR

Kasalxona va klinikalarda ishlatiladigan jihozlarga kur-
silar. o'rindiqlar, ko'targichlar, yoritkichlar, nogironlar
aravachalari, trenajyorlar va boshqalar kiritilgan.

Tibbiyot jihozlarini tayyorlashda turli qotishmalardan
(cho'yan, zanglamas po'lat, mis, aluminiy, rux asosidagi
qotishmalar) foydalaniladi.

Qon namunalarini olish uchun skarifikator – ignadan
foydalaniladi.

Gemotsitometr qondagi leykotsit va eritrotsitlarni sanash
uchun mo'ljallangan.

Tezkor tashxis vositalariga qog'ozli test-tasmalar,
slaydlar ko'rinishida lateks test-tizimlar, xromatografik
qog'ozlar, konteynerlar va boshqalar kiradi.

Ekspress tekshiruvlar uchun quyidagi priborlar
qo'llaniladi: Gx-glyukometri, Klinitek- 200 analizatori,
gemostaz parametrlari analizatori, Analizator Star-
4 –koagulometri, Trombotrek – 4 va Trombotrek -1–
koagulometrlar.

Elektroensefalografiya

Egiluvchan endoskoplari

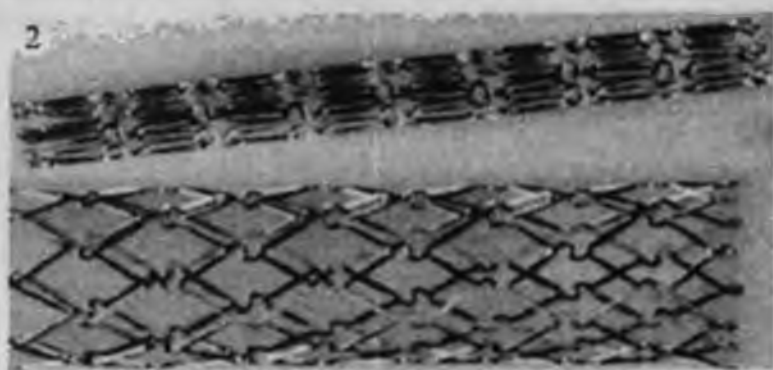
Tamograflar

Tibbiyot muassasalarining zamonaviy jihozlari

Laboratoriya sentrifugasi va quritkichlari

Tomir stentlari (1,2,3,4)

Bilimni mustahkamlash uchun nazorat savollari va topshiriqlar

1. Kasalxona va klinikalar jihozlari nomlarini ayting.
2. Bemorlar uchun qulay ishlatiladigan aravachalarni ta'riflab bering.
3. Yotoqdagi bemorlar uchun qanday jihozlar xizmat qiladi?
4. Operatsion bloklar mikroob va bakteriyalardan qanday moslama yordamida tozalanadi?
5. Chaqaloqlar uchun jihozlarga ta'rif bering.
6. Klinik tashxis laboratoriya amaliyotida ishlatiladigan priborlarni sanab o'ting.
7. Nima sababdan laboratoriyalarda qon miqdori tekshiriladi?
8. Ekspress-tekshiruvlar yordamida qanday ko'rsatkichlar aniqlanadi?

9-MAVZU. YAKUNIY SEMINAR
9.1 MA'RUZA MASHG'ULOTINING
TEXNOLOGIK MODELI

<i>Mashg'ulot</i> vaqti: 1 soat	Talabalar soni: 45 –60
<i>Mashg'ulot</i> shukli	Bilimlarni kengaytirish va mustahkamlash yuzasidan yakuniy seminar
<i>Seminar rejasi</i>	<p>Tovarshunoslik fani, maqsadi va vazifalari. Tibbiyot tovarshunosligining tamoyillari. Tovarshunoslik tahlil maqsadi va turlari. Tovarshunoslik tahlil obyektlari –tibbiyot tovarlarning tasnifi. Tovarshunoslik tahlilida farmatsevtning vazifalari. Tibbiyot tovarlari va ularning tasnifi. Tibbiyot tovarlari tavsiflari. Tibbiyot tovarlari assortimenti haqida tushuncha va assortiment tasnifi. Assortiment ko'rsatkichlari. Tibbiyot tovarlarining sifati, sifat ko'rsatkichlari. Tibbiyot tovarlarining iste'mol xossalari. Standart haqida tushuncha. Standartlash maqsadi va vazifalari. Standartlash sohasidagi me'yoriy hujjatlar toifalari, tibbiyot texnikasi buyumlari sifatini aniqlashdagi ahamiyati. Tibbiyot buyumlarining sifatiga baho berish usullari. Tibbiyot texnikasi buyumlarini yetkazib berishda tovar formulyalari va foydalanish hujjatlari, ularning ahamiyati.</p> <p>Qadoqning asosiy vazifasi va tasnifi: bajaradigan vazifasi, ishlatilishi, tuzilishi, miqdori bo'yicha.</p> <p>Qadoqlarga qo'yiladigan talablar. Tara (idish), turlari, talablar. Qadoqlash va tiqin vositalari.</p>

Tibbiy tovarlarni saqlash va saqlanishida qo'yiladigan talablar. Tovarlarni rusumlash (markirovkalash) va yaroqlik muddati. Tovar belgilari. Bog'lov vositalarining tasnifi, bajaradigan vazifasi, ishlatilishi, tuzilishi, miqdori bo'yicha. Bog'lov vositalarining saqlash va saqlanishida qo'yiladigan talablar. Rusumlash (markirovkalash) va yaroqlik muddati.

Sanitariya-gigiyena buyumlarining vazifasi va tasnifi: bajaradigan vazifasi, ishlatilishi, tasniflanishi. Tikish ashyolari. Tovar turlari, ishlatilishi, ularga qo'yiladigan talablar.

Jarrohlik ignalari. Tovar turlari, ularga qo'yiladigan talablar, sterillash usullari. Tovarshunoslik tahlilini o'tkazish. Tikish apparatlari. Ularni ekspert baholash, markirovkalash, o'rash, sterillash va saqlash.

Umumiy jarrohlik asboblarning tasnifi.

Kesuvchi asboblarning tovarshunoslik tahlili.

Qisqich asboblarning tovarshunoslik tahlili. Tovar turlari. Jarrohat kengaytiruvchi asboblarning tasnifi. Suruvchi asboblar va ko'zgul, ularning tovarshunoslik tahlili. Yordamchi asboblarning tovarshunoslik tahlili.

Neyrojarrohlik asboblari.

Oftalmologik asboblar.

Stomatologik asboblar va jihozlari.

Akusherlik asboblari, ularning qo'llanishi, tasnifi, markirovkasi, qadoqlanishi.

Embriotomiya asboblari, tasnifi, tovar turlari, ishlatilishi, ularga qo'yiladigan talablar.

	<p>Ginekologik asboblar, tasnifi, tovar turlari, ishlatilishi, ularni sterillash usullari.</p> <p>Urologik asboblar: tovar turlari, ishlatilishi, ularni sterillash usullari. Tovarshunoslik tahlilini o'tkazish.</p> <p>Kislorodli nafas olish apparatlari.</p> <p>Tashxis qo'yish asbob, uskunalari va moslamalari.</p> <p>Tibbiyot muassasalarining zamonaviy jihozlari.</p>
--	---

O'quv mashg'ulotining maqsadi: tibbiyot amaliyotida ishlatiladigan tibbiy va farmatsevtika tovarlarning assortimenti, tovar turlari, ularning ishlatilishi, qabul qilish va saqlash qoidalarini talabalarga o'rgatish, umu-miy bilimlarni shakllantirish, mustahkamlash va chuqur o'zlashtirishlariga ko'maklashish.

<p>Pedagogik vazifalar:</p> <p>Tibbiyot tovarshunosligi fani, uning maqsadi va vazifalari haqida ma'lumot berish;</p> <p>• Tibbiyot</p>	<p>O'quv faoliyat natijalari:</p> <p>➤ Tibbiyot tovarshunosligi fani, uning maqsadi va vazifalarini sanaydi, ta'riflaydi.</p> <p>➤ Tibbiyot tovarshunosligining tamoyillarini izohlaydi. Tovarshunoslik tahlil maqsadini ochib beradi, tovarlar harakati bosqichlarini yoritadi, tahlil turlarini ta'riflaydi.</p> <p>➤ Tibbiyot tovarlarni guruhlar bo'yicha tasniflaydi va har bir guruh tarifi beradi.</p> <p>Farmatsevt – tovarshunos egallaydigan amaliy va nazariy ko'nikmalarni izohlaydi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tibbiyot tovarlari haqida tushunchaga ta'rif beradilar va ularni tasniflaydi. • Tibbiyot tovarlarining farmatsevtika bozorida assortimenti, turlarini izohlaydi. • Tibbiyot tovarlarining assortiment ko'rsatkichlarini o'rganib, formula orqali ularni aniqlab oladilar. • Tibbiyot tovarlari sifati, ularning sifat ko'rsatkichlarini o'rganadilar.
--	---

tovarshunosligining tamoyillarini izohlaydi.

Tovarshunoslik tahlil maqsadini ochib beradi, tovarlar harakati bosqichlarini yoritib berish.

Tibbiyot tovarlari haqida tushuncha, tasniflash haqida ma'lumot berish.

- Tibbiyot tovarlari bilan tanishish va ma'lumot berish.

Tibbiyot tovarlarining iste'mol xossalarini o'rgatish va tavsiflab berish.

- Tovarlar sifatini tekshirishda va baholashda ishlatiladigan standartlar turlarini o'rgatish, standartlash yo'llarini yoritib berish.

- Tibbiy tovarlar sifatiga baho berish usullarini o'rganadilar.

- Tibbiy tovarlarini qadoqlash va qadoq turlari, qadoqlash jarayoni bilan tanishtirish.

- Qadoqlarga qo'yiladigan talablar haqida ma'lumot berish.

- Tibbiy tovarlarni talablarga muvofiq saqlash sharoitlarini o'rgatish.

- Tovarlarni rusumlash haqida ma'lumot berish.

- Bog'lov vositalarga qo'yiladigan talablarni ta'riflash.

- Bog'lov vositalarni talablarga muvofiq qadoqlash va rusumlash, saqlash sharoitlarini o'rgatish.

- Tibbiyot tovarlarining iste'mol xossalarini o'rganib, ularga tavsif beradilar.

- Tovarlar sifatini tekshirishda va baholashda ishlatiladigan standartlar turlarini o'rganadilar, standartlash haqida tushunchaga ega bo'ladilar.

- Standartlash sohasida ishlatiladigan me'yoriy hujjatlar toifalari, ularning tuzilishi haqida ma'lumot oladilar.

- Tibbiy tovarlar sifatiga baho berish usullarini o'rganadilar.

- Tibbiy tovarlarni qadoqlash va qadoq turlarini ta'riflaydi va izohlaydi, qadoqlash jarayonida ishlatiladigan qadoq turlari (namunalar) bilan tanishadilar.

- Qadoqlarga qo'yiladigan talablarni tavsiflaydi.

- Tibbiy tovarlarni talablarga muvofiq saqlash sharoitlarini o'rganadilar.

- Tovarlarni rusumlash haqida ma'lumot oladilar.

- Bog'lov vositalarga qo'yiladigan talablarni ta'riflaydi.

- Bog'lov vositalarni talablarga muvofiq saqlash sharoitlarini sanab beradi va izohlaydi.

- Bog'lov vositalarni qadoqlash va rusumlash haqida ma'lumot oladilar, misollar keltiradi.

<i>O'qitish usullari</i>	Tezkor-so'rov, Koop-koop usuli
<i>O'qitish shakli</i>	Frontal, individul va jamoaviy ishlash
<i>O'qitish vositalari</i>	Vizual materiallar, kompyuter texnologiyalari
<i>O'qitish sharoitlari</i>	Texnik vositalar bilan ta'minlangan auditoriya
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob, nazorat savollar, reyting tizimi asosida baholash

Ish bosqichlari va vaqti	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Tayyorlov qismi (5 daq.)	<p>1.1.Seminar mashg'ulotining maqsadi, o'tkazish jarayoni, kutilayotgan natijalar va faoliyatini baholash ko'rsatkichlari va mezonlari bilan tanishtiradi (1-ilova).</p> <p>1.2. Savollar berib suhbat tarzida talabalar bilimlarini jonlantiradi:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Tovarshunoslikning vazifasi nimadan iborat? -Tibbiyot tovarlar guruhi nima sababdan iste'mol tovarlarga kiradi? - Tibbiyot tovarshunosligining asosiy tamoyillari qanday? -Nima uchun "Xavfsizlik" eng asosiy tamoyil? -Tibbiy tovarlar qanday guruhlariga bo'linadi? <p>Tezkor-so'rov o'tkazadi. Javoblarni aniqlashtiradi.</p> <p>1.3. Ta'lim jarayoni Koop-koop usuli orqali amalga oshirilishini e'lon qiladi (2-ilova).</p>	<p>Tinglaydilar va tanishib chiqadilar.</p> <p>Juftlik tashkil etishadi, muhokama qilishadi, o'ylab savollarga javob beradilar.</p>

<p>2-bosqich Asosiy qism (50 daq.)</p>	<p>2.1. Talabalarni 6 ta kichik guruhga bo'ladi va guruhlarda hamkorlik asosida ishlash usuli qoidalari bilan tanishtiradi (3-ilova). Har bir guruh mavzu rejasi asosida taqdimot tayyorlashini aytadi.</p> <p>2.2. O'quv kursi mavzulari bo'yicha tayyorlangan ekspert varaqalarini tarqatadi (4-ilova).</p> <p>2.3. Guruhlarga topshiriqlarni bajarish uchun yordam beradi. Taqdimot materiallari mazmunan va mantiqan to'liq yoritilishini kuzatadi.</p> <p>2.4. Taqdimot boshlanishini e'lon qiladi. Guruhlarda sardorlar taqdimotini tashkillashtiradi. Aniqlik kiritilishi lozim bo'lsa, guruh sardorini to'xtatadi, savollar beradi, muhokamasini jamoaga havola etadi.</p> <p>2.5. Mavzular asosida berilgan ma'lumotlarni umumlashtiradi va xulosalaydi. Faol ishtirokchi talabalarni rag'batlantiradi va umumiy baholaydi.</p>	<p>Kichik guruhlarga bo'linadilar.</p> <p>Topshiriqlar bo'yicha ishlaydilar.</p> <p>Faol qatnashadilar, taqdimot uchun materiallar tayyorlaydilar.</p> <p>Guruhdan sardor tanlashadi, uning taqdimotida hamkorlik qiladilar.</p> <p>Savollarga javob beradilar.</p> <p>Tinglaydilar.</p>
<p>3-Yakuniy bosqich (5 daq.)</p>	<p>3.1. O'quv faoliyati yuzasidan xulosa bildiradi.</p> <p>3.2. Mavzular maqsadiga erishishdagi talabalar faoliyatini tahlil qiladi va o'zlashtira olmagan joylarini qayta o'qib chiqishni tavsiya etadi.</p>	<p>Tinglaydilar.</p>

Ekspert guruhlar ish natijalarini baholash mezonlari

Mezonlar	Maks. Ball 5 ball	Guruh natijalarini baholash					
		1	2	3	4	5	6
Axborotning Axborotning to'liqligi	1,0						
Axborotning grafik shaklda ifoda etilishi	0,6						
Guruhning faolligi	0,4						
Ballarning maksimal summasi	2						

«BIRGALIKDA O'QIYMIZ» TEXNIKASI

Birgalikda o'qish: o'quv guruhi kichik guruhlariga bo'linadi. Har bir kichik guruh o'rganilayotgan mavzuning ma'lum bir sohasida ekspert bo'ladi va boshqalarni o'rgatadi.

Har bir guruhning maqsadi boshqa barcha guruhlar ishtirokchilari mavzu savollarini to'la hajmda egallab olishdan iborat.

«Birgalikda o'qiyimiz» texnikasidan foydalangan holda guruhlarda ishni tashkil etish jarayonining tuzilishi

1. Bilim darajasiga qarab 3 – 5 kishidan iborat bo'lgan har xil turdagi guruhlar tuziladi.

2. Har bir guruhga *bitta* topshiriq beriladi – umumiy mavzuning bir *qismi*, uning ustida butun o'quv guruhi ish olib boradi hamda tayanchlar – **ekspert varaqlari** – taqdim etiladi.

3. Har bir guruh ichida umumiy topshiriq taqsimlanadi.

4. Hamma *yakka tartibdagi topshiriqni* bajaradi.

5. Barcha guruh a'zolarining mini-ma'ruzalari tinglanadi. Umumiy natija (butun ekspert varag'i bo'yicha savollar javobi)ni shakllantiradi va uni taqdimotga tayyorlashadi.

6. Spiker yoki guruh barcha a'zolari birgalikda bajargan ish natijalarini taqdimot etishadi.

3-ilova

Guruhlarda ishlash qoidasi

Sherigingizni diqqat bilan tinglang.

Guruh ishlarida o'zaro faol ishtirok eting, berilgan topshiriqlarga mas'uliyat bilan yondashing.

Agar yordam kerak bo'lsa, albatta murojaat qiling.

Agar sizdan yordam so'rasha, albatta yordam bering.

Guruhlar faoliyatining natijalarini baholashda hamma ishtirok etishi shart.

Aniq tushunmog'imiz lozim.

Boshqalarga o'rgatish orqali o'zimiz o'rganamiz.

Biz bitta kemadamiz: yoki birgalikda suzib chiqamiz, yoki birgalikda cho'kib ketamiz.

1-ekspert varaqasi
Tibbiyon tovarlar, turlari, tasnifi
Tovarshunoslik tamoyillari
Tovarlarning iste'mol xossalari

2-Ekspert varaqasi
Tovarlarning assortimenti, turlari, ko'rsatkichlari
Assortiment tushunchasi
Assortiment turlari
Assortiment ko'rsatkichlari: to'laligi, kengligi,
yangiligi, chuqurligi
Tovarlarning iste'mol xossalari

3-Ekspert varaqasi
Tovarlar sifati va sifatini baholash usullari
-Sifat tushunchasi
-sifatni tekshirish
-tovarlar sifatini sinash usullari
Standartlash va standart turlari

4-Ekspert varaqasi
Tibbiyot tovarlarni qadoqlash va saqlash
-qadoq va qadoqlash jarayoni xaqida tushuncha
-qadoq turlari
-Tara va uning turlari
qadoqlarga qo'yiladigan talablar

5-Ekspert varaqasi
Tibbiy asboblarning assortimenti, tasnifi.
Tovarshunoslik tahlilini o'tkazish.
Umumiy jarrohlik asboblari kesuvchi, qisqich,
jarohat kengaytiruvchi vasuruvchi, yordamchi.

6-Ekspert varaqasi
Maxsus asboblarning guruhi
quloq, tomoq, burun uchun
Akusher –ginekologiya amaliyoti uchun
Stomatologiya amaliyoti uchun

**TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARSHUNOSLIGI
FANIDAN AMALIY MASHG‘ULOTLARIDA
O‘QITISH TEXNOLOGIYASI**

1-MAVZU	TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARSHUNOSLIGI FANI. TOVARSHUNOSLIK TAHLIL TURLARI
1.1 AMALIY MASHG‘ULOTNING TEXNOLOGIK MODELI	
<i>Mashg‘ulot vaqti: 3 soat</i>	<i>Talabalar soni: 10 – 12 ta</i>
<i>O‘quv mashg‘ulot shakli</i>	Mavzu bo‘yicha bilimlarni kengaytirish va mustahkamlash yuzasidan amaliy mashg‘ulot
<i>1-Amaliy mash- g‘ulotning rejasi</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tovarshunoslik fani, maqsadi va vazifalari. 2. Tibbiyot tovarshunosligining tamoyillari. 3. Tovarshunoslik tahlil maqsadi va turlari. 4. Tovarshunoslik tahlil obyektlari – tibbiyot tovarlarning tasnifi. 5. Tovarshunoslik tahlilida farmatsevtning vazifalari.
<i>O‘quv mashg‘ulotining maqsadi:</i> talabalarni tovarshunoslik fanining maqsadi, vazifalari, farmatsevt egallaydigan amaliy ko‘nikmalar hamda tibbiy tovarlar haqidagi ma‘lumotlar bilan tanishtirish.	

<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tibbiyot tovarshunosligi fani, uning maqsadi va vazifalari bilan tanishtirish. • Tibbiyot tovarshunosligining tamoyillari bilan tanishtirish. • Tovarshunoslik tahlilining maqsad bilan tanishtirish va tahlil o'tkazishni o'rgatish. • Tahlil obyektlari –tibbiyot tovarlarning tasniflani-shi haqida ma'lumot berish. • Farmatsevt-tovarshunos egallaydigan amaliy ko'nikmalarni o'rgatish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari Talaba:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Tibbiyot tovarshunosligi fani, uning maqsadi va vazifalarini sanab beradi va ta'riflaydi. ➤ Tibbiyot tovarshunosligining tamoyillarini izohlaydi. • Tovarshunoslik tahlil maqsadini ochib beradi, tovarlar harakati bosqichlarini yoritadi, tahlil tur-larini ta'riflaydi. ➤ Tibbiyot tovarlarni guruh-lari bo'yicha tasniflaydi va har bir guruh ta'rifini beradi. • Farmatsevt – tovarshunos egallaydigan amaliy va nazariy ko'nikmalarni izohlaydi.
<p><i>O'qitish usullari va texnikasi</i></p>	<p>Munozarali mashg'ulot, suhbat, klaster</p>
<p><i>O'qitish vositalari</i></p>	<p>Darslik, ma'ruza matni, o'quv qo'llanma, plakat, ko'rgazmali va tarqatma materiallar, Davlat Reestri.</p>
<p><i>O'qitish shakllari</i></p>	<p>Jamoaviy</p>
<p><i>O'qitish shart-sharoiti</i></p>	<p>Amaliy mashg'ulotga moslash-tirilgan xona</p>
<p><i>Monitoring va baholash</i></p>	<p>Klaster, "Insert" usuli, tezkor so'rov, test, Esse .</p>

1.II. AMALIY MASHG'ULOTNING TEKNOLOGIK XARITASI

Bosqichlar, vaqti	Faoliyat	
	o'qituvchi	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daq.)	<p>1.1. Mashg'ulot mavzusi, maqsadi, rejadagi o'quv natijalarini e'lon qiladi, ularning ahamiyati va dolzarbligini asoslaydi. Mashg'ulot hamkorlikda ishlash texnologiyasini qo'llagan holda o'tishni ma'lum qiladi.</p>	Tinglaydilar, yozib oladilar
2-bosqich Asosiy (100 daq.)	<p>2.1. Vizual materiallar va mavzuga tegishli matndan foydalanishni taklif etadi (1-ilova).</p> <p>2.2. Tezkor so'rov usuli yordamida ushbu mavzu bo'yicha ma'lum bo'lgan tushunchalarning aytilishini taklif etadi (2-ilova).</p> <p>Talabalar javobini tinglaydi, tushunchalarga berilgan izohlarni to'g'rilaydi va tibbiyot tovarshunosligi fanining maqsadi va vazifalarini tushuntiradi.</p> <p>2.3 Guruhga test savollarini tarqatadi. (3-ilova).</p>	<p>2.1. Matnni o'qiydi, vizual materiallardan foydalanadi, eslab qoladi.</p> <p>2.2. Tezkor savollarga javob beradi va tushunchalarni izohlaydi.</p> <p>Tibbiyot tovarshunosligi fanining maqsadi va vazifalarini sanab beradi va izohlaydi.</p> <p>2.3. Testlarga javob beradi.</p>

2.4. Mustaqil bajaradigan vazifalar yuzasidan tushuncha beriladi:

1. Talabalarga “Klaster” usuli bo‘yicha ifodalangan jadvalni namoyish qiladi va ustunlarni davom ettirishni taklif etadi.

(4-ilova).

2. “Insert” usulini qo‘llagan holda mavzuga oid asosiy tushunchalarga izoh berishni taklif etadi (5-ilova).

3. Davlat Reestrda qayd etilgan buyum, asbob, jihoz, apparat va uskunalar nomlari bilan tanishtiradi, ta’rif beradi misol keltirilishi va ishchi daftarg rasmiylashtirilishi aytiladi (mahalliy va xorijiy ishlab chiqaruvchilar misolida).

4. Bo‘lg‘usi mutaxassis–farmatsevt egallaydigan bilim va amaliy ko‘nikmalarga izoh berish aytiladi.

5. “Esse” usulida mavzu bo‘yicha olingan bilimlarga asoslanib, iboralar yozilishi vazifasi beriladi.

2.5. Javoblarini tinglaydi, izohlaydi va baholaydi.

2.4. Talaba mustaqil vazifalarni bajaradi.

1. Klaster jadvali ustunlarini davom ettirib to‘ldiradi va muhokamada ishtirok etadi.

2 “Insert” usulini qo‘llab, mavzuga oid asosiy tushunchalarga izoh beradi.

3. Davlat Reestrda qayd etilgan buyum, asbob, jihoz, apparat va uskunalar nomlari bilan tanishadi va ishchi daftarga yozadi.

4. Bo‘lg‘usi farmatsevtning nazariy va amaliy ko‘nikmalarini izohlaydi.

5. “Esse” usulida mavzu bo‘yicha olingan bilimlarga asoslanib, iboralarni daftarga yozadi.

3-bosqich. Yakuniy (10 daq.)	3.1.Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi, muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi. 3.2.Mustaqil ish uchun topshiriq beriladi. 3.3.Kelgusi mashg'ulot uchun mavzu beriladi. 3.4.Savollarga javob beradi	Savollar beradilar. Uy vazifasini yozib oladilar.
------------------------------------	--	--

Tovarshunoslik fani, vazifasi, maqsadi

Tovarshunoslik tovarlarning iste'mol qiymatini o'rganuvchi alohida fan va mustaqil soha hisoblanadi. Tovar muayyan iste'mol xossalariga ega bo'lib, tovarshunoslik obyektni tashkil etadi.

“Tovarshunoslik” atamasining ta'rif-tavsiflari behisob. Ulardan eng maqbuli :

“Tovarlarning iste'mol qiymatlari alohida fan sohasi predmeti – tovarshunoslikni tashkil etadi.”

Mazkur ta'rif atamalarining keyingi ko'plab ta'riflar asosini tashkil qiladi.

Oliy o'quv yurtlari o'qituvchilarining umumiy tovarshunoslik masalalari bo'yicha Xalqaro nazariy konferensiyasi bayonotida quyidagi ta'rif qayd etilgan:

“Tovarshunoslik–tovarlarning iste'mol qiymatini o'rgatuvchi tabiiy-ilmiy fan predmetidan iboratdir.” “Tovarshunoslik” atamasi 2 ta so'zdan tarkib topgan: “tovarshunoslik” (lot. *Veda* – bilim, ya'ni tovarlar haqidagi bilim).

Faqat iste'mol qiymati mahsulotni tovarga aylantiradi, chunki insonning aniq ehtiyojlarini qondirishga qodirdir. Agar tovarning iste'mol qiymati iste'molchining aniq talablariga javob bermasa, bunday tovarga talab bo'lmaydi, demak, maqsadga muvofiq foydalanilmaydi.

Tovarshunoslik maqsadi – tovarning iste'mol qiymatini, shuningdek, tovar harakatining barcha bosqichlarida ularning o'zgarishlarini tashkil etuvchi eng asosiy tasniflarni o'rganish.

Tibbiyot tovarshunosligi tibbiyotning tashxis, muhofaza va davolash maqsadlari (tashxis, davolash, ayrim qismlar yoki a'zolari tuzatish va ularni sun'iy qism va a'zolar bilan almashtirish, tovar sifatini aniqlash, saqlashni nazorat qilish) da qo'llaniladigan tibbiyot tovarlarining funksional xossalarini o'rgatadi. Tibbiyot tovarshunosligi predmeti ilm-fan va o'quv darsligi sifatida quyidagi vazifalarni hal qiladi:

- iste'mol qiymatini tashkil etuvchi tibbiyot tovarlarining asosiy tavsiflarini aniqlash;

- tibbiyot tovarshunosligi tamoyillari va usullarini belgilash;

- toifalash usullarini oqilona qo'llash yo'li bilan tibbiyot tovarlarini tizimlash;

- hisob-kitob qilish maqsadida tibbiyot tovarlarining assortimentini o'rganish;

- tibbiyot tovarlarini tayyorlovchi sanoat korxonasi va ushbu mahsulotlardan foydalanuvchi tibbiyot muassasasining assortiment siyosatini tahlil qilish uchun tovarlarning assortiment ko'rsatkichlarining xususiyatlarini o'rganish;

- tibbiyot tovarlarining assortimentini boshqarish;

- hisob va jiddiy nazorat asosida tibbiyot mahsulotlarni to'g'ri saqlanishini amalga oshirish.

Tibbiyot tovarshunosligi bo'yicha o'quv, bo'lg'usi mutaxassis –farmatsevtlarni tibbiyot tovarlari, bemorlarni parvarish qilish buyumlarini, bog'lash, choklash vositalari, tibbiyot asboblari va shu kabilarni ishlatish, sifatini tekshirish, hisobini yuritish va saqlash ishlarini bajarishga tayyorlashni o'zining bosh vazifasi deb biladi.

O'zbekiston Respublikasining «Fuqarolar sog'lig'ini muhofaza qilish to'g'risida» gi qonuniga muvofiq malakali tibbiy xizmat ko'rsatishni ta'minlash maqsadida, shuningdek tibbiy xizmatlar sifatini oshirish, sog'lom avlodni tarbiyalash, sog'liqni saqlash tizimini mamlakatda amalga oshirilayotgan o'zgarishlarga

muvoqlashtirish uchun O'zbekiston Respublikasida sog'liqni saqlash tizimini 1998 – 2005 yillarda isloh qilish Davlat dasturi qabul qilingan.

Mazkur Dasturga muvofiq respublikada yetarlicha jadal sur'atlarda zamonaviy tibbiyot, davolash va tashxislash asbob-uskunalar bilan ta'minlanayotgan xususiy davolash-kasallikning oldini olish muassasalari tashkil etilmoqda. Ilgari barpo etilgan va tibbiy xizmat ko'rsatayotgan muassasalari oldida mavjud asbob-uskunalar va ish qurollarini zamonaviy, ommabop yangi uskunalariga almashtirish masalasi ko'ndalang bo'lmoqda.

Tabiiyki, ushbu barcha tadbirlar tibbiy mahsulotga talabni kuchaytiradi va ular bozorini kengaytiradi. Zamonaviy tibbiyotda qo'llanilayotgan tibbiyot tovarlarning nomenklaturasi juda xilma-xildir.

Tibbiyot tovarshunosligi tibbiyot sohasida mutaxassislar tayyorlash uchun zarur bo'lgan yagona o'quv fani emas. Mazkur fan boshqa o'quv fanlari qatori tabiiy-ilmiy va matematika fanlari – fizika, kimyo, biologiya, anatomiya, fiziologiya, mikrobiologiya, gigiyena, matematika; umumiy kasb-kor fanlar – jarrohlik, terapiya, laboratoriya tashxisi, sog'liqni saqlashni tashkil qilish, iqtisodiyot va menejment va boshqa fanlar bilan uzviy bog'liqdir.

Tibbiyot tovarshunosligi tamoyillari

Tamoyil (prinsip – lot. *Prihsipium* – asos, ibtido) – u yoki bu nazariya, ta'limotning, faoliyatning asosiy qoidasi.

Tibbiyot tovarshunoslikning tamoyillari quyidagilardir:

havfsizlik, samaradorlik, mutanosiblik, o'zaro almashinuv, tizimlash.

Havfsizlik – inson hayoti, sog'lig'iga ziyon yetkazishiga bog'liq bo'lgan, bunga yo'l qo'yilmaydigan tavakkalchilikning yo'qligiga asoslangan tovarshunoslik tamoyillarining asosiy prinsipidir. Bu ayniqsa davolash, muhofazalash uchun foydalaniladigan tibbiy asboblardan, dori-darmon vositalariga tegishlidir.

Masalan, kislorodli yoki boshqa tibbiy gazlar bilan to'ldirilgan ballonlarni tashish va saqlashda atrof-muhitga nisbatan havfsizlik prinsipiga qat'iy rioya qilinishi zarur.

Samaradorlik – tovarlarni ishlab chiqarish, qadoqlash, saqlash, sotish va iste'mol qilish (foydalanishda optimal natijaga erishish) dan iborat tamoyildir. Ushbu tamoyil tibbiyot tovarlarning assortiment turlarini shakllantirishda, shuningdek sifati va miqdorini ta'minlashda muhim ahamiyatga egadir. Masalan, qadoqlash yoki saqlash samaradorligi zarur sifatda saqlab qolingan tovarlarning miqdori va mazkur jarayonlarga sarf-xarajatlar bilan belgilanadi.

Mutanosiblik – tibbiyot tovarlarning yaroqliligi, ko'ngilsiz o'zaro ta'sirini vujudga keltirmaydigan, hamkorlikda foydalanishga nisbatan jarayonlar yoki xizmatlarining foydaliligini belgilovchi tamoyildir.

O'zaro almashinuv – bitta tovar, jarayon yoki xizmat o'rniga boshqa tovar, jarayon yoki xizmatning yaroqliligi, bir xil talablarni bajarish maqsadida foydalanishi bilan aniqlanadi. Tovarlarning o'zaro almashinuvi ular o'rtasida raqobat bilan belgilanadi va ayni paytda bu shunga o'xshash ehtiyojlarni turli xil tovarlar bilan to'ldirish imkonini beradi. Ayrim tibbiyot tovarlarning tasniflari nechog'li yaqin bo'lsa, ular o'zaro almashinuvdan foydalanish (dori vositalar, bemorlarni parvarish qilish buyumlari va h.k.) ga shunchalik yaroqli bo'ladi.

Tibbiyot tovarlar (mahsulot, asbob, uskuna) ning yoki bu buyumlarni butlovchi ayrim tovarlarning ko'zda tutilgan talablarni bajarish uchun boshqa uskuna o'rnida foydalanilishiga qodirligi o'zaro almashinuvchi tovarlarning xilma-xilligi (assortimenti)ni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tizimlash (sistematsiya) – bir xil, o'zaro almashinadigan tovarlar, jarayonlar yoki xizmatlarning muayyan izchilligini belgilashdan iborat tamoyildir.

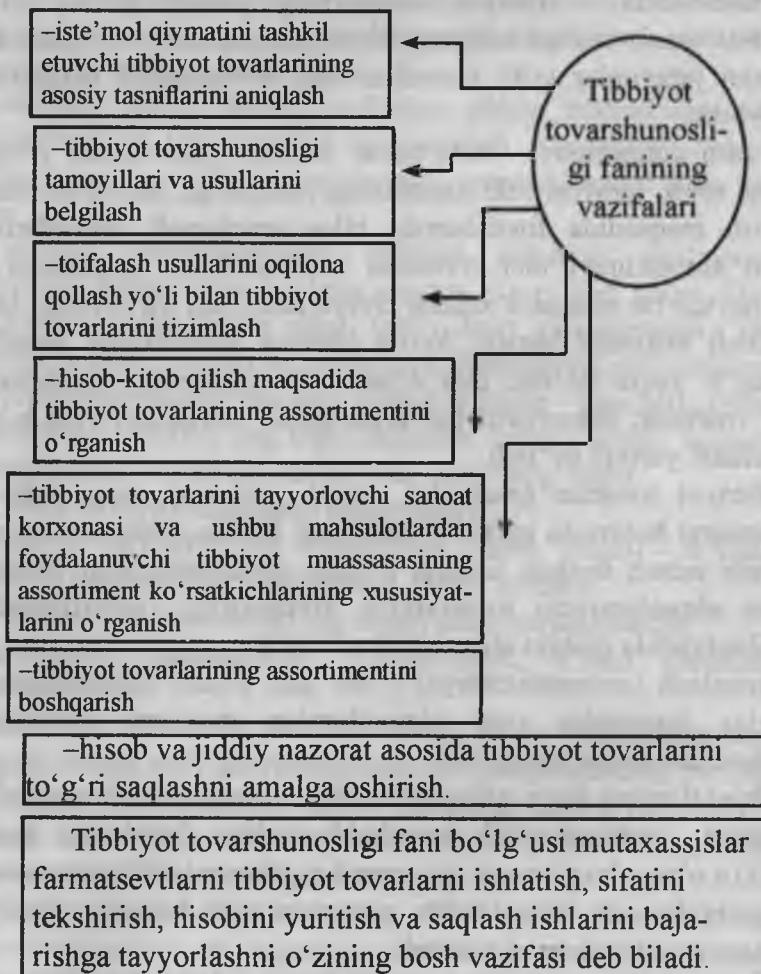
Obyektlarning ko'p xilligini hisobga olgan tovarshunoslikdagi tizimlash – tartibga solish favqulodda muhim ahamiyatga egadir, chunki u o'zaro bog'langan va o'zaro bo'ysingan toifalar (muntazam kategoriyalar) ga birlashtirish, muayyan reja bo'yicha qurilgan sxemani tuzish imkonini yaratadi.

Tizimlash tamoyili usullar guruhi asosiga qo'yilgan bo'lib, ular

tarkibiga tovarshunoslikda keng qo'llaniladigan tenglashtirish (identifikatsiya), tasniflash (klassifikatsiya), umumlashtirish va kodlashtirish kiradi.

1-ilova

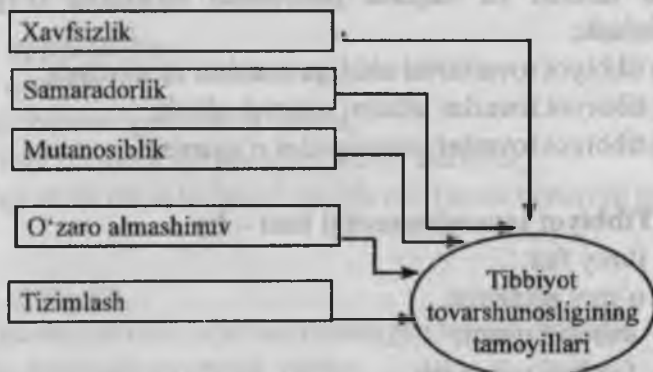
Tovarlarning iste'mol qiymatlarini o'rgatuvchi tabiiy-ilmiy fan–tovarshunoslik deyiladi.

Tibbiyot tovarshunosligining umumiy maqsadlari: tibbiyot tovarlarining iste'mol qiymatini, shuningdek, tovar harakatining barcha bosqichlarida ularning o'zgarishlarini tashkil etuvchi eng asosiy tasniflarni o'rganishdan iboratdir

Tibbiyot tovarshunosligi fani tibbiyotning tashxis qo'yish, kasallikning oldini olish va davolash maqsadlari (tashxis, davolash, a'zolarning ayrim qismlarini tuzatish yoki ularni sun'iy qism va a'zolar bilan almashtirish, tovar sifatini aniqlash, saqlashni nazorat qilish)da ishlatiladigan tibbiyot tovarlarining funksional xossalarini o'rgatadi.

Tamoyil—u yoki bu nazariya, ta'limot va faoliyatning asosiy qoidasi

tezkor so'rov savollari

2-ilova

1. Tibbiyot tovarshunosligi fani nimani o'rgatadi?
2. Tibbiyot tovarshunosligi fanining maqsadi nimalardan iborat?
3. Tibbiyot tovarshunosligi fanining bosh vazifasi nimadan iborat?
4. Tibbiyot tovarshunosligi fanining vazifalari nimalardan iborat?

5. Tibbiyot tovarshunosligi fanining qanday tamoyillari mavjud?
6. Ushbu tamoyillar nima maqsadda qo'llaniladi?
7. Tovarshunoslik tahlildan maqsad nima va u qanday turlarga bo'linadi?
8. Tovarshunoslik tahlil obyektlari –tibbiyot tovarlari qanday tasniflanadi?
9. Tovarshunoslik tahlilida farmatsevt vazifalari nimalardan iborat?
10. Tibbiyot tovarshunosligi fani boshqa qanday fanlar bilan bog'liq?

3-ilova

MAVZU BO'YICHA TEST SAVOLLARI

1. Tibbiyot tovarshunoslikning asosiy vazifasini aniqlang.

- a) tibbiyot tovarlar iste'mol qiymatini, iste'mol xususiyatini, ularni tashish va saqlash jarayonida sifatining o'zgarishini ta'minlash;
- b) tibbiyot tovarlarini aholiga sotishni ta'minlash;
- c) tibbiyot tovarlar sifatini nazorat qilish;
- d) tibbiyot tovarlar xususiyatini o'rganish.

2. Tibbiyot tovarshunosligi fani – bu...

- a) ilmiy fan;
- b) o'quv amaliyot;
- c) axborot qismi;
- d) fandagi yo'nalish.

3. Tibbiyot buyumlarini tayyorlashda qanday ashyolar ishlatiladi?

- a) paxta, rezina;
- b) metall, rezina, ipak;
- c) rezina, metall, lateks, plastmassa;
- d) paxta, alignin, ipak ipi.

4. Tibbiyot asboblari–bu...

- a) tibbiy muolajalarni bajarish uchun mo'ljallangan uskunalar;
- b) inson a'zolari va to'qimalarida muolaja ishlarini bajaradigan texnik vositalar;
- c) bemorlar holatini baholovchi qurilma;
- d) muolaja bajarish uchun jihoz.

5. Tovarshunoslik tahlil turlarini ko'rsating.

- a) sifat tahlili;
- b) assortiment tahlili;
- c) sifat, son, assortiment, hujjatli, jamlangan tahlil;
- d) to'liq sifat va son jihatdan tahlil.

6. Tibbiy ashyo...

- a) bir marta ishlatiladi;
- b) ko'p marta ishlatiladi;
- c) sterillash mumkin bo'lgan buyum;
- d) sterillash mumkin bo'lmagan buyum.

7. Tibbiy apparat–bu...

- a) texnik qurilma;
- b) muolaja bajaradigan texnik vosita;
- c) bemorlaga qulaylik yaratadigan texnik qurilma;
- d) bemorga ta'sir etuvchi holati haqida ma'lumot beruvchi texnik qurilma.

8. Tibbiy jihoz–bu...

- a) bemorga davolovchi ta'sir ko'rsatadigan texnik qurilma;
- b) muolaja bajaradigan texnik vosita;
- c) bemorlaga qulaylik yaratadigan texnik qurilma;
- d) bemorga ta'sir etuvchi va holati haqida ma'lumot beruvchi texnik qurilma.

9. O'zaro almashinuv–bu...

- a) tovarlarni ishlab chiqarish, qadoqlash, saqlash va sotib olish jarayoniga mansub tamoyil;

b) bitta tovar, jarayon yoki xizmat o'rniga boshqa tovar yoki xizmatning yaroqliligi, bir xil talablarni qondirish maqsadida foydalanish;

c) tovarlardan hamkorlikda foydalanish;

d) tovarni saqlash jarayonida atrof-muhitga bezararligi.

10.Mutanosiblik–bu...

a) tovarlarni ishlab chiqarish, qadoqlash, saqlash va sotib olish jarayonidagina mansub tamoyil;

b) bitta tovar, jarayon yoki xizmat o'rniga boshqa tovar yoki xizmatning yaroqliligi, bir xil talablarni qondirish maqsadida foydalanish;

c) tovarlardan hamkorlikda foydalanish;

d) tovarni saqlash jarayonida atrof-muhitga bezararligi.

MUSTAQIL BAJARISH UCHUN VAZIFALAR

1-vazifa. Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarining tasnifini Klaster usulida chizing. O'zbekiston Respublikasida qayd etilgan dori vositalar va tibbiy buyumlar Davlat Reestrining elektron versiyasiga asoslanib misol tanlab oling va ishchi daftaringizga yozing.

«KLASTER» TRENINGI

"Klaster" treningi bo'yicha "Tibbiyot tovarshunosligi tamoyillariga" mantiqiy zanjir tuzing (10 daqiqa ichida). Klaster treningidan foydalanishda quyidagi shartlarga rioya qilish talab etiladi

KLASTER TUZISH QOIDASI

1. Aqlingizga kelgan barcha narsani yozing. G'oya sifatini muhokama qilmang: ularni oddiy holda yozing.

2. Orfografiya va boshqa omillarga e'tibor bermang.

3. Ajratilgan vaqt tugaguncha yozuvni to'xtatmang. Agarda nqilingizga g'oyalar kelishi birdan to'xtasa, qachonki yangi g'oyalar paydo bo'lmaguncha qog'ozga rasm chizing.

4. Ko'proq aloqa bo'lishligiga harakat qiling. G'oyalar soni, ular oqimi va ular o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni chegaralamang.

2-vazifa. Tibbiyot texnika buyumlariga ta'rif bering va Davlat roestriga asoslanib, O'zbekiston Respublikasida qayd etilgan dori vositalar va tibbiy buyumlarga misol keltiring (mahalliy va xorijiy ishlab chiqaruvchilar misolida).

№ п/п	Tibbiy buyum va texnika-ning nomi	Tibbiy buyum va texnikaning ishlatilishi	Ishlab chiqaruvchi Firma va davlat	Regis-tratsiya №	Regis-tratsiya sanasi
191	АППАРАТЫ СЛУХОВЫЕ ЗАУШНОГО ТИПА Н-22, Н-70 SUPER D	Приборы, аппараты и оборудование для оториноларингологии	UD-AU-DIFON, Узбекско-Германское СП, ООО Узбекистан	УзТТ 06/276/3	РУз 21/06/06
195	АППАРАТЫ СТОМАТОЛОГИЧЕСКИЕ ДИАГНОСТИЧЕСКИЕ: -ДЕНТАЛЬНЫЙ РЕНТГЕНОВСКИЙ НАСТЕННЫЙ КОДАК 2200 INTRAORAL X-ray SYSTEM	Приборы и аппараты для стоматологии	Trophy for Care-stream Health, Inc Франция	ТТ 01306	РУз 24/02/06 29/02/08
217	ВАННА ВОДОЛЕЧЕБНАЯ «ОККЕРВИЛЬ»	Физиотерапевтическая аппаратура	Физиотехника, ООО Россия	ТТ 00909	РУз 16/01/09

3-vazifa. Tibbiyot asboblariga ta'rif bering va Davlat Reestriga asoslanib O'zbekiston Respublikasida qayd etilgan dori vositalar va tibbiy buyumlarga misol keltiring (MDH va xorijiy ishlab chiqaruvchilar misolida).

4-vazifa. Tibbiyotda ishlatiladigan buyumlarga ta'rif bering va Davlat Reestriga asoslanib O'zbekiston Respublikasida qayd etilgan dori vositalar va tibbiy buyumlarga misol keltiring (mahalliy va xorijiy ishlab chiqaruvchilar misolida).

5-vazifa. «Insert» usulidan foydalanib jadvalda berilgan tushunchalarni izohlang.

“Insert usuli”

Insert samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib, mustaqil o'qib-o'rganishda yordam beradi. Bunda ma'ruza mavzulari, kitob va boshqa materiallar oldindan talabaga vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib, «V; +; -; ?» belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi. Tezkor so'rov savollari

Matnni belgilash tizimi

(v) – men bilgan narsani tasdiqlaydi.

(Q) – yangi ma'lumot.

(-) – men bilgan narsaga zid.

(?) – meni o'ylantirdi. Bu borada menga qo'shimcha ma'lumot zarur.

Insert jadvali

Tushunchalar	V	+	-	?
Tibbiyot tovarshunosligi fani				

Tibbiyot buyumlari				
Tibbiyot ashyolari				
Tibbiyot asboblari				
Tibbiyot uskunalari				
Tibbiyot apparatlari				
Tibbiyot jihozlari				
Xavfsizlik				
Samaradorlik				
Mutanosiblik				
O'zaro almashinuv				
Tizimlash				
Tamoyil				

6-vazifa. «Esse» usuli bo'yicha 5 daqiqa davomida mavzuga oid tushunchalarni ishchi daftaringizga yozing.

ESSE

Esse hajmi taklif qilingan mavzudagi 1000 so'zdan 5000 so'zgaacha bo'lgan asardir.

Esse – bu muallifning alohida individual pozitsiyasiga ega erkin shakldagi bayoni bo'lib, qandaydir buyum yoki qandaydir sabab bo'yicha umumiy yoki oldindan bildirilgan fikr-mulohazalardan iborat bo'ladi.

BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA MEZONLARI

№	Baholash ko'rsatkichlari va mezonlari	Maksimal 3 ball	2 ball	1 ball
		“a'lo” baho	«yaxshi» baho	“qoniqarli” baho
1.	Tibbiyot tovarshunosligi fani nimani o'rgatadi?	0,3	0,2	0,1
2.	Tibbiyot tovarshunosligi fanining maqsadi nimalardan iborat?	0,3	0,2	0,1
3.	Tibbiyot tovarshunosligi fanining bosh vazifasi nimalardan iborat?	0,3	0,2	0,1
4.	Tibbiyot tovarshunosligi fanining vazifalari nimalardan iborat?	0,3	0,2	0,1
5.	Tibbiyot tovarshunosligi fanining qanday tamoyillari mavjud?	0,3	0,2	0,1
6.	Ushbu tamoyillar nima maqsadda qo'llaniladi?	0,3	0,2	0,1
7.	Tovarshunoslik tahlildan maqsad nima va u qanday turlarga bo'linadi?	0,3	0,2	0,1
8.	Tovarshunoslik tahlil obyektlari – tibbiyot tovarlari qanday tasniflanadi?	0,3	0,2	0,1

9.	Tovarshunoslik tahlilida farmatsevt vazifalari nimalardan iborat?	0,3	0,2	0,1
10.	Tibbiyot tovarshunosligi fani boshqa qanday fanlar bilan bog'liq?	0,3	0,2	0,1

Tavsiya etiladigan adabiyotlar:

1. M.N.Ziyayeva, G.A. Sultonova. Tibbiyot tovarshunosligi. Darslik. Toshkent-2008y.308 b.

2. M.N. Ziyayeva. Tibbiyot tovarshunosligi. O'zbekiston matbuot va axborot agentligining Cho'lpon nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi. Toshkent. 2012, b.336.

3. М.А.Николаева. Товароведение потребительских товаров. Теоретические основы. Учебник для вузов. М., НОРМА, 1998г.

4. С.З.Умаров и др. "Медицинское и фармацевтическое товароведение". Учебник. 2-е изд.,испр,М. ГЕОТАР-МЕД, 2004, 368с.

5.З.З.Хакимов, М.Н.Зияева, Г.У.Тиллаева. «Медицинское и фармацевтическое товароведение». Учебное пособие. Ташкент, 2005.

6. ГОСТ 20790-92 Приборы, аппаратура и оборудование медицинские.

7. ГОСТ 51148-98 «Изделия медицинские».

8. ГОСТ 50444-92 Приборы, аппаратура и оборудование медицинские. Общие технические условия , М., ИПК Изд-во стандартов,1993.

<p>2-MAVZU</p>	<p>TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARI, ULARNING TAVSIFLARI, ISTE'MOL XOSSALARI</p>
<p>2.1 AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODELII</p>	
<p><i>Mashg'ulot vaqti:</i> 3 soat</p>	<p><i>Talabalar soni: 10 -12 ta</i></p>
<p><i>O'quv mashg'ulot shakli</i></p>	<p>Mavzu bo'yicha bilimlarni kengaytirish va mustahkamlash yuzasidan amaliy mashg'ulot</p>
<p><i>2-Amaliy mashg'ulotning rejasi</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tibbiyot va farmatsevtika tovarlari va ularning tasnifi. 2. Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarining tavsiflari. 3. Tovarlar assortimenti haqida tushuncha va assortiment tasnifi. 4. Assortiment ko'rsatkichlari. 5. Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarining sifati, sifat ko'rsatkichlari. 6. Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarining iste'mol xossalari.
<p><i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> tibbiyot amaliyotida qo'llaniladigan tovarlar assortimentini barcha turlari va ko'rsatkichlarini o'rgatish, tovarlarni guruhlarga tasniflashni o'rgatish, ularni qabul qilish va saqlash jarayonlarida salbiy ta'sir etuvchi omillardan himoya qilishni o'rgatish.</p>	

<p><i>Pedagog vazifalar:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Tibbiyot va farmatsevtika tovarlari va ularning tasniflanishi haqida tushuncha berish. -Tibbiyot va farmatsevtika tovarlari tavsiflari bilan tanishtirish. -Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarning farmatsevtika bozoridagi assortimenti haqida ma'lumot berish. -Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarning assortiment ko'rsatkichlari haqida tushuncha berish. -Tibbiyot va farmatsevtika tovarlari sifati, ularning sifat ko'rsatkichlari haqida ma'lumot berish. -Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarining iste'mol xossalarini o'rgatish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari: talaba</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Tibbiyot va farmatsevtika tovarlari tushunchasiga ta'rif beradi, ularni tasniflaydi va tasniflanishini izohlaydi. -Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarning son jihatdan tavsifi, sifat va assortiment tavsiflarini ta'riflaydi. -Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarning farmatsevtika bozoridagi assortimenti, turlarini izohlaydi. -Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarining assortiment ko'rsatkichlarini o'rganadi, formula orqali ularni aniqlaydi. -Tibbiyot va farmatsevtika tovarlari sifatini tekshirish yo'llarini sanaydi, ularning sifat ko'rsatkichlarini aniqlaydi. -Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarining iste'mol xossalarini o'rganadi, izohlaydi.
<p><i>O'qitish usullari va texnikasi</i></p>	<p>Klaster, "Insert" usuli, tezkor so'rov, test</p>
<p><i>O'qitish vositalari</i></p>	<p>Darslik, ma'ruza matni, o'quv qo'llanma, plakat, ko'rgazmali va tarqatma materiallar, Davlat Reestri.</p>
<p><i>O'qitish shakllari</i></p>	<p>Jamoaviy</p>
<p><i>O'qitish shart-sharoiti</i></p>	<p>Amaliy mashg'ulotga moslashtirilgan xona</p>
<p><i>Monitoring va baholash</i></p>	<p>Klaster, "Insert" usuli, tezkor so'rov, test</p>

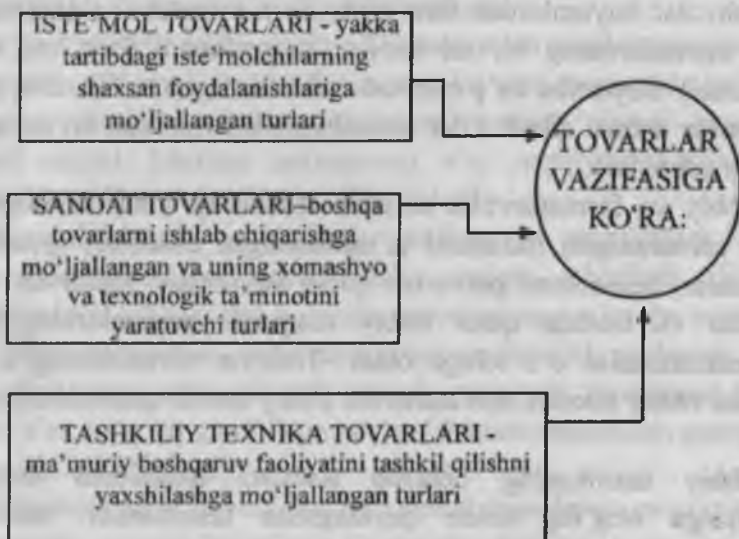
2.II. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Bosqichlar vaqti	Faoliyat	
	o'qituvchi	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daq.)	1.1. Mashg'ulot mavzusi, maqsadi, rejadagi o'quv natijalarini e'lon qiladi, ularning ahamiyati va dolzarbligini asoslaydi. Mashg'ulot hamkorlikda ishlash texnologiyasini qo'llagan holda o'tishni ma'lum qiladi.	Tinglaydilar, yozib oladilar
2-bosqich Asosiy (100 daq.)	2.1. Tezkor usul yordamida ushbu mavzu bo'yicha ma'lum bo'lgan tushunchalarga ja-vob berish taklif etiladi(1 -2-ilovalar). 2.2. Guruhlarga test savollari tarqatadi (3-ilovalar). 2.3. Guruh faoliyatini baholaydi. 2.4. Tibbiy tovarlar assortimenti bo'yicha namunalari beriladi, talabalarga vazifalarni bajarishda o'quv materiallari (darslik, ma'ruza matni, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, Davlat Reestri) laridan foydalanish mumkinligini eslatadi. 2.5. Vazifalarni tugallagan talabaning ish daftaridagi natijalarining to'g'riligini tekshirib, kamchiliklarni to'g'rilab imzolaydi. Talabalar savollariga javob beradi.	2.1. Tovarlarni tasnifini va ularning ta'riflarini o'rganadilar. 2.2. Tovarlarni assortiment turlari ta'rifini va ko'rsatkichlarini hisoblashni o'rganadilar. 2.3. Talabalar test savollariga javob beradilar. 2.4. Davlat Reestrida qayd etilgan tibbiy tovarlar assortimenti bilan tanishadi. 2.5. Davlat Reestrida qayd etilgan tibbiy tovarlar assortiment guruhlariga misollar keltiradi. 2.6. Vazifalarni tugallagan talaba natijalarini to'g'riligini tekshirib ish daftariga rasmiylashtiradi. Savollar berishadi.

3-bosqich Yakuniy (10 daq.)	<p>3.1. Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kel gusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi.</p> <p>3.2. Mustaqil ish uchun top-shiriq beriladi.</p> <p>3.3. Kelgusi mashg'ulot uchun "Tovarshunoslik tahlil-da qo'llaniladigan me'yoriy hujjatlar" mavzusi beriladi.</p> <p>3.4. Savollarga javob beradi.</p>	Savollar berishadi
-----------------------------------	---	--------------------

VIZUAL MATERIALLAR

1-ilova

Tibbiyot va farmatsevtika tovarlarini tasniflash

Tasniflash bilimning istalgan sohasi uchun muhimdir. Chunki u tadqiqot obyektlarida to'plangan axborotni tartibga solish – tizimlash bilan bog'liq, ularning xilma-xilligida mo'ljalni to'g'ri olish imkoniyatini beradi va muhimi, ularga oid bilimlar manbayidir.

Tibbiyot va farmatsevtika tovarlari iste'mol tovarlari guruhiga mansub bo'lganligi tufayli marketing nazariyasi va amaliyotida qabul qilingan ularni tasniflashga yondoshuvlarni ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir.

Iste'mol tovarlarini tasniflashga doir dastlabki takliflar 1923-yilda Melvin Kouplend tomonidan olg'a surilgan. Unda tovarlar istiqbolli, kundalik talablar va maxsus assortimentdagi tovarlarga ajratilgan.

Biz tibbiy va farmatsevtika tovarlarini iste'mol tovarlarining maxsus assortimentidagi tovarlar guruhiga mansub deb hisoblaymiz. Tibbiyot tovarlariga profilaktika, tashxis qo'yish va davolash maqsadida tibbiyot amaliyotida qo'llaniladigan barcha buyumlar va ashyolar kiritilgan.

Ashyolar buyumlardan farq qilib, ko'p marotaba ishlatilmaydi. Ular xomashyoning bir xil turidan tayyorlanadi (bog'lov, tikuv ashyolari). Buyumlar ko'p marotaba ishlatiladigan bo'lib uzoq yillar davomida xizmat qiladi. Ular mustahkam ashyolardan tayyorlanadi (tibbiy asboblari).

Tibbiy va farmatsevtika tovarlar tashxis qo'yish, davolash va aholi salomatligini tiklashini ta'minlaydigan asboblari, apparatlar, uskunalari, bemorlarni parvarish qilish buyumlari, reaktivlar, test-tizimlar va boshqa qator tibbiy maqsadli buyumlarning keng nomenklaturasini o'z ichiga oladi. Tibbiyot tovarlarining asosiy qismini tibbiy texnika deb ataluvchi tibbiy texnik qurilmalar tashkil etadi.

Tibbiy texnikaning behisob nomlari funksional maqsad-mohiyatga bog'liq holda quyidagicha tasniflanadi: asboblari, uskunalari, apparatlar, jihozlar.

Tibbiy asboblari – tibbiyot xodimlari foydalanadigan, inson a'zolari va to'qimalarida muolaja ishlarini bajaradigan texnik vositalardir.

Tibbiy asboblari asosan ixtisoslashtirilgan korxonalarda nomenklatura bo'yicha tayyorlanadigan eng ko'p sonli tibbiy buyumlar guruhidir. Tibbiy asboblarni ko'p miqdorda ishlab chiqarish, asboblarning turli zamonaviy assortimentini ko'paytirish va kengaytirish yangi texnologiyalarning rivojlanishiga bog'liqdir. Tovarlar nomenklaturasida umumiy jarrohlik va maxsus (neyrojarrohlik, oftalmologiya, abdominal jarrohlik va shu kabilar) operatsiyalarga mo'ljallangan jarrohlik asbob-uskunalar salmoqli o'rin tutadi.

Tibbiy uskunalar (priborlar) – bemor holatiga oid ma'lumotni olish, tashxis qo'yish yoki me'yordan u yoki bu o'qishlarni belgilash imkonini beradigan qurilmalardir. Uskunalar ko'rsatuvchi, qayd etuvchi, kombinirlangan bo'ladi.

Ko'rsatuvchi uskunalar o'lchanayotgan miqdorlarni ko'z bilan asbobning hisob-raqam qurilmasi bo'yicha (tonometr, termometr va h.k.) aniqlash mumkin bo'lgan asboblardir.

Qayd etuvchi uskunalarda o'lchanayotgan miqdorning ahamiyati muttasil yoki vaqti-vaqti bilan u yoki bu usul yordamida ko'pincha qog'oz tasmada siyoh yoki kinoplyonkada yorug' nur bilan qayd etiladi. Mazkur uskunalarni o'zi yozuvchi (kardiograflar, ensefalograflar va boshqalar) deb ataladi.

Kombinirlangan uskunalarda indikatsiya, shuningdek o'lchanayotgan miqdorni qayd etish amalga oshiriladi. Yozilgan jarayonlarni tahlil qilish bo'yicha asboblari va qurilmalar mavjud.

Tibbiy apparatlar – biror turdagi quvvat (issiqlik, nurlanish, elektr) ni organizmga umuman yoki tanlab, muayyan funksional tizimga yoki a'zo (a'zolari guruhi) ga ta'sir o'tkazish maqsadida generatsiya qiluvchi qurilmalardir.

Organizmning u yoki bu funksional tizimlariga muayyan vaqt davomida o'rnini bosadigan buyumlar apparatlar sirasiga kiradi

(“Sun’iy buyrak” apparati, o‘pkaning sun’iy ventilyatsiyasi uchun apparat va h.k).

Uskuna va apparatlar (umumiy «Tibbiy apparatura» nomi ostida birlashgan) – nomenklatura bo‘yicha tibbiy tovarlarning eng murakkab va ko‘p sonli guruhlaridan biridir. Ushbu sohada mudofa majmuasiga mansub aksariyat korxonalar, yirik ilmiy tashkilotlar, kichik korxonalarining katta qismi faoliyat ko‘rsatmoqda. Mazkur guruhga mansub mahsulotlarni ishlab chiqarishda murakkab yuqori texnologik ishlov beruvchi asbob-uskunalaridan foydalaniladi. Bu sohaga umumtexnika tayyorgarligiga ega bo‘lgan malakali ilmiy va ishlab chiqarish kadrlari jalb etiladi.

Uskuna va apparatlar tibbiy tovarlar bozorining katta, boshqa guruhlariga nisbatan ortiqroq hajmini egallaydi. Hozirgi paytda tibbiy apparatura bozorida endoskopik, rentgen, flyurografik texnika, o‘pka sun’iy ventilyatsiyasi tizimlari, narkozli-nafas olish texnikasi, barokameralar, elektrokardiograflar, monitorlar, laboratoriya texnikasi ko‘proq taqdim etilgan.

Tibbiy jihozlar – davolash-kasallikning oldini olish jarayonlarini amalga oshirishda bemorlar va tibbiyot xodimlari uchun qulay shart-sharoitlarni yaratuvchi tibbiy texnik qurilmalar yig‘indisidir.

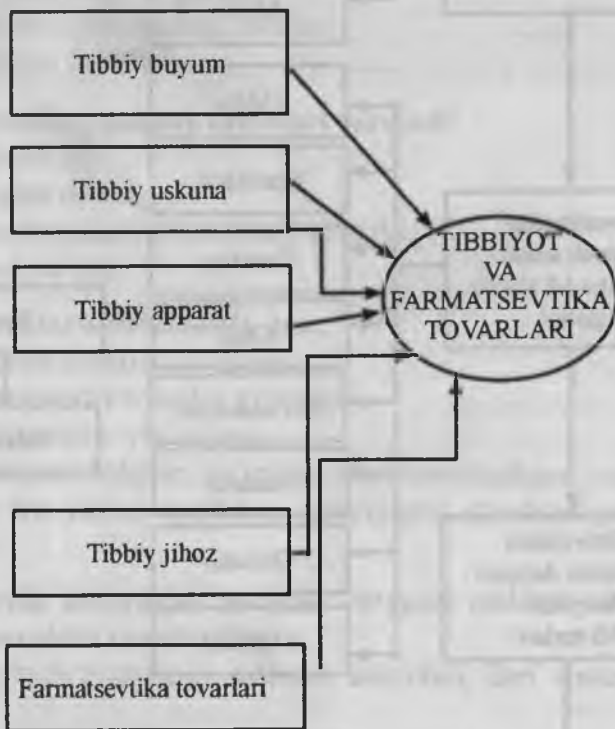
Tibbiy tovarlarni ishlab chiqarish hajmida tibbiy jihozlar oxirgi o‘rinni egallaydi va buyumlar nomenklaturasi bo‘yicha eng ko‘p sonli hisoblanadi.

Shifoxona uskunalarining barcha turlari va tibbiy jihozlar (funktional operatsiya kursilari, ko‘p uyali o‘rindiqlar, yoritkichlar, zambil g‘altaklar, stomatologik va ginekologik o‘rindiqlar, javonlar va asboblari, dori vositalari uchun kursilar va h.k), shuningdek davolash-tashxis tadbirlarini o‘tkazishda aseptika jarayonini ta‘minlaydigan qurilmalar (sterilizatorlarning har xil turlari, dezinfeksiya jihozlari) tibbiy jihozlar toifasiga kiradi.

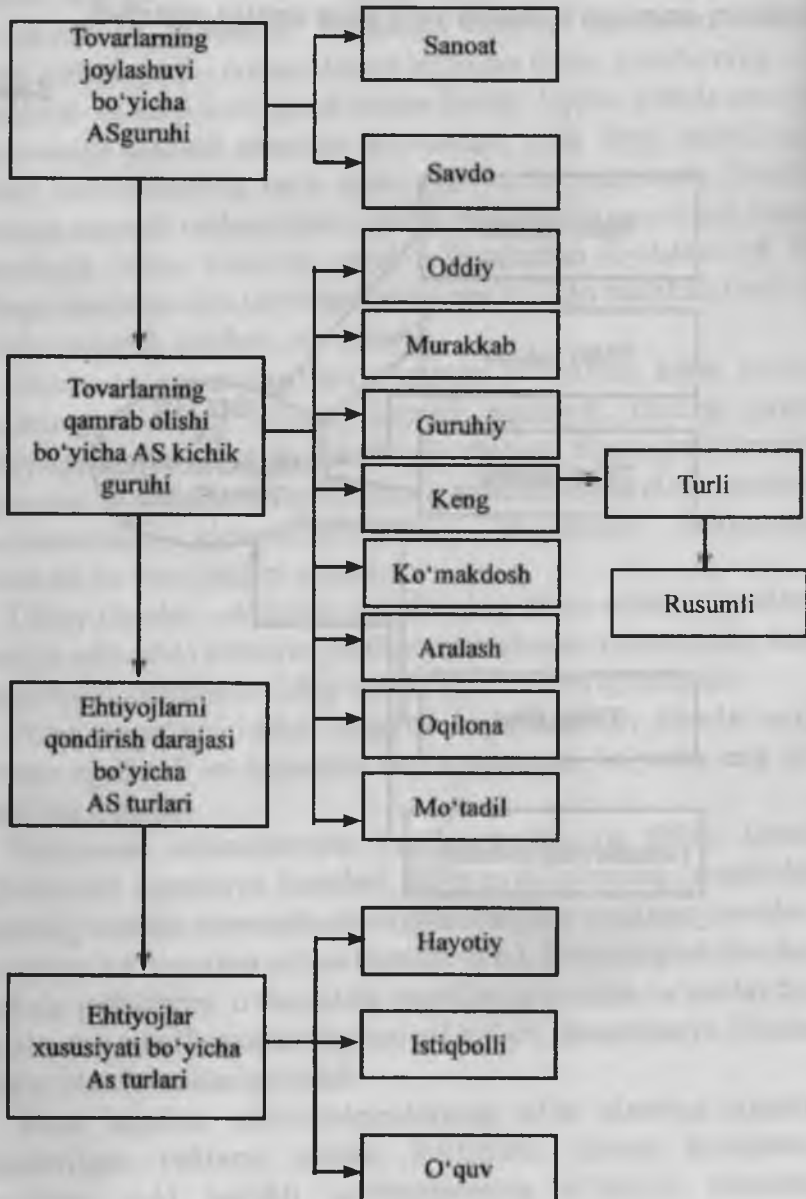
Jihoz, apparat, asbob-uskunalarining sifati ularning qulayligi, topshirilgan yuklarni qanday ko‘tarishi, xizmat ko‘rsatuvchi xodimlar yoki tegishli moslamalarning o‘lchamli harakatlari

in'irida qismlarining mayin ko'chishi bilan belgilanadi. Mazkur ko'rsatkichlarni nazorat qilish asbob-uskunalarining har bir harakatini sinovdan o'tkazish yo'li bilan amalga oshiriladi.

2-ilova

«KLASTER»

MAVZU BO'YICHA TEST SAVOLLARI

1. Iste'mol tovarlari – bu...

- a) iste'molchilarning yakka tartibda shaxsan foydalanishiga mo'ljallangan tovarlar turi;
- b) ko'plab tovarlar guruhi;
- c) turli assortimentdagi tovarlar;
- d) tibbiyot tovarlari.

2. Tovarning qanday tavsiflari mavjud?

- a) sifat tavsifi;
- b) miqdor tavsifi;
- c) assortiment, sifat, miqdoriy tavsiflar;
- d) savdo tavsifi.

3. Tovarlar assortimenti- bu...

- a) tibbiyot tovarlari to'plami;
- b) farmatsevtik tovarlar to'plami;
- c) turli tovarlar yig'indisi;
- d) muayan belgilar bo'yicha shakllantiriladigan va turli xil, o'xshash va yakka tartibdagi ehtiyojlarni qondiradigan tovarlar to'plami.

4. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan oddiy assortiment guruhini tanlab oling.

- a) bog'lash vositalari, choklash ashyolari, dori vositalar, tibbiy jihozlar;
- b) tibbiyot qaychilari, skalpellar, jarrohlik arralari, Dalgren qisqichlari;
- c) Jane shpritslari, narkoz apparatlari, qon quyish tizimlari;
- d) Finalgon, Atenolol, Baralgin, Lyuer shpritslari;

5. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan guruhiy assortiment turini tanlab oling.

- a) Jane shpritsi, bir marotabalik Lyuer shpritsi, ko'p marotabalik Rekord shpritsi;

b) tibbiyot qaychilari, EKG-apparati, jarrohlik arralari, jarrohlik qisqichlari;

c) 1-kanalli EKG apparati, ultra tovush apparati, jarrohlik kursi, stomatologik o'rindiqli;

d) EKG apparati, ultra tovush apparati, lazer apparati.

6. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan rusumli assortiment turini tanlab oling.

a) Jane shpritsi, bir marotabalik Lyuer shpritsi, ko'p marotabalik Rekord shpritsi;

b) Lister qaychilari, EKG-apparati, jarrohlik arralari, jarrohlik qisqichlari;

c) 1- kanalli EKG apparati, 2- kanalli EKG apparati, jarrohlik kursi, stomatologik o'rindiqli;

d) "Digital ultra sonic diagnostik imaging system" DP-3300 ultra tovush tashxis apparati.

7. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan aralash assortimentidagi tovarlarni tanlab oling.

a) bog'lash vositalari, ketgut, Baralgin tabletkasi, tibbiy jihozlar;

b) tibbiyot qaychilari, skalpellar, jarrohlik arralari, Dalgren qisqichlari;

c) Jane shpritslari, narkoz apparatlari, qon quyish tizimlari;

d) Finalgon, Atenolol, Baralgin tabletkalari;

e) Jane shpritsi, bir marotabalik Lyuer shpritsi, ko'p marotabalik Rekord shpritsi.

8. Mahsulot –bu...

a) haqiqiy va potensial ehtiyojlarni qondirishga mo'ljallangan ishlab chiqarish faoliyati natijasi;

b) tijorat faoliyati obyektlari;

c) savdo talablarini qondiruvchi obyektlar;

d) iste'molchilar talablarini qondiruvchi obyektlar.

MUSTAQIL BAJARISH UCHUN VAZIFALAR

1-vazifa. Berilgan tovarlar ro'yxatidan foydalanib Klaster usulida tovarlar tasnifini o'tkazing va chizmasini ishchi daftaringizga chizing:

- o'tkir uchli qaychilar;
- tibbiy qaychilar;
- kesuvchi asboblari;
- tibbiy tovarlar;
- asboblari;
- tibbiy texnika;
- o'tkir uchli qaychilar yoniga egilgan;
- o'tkir uchli qaychilar yuzasiga egilgan.

«KLASTER» TRENINGI

Klaster treningi bo'yicha "Tibbiyot tovarshunosligi tamoyillarga" mantiqiy zanjir tuzing (10 daqiqa ichida). Klaster treningidan foydalanishda quyidagi shartlarga rioya qilish talab etiladi

KLASTER

Klasterni tuzish qoidasi

1. Aqlingizga kelgan barcha narsani yozing. G'oya sifatini muhokama qilmang: ularni oddiy holda yozing.
2. Orfografiya va boshqa omillarga e'tibor bermang.
3. Ajratilgan vaqt tugaguncha yozuvni to'xtatmang. Agarda aqlingizga g'oyalar kelishi birdan to'xtasa, qachonki yangi g'oyalar paydo bo'lmaguncha qog'ozga rasm chizing.
4. Ko'proq aloqa bo'lishligiga harakat qiling. G'oyalar soni, ular oqimi va o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni chegaralamang.

2- vazifa. Tovarlar assortimenti tushunchasiga izoh bering va assortiment har bir turiga, guruhiga misol keltiring(O‘zbekiston Respublikasida qayd etilgan dori vositalar va tibbiy buyumlar Davlat Reestrining elektron versiyasidan foydalaning № 15, 2011,7- bo‘lim).

Reyektr bo'yicha pozitsiya raqami №	Buyumning nomi	Buyumning ishlatilishi	Ishlab chiqaruvchi firma va davlat	Reg-istratsiya raqami №	Reg-istratsiya sanasi
84	Грелка	Резиновые изделия	Central Surgical Co. Пакистан	ТТ 13806	РУз 28/11/06
149	Катетер подключичный однократного применения, стерильный «син-тез», внутренний диаметр 0.6 мм, 1.0 мм, 1.4 мм	Изделия для проколов, инъекций, трансфузий и отсасывания	Синтез, ОАО Акционерное Курганское общество медицинских препаратов и изделий Россия	ТТ 04103	РУз 04/04/03 29/06/07

3-vazifa. Assortiment ko'rsatkichlariga izoh bering va AS kengligi, AS to'laligi ko'rsatkichlari, AS yangilanish darajasini hisoblang.

A) Dorixonada Rossiya, O‘zbekiston va Ukraina ishlab chiqaruvchilarining bintlari sotuvda mavjud. Ushbu tovarlarning AS chuqurligini aniqlang.

B) Dorixonada bog‘lash vositalari assortimentidan quyidagi leykoplatsirlar sotilmoqda:

-leykoplastir 1x250; 2x250; 5x250

- leykoplastir “Bakteritsid”

-leykoplastir “Sanitaband”

-leykoplastir qadoq uchun

-leykoplastir qalampirmunchoqli.

Ushbu tovarlarning AS chuqurligini aniqlang.

4-vazifa. 1-ilovada ko‘rsatilgan tibbiyot tovarlar qanday assortiment turiga mansubligini aniqlang.

1-Ilova

1.Toshkent viloyatida joylashgan «Ketgut-Silk» QQ quyidagi choklash ashyolarini ishlab chiqaradi: ketgut oddiy, ketgut xromlangan, ipak ipi o‘rilgan.

2.“Farm Tex”dorixonasiga 1.04.08 da quyidagi tovarlar qabul qilindi:

-shprintslar (Turkiya) –100 dona,

-rezina isitgichlar – 10 dona,

-Berlipril (tb) – 30 o‘ram,

- Tromboass (tb) – 22 o‘ram,

- Tonometr (Rossiya) – 5 dona,

-jarrohlik qo‘lqoplari (sterill) – 20 o‘ram.

5-vazifa. «Insert usuli»da jadvalni belgilang

Insert usuli”

Insert - samarali o‘qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib, mustaqil o‘qib-o‘rganishda yordam beradi. Bunda ma’ruza mavzulari, kitob va boshqa materiallar oldindan talabaga vazifa qilib beriladi. Uni o‘qib chiqib, «V; +; -; ?» belgilari orqali o‘z fikrini ifodalaydi.

Tezkor so‘rov savollari.

Tezkor so‘rov savollari.

Matnni belgilash tizimi

(v) – men bilgan narsani tasdiqlaydi.

(Q) – yangi ma’lumot.

(-) – men bilgan narsaga zid.

(?) – meni o‘ylantirdi. Bu borada menga qo‘shimcha ma’lumot zarur.

Insert jadvali

Tushunchalar	V	+	-	?
Iste'mol tovarlari				
Sanoat tovarlari				
Tashkiliy texnika tovarlari				
Tovarlarning iste'mol xossalari				
Tovarlarning sifat tasnifi				
Rusumli assortiment				
Assortiment xususiyatlari				
Assortiment ko'rsatkichlari				
Oqilona assortiment				
Mo'tadil assortiment				

Tezkor so'rov savollari

1. Tovarlar qanday tasniflanadi?
2. Tibbiyot tovarlari tasnifi qanday olib boriladi?
3. Nima maqsadda tovarlar assortimenti o'rganiladi?
4. Sanoat assortimenti deganda nimani tushunasiz?
5. Savdo assortimenti deganda nimani tushunasiz?
6. Tibbiyot tovarlarining assortiment xususiyatlari nimalardan iborat?
7. Tibbiyot tovarlarining assortiment ko'rsatkichlari nimalarni o'z ichiga oladi?
8. Tibbiy buyumlar deb nimaga aytiladi va ularga nimalar kiradi?
9. Tibbiy ashyolar deb nimaga aytiladi va ularga nimalar kiradi?
10. Tibbiyot tovarlarining iste'mol qiymati nima?

BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA MEZONLARI

№	Baholash ko'rsatkichlari va mezonlari	Maksimal	2 ball	1 ball
		3 ball		
		“a'lo” baho	«yaxshi” baho	“qon-li” baho
1	Tovarlar qanday tasniflanadi?	0,3	0,2	0,1
2	Tibbiyot tovarlarining tasnifi qanday olib boriladi?	0,3	0,2	0,1
3	Nima maqsadda tovarlar assortimenti o'rganiladi?	0,3	0,2	0,1
4	Sanoat assortimenti deganda nimani tushunasiz?	0,3	0,2	0,1
5	Savdo assortimenti deganda nimani tushunasiz?	0,3	0,2	0,1

6	Tibbiyot tovarlarining assortiment xususiyatlari nimalardan iborat?	0,3	0,2	0,1
7	Tibbiyot tovarlarining assortiment ko'rsatkichlari nimalarni o'z ichiga oladi?	0,3	0,2	0,1
8	Tibbiy buyumlar deb nimaga aytiladi va ularga nimalar kiradi?	0,3	0,2	0,1
9	Tibbiy ashyolar deb nimaga aytiladi va ularga nimalar kiradi?	0,3	0,2	0,1
10	Tibbiyot tovarlarining iste'mol qiymati nima?	0,3	0,2	0,1

Tavsiya etiladigan adabiyotlar:

1. M.N.Ziyayeva, G.A. Sultonova. Tibbiyot tovarshunosligi. Toshkent. 2008 y.

2. M.N. Ziyayeva. Tibbiyot tovarshunosligi. O'zbekiston matbuot va axborot agentligining Cho'lpon nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi "Toshkent". 2012, b.336.

3. М.А. Николаева. Товароведение потребительских товаров. Теоретические основы. Учебник для вузов, М., НОРМА, 1998г

4. З.З.Хакимов, М.Н.Зияева, Г.У.Тиллаева. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебное пособие. Ташкент, 2005.

5. ГОСТ 15467-76. (СТ РСТ 3519-81). Управление качеством продукции. Основные понятия. Термины и определения. МС ИСО 8402:1994, п.2.3

3-MAVZU	TOVARSHUNOSLIK TAHLILIDA QO'LLANILADIGAN ME'YORIY HUJJATLAR
3.I. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODELI	
<i>O'quv soati: 3 soat</i>	<i>Talabalar soni: 10-12 ta</i>
<i>O'quv mashg'uloti shakli</i>	Bilimlarni kengaytirish va chuqur- lashtirish bo'yicha amaliy mashg'ulot
<i>Amaliy mashg'ulot- ning rejasi</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Standart haqida tushuncha. Standartlash maqsadi va vazifalari. 2. Standartlash sohasidagi me'yoriy hujjatlar toifalari, tibbiyot texnikasi buyumlari sifatini aniqlashdagi ahamiyati: xalqaro standartlar, davlat standartlari, milliy standartlar, tarmoq standartlari, korxonalar standartlari. 3. Tibbiyot buyumlarining sifatiga baho berish usullari. 4. Tibbiyot texnikasi buyumlarini yetkazib berishda tovar formulalarini va foydalanish hujjatlari, ularning ahamiyati.
<i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> tibbiyot texnikasi hamda buyumlarini tovarshunoslik tahlilida sifatini me'yoriy hujjatlar asosida aniqlash, me'yoriy hujjatlar bilan ishlash, ularning toifalari va turlarini, tuzilishi bilan tanishish va foydalanishni o'rgatish.	

<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tovarlar sifatini tekshirishda va baholashda ishlatiladigan standart turlari bilan tanishtirish va standartlash haqida tushuncha berish. • Standartlash sohasida me'yoriy hujjatlar, toifalari haqida ma'lumot berish. • Tibbiy tovarlar sifatiga baho berish usullarini o'rgatish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari: talaba</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tovarlar sifatini tekshirishda va baholashda ishlatiladigan standartlar turlarini o'rganadilar, standartlash haqida tushunchaga ega bo'ladilar. • Standartlash sohasida ishlatiladigan me'yoriy hujjatlar toifalari, ularning tuzilishi haqida ma'lumot oladilar. • Tibbiy tovarlar sifatiga baho berish usullarini o'rganadilar. • Vazifalarni tugallagan talaba natijalarni ish daftariga rasmiylashtiradi.
<p><i>O'qitish usullari va texnikasi</i></p>	<p>Aqliy hujum,</p>
<p><i>O'qitish vositalari</i></p>	<p>Darslik, ma'ruza matni, o'quv qo'llanma, plakat, ko'rgazmali va tarqatma materiallar, standartlar va me'yoriy hujjatlar namunalari.</p>
<p><i>O'qitish shakllari</i></p>	<p>Jamoaviy</p>
<p><i>O'qitish shart-sharoiti</i></p>	<p>Amaliy mashg'ulotga moslashtirilgan xona</p>
<p><i>Monitoring va baholash</i></p>	<p>Aqliy hujum, savol-javob, test savollari</p>

3.II. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Ta'lim shakli. Ish bosqichi	Faoliyat	
	o'qituvchiniki	talabalar-niki
<i>Ma'ruza: tayyorgarlik bosqichi</i>		
1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish(20 daq.)	<p>1.1. Yo'qlama qilib talabalar davomati tekshiriladi.</p> <p>1.2. Mavzuni, maqsadi reja-dagi o'quv natijalarini e'lon qiladi, ularning ahamiyatini va dolzarbligini asoslaydi. Mashg'ulot hamkorlikda ishlash texnologiyasini qo'llagan holda o'tishni ma'lum qiladi.</p>	Tinglaydilar, yozib oladilar
2-bosqich. Asosiy bosqich (90 daq.)	<p>2.1. Aqliy hujum yordamida ushbu mavzu bo'yicha ma'lum bo'lgan tushunchalarga va savollarga javob berish taklif etiladi (1-ilova).</p> <p>2.2. Talabalarni 3 guruhga bo'lib, har biriga savollarni taqsimlab beradi (2-ilova).</p> <p>2.3. Guruhda ishlash qoidasi bilan tanishtiradi (3-ilova).</p> <p>2.4. Guruhlarga test savollarini tarqatadi (4-ilova).</p> <p>2.5. Guruhlar faoliyatiga umumiy ball beradi.</p>	<p>Tushunchalarini aytadilar, savollarga javob beradilar.</p> <p>Savollar beradi.</p> <p>Standartlar turlari va ularning ta'riflarini, ahamiyatini o'rganadi.</p> <p>Standartlash sohasida tovar sifatini baholashda me'yoriy hujjatlardan foydalanishni o'rganadi.</p>

	<p>2.6. Tibbiy tovarlarni standartlash va sifatini baholashda ishlatiladigan me'yoriy hujjatlar namunalari (FOCT, TST, TSH) (5-ilova) beriladi, talabalarga vazifalarni bajarishni taklif etadi. Baholash mezonlari aytiladi.</p> <p>2.7 Vazifani bajarishda o'quv materiallari (darslik, ma'ruza matni, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, me'yoriy hujjatlar namunalari) dan foydalanish mumkinligini eslatadi.</p> <p>2.8. Vazifalarni tugallagan talabani ish daftaridagi natijalarning to'g'riligini tekshirib, kamchiliklarni bartaraf etib imzolaydi.</p> <p>Talabalar savollariga javob beradi.</p>	<p>Me'yoriy hujjatlar namunalari bilan tanishadi.</p> <p>Vazifalarni tugallagan talaba natijalarini to'g'riligini o'qituvchidan tekshirib ish daftariga rasmiylashtiradi.</p> <p>Talabalar savollarga javob berishadi.</p>
<p>3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daq.)</p>	<p>3.1 Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi.</p> <p>3.2 Mustaqil ish uchun topshiriq beriladi.</p> <p>3.3 Kelgusi mashg'ulot uchun mavzu beriladi.</p> <p>3.4. Savollarga javob beradi</p>	<p>Savollar berishadi</p>

Axborot qism

Standartlar tayyor mahsulot sifatiga talablarni, sifat ko'rsatkichlari, ularni nazorat qilish, sinash usullari, vositalarini, buyumlarning vazifasi va ulardan foydalanish shartlariga bog'liq holda ishonchlilik, chidamlilikning zarur darajasini belgilaydi.

Standart, bu – manfaatdor tomonlarning aksariyat ko'pchiligining roziligi asosida ishlab chiqilgan va muayyan sohada tartibga solishning optimal darajasiga erishishiga qaratilgan faoliyatning har xil turlariga tegishli qoidalar, umumiy tamoyillar, tavsiflar, talablar va usullardan umumiy va ko'p marta foydalanish maqsadida belgilanadigan, tan olingan idora tomonidan tasdiqlangan me'yoriy hujjatdir.

Standartlash jarayonida tibbiyot tovarlarning yuksak sifatini ta'minlash katta ahamiyat kasb etadi. Standartlash bo'yicha Xalqaro tashkilot kengashi tomonidan qabul qilingan ta'rifga ko'ra, standartlash – foydalanish shartlari va xavfsizlik talablariga rioya qilishda, umumiy oqilona tejamkorlikka erishish uchun manfaatdor tomonlarning foydasi va ishtirokida muayyan soha bo'yicha faoliyatni tartibga solish maqsadida qoidalar belgilanishi va qo'llanishidir.

Standartlash maqsadlariga quyidagilar kiradi:

- mahsulotlar, xizmatlar va jarayonlar (bundan keyin "mahsulotlar") sifati va nomenklaturasi masalalarida iste'molchilar va davlat manfaatlarini himoya qilish, odamlar hayoti va sog'ligi xavfsizligini, atrof-muhit muhofazasini ta'minlash;

- fan va texnika taraqqiyoti, aholi va xalq xo'jaligi ehtiyojlariga muvofiq mahsulotlar sifatini oshirish;

- mahsulotlarning mutanosibliги va o'zaro almashinuvini ta'minlash;

- iqtisodiy ko'rsatkichlarni yaxshilash;

- savdoda texnik to'siqlarni bartaraf etish, jahon bozorida raqobat bardoshlikni ta'minlash;

- xalq xo'jaligi obyektlarining xavfsizligini ta'minlash.

Standartning asosiy vazifalariga quyidagilar kiradi:

- iste'molchi va davlat manfaatlari yo'lida mahsulotlar sifati va nomenklaturasiga optimal talablarni belgilash;

- davlat, respublika fuqarolari va eksport ehtiyojlari, tayyorlanayotgan mahsulotning ishlanmasi, ishlab chiqarilishi va qo'llanilishi, shuningdek bu hujjatlardan to'g'ri foydalanishni nazorat qilish uchun tegishli talablarni belgilaydigan me'yoriy hujjatlar tizimini yaratish;

- texnologik jarayonlarga nisbatan talablarni belgilash;

- mahsulotni standartlash sohasida xalqaro hamkorlik bo'yicha ishlarni tashkil qilish va uning natijalaridan foydalanish;

- sinovlarning me'yoriy-texnik ta'minoti, mahsulotni sertifikatlash, baholash va sifati nazorat qilish;

- metrologik me'yorlar, qoidalar va talablarni belgilash;

- O'zbekiston Respublikasining xalq xo'jaligi ehtiyojlarini qondirish maqsadida mahalliy standartlar va texnik shartlar sifatida xorijiy mamlakatlarning xalqaro mintaqaviy va milliy standartlarini bevosita qo'llanishini kengaytirish.

Standartlash sohasida me'yoriy hujjatlarning toifalari

Standartni ishlatilishiga qarab standartlash organ va xizmatlari turli darajaga bo'linadi:

- xalqaro standart (davlatlar aro);

- milliy standart (davlat ichida);

- davlat standarti;

- tarmoq standarti.

O'zbekiston Respublikasida standartlash ishlarini "Uzstandart" davlat Agentligi olib boradi.

O'zbekiston Respublikasi hududida standartlash – obyektlariga nisbatan talablarni belgilaydigan me'yoriy hujjatlarning quyidagi toifalari amal qiladi:

- Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligining xalqaro standartlari (ГОСТ);

- O'zbekiston Respublikasi standartlari (O'z RS);

- texnik shartlar (O'z TSh);

- birlashmalar, firmalar, konsernlar, korxonalar va boshqa xo'jalik subyektlari standartlari (O'z S);

- xorijiy mamlakatlar (GMP, ISO, xalqaro Farmakopeyalar, MEK va boshqalar) ning xalqaro mintaqaviy va milliy standartlari.

Sobiq SSSRning davlat standartlari (ГОСТ) - MDH davlatlarining davlatlararo standartlari - Rossiya va boshqa davlatlar tomonidan qabul qilingan milliy standartlash idoralari Farmoishi asosida o'zgartirilmasdan ishlatishga ruxsat berilgan. Masalan: 1973- yilda tibbiy asboblarning bo'yicha 1926-73 ГОСТ belgilab qo'yilgan, ya'ni asboblarning sinash usullari, rusumlash, qadoqlash qoidalari, tashish va saqlash usullari belgilangan. Ommabop bog'lash ashyolari, kesuvchi va qisuvchi asboblarning, bir martalik shpritslar va h.k. bo'yicha ham ГОСТ lar mavjud.

O'zbekiston Respublikasining davlat standartlari (Q'Z Dst) - ommabop mahsulotlar uchun belgilanadi, O'zbekiston Respublikasi hududida (« Медицинские изделия », 2003- yil 17- martda joriy etilgan) davlat boshqaruv idoralari, xo'jalik yurituvchi subyektlar tomonidan qo'llanishga majburdir.

Milliy standartlar - respublika standartlash milliy idorasi tomonidan qabul qilingan bo'lib, ular mahsulot, xizmatlarga ishlab chiqariladi.

Milliy standartlar toifalariga quyidagilar kiritilgan:

Tarmoq standartlari - ushbu sohaning barcha korxonalari, shuningdek, ushbu soha mahsulotlaridan foydalanuvchi korxonalar va boshqa tarmoqlarga mansub tashkilotlar uchun majburiydir. Masalan, tibbiyot texnikasi tarmog'i tibbiy-texnik vositalarni ishlab chiqaruvchi barcha korxonalarni qamrab oladi.

Korxonalar standarti - korxonalar tomonidan tayyorlanadi va qabul qilinadi. Tovarni ishlab chiqarish jarayonini o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiradigan hujjat bo'lib, o'z ichida sifatiga qo'yiladigan talablarni mujassam ettiradi (ГОСТ va tarmoq standartlari talablaridan past bo'lmasligi kerak).

Tayyor tibbiy tovarlar sifatini nazorat qilish amalga oshiriladigan asosiy me'yoriy hujjat, bu - Texnik shartlar (O'z TSh) dir. Tibbiy buyumlarga nisbatan TSh da quyidagilar belgilanadi:

- a) buyumning vazifasi;
- b) toifalash;
- c) asosiy o'lvov-hajmlari;
- d) texnik talablar;
- e) butlanganlik;
- f) qabul qilish qoidalari va sinov usullari;
- j) rusumlash, qadoqlash va saqlash.

Ekspluatatsiya (foydalanish) hujjatlari har bir tibbiy asbob-uskuna ishlab chiqaruvchi korxonada tomonidan foydalanish hujjatlari bilan butlanadi.

Dori vositalariga ulardan foydalanish bo'yicha yo'riqnomalar, qadoqlarning yorliqlarida esa nomi, qabul qilish tartibi, yaroqlilik muddati, ishlab chiqarilgan sana, turkumi va h.k. ko'rsatiladi.

Asboblari yoki buyumlar bilan birga qutiga solinadigan yoki qutining qopqog'iga yelimplanadigan yorliq bilan ta'minlanadi. Yorliqda buyumning nomi, uning belgisi yoki indeksi, texnik ma'lumotlar, standart raqami yoki TSh, buyumni qabul qilish, bitta qadoqdagi mahsulot to'g'risidagi ma'lumotlar, ishlab chiqarilgan sanasi ko'rsatiladi. Murakkab maqsulotlarga pasport yoki formulyar –varaqa ilova qilinadi.

Pasport – mahsulotning asosiy ustuvorliklari va tavsiflarini o'zida jamlagan hujjatdir. Mazkur hujjatda mahsulot, uning texnik ma'lumotlari, yetkazib berish to'plami, qabul qilish shahodatnomasi, korxonaning kafolat majburiyati va saqlash haqida qadoqlashga doir umumiy ma'lumotlar ko'rsatiladi.

Yangi mahsulotlarga ular uchun zarur bo'lgan ishlatilganligi va ishonchliligi haqidagi varaqa – formulyar ilova qilinadi. Unga asbobning ishlatilganligini hisobga olish daftari va texnik xizmat ko'rsatishi to'g'risidagi varaqchalar va ma'lumotlar kiritiladi.

Zarur hollarda mahsulot bilan birga texnik ta'rifnoma va foydalanish bo'yicha yo'riqnoma yetkazib beriladi. Ko'pincha ushbu hujjatlar bitta to'plamga birlashtiriladi. Murakkab mahsulotlar uchun foydalanish hujjatlari tarkibiga texnik xizmat ko'rsatish va joriy ta'mir uchun zarur bo'lgan texnik xizmat ko'rsatish to'g'risidagi yo'riqnoma kiritiladi.

«Aqliy hujum» usulining asosiy qoidalari:

- Olg'a surilgan fikr va g'oyalar tanqid ostiga olinmaydi va baholanmaydi.
- Taklif qilinayotgan fikr va g'oyalar qanchalik fantastik va antiqa bo'lsa ham, uni baholashdan o'zingizni tiying!
- Tanqid qilmang – hamma bildirilgan fikrlar bir xilda bebahodir.
- Fikr bildirilayotganda bo'lmang!
- Maqsad – fikr va g'oyalar sonini ko'paytirish.
- Qanchalik ko'p fikr va g'oyalar bildirilsa, shunchalik yaxshi. Yangi va bebaho fikr, g'oyalarning paydo bo'lish ehtimoli paydo bo'ladi.
- Agar fikrlar qaytarilsa, asabiylashmang va hayron bo'lmang.
- Hayollar «to'zg'ishiga» ijozat bering.
- Bu muammo faqatgina ma'lum usullar yordamidagina hal bo'lishi mumkin, deb o'ylamang.
- Fikrlar «hujumi»ni o'tkazish vaqti aniqlanadi va unga qat'iy rioya qilinishi shart.
- Berilgan savolga qisqacha (1 – 2 so'zdan iborat) javob beriladi.

AQLIY HUJUM UCHUN SAVOLLAR

1. Standart haqida tushuncha. Standartlash maqsadi va vazifalari.
2. Standartlash sohasidagi me'yoriy hujjatlar toifalari, xalqaro, davlat, milliy, tarmoq, korxonalar standartlari.
3. Me'yoriy hujjat tuzilishi.
4. Tibbiyot texnikasi buyumlari sifatini aniqlashda me'yoriy hujjat ahamiyati.
5. Tibbiyot buyumlarining sifatiga baho berish usullari:
 - tashqi ko'rinishi bo'yicha baholash,
 - sinash usullari yordamida.
6. Tibbiyot texnikasi buyumlarini yetkazib berishda tovar formulyalari va foydalanish hujjatlari, ularning ahamiyati.

Guruh bilan ishlash qoidalari

Guruhning har bir a'zosi:

- o'z sheriklarining fikrlarini hurmat qilishlari lozim;
- berilgan topshiriqlar bo'yicha faol, hamkorlikda va mas'uliyat bilan ishlashlari lozim;
- o'zlariga yordam kerak bo'lganda so'rashlari mumkin;
- yordam so'rganlarga ko'mak berishlari lozim;
- guruhni baholash jarayonida ishtirok etishlari lozim;
- "Biz bir kemadamiz, birga cho'kamiz yoki birga qutilamiz" qoidasini yaxshi bilishlari lozim.

Guruhlar uchun topshiriqlar.

I guruh vazifasi

1. Standart haqida tushuncha. Standartlash maqsadi va vazifalari.
2. Tibbiyot texnikasi buyumlarini yetkazib berishda tovar formularlari va foydalanish hujjatlari, ularning ahamiyati.

II guruh vazifasi

1. Standartlash sohasidagi me'yoriy hujjatlar toifalari: xalqaro, davlat, milliy, tarmoq, korxonalar standartlari.
2. Tibbiyot texnika buyumlari sifatini aniqlashda me'riy hujjat ahamiyati.

III guruh vazifasi

1. Tibbiyot buyumlarining sifatiga baho berish usullari:
 - tashqi ko'rinishi bo'yicha baholash;
 - sinash usullari yordamida.
2. Me'riy hujjat tuzilishi.

MAVZU BO'YICHA TEST SAVOLLARI

1. Tibbiyot texnikasi buyumlarining tasnifini siz qanday tushunasiz?

- a) tibbiyot asboblari, priborlari;
- b) tibbiyot asboblari, priborlari, apparatlari va jihozlari;
- c) tibbiyot asboblari, materiallari, bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlar;
- d) umumjarohlik, tikuvchi, kesuvchi, kengaytiruvchi asboblari;
- e) maxsus tibbiyot asboblari va apparatlari.

2. Me'yoriy hujjatlar toifasi standartlar ta'sir doirasiga ko'ra qanday bo'linishini aniqlang.

- a) Davlat va Respublika standarti;
- b) Davlat /DS/, Respublika /RS/, tarmoq /TS/: Farmakopeya maqolasi /VFM/, korxonalar standarti;
- c) Davlat va korxonalar standarti;
- d) Davlat standarti, farmakopeya maqolasi, vaqtinchalik farmakopeya maqolasi;
- e) Respublika va korxonalar standarti.

3. Texnik shartlar qanday qismlardan iborat?

- a) mahsulotning ishlatilishi, tasnifi, asosiy o'lchamlar, texnik talablari, mahsulot komplekti, qabul qilish tartibi va sinash uslublari, tamg'alash, o'rash joylash va saqlash;
- b) mahsulotning ishlatilishi, asosiy o'lchamlari, qabul qilish qoidalari;
- c) qabul qilish qoidalari, qadoqlash;
- d) mahsulot chizmasi, ishlatilishi, saqlanishi;
- e) olinadigan xomashyosi, turlari, sifatini tekshirish usullari.

4. Tibbiyot buyumlarining sifatini baholashning qanday usullari mavjud?

- a) sezgi a'zolari yordamida;

- b) sinash yo'li bilan;
- c) sezgi a'zolari yordamida, sinash yo'li bilan;
- d) o'lchash yordamida;
- e) rangi va shakli bo'yicha.

5. Tibbiyot texnika buyumlarini yetkazib berishda tovar shakllari qanday?

- a) donalab yoki to'plam ko'rinishida;
- b) komplekt va qurilma ko'rinishida;
- c) donalab yoki to'plam ko'rinishida, komplekt va qurilma ko'rinishida;
- d) donalab va qurilma ko'rinishida;
- e) faqat komplekt holda.

6. Qanday foydalanish hujjatlarini bilasiz?

- a) yorliq va pasport;
- b) pasport, formulyar;
- c) TSH quti ichiga joylashtirilgan yorliq;
- d) texnik ta'rif, foydalanish qo'llanmasi, ishlatish uchun yo'riq-noma;
- e) yorliq, pasport, formulyar, texnik tarif, ishlatish uchun yo'riq-noma.

7. Buyumning "sifati" nima ?

- a) yaroqlilik darajasi yoki vazifasi bo'yicha foydalanish darajasini aniqlovchi xossalalar,
- b) yaroqlilik muddati;
- c) ishlatish qoidalari;
- d) buyumning xossalari;
- e) buyumning tashqi ko'rinishi.

8. Organoleptik baholash usuliga to'g'ri javob toping.

- a) buyumlarni chizmada ko'rsatilgan o'lchamlar bilan solishtiriladi;

b) sezgi a'zolari-ko'rish, sezish, hidlash, eshitish a'zolari yordamida sifati aniqlanadi;

- c) tashqi ko'rinishiga baho beriladi;
- d) davlat standartlari bilan solishtiriladi;
- e) TSH-bilan solishtiriladi.

9. Me'yoriy hujjatlar turlarini aniqlang.

a) xalqaro standartlari,davlat standartlari, soha standartlari, korxonada standarti;

- b) texnik shartlar,pasport, foydalanish yo'riqnomasi;
- c) texnologik hujjatlar;
- d) texnik hujjatlar, pasport,formulyar;
- e) xalqaro standart, texnik reglament.

10. Buyumlarning sifati qanday tekshiriladi?

- a) sovuq suvga solib ko'rish;
- b) qizdirib ko'rish;
- c) qismlarga bo'lib chiqish;
- d) me'yoriy hujjatlarga asoslanib;
- e) apparat va uskunalarda yordamida sinash.

11. Tibbiyot tovarlari qanday guruhlarga bo'linadi?

- a) materiallar va buyumlar;
- b) asboblarda va jihozlarda;
- c) jihozlarda va priborlarda;
- d) asboblarda, uskunalar apparatlar va jihozlarda;
- e) jihozlarda va ashyolar.

12. Materiallarning buyumlardan farqi nimada?

- a) materiallarni ko'p marta ishlatish mumkin;
- b) materiallarni qayta ishlatish mumkin emas;
- c) buyumlar uzoq muddatga xizmat qiladi;
- d) buyumlar bir marta ishlatiladi;
- e) buyumlar qayta ta'mirlanadi.

13. Tibbiyot buyumi qanday iste'mol xususiyatga ega?

- a) funksional, ergometrik, estetik, gigiyenik, xossasi, ishonchliligi, xavfsizligi;
- b) xavfsizligi, chidamliligi;
- c) funksional xossasi;
- d) estetik, gigiyenik;
- e) ishonchliligi va xavfsizligi.

MUSTAQIL BAJARISH UCHUN VAZIFALAR

1-vazifa. Tavsiya etilgan tibbiyot buyum sifatini tekshirish uchun me'yoriy hujjatni to'g'ri tanlab oling va ushbu hujjat bo'limlariga izoh bering.

2-vazifa. Tavsiya etilgan asbobning sifat tahlilini hamda qadoqlash va saqlash tartibini me'yoriy hujjat (TOCT, TSh) asosida ko'rib chiqing va ish daftaringizga yozing.

3-vazifa. Berilgan me'yoriy hujjat turini aniqlang, uni asosida tibbiyot buyumining sifatiga baxo bering, ko'rsatkichlarini sinash usullarini sanab chiqing va ish daftaringizga yozing.

4-vazifa. Tibbiy texnika do'koniga «Alton-test» elektrokardiografi keltirildi, ishlab chiqaruvchi – Rossiya. U qanday foydalanish hujjatlari bilan komplektlanishini ta'riflang va ish daftaringizga yozing.

BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA MEZONLARI

№	Baholash ko'rsatkichlari va mezonlari	Maksimal 3 ball	2 ball	1 ball
		“a'lo” baho	«yaxshi» baho	“qonli” baho
1	Standart haqida tushuncha. Standartlash maqsadi va vazifalari.	0,5	0,3	0,1
2	Standartlash sohasidagi me'yoriy hujjatlar toifalari: xalqaro, davlat, milliy, tarmoq, korxonalar standartlari.	0,5	0,3	0,1

3	Me'yoriy hujjat tuzilishi.	0,5	0,3	0,2
4	Tibbiyot texnikasi buyumlari sifatini aniqlashda me'yoriy hujjatning ahamiyati	0,5	0,3	0,2
5	Tibbiyot buyumlarining sifati-ga baho berish usullari: -tashqi ko'rinishi bo'yicha baholash, -sinash usullari yordamida.	0,5	0,4	0,2
6	Tibbiyot texnikasi buyumlarini yetkazib berishda tovar formulyalari va foydalanish hujjatlari, ularning ahamiyati.	0,5	0,4	0,2

Tavsiya etiladigan adabiyotlar:

1. M.N.Ziyayeva, G.A. Sultonova Tibbiyot tovarshunosligi. Toshkent.2008 y.

2. M.N. Ziyayeva. Tibbiyot tovarshunosligi. O'zbekiston matbuot va axborot agentligining Cho'lpon nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi Toshkent. 2012, b.336.

3.Т. Панфилова «Медицинские изделия. Требуется новая система стандартизации». Газета «Фармацевтический вестник» № 15 от 29 апреля 2003.

4.Писарев В. Современные системы управления качеством на предприятии. // Ремедиум. – 2002,м

4-MAVZU	TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARINI QADOQLASH	
4.I. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODEL		
<i>O'quv soati: 3 soat</i>	<i>Talabalar soni: 10 – 12 ta</i>	
<i>O'quv mashg'uloti shakli</i>	Bilimlarni kengaytirish va chuqurlashtirish bo'yicha amaliy mashg'ulot	
<i>Amaliy mashg'ulotning rejas</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Qadoqning asosiy vazifasi va tasnifi: bajaradigan vazifasi, ishlatilishi, tuzilishi, miqdori bo'yicha. 2. Qadoqlarga qo'yiladigan talablar. 3. Tara (idish), turlari, talablar. 4. Qadoqlash va tiqin vositalari. 	
<p><i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> tibbiyot va farmatsevtika tovarlarni qadoqlanishi, xomashyo turlari, qadoq turlari hamda tasniflanishini o'rgatish. Tibbiyot tovarlar qadoqlariga qo'yiladigan talablar asosida tovarshunoslik tahlilini o'tkazishni, sifatiga baho berishni va qaror qabul qilish, yakuniy xulosa chiqarishni o'rgatish.</p>		
<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tibbiy tovarlar qadog'i va qadoqlash haqida tushuncha berish, turlari bilan tanishtirish. • Qadoqlarga qo'yiladigan talablar haqida ma'lumot berish. • Tibbiy tovarlarni tovar harakati bosqichlarida saqlash, ushbu jarayon ahamiyatiga e'tiborni qaratish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari:</i></p> <p><i>talaba</i></p> <p>tibbiy tovarlarni qadoqlash va qadoq turlarini ta'riflaydi va izohlaydi, qadoqlash jarayonida ishlatiladigan qadoq turlari (namunalar) bilan tanishadilar.</p> <p>Qadoqlarga qo'yiladigan talablarni tavsiflaydi.</p> <p>Tibbiy tovarlarni talablarga muvofiq saqlash sharoitlarini o'rganadilar.</p> <p>Vazifalarni tugallagan talaba natijalarni ish daftariga rasmiylashtiradi.</p>	

<i>O'qitish usullari va texnikasi</i>	Blits tur, Esse.
<i>O'qitish vositalari</i>	Darslik, ma'ruza matni, o'quv ko'rsatma, plakat, ko'rgazmali va tarqatma materiallar, dori va tibbiy buyumlar qadoq turlarining namunalari.
<i>O'qitish shakllari</i>	Jamoaviy
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Amaliy mashg'ulotga moslashtirilgan xona
<i>Monitoring va baholash</i>	Savol-javob, test savollari, Blits tur

4.II. AMALIY MASHG'ULOTNING TEKNOLOGIK XARITASI

Bosqichlar, vaqti	Faoliyat	
	o'qituvchi	talaba
1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (20 daq.)	1.1 Yo'qlama qilib, talabalar davomati tekshiriladi. 1.2. Mavzuni, maqsadi reja-dagi o'quv natijalarini e'lon qiladi, ularning ahamiyatini va dolzarbligini asoslaydi. Mashg'ulot hamkorlikda ishlash texnologiyasini qo'llagan holda o'tishni ma'lum qiladi.	Tinglaydilar, yozib oladilar

<p>2-bosqich (90 daq.)</p>	<p>2.1. Ushbu mavzu bo'yicha ma'lum bo'lgan tushunchalarga (1-ilova), Blits tur savollariga javob berish taklif etiladi (2-ilova).</p> <p>2.2. Talabalarni 2 guruhga bo'lib, har biriga vazifalarni taqsimlab beradi. Kutilayotgan o'quv natijalarini eslatadi.</p> <p>2.3. Guruhda ishlash qoidasi bilan tanishtiradi (3-ilova).</p> <p>2.4. Talabalar javobini tinglaydi, tushunchalarga izohlarni to'g'ri- laydi va savollarga javob qayta- radi.</p> <p>2.5. Guruhlarga test savollarini tarqatadi (4-ilova). Guruhlar faoliyatiga umumiy ball beradi</p> <p>2.6. Mustaqil bajariladigan vazifalar yuzasidan tushuntirish va izoh beradi. Vazifalarni tugallagan talabani ish daftaridagi natija- larining to'g'riligini tekshirib, kamchiliklarini to'g'rilab imzo- laydi.</p> <p>2.7. Talabalar savollariga javob beradi</p>	<p>2.1. Tushunchalarini aytadilar.</p> <p>2.2. Savollar beradi.</p> <p>2.3. Tibbiy tovarlarni qadoqlash jarayonida ishlatiladigan qadoq turlari, ishlatiladigan xomashyo turlarini o'rganadi.</p> <p>2.4. Qadoqlarga qo'yiladigan talablarni o'rganadi.</p> <p>2.5. Tibbiy tovarlarni talablarga muvofiq saq- lash sharoitlarini biladi.</p> <p>2.6. Vazifalarni tugal- lagan talaba natija- larining to'g'riligini o'qituvchidan tekshirib ish daftariga rasmiylashtiradi.</p> <p>2.7. Talabalar test savollariga javob bera- dilar.</p>
<p>3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daq.)</p>	<p>3.1 Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi.</p> <p>3.2 Mustaqil ish uchun topshiriq beriladi.</p> <p>3.3 Kelgusi mashg'ulot uchun mavzu beriladi.</p> <p>3.4 Savollarga javob beradi</p>	<p>Savollar berishadi</p>

Qadoq, uning tasnifi va qo'yiladigan talablar

Qadoq – tibbiy buzilishlar va yo'qolishlardan, atrof-muhitni esa ifloslanishdan himoya qiladigan vosita yoki vositalar majmuidir. Qadoqning asosiy vazifasi qadoqlangan tibbiy tovarlarni noqulay tashqi sharoitlardan himoya qilish, shuningdek, tovarlarning miqdorini kamayishi hamda atrof-muhitni ifloslanishining oldini olishdir. Idishlar, qadoqlash yoki bog'lash ashyolari qadoqlash qismlari hisoblanadi. Qadoqlash jarayoni – mahsulotni tashish, saqlash, sotish va iste'mol qilishga tayyorlashdir. Qadoqdangan tibbiyot tovarlarni quyidagi belgilar bo'yicha tasniflash mumkin:

- ishlatilishi bo'yicha;
- miqdori bo'yicha;
- bajaradigan vazifasi bo'yicha.

Bजारadigan vazifasiga ko'ra qadoq iste'mol, transport (tashish), ishlab-chiqarish va konservatsiya qadog'iga bo'linadi.

Qadoqni bajariladigan funksiyasi bo'yicha tasnifi

Iste'mol qadog'i – mahsulot bilan birgalikda iste'molchiga kelib tushadi, tovarning bir qismi bo'lib, uning umumiy narxiga kiradi. Bunday qadoq turi mustaqil tashishga mo'ljallangan bo'lib, uning og'irligi, o'lchamlari cheklangan bo'ladi.

Transport (tashish) qadog'i – tovarning iste'mol qadog'idagi yoki qadoqlanmagan tovarni tashishga mo'ljallangan bo'lib, alohida mustaqil tashish vositasi sifatida ishlatiladi.

Ishlab-chiqarish qadog'i – ishlab chiqarish jarayonini tashkil qilishda uning texnologik qismi sifatida ishlatiladi, mahsulotning chakana savdosi uchun mo'ljallanmagan.

Konservatsiya qadog'i – xomashyo, buyumlarni, texnik vositalarni, xavfli chiqindilarni uzoq muddat saqlanishiga mo'ljallangan.

Qadoqlar tarkibi bo'yicha ikkita turga bo'linadi: idish (tara) va yordamchi qadoqlash vositalari. Idish (tara) qadoqning muhim, ba'zi hollarda, yagona qismi bo'lib, tovarni joylashtirishga mo'ljallangan.

Yordamchi qadoqlash vositalari qadoqlarning qismi sifatida iste'mol va tashish qadog'ida ishlatiladi. Ularga tiqin vositalari, yoriqlar, qoplamalar, birlashtiruvchi qismlar kiradi.

Ishtatilishi bo'yicha qadoqlar birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi turlarga bo'linadi.

Birlamchi (individual) qadoq – mahsulotning uzoq muddat davomida saqlanishiga mo'ljallangan bo'lib, mahsulotga hech qanday salbiy ta'sir ko'rsatmaydi yoki u bilan reaksiyaga kirishmaydi. U'larga flakonlar, shisha idishlar, kapsulalar, shprints-tyubiklar, ampulalar, qon uchun polimer idishlar, aerezol ballonlar va boshqalar kiradi.

Qadoqlarga qo'yiladigan talablar

Dori vositalar va tibbiy tovarlar bilan aloqada bo'lgan birlamchi (individual) qadoqqa alohida talablar qo'yiladi:

- bug' va havo o'tkazmasligi;
- kimyoviy indiferentligi ;
- mustahkamligi;
- harorat ta'siriga turg'unligi;
- yorug'lik nurini o'tkazmasligi;
- mikroorganizmlarga turg'unligi.

Bu talablardan tashqari qadoqlarning iste'mol xususiyatlariga ham e'tibor beriladi:

- qadoqni tashishga qulayligi,
- tovarni ishlatilishi va saqlanishi haqida axborot mavjudligi,
- yoqimli tashqi ko'rinishi,
- qadoqni qulay ishlatilishini ta'minlaydigan ishlatilgan qadoqni onson yo'qotilishi yoki ishlatilgan qadoqni qayta ishlatish imkoniyati.

Dastlabki birlamchi qadoq – amaldagi modda qadoq ashyosi (kukunlar uchun kapsulalar, ampulalar va h.k.) bilan bevosita aloqada bo'ladigan yakka tartibdagi qadoqdir. Birlamchi qadoq dori vositaga nisbatan indifferent, ya'ni dori moddaga zararli ta'sir o'tkazmaydigan yoki u bilan reaksiyaga kirishmaydigan bo'lishi lozim.

Ikkilamchi qadoq – birlamchi qadoqni tashqi omillardan himoya qilishga mo'ljallangan vositadir. Ikkilamchi qadoq bir nechta birlamchi qadoqlarni o'z ichiga olib, ularning saqlanishini ta'minlaydi.

Ikkilamchi qadoqning asosiy vazifalariga quyidagilar kiradi:

-tashqi muhit ta'siridan birlamchi qadoqni saqlash,

-mahsulotni oddiy, qulay hisobini va nazoratini olib borish imkoniyati,

- tovar haqida axborot bilan iste'molchilar talabini qondirish.

Gurubiy qadoq – birlamchi va ikkilamchi qadoqlarni himoya qilishga mo'ljallangan, mahsulot qadoqlanayotganda mashinalar yoki apparatlarda shaklga solinadi.

Uchlamchi yoki transport qadog'i mahsulotni taqsimlanish va sotuv joyigacha yetkazib berishga mo'ljallangan bo'lib, odatda iste'molchiga ular yetib bormaydi.

Tashish (transport) qadog'i – tovarlarni tashishda ishlatiladi. U transport idishlari, qadoqlash, bog'lash ashyolari, shuningdek tovarlarning transport vositalarida siljishining oldini olish uchun turli moslamalardan iboratdir. Quyidagilar tashish qadoqlariga kiradi: yuk sisternalari, bochkalar, savatlar, qutilar, to'qilgan va polimer qoplar, xaltalar.

Iste'mol idishlari – turlicha hajmli qutilar, savatlar, trubalar, qoplar, karton va polimer ashyolardan tayyorlangan o'ramlar, shisha va metall idishlar va boshqalar. Qog'oz, karton, polimer ashyolardan tayyorlangan iste'mol idishlar va dorilarni qadoqlash uchun tiqin vositalar oldindan yuvilgan, quritilgan, tozalangan, hidsiz bo'lishi kerak. Faqat rezina va polietilendan tayyorlangan buyumlardagina biroz hid bo'lishi mumkin.

Qadoqlash ashyolari – tayyor dori vositalarni qadoqlashda yog'och, qog'oz, pergament, karton, polimerlar ashyolar sifatida ishlatiladi va idishlarni ishlab chiqarishga xizmat qiladi. Idishlar va qadoqlarni tayyorlashda qo'llaniladigan ashyolar dori vositalar bilan o'zaro bir-biriga ta'sir qilmaydigan, ularning xususiyatlari o'zgarishiga olib kelmaydigan bo'lishi lozim.

Tara (idish) va qadoqlash vositalarining tasnifi

Tara – tovarni ma'lum sonini joylashtirishga mo'ljallangan idishdir. Tara qadoqning qismi hisoblanib, tovarni saqlashga, tashishga mo'ljallangan. Tara ishlatilishi bo'yicha transport va

iste'mol turlariga bo'linadi. Transport tara turiga konteynerlar, qutilar (yog'och), qog'oz qoplar kiradi. Iste'mol tara turiga karton qutilar, flakonlar, tyubiklar va boshqalar kiradi.

Iste'mol taraning narxi mahsulot narxiga kirib, iste'molchi tomonidan to'lanadi. Iste'mol taraning uch xili mavjud : birlamchi, ikkilamchi va guruhli. Tara tayyorlanadigan ashyosiga muvofiq bo'linadi: yog'ochli, matoli, metalli, shishali, karton, plastmassali, kombinirlangan, turli.

Qattqlik bo'yicha tara qattiq (o'z shaklini o'zgartirmaydi) va yumshoqlarga (ichidan tovar olingach o'z shaklini o'zgartiradi) bo'linadi.

Tuzilishi bo'yicha tara teriladigan va terilmaydiganlarga, yig'iladigan va yig'ilmaydiganlarga bo'linadi.

Qadoqlash vositalari qadoqlash jarayonida tara va qadoqni o'rash uchun xizmat qiladi. Tiqin vositalari buyum yoki dori vositali tarani tiqinlashda xizmat qiladi (qopqoqlar, tiqinlar, qistirmalar).

Qadoq-tibbiy buzilishlar va atrof-muhitni ifloslanishdan himoya qiladigan vosita yoki vositalar majmuidir

Qadoqning asosiy vazifasi

tibbiy tovarlarni noqulay tashqi sharoitlardan himoya qilish, tovarlarning miqdorini kamayishi hamda atrof-muhitni ifloslanishining oldini olishdir.

Birlamchi qadoqlar - flakonlar , shisha idishlar, kapsulalar, shpirts-tyubiklar, ampulalar, polimer idishlar qon uchun, aerosol ballonlar va boshqalar

Tara - tovarni ma'lum sonini joylashtirishga mo'ljallangan idishdir

Talabalar bilimini tekshirish uchun Blits tur savollari:

1. Qadoqning asosiy vazifasi qanday?
2. Qadoqlar qanday guruhlarga bo'linadi?
3. Qadoqlarga qanday talablar qo'yiladi?
4. Tara (idish), turlari, tasnifi va ularga qo'yiladigan talablar.
5. Qadoqlashda ishlatiladigan tiqin vositalari turlari.
6. Tibbiy tovarlarni saqlash va saqlanishida qo'yiladigan talablar.
7. Iste'mol idishlarga qanday idishlar kiradi?
8. Iste'mol idishlarga qanday talablar qo'yiladi?
9. Qattiq dori turlarini sanab ko'rsating.
10. Yumshoq dori turlarini ayting.
11. Suyuq dori turlarini ayting.
12. Qanday qadoq turlarini bilasiz?
13. Qadoqlash uchun ishlatiladigan ashyolar turlari qanday?
14. Tayyor dori turlarini saqlashga qanday talablar qo'yiladi?
15. Blister qadoqlar qanday qadoq turiga kiradi?
16. Birlamchi qadoqning kamchiligi nimada?
17. Ikkilamchi qadoq kamchiligi nimada?

Guruh bilan ishlash qoidalari

Guruhning har bir a'zosi:

- o'z sheriklarining fikrlarini hurmat qilishlari lozim;
- berilgan topshiriqlar bo'yicha faol, hamkorlikda va mas'uliyat bilan ishlashlari lozim;
- o'zlariga yordam kerak bo'lganda so'rashlari mumkin;
- yordam so'rganlarga ko'mak berishlari lozim;
- guruhni baholash jarayonida ishtirok etishlari lozim;
- "Biz bir kemadamiz, birga cho'kamiz yoki birga qutilamiz" qoidasini yaxshi bilishlari lozim.

MAVZU BO‘YICHA TEST SAVOLLARI**1. Qattiq dori turlarini sanab ko‘rsating:**

- a) tabletka, draje, kapsula;
- b) tabletka, krem, pasta, surtma;
- c) kapsula, poroshok, liniment;
- d) liniment, surtmalar, pastalar .

2. Qadoqlash uchun ishlatiladigan ashyolar turlari qanday?

- a) transport, iste‘mol;
- b) yog‘och, mato, metall, qog‘oz plastmassa, shisha, kombinirlangan;
- c) yig‘iladigan, yig‘ilmaydigan, teriladigan, terilmaydigan;
- d) yog‘och, qog‘oz, yig‘iladigan, transport.

3. Yaroqlilik muddati nima degani?

- a) dori vositalari, FM yoki TSH talablariga to‘liq javob beradigan vaqt;
- b) u yoki bu ashyoning unga bo‘ladigan bosimga qarshilik ko‘rsatishga qodirligi;
- c) ashyoning o‘z shaklini tashqi kuchlar ta‘sirida o‘zgarishi;
- d) metallardan ko‘p marta takrorlanadigan og‘irliklar ta‘siri ostida yemirilishi.

4. Tayyor dori turlarini saqlashda qanday talablar qo‘yiladi?

- a) xonada dori vositalari va boshqa moddalarni saqlashda yo‘l qo‘yilmaydi
- b) tashqi yorliqli orginal qadoqda joylashtirilishi va saqlanishi lozim
- c) isitiladigan quruq xonalarda, xona haroratida saqlash kerak
- d) quruq, salqin-quruq joyda saqlash amalga oshiriladi.

ESSE

Esse hajmi taklif qilingan mavzudagi 1000 soʻzdan 5000 soʻzgacha boʻlgan asardir.

Esse – bu muallifning alohida individual pozitsiyasiga ega erkin shakldagi bayoni boʻlib, qandaydir buyum yoki qandaydir sabab boʻyicha umumiy yoki oldindan bildirilgan fikr-mulohazalardan iborat boʻladi.

Dalillangan esse bu qoʻyilgan savolga dalillangan javob mavjud boʻlgan yozma ishdir. Muallif muayyan pozitsiyaga ega va uni himoya qiladi, oʻz pozitsiyasini quvvatlash uchun bir qator dalillarni taqdim etadi. Maqsad – muallif oʻzi qoʻllaydigan nuqtayi nazarga boshqalarni ham ishontirishni xohlaydi.

Agar Siz oʻquvchilarni fikran tasavvur qila olsangiz va esseni yozish jarayonida fikran ular bilan muloqot yurita olsangiz, unda dalillangan esseni yozish osonlashadi.

MUSTAQIL BAJARISH UCHUN VAZIFALAR

1-vazifa. Namuna sifatida berilgan qadoq turini aniqlang (tasnif boʻyicha) va unga qoʻyiladigan talablarni izohlang. Ishchi daftaringizga qadoq rasmini chizing.

2-vazifa. Berilgan tara (idish) turini aniqlang va unga qoʻyiladigan talablarni izohlang.

3-vazifa. Oʻzbekiston Respublikasida qayd etilgan dori vositalar va tibbiy buyumlar Davlat Reestrining elektron versiyasidan foydalanib dori vositalari va tibbiyot buyumlar qadogʻlari va idish har xil turlariga misollar keltiring.

2602	СУПРИМА-БРОНХО (Suprima-Broncho) Comb.drug (ext. Glycyrrhiza glabra, Curcuma longa, Solanum xanthocarpum)	Сироп 100 мл (флаконы)	Shreya Life Sciences Pvt. Ltd Индия	Отхар-кивающее средство R05C	Б-250-95 05504 РУз 27/02/04 06/03/09
2603	СУПРИМА-КОФ (Suprima-Kof) Ambrohol	Таблетки по 30 мг N20 (2x10) (блистеры)	Shreya Life Sciences Pvt. Ltd Индия	Отхар-кивающее сред-ство R05CB06	Б-250-95 47909 РУз 26/11/09

4-vazifa. Berilgan tibbiy va farmatsevtika tovar namunasini saqlash sharoitini izohlab bering.

BAHOLASH MEZONLARI VA KO'RSATKICHLARI (ball)

Guruh	"Blits so'rov"	Test savollariga javob	Mustaqil vazifalarni bajarish	Ballar yig'indisi
Ballar	"3"ball	"1"ball	"1"ball	"5"ball

	a'lo	yaxshi	qoniqarli	a'lo	yaxshi	qoniqarli	a'lo	yaxshi	qoniqarli	
1										

BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA MEZONLARI

№	Baholash ko'rsatkichlari va mezonlari	Maksimal 3 ball	2 ball	1 ball
		“a'lo” baho	«yaxshi» baho	“qon-li” baho
1.	Qadoqning asosiy vazifasi qanday?	0,3	0,2	0,1
2.	Qadoqlar qanday guruhlarga bo'linadi?	0,3	0,2	0,1
3.	Qadoqlarga qanday talablar qo'yiladi?	0,3	0,2	0,1
4.	Blister- idish yoki qadoqmi?	0,3	0,2	0,1
5.	Qadoqlashda ishlatiladigan tiqin vositalari turlari qanday?	0,3	0,2	0,1
6.	Birlamchi qadoqning asosiy vazifasi qanday?	0,3	0,2	0,1

7.	Iste'mol idishlarga qanday idishlar kiradi?	0,3	0,2	0,1
8.	Iste'mol idishlarga qanday talablar qo'yiladi?	0,3	0,2	0,1
9.	Ikkilamchi qadoqning asosiy vazifasi qanday?	0,3	0,2	0,1
10.	Blister qadoqlar qanday qadoq turiga kiradi?	0,3	0,2	0,1

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. M.N. Ziyayeva, G.A. Sultonova. Tibbiyot tovarshunosligi. Darslik. Toshkent. 2008y., 308 bet.

2. M.N. Ziyayeva. Tibbiyot tovarshunosligi. O'zbekiston matbuot va axborot agentligining Cho'lpon nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi Toshkent. 2012, b.336.

3. М.А. Николаева. Товароведение потребительских товаров. Теоретические основы. Учебник для вузов. М., НОРМА, 1998г.

4. Тютенков О.Л., Филиппин Н.А., Яковлева Ж.И. Тара и упаковка готовых лекарственных средств, Москва, "Медицина", 1982.

5. М.М. Миролимов. Фармацевтик технологияси асослари. Тошкент, Абу Али Ибн Сино, 2001й.

6. М.М. Миролимов. Йиғинди препаратлар технологияси. Тошкент, Абу Али Ибн Сино, 2001й.

5-MAVZU	TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARINI SAQLASH
5.I. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODELII	
<i>O'quv soati:</i> 3 soat	<i>Talabalar soni: 10–12 ta</i>
<i>O'quv mashg'uloti shakli</i>	Bilimlarni kengaytirish va chuqurlashtirish bo'yicha amaliy mashg'ulot
<i>Amaliy mashg'ulotning rejasi</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Saqlashning asosiy vazifasi va tasnifi. 2. Saqlashga qo'yiladigan talablar. 3. Tibbiy va farmatsevtika tovarlarni saqlash qoidalari va saqlanishida qo'yiladigan talablar. 4. Tovarlarni rusumlash (markirovkalash) va yaroqlik muddati. Tovar belgilari.
<p><i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> tibbiyot va farmatsevtika tovarlarning qadoqlanishi, xomashyo turlari, qadoq turlari hamda tasniflanishini o'rgatish. Tibbiyot va farmatsevtika tovarlar qadoqlariga qo'yiladigan talablar asosida tovarshunoslik tahlilini o'tkazishni, sifatiga baho berishni va qaror qabul qilish, yakuniy xulosa chiqarishni o'rgatish.</p>	

<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • -Tibbiy tovarlarni saqlash va saqlash sharoiti haqida tushuncha berish, turlari bilan tanishtirish. • - Tibbiy tovarlarni saqlashda qo'yiladigan talablar haqida ma'lumot berish. • -Tibbiy tovarlarni tovar harakati bosqichlarida saqlash, ushbu jarayon ahamiyatiga e'tiborni qaratish. • -Tovarlarni rusumlash haqida ma'lumot berish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari:</i></p> <p><i>talaba</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Tibbiy tovarlarni saqlash va saqlash sharoitini ta'riflaydi va izohlaydi, saqlash jarayoni talablari bilan tanishadilar. - Tibbiy tovarlarni saqlashda qo'yiladigan talablarni tavsiflaydi. -Tibbiy tovarlarni talablarga muvofiq saqlash sharoitlarini o'rganadilar. -Tovarlarni rusumlash haqida ma'lumot oladilar. <p>Vazifalarni tugallagan talaba natijalarni ish daftariga rasmiylashtiradi.</p>
<p><i>O'qitish usullari va texnikasi</i></p>	<p>Blits tur, Esse.</p>
<p><i>O'qitish vositalari</i></p>	<p>Darslik, ma'ruza matni, o'quv ko'rsatma, plakat, ko'rgazmali va tarqatma materiallar, dori va tibbiy buyumlar qadoq turlarining namunalari.</p>
<p><i>O'qitish shakllari</i></p>	<p>Jamoaviy</p>
<p><i>O'qitish shart-sharoiti</i></p>	<p>Amaliy mashg'ulotga moslashtirilgan xona</p>
<p><i>Monitoring va baholash</i></p>	<p>Savol-javob, test savollari, Blits tur</p>

5.II. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK HARITASI

Bosqichlar, vaqti	Faoliyat	
	o'qituvchi	talaba
1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (20 daq.)	<p>1.1 Yo'qlama qilib talabalar davomati tekshiriladi.</p> <p>1.2. Mavzuni, maqsadi reja-dagi o'quv natijalarini e'lon qiladi, ularning ahamiyatini va dolzarbligini asoslaydi. Mash-g'ulot hamkorlikda ishlash texnologiyasini qo'llagan hol-da o'tishni ma'lum qiladi.</p>	<p>Tinglaydilar, yozib oladilar</p>
2-bosqich (90 daq.)	<p>2.1. Ushbu mavzu bo'yicha ma'lum bo'lgan tushunchalarga (1-ilova), Blits tur savollariga javob berish taklif etiladi (2-ilova).</p> <p>2.2. Talabalarni 2 guruhga bo'lib, har biriga vazifalarni taqsimlab beradi. Kutilayotgan o'quv natijalarini eslatadi.</p> <p>2.3. Guruhda ishlash qoidasi bilan tanishtiradi (3-ilova).</p> <p>2.4. Talabalar javobini tinglaydi, tushunchalarga izohlarni to'g'rilaydi va savollarga javob qaytaradi.</p>	<p>2.1 Tushunchalarini aytadilar.</p> <p>2.2. Savollar beradi.</p> <p>2.3. Tibbiy tovarlarni qadoqlash jarayonida ishlatiladigan qadoq turlari, ishlatiladigan xomashyo turlarini o'rganadi.</p> <p>2.4. Qadoqlarga qo'yiladigan talablarni o'rganadi.</p>

<p>2-bosqich (90 daq.)</p>	<p>2.5. Guruhlarga test savollarini tarqatadi (4-ilova). Guruhlar faoliyatiga umumiy ball beradi.</p> <p>2.6. Mustaqil bajariladigan vazifalar yuzasidan tushuntirish va izoh beradi. Vazifalarni tugallagan talabanning ish daftaridagi natijalarini to'g'riligini tekshirib, kamchiliklarini to'g'rilab imzolaydi.</p> <p>2.7. Talabalar savollariga javob beradi</p>	<p>2.5. Tibbiy tovarlarni talablarga muvofiq saqlash sharoitlarini biladi.</p> <p>2.6. Vazifalarni tugallagan talaba natijalarining to'g'riligini o'qituvchidan tekshirib ish daftariga rasmiylashtiradi.</p> <p>2.7. Talabalar test savollariga javob beradilar.</p>
<p>3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daq)</p>	<p>3.1. Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi.</p> <p>3.2. Mustaqil ish uchun top-shiriq beriladi.</p> <p>3.3. Kelgusi mashg'ulot uchun "Sanitariya-gigiyena va bemorlar parvarishlashda ishlatiladigan buyumlar" mavzusi beriladi.</p> <p>3.4. Savollarga javob beradi</p>	<p>Savollar berishadi</p>

Tibbiyot tovarlarni saqlanishiga qo'yiladigan talablar

Saqlash – tayyor mahsulotni ishlab chiqarishdan to iste'molchigacha yoki foydalanishgacha tovar harakatining texnologik bosqichidir, maqsadi – dastlabki xossalarining barqarorligini ta'minlash yoki ularning minimal yo'qotishlar bilan o'zgartirishdan iborat. Saqlash vaqtida tibbiy tovarlarning eng muhim iste'mol xossalaridan biri namoyon bo'ladi – mahsulotni tayyorlovchidan iste'molchigacha yetkazish imkoniyati bo'lgan saqlanishlikdir.

Tovarlarni samarali saqlashning pirovard natijasi – ularni oldindan shartlangan muddat davomida yo'qotmasdan yoki minimal yo'qotishlar bilan saqlashdir. Standart mahsulotning chiqishi, yo'qotish hajmi va saqlash muddatlari saqlanishning ko'rsatkichlari sifatida xizmat qiladi.

Standart mahsulot chiqimi va yo'qotilishi teskari proporsional bog'liqdir. Yo'qotish qanchalik ko'p bo'lsa, standart mahsulot chiqimi shunchalik kam bo'ladi. Saqlanishning ikkala ko'rsatkichi saqlanish sharoitlari va muddatlariga bog'liqdir.

Saqlash shartlari – saqlash joylarida tovarlarni saqlash va joylashtirish tartibi bilan shartlangan atrof-muhitning tashqi ta'sirlari yig'indisidir.

DPM larida dori vositalar va tibbiy buyumlarni saqlash shunday mo'ljal bilan tashkil etilishi lozimki, ularni farmakologik guruhlar, dori vositalarga begona shaxslarning yaqinlashuvini mustasno qilish uchun tibbiyot xodimlari ishida qulaylik bo'lishi uchun dori shakllarning turlari bo'yicha ularni saqlash tamoyiliga rioya qilish zarur.

Dori vositalar va tibbiy buyumlarni saqlash uchun javobgarlik dorixonaga bo'lim mudiriga yuklanadi. DPM bo'limlarida dori preparatlar va tibbiy buyumlarni saqlash va sarflashning bevosita mutasaddisi oliy ma'lumotli tibbiyot hamshirasi hisoblanadi.

Dori vositalari va tibbiyot buyumlarini saqlashni tashkil etishning asosiy qoidalari O'zbekiston Respublikasi SSV ning buyrug'ida

belgilab qo'yilgan. Saqlashni tashkil etishda sifatini va tovar ko'rinishini saqlanishini ta'minlaydigan oqilona sharoitlarini tanlash uchun ularning farmakoterapevtik ta'siri xususiyatlarini hisobga olish juda muhimdir. Dori vosita va tibbiy buyumlarni to'g'ri saqlanishi, saqlashning oqilona tashkil etilishi, dori, rezina buyumlar va h.k. yaroqlilik muddatlarini muntazam va o'z vaqtida qat'iy nazorat qilib borishga asoslangan. Ayni paytda mo'tadil haroratni va havo namligini ushlab turish, zarur havo almashinuvi, yorug'likdan himoyalash va boshqalar g'oyatda muhim ahamiyatga egadir.

Ma'lumki, masalan, kristallik suvi mavjud moddalarni quruq xonada saqlash uning nobud bo'lishiga olib kelishi mumkin. Bunday moddalardan tayyorlangan dori vositalar, ushbu moddaning kuchli konsentratsiyasiga ega bo'ladi, shuning uchun dorilarni saqlashga alohida e'tibor beriladi. Saqlash sharoiti nafaqat buzilishga, balki bemorlarni davolashda ziyon yetkazgan hollar yuz berganligi ma'lum. Qator omillar, masalan, nomutanosib harorat, muzlash va erish, ortiqcha namlik va boshqa omillar dori vositalarga salbiy ta'sir qiladi. Noto'g'ri saqlash oqibatida ayrim dorilar alanga olishi yoki portlashi, boshqalari gaz ajratishi mumkin. Hatto to'g'ri, lekin haddan tashqari uzoq saqlanganda ham ularning aksariyat qismi o'zgaradi, farmakologik tarkibiga (antibiotiklar, organik preparatlar) salbiy ta'sir qiladi. Shu munosabat bilan bunday dori vositalarni saqlash bo'yicha belgilangan muddatlariga amal qilish zarur. Ma'lumki, davolash maqsadida ko'plab kuchli ta'sirli va zaharli moddalar qo'llanadi. Ularni saqlashda va muomala qilishda ozgina e'tiborsizlik xodimlarning zaharlanishiga olib kelishi mumkin.

Dorivor o'simlik xomashyosi, rezina buyumlar, bog'lash va choklash ashyolari, tibbiy asbob va apparatlarni ham saqlash shartlari belgilangan.

Bo'lim (xona) larda dori vositalarni to'g'ri saqlash ularning farmakologik xossalariga bog'liq holda amalga oshiriladi. Shuning uchun ularni "tomir ichiga", "ichki", "ko'z tomchilari", "tashqi", "dezinfeksiyalovchi" va boshqalarga bo'lib saqlash majburiy hisoblanadi. Bundan tashqari, dori-darmonlar saqlanadigan tibbiyot

javonining har bir bo‘linmasida agregat holat (kukunlar, hapdorilar, miksturalar, inyeksion eritmalar va h.k.) bo‘yicha ajratish lozim. B guruhidagi dori vositalari ish tugaganidan keyin qulflanadigan javonlarda boshqa dori vositalardan alohida saqlanadi.

DPMLar operatsiya, bog‘lash, muolaja va boshqa bo‘limlarida dori vositalarning saqlanishi tibbiy shisha javonlarda va jarrohlik kursilar ustida amalga oshiriladi. Har bir flakon, banka yoki shtanglasda tegishli yozuvlar bo‘lishi kerak (“Spirdagi asboblar”, “5 % li yodning spirt eritmasi” va h.k.)

Bemorlarni parvarish qilish buyumlari, bog‘lash vositalari, jarrohlik ignalari va h.k.larni saqlash tegishli javonlarda, anjomlarning turlari bo‘yicha alohida saqlanishi lozim. Saqlash vaqtida dori vositalarning yaroqlilik muddatiga e‘tibor berish zarur. Muddati o‘tgan dorilar olib qo‘yiladi. Damlamalar, qaynatmalar, shilimshiqlar, emulsiyalar, miksturalar, shuningdek vaksina va zardoblar faqat muzlatkichda yoki yorliqda ko‘rsatilgan shartlarga muvofiq saqlanadi.

Dori vositalarining buzilish alomatlari (rangi, hidining o‘zgarishi, cho‘kindi yoki popuklar paydo bo‘lishi va h.k.) hosil bo‘lganda, shuningdek saqlash muddati o‘tganda bunday dori vositalarni qo‘llash qat’iyan man etiladi.

Tibbiyot tovarlarni saqlanishiga qo‘yiladigan talablar

Rezina buyumlarni saqlash

Saqlash xonalarida rezina buyumlarni saqlash uchun quyidagilar talab etiladi:

- yorug‘likdan, ayniqsa to‘g‘ridan-to‘g‘ri quyosh nurlari, havoning yuqori (20°C dan ortiq) va past (0°C dan past) haroratidan, havoning oqimi (yelvizaklar, mexanik ventilyatsiya) dan, mexanik shikastlanishlar (bosim, egish, burash, cho‘zish) dan himoya qilish;
- qurishining oldini olish uchun kamida 65 % lik nisbiy namlikni, deformatsiya va ularning egiluvchanligini yo‘qotishni;
- moddalarning ta’sir o‘tkazishini (yod, xloroform, lizol, formalin,

kislotalar, organik erituvchilar, moylash yog‘lari, ishqorlar, xloramin B) ning izolyatsiyasini;

- isitish asboblardan uzoqda saqlash sharoitlarini (kamida 1 metr).

Rezina buyumlarni saqlash uchun xonalar maxsus javonlar, qutilar, tokchalar bilan jihozlanadi. Rezina buyumlarni bir necha taxlam qilib saqlash mumkin emas, chunki pastdagi buyumlar egilib, shakli buziladi.

Rezina buyumlar nomlari va yaroqlilik muddatlari bo‘yicha joylashtiriladi. Ularning ayrim turlarini saqlashga alohida e‘tibor beriladi:

-taglik doiralar, rezina isitkichlar, muz uchun xaltalar biroz shishirilgan holda saqlanadi;

-egiluvchan kateterlar, bujlar, qo‘lqoplar, rezina va shunga o‘xshash buyumlar zich yopilgan, talk qalin sepilgan qutilarda saqlanadi. Rezina bintlar uzunasiga talk sepilgan yumaloq shaklda saqlanadi.

Bog‘lov vositalarni saqlash

Bog‘lov vositalari shamollatiladigan quruq xonalarning javonlarida, qutilarda, tokchalar va ichidan tiniq moyli bo‘yoq bilan bo‘yalgan tagliklar ustida toza holda saqlanadi.

Sterillangan bog‘lov ashyolari korxonada qadog‘ida saqlanadi. Uni boshlang‘ich ochilgan qadoqda saqlash ta‘qiqlanadi.

Sterillanmagan ashyolar (momiq, doka) qalin qog‘ozga yoki tokchalar yoki tagliklar ustidagi toylarda qadoqlangan holda saqlanadi.

Tibbiyot asboblarni saqlash

Jarrohlik asboblari va boshqa metall buyumlarni isitiladigan quruq xonalarda, xona haroratida saqlash kerak. Saqlash xonalariidagi havo harorati va nisbiy namlik keskin tebranishga yo‘l qo‘yilmaydi.

Zanglashga qarshi moylanmagan holda olingan jarrohlik asboblari va boshqa metall buyumlar vazelinning yupqa qatlami bilan moylanadi. Moylashdan oldin asboblari yaxshilab ko'zdan kechiriladi va doka yoki laxtak bilan artiladi. Moylangan asboblari yupqa parafinlangan qog'ozga o'rab saqlanadi.

Jarrohlik asboblari ko'zdan kechirilayotgan paytda, ar-tish, moylash va sanashda zanglashdan asrash uchun ularga himoyalangan va ho'l qo'llarni tekkizmaslik tavsiya etiladi.

Jarrohlik asboblari nomlari bo'yicha qopqoqli qutilar, javonlar, qutilarga joylanib, ularda saqlanayotgan asboblarning nomlari ko'rsatilgan holda saqlanishi lozim.

Asboblari, ayniqsa qadoqsiz asboblari, mexanik shikastlanishlardan himoyalangan, o'tkir kesuvchi buyumlar (hatto qog'ozga o'ralgan ham) qo'shni buyumlar tegishidan muhofazalangan bo'lishi lozim.

Metall (cho'yan, temir, qalay, mis, jez va b.lardan tayyorlangan) buyumlarni saqlash isitiladigan quruq xonalarda amalga oshiriladi. Bunday sharoitlarda jez (neyzilber) va qalayli buyumlar moylashni talab qilmaydi.

Bo'yalgan temir buyumlarda zang paydo bo'lganda, u bartaraf etilib va bu ham yana bo'yoq bilan bo'yaladi.

Jarrohlik asboblari to'plab (uyib) saqlash, shuningdek dori vositalari va rezina buyumlar bilan birga saqlash qat'iy ta'qiqlanadi.

Tibbiy zuluklarni saqlash

Tibbiy zuluklarni saqlashda xonada dori vositalari va boshqa moddalarni saqlashga yo'l qo'yilmaydi. Zuluklar haroratning keskin o'zgarishlarini yoqtirmaydi, chunki bu hol ularning o'limiga sabab bo'lishi mumkin. Zuluklarni 50 – 100 tadan bo'lib, har guruhga 3 l dan suv hisobida keng bo'yinli shisha idishlarda saqlash zarur. Zuluklarni boqishga mo'ljallangan suv xona haroratida, toza, xlor, og'ir metallar tuzlari, mexanik iflosliklardan holi bo'lishi lozim. Buning uchun 2 kun davomida tindirilgan suvdan foydalaniladi. Suvni har kuni, idish devorlarni oldindan yuvib, yangilab turish

kerak. Idish bo'yni 2 qavat doka bilan, havo almashtirish uchun, qoplab qo'yiladi. Zuluklar kasallanib qolganda suvni har kuni 2 marta almashtirish zarur.

Tayyor dori turlarini saqlash xususiyatlari

Barcha tayyor dori turlari tashqi yorliqli original qadoqda joylashtirilishi va saqlanishi lozim. Hapdorilar va drajelarni tashqi ta'sirdan himoyalangan va alohida bemorlarga berish uchun mo'ljallangan korxonada qadog'ida bir-biridan ajratilgan holda saqlash zarur.

Hapdorilar va drajelarni saqlash quruq va yorug'dan himoyalangan joyda amalga oshiriladi.

Inyektsiyalarga mo'ljallangan dori turlarini salqin, yorug'dan himoyalangan joyda, alohida javonda, idishning xususiyatlari (mo'rtlik) hisobga olingan holda saqlash lozim.

Suyuq dori turlari (qiyomlar, damlamalar) og'zi germetik po'kaklangan, ustigacha to'ldirilgan idishda, yorug'likdan himoyalangan joyda saqlanishi kerak.

Plazma o'rmini bosuvchi eritmalar 0°C dan 4°C gacha haroratda alohida, yorug'dan himoyalangan joyda saqlanadi.

Ekstraktlar buralib ochiladigan va yopiladigan po'kak qistirmali qopqoqli, yorug'dan himoyalangan joyda, shisha idishda saqlanadi. Suyuq va quyuq ekstraktlar $12-15^{\circ}\text{C}$ haroratda saqlanadi.

Malhamdorilar, linimentlar salqin, yorug'dan himoyalangan joyda, qopqog'i zich yopilgan idishda saqlanadi. Zarurat bo'lganda, kiruvchi ingrediyentlarning xossalari bog'liq holda saqlash sharoitlari uyg'unlashtiriladi.

Suppozitoriyalarni saqlash quruq, salqin joyda amalga oshiriladi.

Aerozol qadoqlardagi aksariyat preparatlarni saqlash 3°C dan 35°C gacha haroratda, quruq, yorug'likdan himoyalangan joyda, olovdan va isitish asboblari uzoqda amalga oshiriladi. Aerozol qadoqlarni zarbalar, mexanik shikastlardan asrash tavsiya etiladi.

Tovarlarni rusumlash (markirovkalash)

Ishlab chiqarilayotgan har bir tovar bevosita muayyan bezakka ega bo'ladi: yopishtirilgan yoki bevosita qadoqqa bitilgan yorliqlar. Dori vositalar qo'llanishi bo'yicha yo'riqnomalar va varaqalar, yorliqlar, banderollar grafik bezagi me'yoriy hujjatlar talablariga javob berishi lozim. Tarmoq standartlarida tayyorlangan tovarga talablar belgilangan, qadoqning geometrik shaklda va uning hajmlarida qadoqning har bir turiga nisbatan zarur ma'lumotlar, shuningdek qabul qilish qoidalari, tashish usullari, saqlash shartlari va h.k. ko'rsatilgan.

Yorliqda dori vositasining nomi, uning tarkibi, qadoq hajmi, konsentratsiyasi, miqdori va ta'sir ko'rsatuvchi moddaning tarkibi -tozaligiga va yaroqlilik muddati belgilanib, saqlash sharoitlari, qo'llanish usullari va qabul qilish miqdorlari keltiriladi. Yorliqda turkum va ro'yxatga olish guvohnomasi raqamlari, ogohlantiruvchi yozuvlar ko'rsatiladi.

Dori vositasining nimaga mo'ljallanganligi mahalliy va lotin tillarida bayon etiladi.

Iste'mol idishlar (banka, flakon, tuba va h.k.) ga rusumi bevosita idish sathiga yoki yorliqqa belgilanishi lozim.

Rusum mazmuni va yozuvlarni rasmiylashtirish me'yoriy hujjatlarda dori-vositalarning aniq turlari, tibbiy buyumlar bo'yicha belgilangan talablar darajasida bo'lishi kerak.

Qadoqni rusumlash va rasmiylashtirish qadoqlangan dori vositalar va tibbiy buyumlarning har bir turkumi bo'yicha yagona bo'lishi lozim.

Har bir iste'mol idishga varaqa solinishi shart; guruhli idishlarga esa dori vositani ishlatish bo'yicha yo'riqnoma solinadi.

Ishlab chiqaruchi korxonalar har bir tibbiy mahsulotga seriyasini belgilab chiqaradi.

Seriya-bir texnologik jarayon davomida mahsulotni olingan aniq soni. Seriya asosan chiqarilayotgan mahsulot sonini va vaqtini

belgilaydi. Ishlab chiqaruvchi korxonalar seriyasi 5 –10 ta (ko‘pincha 6 –7) raqamlar bilan belgilanadi. "Seriya " so‘zi yozilmaydi, oxirgi to‘rtta raqam mahsulotni chiqarilish oyi va yilini ko‘rsatadi, boshidagi raqamlar ishlab chiqarish raqami hisoblanadi.

Yaroqlilik muddati

Yaroqlilik muddati ГОСТ 42-1-71 ga muvofiq ishlab chiqiladigan va tasdiqlanadigan farmakopeya maqolalarining ko‘rsatkichi hisoblanadi. Yaroqlilik muddati deganda, dori-vositalari, farmakopeya maqolalari yoki texnik shartlar talablariga to‘liq javob beradigan vaqtdir.

Dori vosita yoki tibbiy buyumning yaroqlilik muddati muayyan vaqt o‘tishi davrida saqlanganda eksperimental yo‘l bilan belgilanadi, ma’lumotlarning to‘planishiga qarab u ko‘payish yoki kamayish tomonga o‘zgarishi mumkin. Yaroqlilikning dastlabki muddatini vaqtinchalik farmakopeya maqolasi loyihasini tayyorlash paytida ishlab chiqaruvchi mutaxassis – tashkilot belgilaydi. Dori vosita yoki tibbiy buyumning yaroqlilik muddati shu vosita yoki buyumni ishlab chiqarishga korxonalar TNB (texnik nazorat bo‘limi – OTK) ruxsat bergan birinchi sanadan boshlanadi.

Tara – tovarning ma’lum sonini joylashtirishga mo‘ljallangan idishdir

Markirovka matn, rasm va shartli belgilardan tuzilgan bo‘lib, ular yordamida tovar haqida ma’lumot (axborot)ni olishga xizmat qiladi

TOVAR BELGILARI – savdo belgilari, nishonlari, maxsus ramzlari, nomi va boshqalarni ro‘yxatga olish, huquqiy jihatdan himoya qilish va ulardan foydalanish bo‘yicha paydo bo‘lgan munosabatlarni qonuniy tarzda tartibga solish shakli

2- ilova

Talabalar bilimini tekshirish uchun Blitz tur savollari

1. Saqlash jarayonining asosiy vazifasi qanday?
2. Qadoqlar qanday guruhlarga bo‘linadi?
3. Saqlash jarayonida qadoqlangan tovarlarga qanday talablar qo‘yiladi?
4. Tara (idish), turlari, tasnifi va ularga qo‘yiladigan talablar.
5. Qadoqlash va saqlash davrida ishlatiladigan tiqin vositalari turlari qanday?
6. Tibbiy tovarlarni saqlash va saqlanishida qo‘yiladigan talablar.

7. Iste'mol idishlarga qanday idishlar kiradi?
8. Iste'mol idishlarga qanday talablar qo'yiladi?
9. Qattiq dori turlarini qanday saqlanadi?
10. Yumshoq dori turlari qanday saqlanadi?
11. Suyuq dori turlari qanday saqlanadi?
12. "Rusumlash" deganda nimani tushunasiz?
13. Yaroqlilik muddati nima degani?
14. Tayyor dori turlarini saqlashda qanday talablar qo'yiladi?
15. Seriya nimani bildiradi va qanday belgilanadi?
16. Tovar belgilari nima?
17. Blister qadoqlar qanday qadoq turiga kiradi?
18. Yo'rliq nima?
19. Birlamchi qadoqning kamchiligi nimada?
20. Ikkilamchi qadoq kamchiligi nimada?
21. Tabletka, draje, kapsulalar qadoqlarida seriyalari qanday belgilanadi?

3-Modul

Guruh bilan ishlash qoidalarini

Guruhning har bir a'zosi:

- o'z sheriklarining fikrlarini hurmat qilishlari lozim;
- berilgan topshiriqlar bo'yicha faol, hamkorlikda va mas'uliyat bilan ishlashlari lozim;
- o'zlariga yordam kerak bo'lganda so'rashlari mumkin;
- yordam so'rganlarga ko'mak berishlari lozim;
- guruhni baholash jarayonida ishtirok etishlari lozim;
- "Biz bir kemadamiz, birga cho'kamiz yoki birga qutilamiz" qoidasini yaxshi bilishlari lozim.

MAVZU BO'YICHA TEST SAVOLLARI

1. Qattiq dori turlari qanday saqlanadi?

- a) juvonlarda;
- b) qorong'i joylarda;
- c) qo'ng'ir rangli idishlarda;
- d) ishlab chiqarilgan qadoqlarda .

2. Qadoqlash uchun ishlatiladigan ashyolar turlari qanday?

- a) transport, iste'mol;
- b) yog'och, mato, metall, qog'oz plastmassa, shisha, kombi-
arlangan;
- c) yig'iladigan, yig'ilmaydigan, teriladigan, terilmaydigan;
- d) yog'och, qog'oz, yig'iladigan, transport.

3. Yaroqlik muddati nima degani?

- a) dori vositalari, FM yoki TSH talabalariga to'liq javob beradigan
vaqt;
- b) u yoki bu ashyoning unga bo'ladigan bosimga qarshilik
ko'rsatishga qodirligi;
- c) ashyoning o'z shaklini tashqi kuchlar ta'sirida o'zgarishi;
- d) metallardan ko'p marta takrorlanadigan og'irliklar ta'siri ostida
yemirilishi

4. Iuyyor dori turlarini saqlashda qanday talablar qo'yiladi?

- a) xonada dori vositalari va boshqa moddalarni saqlashda yo'l
qo'yilmaydi,
- b) tashqi yorliqli orginal qadoqda joylashtirilishi va saqlanishi
tadim,
- c) ishlatiladigan quruq xonalarda, xona haroratida saqlash kerak;
- d) quruq, salqin-quruq joyda saqlash amalga oshiriladi.

ESSE

Esse hajmi taklif qilingan mavzudagi 1000 soʻzdan 5000 soʻzgacha boʻlgan asardir.

Esse – bu muallifning alohida individual pozitsiyasiga ega erkin shakldagi bayoni boʻlib, qandaydir buyum yoki qandaydir sabab boʻyicha umumiy yoki oldindan bildirilgan fikr-mulohazalardan iborat boʻladi.

Dalillangan esse bu qoʻyilgan savolga dalillangan javob mavjud boʻlgan yozma ishdir. Muallif muayyan pozitsiyaga ega va uni himoya qiladi, oʻz pozitsiyasini quvvatlash uchun bir qator dalillarni taqdim etadi. Maqsad – muallif oʻzi qoʻllaydigan nuqtayi nazarga boshqalarni ham ishontirishni xohlaydi.

Agar Siz o'quvchilarni fikran tasavvur qila olsangiz va esseni yozish jarayonida fikran ular bilan muloqot yurita olsangiz, unda dalillangan esseni yozish osonlashadi.

MUSTAQIL BAJARISH UCHUN VAZIFALAR

1-vazifa. Namuna sifatida berilgan tibbiy buyum qadoq turini aniqlang va uni saqlash shariatini izohlang. Ishchi daftaringizga qadoq rasmini chizing.

2-vazifa. Berilgan dori vositasining fizik-kimyoʻviy xossalarini va tarkibini hisobga olgan holda saqlash sharoitini va unga qoʻyiladigan talablarni izohlang.

3-vazifa. Oʻzbekiston Respublikasida qayd etilgan dori vositalar va tibbiy buyumlar Davlat Reestrining elektron versiyasidan foydalanib, dori vositalarining har xil turlariga misollar keltiring.

4-vazifa. Berilgan tibbiy va farmatsevtika tovar namunasini saqlash sharoitini izohlab bering.

BAHOLASH MEZONLARI VA KO'RSATKICHLARI (ball)

	Guruh	"Aqliy hujum" savollariga javob			Test savollariga javob			Mustaqil vazifalarni bajarish			Ballar yig'indisi
	Ballar	"3"ball			"1"ball			"1"ball			"5"ball
		a'lo	yaxshi	qoniqarli	a'lo	yaxshi	qoniqarli	a'lo	yaxshi	qoniqarli	
1											

BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA MEZONLARI

№	Baholash ko'rsatkichlari va mezonlari	Maksimal 3 ball	2 ball	1 ball
		"a'lo" baho	«yaxshi» baho	«qon-li» baho
1.	Saqlashning asosiy vazifasi qanday?	0,3	0,2	0,1
2.	Saqlashlar qanday guruhlarga bo'linadi?	0,3	0,2	0,1
3.	Saqlashlarga qanday talablar qo'yiladi?	0,3	0,2	0,1
4.	Tara (idish), turlari, tasnifi va ularga qo'yiladigan talablar.	0,3	0,2	0,1

5.	Saqlashda ishlatiladigan tiqin vositalari turlari.	0,3	0,2	0,1
6.	Tibbiy tovarlarni saqlash va saqlanishida qo'yiladigan talablar qanday?	0,3	0,2	0,1
7.	Iste'mol idishlarga qanday idishlar kiradi?	0,3	0,2	0,1
8.	Iste'mol idishlarga qanday talablar qo'yiladi?	0,3	0,2	0,1
9.	Seriya nimani bildiradi va qanday belgilanadi?	0,3	0,2	0,1
10.	Blister qadoqlar qanday markirovkalanadi?	0,3	0,2	0,1

№	So'rov	Javob	Ball
1	1.1	1.1.1	1
2	1.2	1.2.1	1
3	1.3	1.3.1	1
4	1.4	1.4.1	1
5	1.5	1.5.1	1

6-MAVZU	SANITARIYA VA GIGIYENA UCHUN ISHLATILADIGAN BUYUMLAR
6.1. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODELI	
<i>O'quv soati: 3 soat</i>	<i>Talabalar soni: 10 – 12 ta</i>
<i>O'quv mashg'ulot shakli</i>	Bilimlarni kengaytirish va chuqur- lashtirish bo'yicha amaliy mashg'ulot
<i>Amaliy mashg'ulot- ning rejasi</i>	<p>1. Sanitariya-gigiyena buyumlarining vazifasi va tasnifi: bajaradigan vazifasi, ishlatilishi, tasniflanishi.</p> <p>2. Rezina buyumlarni (chokli va choksiz) olish usullari: qoliplash, yelimlash, shpritslash va boshq.</p> <p>3. Qoliplash usulida olingan buyumlar: isitkich, muz xaltalari, taglik, doira, sprinsovka va boshq, ular sifatiga qo'yiladigan talablar, qadoqlash.</p> <p>4. Choksiz buyumlar: tibbiy qo'lqoplar (anatomik va jarrohlik), barmoq g'illoflari, so'rg'ichlar, pipetka qalpoqchalari va boshq, ularni saqlash va saqlanishida qo'yiladigan talablar.</p> <p>5. Boshqa sanitariya - gigiyena buyumlari, ularning tuzilishi, saqlanishi, rusumlash (markirovkalash) va yaroqlilik muddati.</p>

<p><i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> sanitariya va gigiyena buyumlari bilan tanishtirish, ularni sifatiga qo'yiladigan talabni aniqlash, qabul qilish, saqlash va tashishga bo'lgan talablar haqida bilim va ko'nikmalarni o'rgatish.</p>	
<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sanitariya-gigiyena buyumlari, ularni qadoqlash va saqlash haqida ma'lumot berish, turlari va namunalari bilan tanishtirish. • Sanitariya - gigiyena buyumlariga qo'yiladigan talablarni o'rgatish. • Sanitariya - gigiyena buyumlarini tovar harakati bosqichlarida saqlanishini o'rgatish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari: talaba</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sanitariya - gigiyena buyumlarini ta'riflaydi, assortiment turlarini tavsiflaydi va misollar keltiradi. • Sanitariya - gigiyena buyumlariga qo'yiladigan talablarni, qadoqlash va saqlashda qo'yiladigan talablarga izoh beradi. • Vazifalarni tugallagan talaba natijalarni ish daftariga rasmiylashtiradi.
<p><i>O'qitish uslubi va texnikasi</i></p>	<p>Aqliy hujum. Klaster.</p>
<p><i>O'qitish vositalari</i></p>	<p>Darslik, ma'ruza matni, o'quv qo'llanma, plakat, ko'rgazmali va tarqatma materiallar, sanitariya-gigiyena buyumlarining namunalari.</p>
<p><i>O'qitish shakllari</i></p>	<p>Guruhiy</p>
<p><i>O'qitish shart-sharoiti</i></p>	<p>Texnik vositalar bilan ta'minlangan auditoriya</p>
<p><i>Monitoring va baholash</i></p>	<p>Aqliy hujum, savoljavob, test</p>

6.II.AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Ta'lim shakli. Ish bosqichi	Faoliyat	
	o'qituvchiliki	talabalarniki
<i>Ma'ruza: tayyorgarlik bosqichi</i>		
<p>1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (20 daq.)</p>	<p>1.1. Yo'qlama qilib talabalar da-vomati tekshiriladi. 1.2. Mavzuni maqsadi rejadagi o'quv natijalarini e'lon qiladi, ularning ahamiyatini va dolzarbligini asoslaydi. Mashg'ulot hamkorlikda ishlash texnologiyasini qo'llagan holda o'tishni ma'lum qiladi.</p>	<p>Tinglaydilar, yozib oladilar</p>
<p>2-bosqich Asosiy bosqich (90 daq.)</p>	<p>2.1. Aqliy hujum yordamida ushbu mavzu bo'yicha ma'lum bo'lgan tushunchalarga, savollarga javob berish taklif etiladi (1-ilova). 2.2. Talabalarni 3 guruhga bo'lib, har biriga vazifalarni taqsimlab beradi (2-ilova). Guruhda ishlash qoidasi bilan tanishtiradi (3-ilova).</p>	<p>Savollarga javob beradilar. Test savollariga javob berishadi. Sanitariya-gigiyena buyumlari ishlatiladigan tovar turlari, oladigan xomashyo turlarini o'rganishadi.</p>

	<p>2.3. Talabalar javobini tinglaydi, xatolarini to'g'rilaydi.</p> <p>2.4. Guruhlarga test savollarini tarqatadi(5-ilova).</p> <p>2.5. Guruhlar faoliyatiga umumiy ball beradi.</p>	<p>Sanitariya-gigiye-na buyumlariga qo'yiladigan talablarni o'rganishadi.</p>
<p>2-bosqich Asosiy bosqich (90 daq.)</p>	<p>2.6. Mustaqil bajariladigan vazifalar yuzasidan tushuntirish beradi, sanitariya-gigiye-na buyumlarining namunalari beriladi, talabalarga vazifalarni bajarishni taklif etadi(4-ilova).</p> <p>Baholash mezonlarini ham aytiladi.</p> <p>2.7. Vazifalarni tugallagan talabaning ish daftaridagi natijalarining to'g'riligini tekshirib, kamchiliklarini to'g'rilab imzolaydi.</p> <p>2.8. Talabalar savollariga javob beradi</p>	<p>Sanitariya-gigiye-na buyumlarini talablarga muvofiq saqlash shartlari bilan tanishadi.</p> <p>Vazifalarni tugallagan talaba natijalarining to'g'riligini o'qituvchidan tekshirib ish daftariga rasmiylashtiradi.</p> <p>Talabalar savollarga javob beradilar</p>
<p>3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daq.)</p>	<p>3.1 Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi.</p> <p>3.2 Mustaqqil ish uchun topshiriq beriladi.</p> <p>3.3 Kelgusi mashg'ulot uchun mavzu beriladi.</p> <p>3.4 Savollarga javob beradi.</p>	<p>Savollar berishadi</p>

Axborot qism

Bemorlarni parvarish qilish asboblari va buyumlari yotib qolgan bemorlar xojatini chiqarish, dori vositalari yoki boshqa suyuqliklarni qabul qilishga, vazifasiga ko'ra, turli xil buyumlarning katta guruhini tashkil etadi. An'anaga ko'ra, ushbu guruhga uzoq yotgan bemorlarni davolashda, muolajalarini amalga oshirishga imkon beradigan mahsulotlar va bemorning shaxsiy gigiyenasiga tegishli qator buyumlar kiritilgan. Ularning aksariyat qismi rezina va lateksdan tayyorlanadi.

Rezina isitgichlar ma'lum tana qismlarini isitish, yuvish va dori purkashga mo'ljallangan. GOCT 3303-94 ga muvofiq isitgichlarning 2 turi ishlab chiqariladi:

A – tananing qismini isitish uchun va B – tananing ayrim a'zolarini yuvish, dori purkash va isitishni uyg'unlashtirish uchun.

Buyum qabul qilib olinayotganda uning tashqi ko'rinishi, butlanganligi, havo o'tkazmasligiga, rusumlanganligi va qadoqlanganligiga e'tibor beriladi. Isitkichlar sifatiga quyidagi talablar qo'yiladi:

- havo-suv o'tkazmasligi lozim;

- ko'p martalik dezinfeksiyaga chidamli bo'lishi kerak (dezinfeksiya 1 % li xloramin, 3 % li r vodorod oksidi bilan amalga oshiriladi). Dezinfeksiyaning 100 turkumidan so'ng isitgich shakli o'zgarmasligi, sirtida yoriqlar paydo bo'lmasligi lozim.

Isitkichni kafolatli saqlash muddati ishlab chiqarilgan fursatdan e'tiboran 3,5 yil, foydalanish muddati esa 2 yilni tashkil etadi.

Muz uchun rezina pufaklar (GOCT 3302-83) qon to'xtatish maqsadida sovuq suv bilan hamda muzdan foydalanib davolash uchun qo'llaniladi. Rezina pufaklar keng bo'yinli (diametri 50 – 60 mm) turli shakldagi idishlardir. Platsmassa qopqoq yordamida zich yopiladi.

Rezina pufaklar 3 hajmda ishlab chiqariladi: 150, 200 va 250 diametrli. Ularga 0,5 – 1,5 kg muz sig'adi. Bundan tashqari, muz

uchun maxsus pufaklar erkaklar va ayollarning yurak sohasiga, badanga, quloq, koʻz va tomoq sohaslariga moʻljallanib chiqariladi.

Pufaklar sifatini tekshirishda eʼtibor tashqi koʻrinishga va suv-havo oʻtkazmasligiga qaratiladi. Pufaklar sathida begona qoʻshimchalar va oltingugurtning dogʻlari boʻlmasligi tekshiriladi.

Taglik doiralar yotaverib ezilgan yoki qotib qolgan joyini, shuningdek yotoq kasaliga yoʻliqqan bemorlarni davolashda qoʻllaniladi.

Taglik doiralar, bu – tashqaridan ventil-muruvvat bilan mustahkamlangan havoga toʻldirilgan halqasimon shaklga ega qoplardir. Doiralar 3 oʻlchovli qilib, (1,2,3) qoʻlda tayyorlanadi, ular ichki va tashqi diametrga qarab farqlanadi.

Doripurkagichlar turli naychalar va boʻshliqlarni (shu jumladan, yaralarni ham) yuvish uchun ishlatiladi, bolalar amaliyotida esa tozalash va boshqa maqsadlar uchun laboratoriya ishida qoʻllaniladi. Yirik doripurkagichlar koʻproq klizmalar qilish, oʻrtachalari quloqlarni yuvish, kichiklari esa laboratoriya ishida foydalaniladi.

Doripurkagichlar ebonit yoki plastmassadan tayyorlangan yumshoq yoki qattiq, yetarlicha tarang-egiluvchan poynakli-uchli noksimon rezina ballondir. Doripurkagichning rezina ballonlari yetarlicha egiluvchan boʻlishi lozim.

Rezina irrigator krujka – dori purkash uchun uy va shifoxona sharoitlarida ishlatiladi. Quyi qismi tarmoqli qisqa nay yordamida rezina naycha bilan tutashtiriladigan silliq keng boʻyinli idishdir. Nay qattiq poynak va ebonit yoki plastmassa burama joʻmrak bilan taʼminlangan. Krujkalar 3 oʻlchovli qilib tayyorlanadi: sigʻimi mos ravishda 1, 1,5, va 2.l boʻladi.

Qabul qilinayotganda suv sizishi, ayniqsa, nay tutashgan va joʻmrak yoniga eʼtibor beriladi, buning uchun suvga batamom toʻldirilgan krujka 8 soat ilitib qoʻyiladi va suvning bugʻlanib ketishiga qarab, uning sozligi aniqlanadi.

Naychasimon egiluvchan buyumlari tibbiyotda keng qoʻllaniladi.

Rezina va sintetik ashyolardan tayyorlangan naychalar yaralarni davolashda, qon quyish, organizmga suyuqliklarni yuborish va so'rib olish, kislorod yotsiqchalar uchun , laboratoriya ishlarida keng qo'llaniladi. Tibbiy rezina naychalar ГОСТ 3399-76 bo'yicha bog'lamlab tayyorlanadi va rezinalashtirilgan gazlamadan tayyorlangan qoplarga yoki uzunligi kamida 1,5 m karton qutilarga taxlanadi

Vazifasiga bog'liq holda naychalar 50 dan ortiq o'lchovlarda ishlab chiqariladi.

Vakuum naychalar asosan so'rib olish uchun ishlatiladi. Ular kuchaytirilgan qattqlikdagi yo'g'onlashgan devorlar bilan farq qiladi va 600–700 mm. kesilganda devorlari bir-biriga yopishib qolmaydi.

Eshitish naychalariga (fonendoskoplar uchun) ichki sathining sifati bo'yicha kuchli talab qo'yiladi.

Naychalarning sifatini aniqlashda avtoklavda sterillashga chidamliligi tekshiriladi. Naycha sterillangandan keyin buklansa yopishib va yorilib ketmasligi lozim. Saqlash muddati – 2 yil.

Tibbiy silikon naychalar tobora keng ishlatilmoqda. Silikon rezina zararli emas, fiziologik zararsiz, kimyoviy chidamli va apirogenli. Undan tayyorlangan naychalar sterillashga (100 martagacha) chidaydi. Silikon naychalar 4 – 16 mm diametrli, devorlarining qalinligi 1,5–5 mm qilib tayyorlanadi. Ular eng mas'uliyatli hollarda, shu jumladan, sun'iy qon aylanish apparatlarining kommunikatsiyasi, qon va dori vositalarni quyish uchun qo'llaniladi. Naychalar tiniq rangda bo'ladi.

Sanoatda turli xil naychalar polivinilxlorid (PVX) dan tayyorlanadi. Tutashgichlar sifatida ishlab chiqariladigan naychalar ko'plab tibbiy apparatlarda qo'llaniladi, chunki ular yuqori egiluvchanligi bilan farq qiladi.

Tibbiyot amaliyotida, naychalardan tashqari, naychasimon shakldagi qator buyumlar ishlatiladi: gaz haydash naychalari, kateterlar, zondlar.

Kateter va zondlar tibbiy buyumlar ichida juda ko'p sonli buyumlar guruhini (200 ga yaqin turdagi o'lchovlar) tashkil etadi. Kateterlar organizmning turli bo'shliqlaridagi suyuqliklarni haydash, suyuqliklar yoki organizmga zarur dori vositalarni yuborishga mo'ljallangan.

Rezinali silindrsimon kateter egiluvchan rezinadan tayyorlanadi, u peshob-siydik pufagini bo'shatish va yuvishda qo'llaniladi; buramali ishchi uchlik oldida bitta qavariq yon teshigi bo'ladi, uzunligi 35–40 mm rezina naychadir. Kateterlar 8 raqamdan 24 raqamgacha (Sharer shkalasi bo'yicha) ishlab chiqariladi. Ular bilan bir qatorda, peshob chiqaruvchi naycha qisilganda peshob pufagini drenaj qilishga mo'ljallangan bo'lib, Merse bo'yicha qubbali tumshuq bilan ishlab chiqariladi; ular 10 ta (9 dan 24 gacha) raqamlarda (Sharer bo'yicha) chiqariladi.

Pettser bo'yicha yirik boshli kateter operatsiyadan keyingi davrda fitsula orqali peshob pufagini drenajlashga xizmat qiladi. Sathida 2–3 ta aylana teshikli qo'ziqorin boshini eslatuvchi yirik chiroyli boshcha joylashgan.

Kateterlar uzunligi 340 m, o'lchovi esa 18–36, naychanning tashqi diametri 6–12 mm, boshchanning diametri esa 19–29 mm ishlab chiqariladi.

Maleko kateterlari ham huddi shunday maqsadda, boshqalari butsimon qilib 22 ta tayyorlanadi, 15–36 raqamigacha chiqariladi.

Peshob chiqaruvchi kateterlar yupqa diametr va ancha uzunlik bilan tavsiflanadi. Vismut (rentgen tashxisshunoslik uchun) tuzlarini yuborish joyida rangli yo'llar hosil bo'ladi.

Oshqozon zondi oshqozon suvini tahlilga olish, oshqozonni bo'shatish va uni davolash maqsadida yuvishga xizmat qiladi. Zondlar rezinadan 8 raqamidan 24 gacha (faqat juft raqamlar) va PVX platsikdan (15, 18, 21, 24, 27, 30, 33, 36, 39) tayyorlanadi. Zondni qanchalik chuqur yuborish haqida mulohaza uchun unda 3 ta belgi – yuvilmas bo'yoqli ko'ndalang halqalar ishchi uchidan 45, 55 va 65 sm masofalarda joylashgan bo'ladi.

Duodenal zondlar 12 barmoqli ichakdan ishqorni olib tashlashda ishlatiladi.

Oshqozon zondidan ditsal uchida yopishtirilgan 2 ta haydlovchi yordamida qimirlamay qayd qiladigan, jez yoki zanglamas po'lat (zaytun-qalay) dan tayyorlangan metall qitsirma bilan farqlanadi. Zaytun moyi zondni tushirishda katta qulayliklar yaratish va zond uchi joylashgan joyni rentgenda nazorat qilish uchun qo'llaniladi. Zondagi 3 ta halqasimon belgi uni yuborish chuqurligini aniqlash imkonini beradi. Zondlar 4 ta raqamda – 12 dan 15 gacha (diametri 4–5 mm) tayyorlanadi.

Havo o'tkazgichlar apparat yordamida yoki apparatsiz sun'iy nafas oldirish paytida havoning erkin o'tishini ta'minlashga mo'ljallangan.

Havo o'tkazgichlar (HO') ikki turda ishlab chiqariladi – burun va og'iz uchun. Burun HO' bir uchida vtulkali aylana kesikli egilgan rezina naychalar 9 ta raqamda ishlab chiqariladi: 0 dan 8 gacha, diametri – 5,3; 6; 6,5; 7,4; 7; 9; 8,1; 9,3; 10 va 11 mm. Og'iz havo naychasi qavariq kesikli egilgan rezina naychadir. Og'iz naychasi 5 raqamli tayyorlanadi: 00 dan 3 gacha, o'lchovlari 35, 55, 69, 85 va 100 mm. bo'ladi.

Og'iz havo naychasi natriy gidrokarbonatning 2 % li eritmasida qaynatish yo'li bilan zararsizlantiriladi. 24 soat davomida 2 marta ishlatish mumkin, foydalanish muddati 1 yil. Saqlanganda esa kafolatli saqlash muddati 1,5 yildan iboratdir.

Intubatsion naychalar traxeyaga sun'iy nafas olishda va havo yuborish va gaz narkozi paytida qo'llaniladi. Rezina va PVX dan 2 ta sandart turda tayyorlanadi: oddiy va puflangan manjet bilan. Oddiy naycha 15–20 radiusda qayrilgan, ditsal uchi o'qqa nisbatan 45°C da kesilgan va devorlarining chetlari yumaloq qilingan bo'lib, traxeyaga havo yuborilganda shilliq pardaga zarar yetkazilmaydi. Naychalar 13 - ta raqamda chiqarilali: 11– 40, diametri 3,5–12 mm qilib tayyorlanadi, bu esa traxeya o'lchoviga qarab naychani to'g'ri tanlash imkonini yaratadi.

Lateksdan tayyorlangan buyumlar

Lateks – tabiiy kauchuk bo‘lib, *Hevea Brasiliensis* Braziliya geveyasi daraxtining sutidan olinadi, lateks rezina buyumlarni tayyorlashda ishlatiladi.

Hozirgi vaqtda lateks olinadigan daraxtning 2000 dan ortiq turi aniqlangan, lekin 99% olingan lateks miqdori *Hevea Brasiliensis* to‘g‘ri keladi.

Rezinani ishlab chiqarish jarayonida lateksga texnik ishlov beriladi.

Rezina buyumlarni kerakli darajada mustahkam, elastiklik bo‘lishi uchun ularga turli kimyoviy moddalar (ammoniy, antioksidantlar, sink oksidi, tiuram, kaptaks, pigmentlar, kislota, emulsiyalar, olingugurt va boshqalar) qo‘shiladi.

Tayyor rezina buyumlarga ularning mustahkamligini oshirish maqsadida talk, jo‘xori kraxmali, kaltsiy, nitrat kukuni sepiladi.

Ba‘zi shaxslarda lateksdan tayyorlangan buyumlar allergiya chaqirib, teri yuzasida turli toshmalar hosil qiladi. Shu sababli bunday lateks qo‘lqoplar o‘rniga vinilli, nitrilli, neoprilli qo‘lqoplar ishlatiladi. Ukrainada ko‘rik uchun nitrilli (“Nitra Teks”, “Nitroteks EP”), vinilli (“Sinseyshen”, “Sinseyshen PF”), neopenli jarrohlik (Derma Pren Ultra) qo‘lqoplari keng tarzda ishlab chiqariladi.

Tashxis uchun qo‘lqoplar eng keng tarqalgan bo‘lib, boshqalardan narxi bo‘yicha ham farq qiladi - arzon. Ular ko‘rik uchun, muolajalar o‘tkazishda ishlatiladi, uchta o‘lchamda chiqariladi:

“S” –kichik (qo‘lqoplarning 6 – 7 raqamiga to‘g‘ri keladi).

“M” – o‘tacha (7 – 8 o‘lchamga to‘g‘ri keladi).

“L” – katta (8 – 9 o‘lchamga to‘g‘ri keladi).

Qo‘lqop uzunligi 24 sm, yuzasi tekis, silliq. Ba‘zan qo‘lqoplarning bunday turlari uzunligi 28 sm li chiqariladi. Qadoqlaganda 100 – tadan chiqariladi. (50 dona juft).

Jarrohlik qo‘lqoplari (ГОСТ 3–88) jarrohlik operatsiyalari va tibbiy muolajalarni amalga oshirishda aseptik vositalar hisoblanadi.

Qo'lqoplar avvalo suv o'tkazmaydigan va bir paytning o'zida barmoq uchlarining harakatlariga xalaqit bermasligi va barmoqlarning sezgirligini buzmasligi zarur. Shuning uchun jarrohlik qo'lqoplari (JQ) yupqa tiniq rezina – lateksdan tayyorlanadi. Qo'lqoplar devorlarining qalinligi 2 mm, bir xil uzunligi 280 mm va devorlari qalinligi o'rtacha 0,25 mm bo'ladi. Sanoatda kaftning kengligi va bilak qamrovi sohasidagi o'lchovga bog'liq holda 10 ta raqamli qilib tayyorlanadi. Qo'lqoplarning katta o'lchovlari (8–10) erkaklarniki, kichiklari esa ayollarniki (6–7) deb hisoblanadi.

Qo'lqoplar sifatini tekshirishda tashqi ko'rinishiga (nuqsonlar – pufakchalar, g'ijimlar, oqizmalar, tashqi qo'shimchalar yo'qligi) va suv-havo o'tkazmasligi e'tiborga olinadi.

Qo'lqoplarning suv-havo o'tkazmasligi ularning ichini sirtiga ag'darib suvda 3 marta (1soatlik tanaffus bilan 15 daqiqadan) qaynatib, ichiga havo to'ldirib, gulkozali qadama chetlari atrofida burab va barcha barmoqlar to'g'ri bo'lgunga qadar bosib-bosib tekshiriladi. Qo'lqoplarning butunligini ham puflangan qo'lqoplarni suvga botirib aniqlash mumkin. Har bir qadamning bir tomonida fabrika tamg'asi bo'lib, yuvilmaydigan oq rangli bo'yoqda quyiladi. Raqamlari korxonaning rusumi va ishlab chiqarilgan sanani anglatadi.

Qo'lqoplar bir juftdan ГОСТ 10354-82 bo'yicha polietilen plyonkadan tayyorlangan sterillash paketlariga yoki qog'ozdan yasalgan paketlarga taxlanadi va qutilarga joylanadi. Bitta raqamdagi qo'lqoplar 50 juftgacha kartondan tayyorlangan qutiga taxlanadi. Qo'lqoplar 5 yil saqlanadi.

Anatomik qo'lqoplar shifokor qo'lini himoyalash uchun patalogik-anatomik yorishlar va boshqa anatomik ishlarda qo'llaniladi. Shu munosabat bilan ularga nisbatan kuchli mustahkam va havosuv o'tkazmaydigan kabi talablar qo'yiladi. Jarrohlik qo'lqoplaridan devorlarining qalinligi (0,5 mm) bilan farq qiladi va 3 ta raqamda ishlab chiqariladi: 7, 8, 9, uzunligi 275 mm. Saqlash bo'yicha kafolatli muddati – 1 yil.

Jarrohlik niqoblari uch qavatli – propilendan tayyorlanib operatsiya, muolajalarda havoni filtrlash maqsadida hamda zararli moddalardan himoyalash uchun ishlatiladi. Turli maqsadlarda va turlicha ranglarda chiqariladi:

-jarrohlik niqobi kul rangli bog'ichli – mayda moddalarini filtrlash uchun qo'llaniladi;

-muolaja niqobi himoyalovchi – zararli moddalarni o'tkazmaydi;

-konussimon jarrohlik niqobi – burun utsiga taqiladigan moslamali, havo tozalanishini ta'minlaydi;

-yengil niqob (boshqalarga nisbatan 22% ga yengillashtirilgan) yashil va ko'k rangli;

-suyuqlikka qarshi jarrohlik niqobi – bog'ichli, sariq rangli.

Barmoq niqoblari qo'llarning barmoqlarini himoya qilishga mo'ljallangan. 3 ta raqamda pishiq va egiluvchan rezinadan tayyorlanadi, uzunligi 63, 70, va 77 mm bo'lib, o'lchovlari 24, 26 va 28 mm, devorining qalinligi 0,2– 0,3 mm chiqariladi.

1-ilova

AQLIY HUJUM UCHUN SAVOLLAR

1. Sanitariya-gigiyena buyumlarining vazifasi va tasnifi: bajaradigan vazifasi, ishlatilishi, tayyorlanadigan xomashyosi bo'yicha.

2. Rezina buyumlarni(chokli va choksiz) olish usullari: qoliplash, yelimlash, shpritslash va boshq.

3. Qoliplash usulida olingan buyumlar: isitkich, muz xaltalari, taglik doira, sprinsovka va boshq, ular sifatiga qo'yiladigan talablar, qadoqlash.

4. Choksiz buyumlar: tibbiy qo'loqlar (anatomik va jarrohlik), barmoq g'illoflari, so'rg'ichlar, pipetka qalpoqchalari va boshq, ularni saqlash va saqlanishida qo'yiladigan talablar.

5. Bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlar: bandajlar, paypoqlar, ularning tuzilishi, saqlanishi, rusumlash (markirovkalash) va yaroqlik muddati.

6. Bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlar: sutso'rg'ich, nogironlar xassasi, supinatorlar, qo'ltiq tayoqlar, ularning tuzilishi, saqlanishi, rusumlash (markirovkalash) va yaroqlilik muddati.

2-ilova

Guruh bilan ishlash qoidalari

Guruhning har bir a'zosi:

- o'z sheriklarining fikrlarini hurmat qilishlari lozim;
- berilgan topshiriqlar bo'yicha faol, hamkorlikda va mas'uliyat bilan ishlashlari lozim;
- o'zlariga yordam kerak bo'lganda so'rashlari mumkin;
- yordam so'rganlarga ko'mak berishlari lozim;
- guruhni baholash jarayonida ishtirok etishlari lozim;
- "Biz bir kemadamiz. birga cho'kamiz yoki birga qutilamiz" qoidasini yaxshi bilishlari lozim.

3-ilova

Guruhlar uchun topshiriqlar

I guruh vazifasi

1. Sanitariya-gigiyena buyumlarining vazifasi va tasnifi: bajaradigan vazifasi, ishlatilishi, tayyorlanadigan xomashyosi bo'yicha.

2. Bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlar: bandajlar, paypoqlar, ularning tuzilishi, saqlanishi, rusumlash (markirovkalash) va yaroqlik muddati .

II guruh vazifasi

1. Rezina buyumlarni(chokli va choksiz) olish usullari: qoliplash, yelimlash, shprintsplash va boshq.

2. Bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlar:sutso'rg'ich, nogironlar xassasi, supinatorlar, qo'ltiq tayoqlar, ularning tuzilishi, saqlanishi, rusumlash va yaroqlik muddati .

Tara (idish), turlari , talablar.

3.Qadoqlash va tiqin vositalari.

III guruh vazifasi

1. Qoliplash usulida olingan buyumlar: isitkich, muz xaltalari, taglik doira, sprintsovka va boshq, ular sifatiga qo'yiladigan talablar, qadoqlash.

2. Choksiz buyumlar:tibbiy qo'lqoplar, barmoq g'illoflari, so'rg'ichlar, pipetka qalpoqchalari va boshq, ularni saqlash va saqlanishida qo'yiladigan talablar.

KLASTER

Klasterni tuzish qoidasi

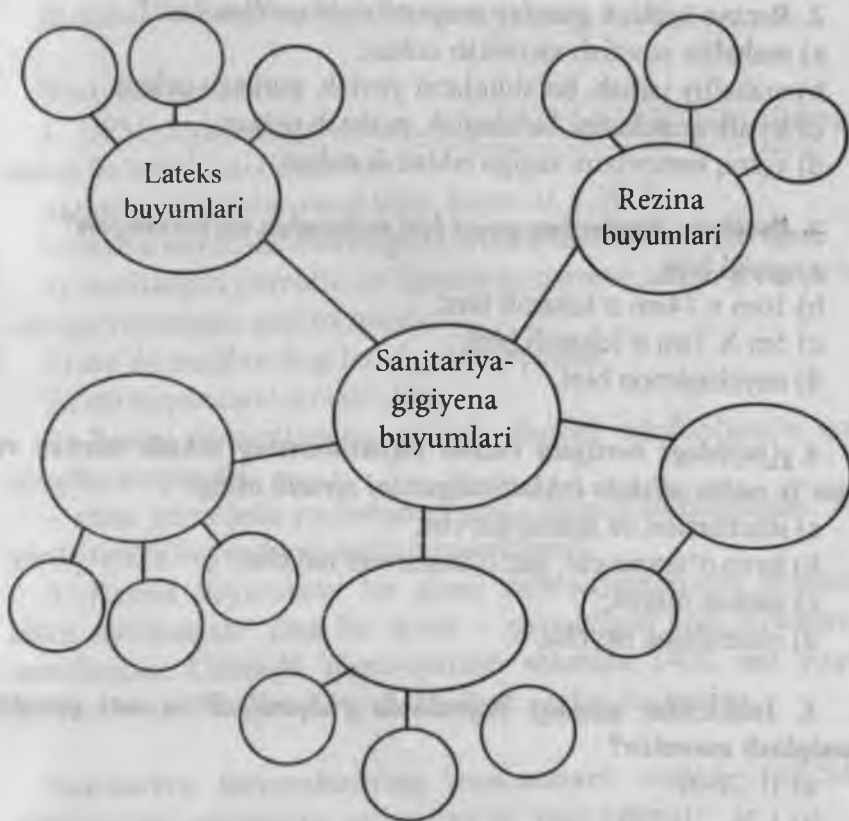
1. Aqlingizga kelgan barcha narsani yozing. G'oya sifatini muhokama qilmang: ularni oddiy holda yozing.

2. Orfografiya va boshqa omillarga e'tibor bermang.

3. Ajratilgan vaqt tugaguncha yozuvni to'xtatmang. Agarda aqlingizga g'oyalar kelishi birdan to'xtasa, qachonki yangi g'oyalar paydo bo'lmaguncha qog'ozga rasm chizing.

4. Ko'proq aloqa bo'lishligiga harakat qiling. G'oyalar soni, oqimi va o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni chegaralamang.

Klaster

O'Z- O'ZINI TEKSHIRISH UCHUN TEST SAVOLLARI

1. Tibbiyot omboriga rezina naychalar qabul qilindi, ularning sifatini qanday tekshirish mumkin?

- a) rezina naychalarni tortib qo'yib;
- b) rezina naychalarni yuvib ko'rib;

- c) rezina naychalarni kesib ko'rib;
 - d) rezina naychalarni bo'yab ko'rib.
- Javoblarni qaysi biri to'g'ri?

2. Rezina isitkich qanday maqsadlarda qo'llaniladi?

- a) mahalliy sovitish va isitish uchun;
- b) mahalliy isitish, bo'shliqlarni yuvish, purkash uchun;
- c) siydik qopchasini bo'shatish, purkash uchun;
- d) yotoq bemorlarni tagiga ishlatish uchun.

3. Berilgan bintlardan qaysi biri rezinadan tayyorlangan?

- a) gipsli bint;
- b) 10m x 14sm o'lchamli bint;
- c) 5m X 7sm o'lchamli bint;
- d) naychasimon bint.

4. Quyidagi berilgan rezina buyumlarning ichida narkoz va sun'iy nafas olishda ishlatiladiganini ajratib oling.

- a) intubatsion va drenaj naycha;
- b) havo o'tkazuvchi, gaz o'tkazuvchi naycha;
- c) narkoz niqobi;
- d) intubatsion naycha.

5. Isitkichlar qanday hajmlarda chiqariladi va uni qanday aniqlash mumkin?

- a) 1l, 2l, 3l;
- b) 1,5l,; 2l, 2,5l;
- c) 0,5l; 1l, 2l;
- d) 1l, 3l, 5l.

6. Elastik kateterlar qanday maqsadlarda qo'llaniladi?

- a) siydik qopchasidagi toshlarni maydalash uchun;
- b) siydik qopchasini bo'shatish, yuvish, ochish (drenaj) uchun;
- c) namuna olish uchun;
- d) siydik qopchasini tozalash uchun.

7. Rezina zondlarining turini tanlab oling.

- a) quloq va duodenol zondlar;
- b) me'da va duodenal zondlar;
- c) ko'z va me'da zondlari;
- d) quloq va ko'z zondlari.

Vaziyatli masalalar

1. DPM dorixonasiga rezina buyumlar qabul qilindi. Ularning tashqi ko'rinishi quyidagicha:

- a) rezina isitgichlar-rangi tekis, hajmi 11, 1,5l, 3l.
- b) rezina naychalar-buklangan joylarda darzlar hosil bo'lgan,
- c) sterillangan jarrohlik qo'lqoplar va barmoq uchun g'illoflar bir-biriga yopishgan, qog'oz qopda,
- d) me'da zondlari-bog'lamda, talk sepilgan.

Sifatli buyumlarni ajratib oling.

2. Rezina buyumlarning saqlash sharoiti tekshirilganda quyidagilar aniqlandi:

- xona yerto'lada joylashgan, issiq, shamollatilmaydigan. Shu yerda rezina buyumlarni saqlash mumkinmi?

3. Rezina buyumlarni bir qismi zararsizlantiruvchi moddalar bilan sterillangan. Yana bir qismi – qaynatilgan yoki avtoklavda sterillangan. Uchinchi qismi-quritish shkafida 1400 dan yuqori haroratda sterillangan. To'g'ri sterillash yo'lini ko'rsating.

Sanitariya buyumlarining namunalari: rezina isitgichlar, siydikdonlar, sprinsovka, rezina naycha, muz xaltasi.

MUSTAQIL BAJARISH UCHUN VAZIFALAR

1-vazifa. Davlat Reetsrining elektron versiyasidan foydalanib O'zbekitson Respublikasida qayd etilgan rezina va bemorlarni parvarishida ishlatiladigan buyumlarning MDH va xorij davlatlarida ishlab chiharilganlarining ro'yxatini tuzing .

105	487	№ п/п
Зонды медицинские: желудочный и назогастральный (приложение)	Спринцовки пластизольные поливинилхлоридные (приложение)	Tibbiy buyumning nomi
Резиновые и латексные изделия	Резиновые и полимерные изделия	Tibbiy buyumning ishlatilishi
Changzhou Weite Medical Equipment Co., Ltd. Китай	Альберт-Киевгума ЛТД,ООО Украина	Ishlab chiqaruvchi Firma va davlat nomi
ТТ 08810	ТТ 006398	registratsiya raqa- mi №
РУз 09/04/10	РУз 17/07/98 07/07/08	Registratsiya raqami №

2-vazifa. Berilgan isitkich pampunasining hajmini, germetikligini tekshiriting va baho bering, ishlatilishini izohlab daftaringizga yozing.

3-vazifa. Berilgan muz xalka turini ko'rsating, saqlash muddatlarini aniqlang. Ishchi daftaringizga rasmini chizib, germetikligini aniqlang va natijalarini yozib bering.

4-vazifa. Berilgan lateks qo'lqopining turini aniqlang, sifatini tekshiriting, saqlash sharoitini izohlang va tovar akt ekspertizasini to'ldiring.

5-vazifa. Tibbiy texnika omborida inventarizatsiya tekshiruv natijasida quyidagi holat aniqlandi:

1. Rezina isitkichlar va muz xaltalari uyib, to‘dalanib yerto‘laning burchagida joylashtirilgan

2. Rezina kateterlar, zondlar, bujlar, doka bintlar bilan qog‘oz qopda saqlanmoqda.

Yuqorida bayon etilgan tovarlar sifatiga va saqlanishiga izoh bering va natijalarini tovar ekspertiza aktiga rasmiylashtiring.

BAHOLASH MEZONLARI VA KO‘RSATKICHLARI (ball)

Guruh	“Aqliy hujum” savollari javob	Test savollariga javob	Mustaqil vazifalarni bajarish	Ballar yig‘indisi
Ballar	“3”ball	“1”ball	“1”ball	“5”ball
	a’lo	a’lo	a’lo	
	yaxshi	yaxshi	yaxshi	
	qoniqarli	qoniqarli	qoniqarli	
1				

BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA MEZONLARI

№	Baholash ko'rsatkichlari va mezonlari	Maksimal 3 ball	2 ball	1 ball
		“a'lo” baho	“yaxshi” baho	“qon-li” baho
1	Sanitariya-gigiyena buyumlarining vazifasi va tasnifi: bajaradigan vazifasi, ishlatilishi, tay - yorlanadigan xomash yosi bo'yicha.	0,5	0,3	0,1
2	Rezina buyumlarni (chokli va choksiz) olish usullari: qoliplash, yelimplash, shpritslash va boshq.	0,5	0,3	0,1
3	Qoliplash usulida olingan buyumlar: isitkich, muz xaltalari, tag-lik doira, sprinsovka va boshq, ular sifatiga qo'yiladigan talablar, qa-doqlash.	0,5	0,3	0,2
4	Choksiz buyumlar: tibbiy qo'lqoplar (anatomik va jarrohlik), barmoq g'illoflari, so'rg'ichlar, pipetka qalpoqchalari va boshq., ularni saqlash va saqlanishida qo'yiladigan talablar.	0,5	0,4	0,2

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. M.N. Ziyayeva, G.A. Sultanova. Tibbiot tovarshunosligi. Toshkent. «Fan» nashriyoti 2008, s. 117–129.

2. M.N. Ziyayeva Tibbiot tovarshunosligi. O‘zbekiston matbuot va axborot agentligining Cho‘lpon nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi. Toshkent. 2012, b. 336.

3. З.З. Хакимов, М.Н. Зияева, Г.У.Тиллаева Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебное пособие. Ташкент. 2005г.

4. O‘zbekiston Respublikasida qayd etilgan dori vositalar va tibbiy buyumlar Davlat Reetsri. №11. 2007g, 7-bo‘lim.

5. ГОСТ 16398-70 Клеёнки подкладные.

6. ГОСТ 29177-91 Презервативы резиновые. Технические условия.

7. ГОСТ 3356-95 Соски резиновые и латексные.

8. ГОСТ 3251-91 Клеенка подкладная резиноканевая

9. ГОСТ 3-88 Перчатки медицинские. Технические условия. М., Изд. цандартов. 1994.

10. ГОСТ 3302-83 Пузыри резиновые для льда.

11. ГОСТ 3303-94 Грелки резиновые. Технические условия. М., Изд. стандартов 1994.

<p align="center">7-MAVZU</p>	<p align="center">BEMORLAR PARVARISHI UCHUN ISHLATILADIGAN BUYUMLAR</p>
<p align="center">7.1. AMALIY MASHG‘ULOTNING TEXNOLOGIK MODELI</p>	
<p><i>O‘quv soati: 3 soat</i></p>	<p><i>Talabalar soni: 10 – 12 ta</i></p>
<p><i>O‘quv mashg‘ulot shakli</i></p>	<p>Bilimlarni kengaytirish va chuqurlashtirish bo‘yicha amaliy mashg‘ulot</p>
<p><i>Amaliy mashg‘ulotning rejasi</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bemorlar parvarishi uchun buyumlarining vazifasi va tasnifi: bajaradigan vazifasi. 2. Boshqa bemorlar parvarishi uchun buyumlari, ularning tuzilishi, saqlanishi, rusumlash va yaroqlik muddati: tibbiy kleyonkalar, taglik rezina-matoli kleyonka, rezina bintlar, “Ideal” turdagi bint, egiluvchan paypoqlar, qo‘lloblar (bandajlar), yog‘och qo‘ltiqtayoqlar, nogironlar hassalari va boshqa buyumlar
<p><i>O‘quv mashg‘ulotining maqsadi:</i> bemorlarni parvarishlashda ishlatiladigan buyumlar bilan tanishtirish, ularning sifatiga qo‘yiladigan talabni aniqlash, qabul qilish, saqlash va tashishga bo‘lgan talablar haqida bilim va ko‘nikmalarni o‘rgatish.</p>	

<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bemorlar parvarishi uchun buyumlari, ularni qadoqlash va saqlash haqida ma'lumot berish, turlari va namunalar bilan tanishtirish. • Bemorlar parvarishi uchun buyumlariga qo'yiladigan talablarni o'rgatish. • Bemorlar parvarishi uchun buyumlarini tovar harakati bosqichlarida saqlanishini o'rgatish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari: talaba</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bemorlar parvarishi uchun buyumlarini ta'riflaydi, assortiment turlarini tavsiflaydi va misollar keltiradi. • Bemorlar parvarishi uchun buyumlariga qo'yiladigan talablarni, qadoqlash va saqlashda qo'yiladigan talablarga izoh beradi. • Vazifalarni tugallagan talaba natijalarni ish daftariga rasmiylashtiradi.
<p><i>O'qitish uslubi va texnikasi</i></p>	<p>Aqliy hujum. Klaster.</p>
<p><i>O'qitish vositalari</i></p>	<p>Darslik, ma'ruza matni, o'quv qo'llanma, plakat, ko'rgazmali va tarqatma materiallar, sanitariya-gigiyena buyumlarining namunalari.</p>
<p><i>O'qitish shakllari</i></p>	<p>Guruhiy</p>
<p><i>O'qitish shart-sharoiti</i></p>	<p>Texnik vositalar bilan ta'minlangan auditoriya</p>
<p><i>Monitoring va baholash</i></p>	<p>Aqliy hujum, savol-javob, Klaster.</p>

7.II. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Ta'lim shakli. Ish bosqichi	Faoliyat	
	o'qituvchiniki	talabalarniki
<i>Ma'ruza: tayyorgarlik bosqichi</i>		
1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (20 daq.)	<p>1.1. Yo'qlama qilib talabalar davomati tekshiriladi.</p> <p>1.2. Mavzuni, maqsadi rejadagi o'quv natijalarini e'lon qiladi, ularning ahamiyatini va dolzarbligini asoslaydi. Mashg'ulot hamkorlikda ishlash texnologiyasini qo'llagan holda o'tishni ma'lum qiladi.</p>	Tinglaydilar, yozib oladilar
2-bosqich Asosiy bosqich (90 daq.)	<p>2.1. Aqliy hujum yordamida ushbu mavzu bo'yicha ma'lum bo'lgan tushunchalarga, savollarga javob berish taklif etiladi (1-ilova).</p> <p>2.2. Talabalarni 3 guruhga bo'lib, har biriga vazifalarni taqsimlab beradi (2-ilova). Guruhda ishlash qoidasi bilan tanishtiradi (3-ilova).</p> <p>2.3. Talabalar javobini tinglaydi, xatolarini to'g'rilaydi.</p> <p>2.4. Guruhlarga test savollarini tarqatadi (5-ilova).</p> <p>2.5. Guruhlar faoliyatiga umumiy ball beradi.</p>	<p>Savollarga javob beradilar.</p> <p>Test savollariga javob berishadi.</p> <p>Bemorlar parvarishi uchun buyumlari ishlatiladigan tovar turlari, oladigan xomashyo turlarini o'rganishadi.</p> <p>Bemorlar parvarishi uchun buyumlariga qo'yiladigan talablarni o'rganishadi.</p>

	<p>2.6. Mustaqil bajariladigan vazifalar yuzasidan tushuntirish beradi, sanitariya- gigiyena buyumlarining namunalari beriladi, talabalarga vazifalarni bajarishni taklif etadi(4-ilova). Baholash mezonlarini ham aytiladi.</p> <p>2.7. Vazifalarni tugallagan talabaning ish daftaridagi natijalarining to'g'riligini tekshirib, kamchiliklarini to'g'rilab imzolaydi.</p> <p>2.8. Talabalar savollariga javob beradi</p>	<p>Bemorlar parvarishi uchun buyumlarini talablarga muvofiq saqlash shartlari bilan tanishadi.</p> <p>Vazifalarni tugallagan talaba natijalarining to'g'riligini o'qituvchidan tekshirib ish daftariga rasmiylashtiradi.</p> <p>Talabalar savollarga javob beradilar</p>
<p>3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daq.)</p>	<p>3.1 Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi.</p> <p>3.2 Mustaqil ish uchun topshiriq beriladi.</p> <p>3.3 Kelgusi mashg'ulot uchun mavzu beriladi.</p> <p>3.4 Savollarga javob beradi</p>	<p>Savollar berishadi</p>

Bemorlar parvarish uchun buyumlar

Tibbiy kleynokalar vazifasiga ko'ra, turlicha pishiqlikka ega va bir hamda 2 tomonli bo'ladi. Kompres kleynoka (kompres platsikat)

bog‘lamaning suv-havo o‘tkazmasligi va uning ho‘l qismini bint va momiqdan ajratish uchun qo‘llaniladi.

U bir tomoni rezina yoki polimer, ikkinchi tomoni smolali, yiringga qarshi (ko‘p hollarda kamforali, zig‘ir yog‘i bilan jamlangan yengil matodan tayyorlanadi; qalinligi 0,05–0,15 mm. Taxlanganda yopishib qolmasligi kerak.

Taglik rezina-matoli kleyonka (ГОСТ 3251–91) – asosini qalin to‘qimachilik ashyosi (bo‘z, mitkal) tashkil qilgan rezinali mutsahkam paxta-qog‘oz matodir. Mazkur mato eni 0,75 mm qilib, rulonlarda 2 tomonlama (A rusumli) va bir tomonlama (B rusumli) rezina utsama bilan kamida 75 m uzunlikda ishlab chiqariladi. Ikki tomonlama taglik kleyonka 2 tomonidan, bir tomonlama kleyonkada esa bir tomoniga rezina yopishtiriladi. Kleyonka suv o‘tkazmaydi, yaxshi yuviladi, antiseptik ta’sirga chidamli. Tug‘ruqxona hamda og‘ir kasallar bo‘linmalari va bemorlarning to‘shaklarga ajratmalaridan ifloslanishidan himoya qilish uchun boshqa tibbiy muassasalarda keng qo‘llaniladi. Kleyonkaning egiluvchanligi suvda qaynatilganidan keyin kamaymasligi kerak. Sulema va ammoniy nitrat eritmaları bilan ishlov berilganidan keyin kichraymasligi lozim. Sathi silliq, tekis, dog‘siz, g‘ijimlarsiz bo‘lishi kerak. Tarkibida qo‘rg‘oshin, simob, margimush va bariy mavjudligiga yo‘l qo‘yilmaydi.

Kleyonkalar o‘ramlarda chiqariladi, so‘ngra qog‘ozning 2 qavati bilan o‘raladi va huddi rezina buyumlar kabi yopiq omborlarda saqlanadi. Yaroqlilik muddati – 24 oy, B rusum uchun – 26 oy. Ishlatish muddati har ikkala rusum uchun 1–2 oy qilib belgilangan.

Rezina bintlar tomirlar varikoz kengayishida ishlatiladi, eni 5,5 mm, uzunligi 3.5 mm. Hozirgi paytda teri nafas olishini ta’minlaydigan trikotaj bintlar va paypoqlar ishlatilishi tufayli kamroq qo‘llanilmoqda.

“Ideal” turdagi bint tomirlar varikoz kengayishida oyoq uchlarini bintlash uchun ishlatiladi. Bu bint ertalab qo‘yiladi va

kun bo'yi saqlanadi, eni 7–10 sm, uzunligi 5 m. Ichiga ingichka rezina iplar to'qilgan trikotaj matodan tayyorlanadi, bunday bint ancha egiluvchan bo'ladi. Rezina bintga nisbatan Ideal bint teri nafas olishini buzmaydi, yengil yuviladi, foydalanishda qulay va yoqimli.

Egiluvchan paypoqlar bintlar vazifasini bajaradi, tomirlar kengayishida qon aylanishini yaxshilash uchun qo'llaniladi. Hammasi bo'lib 9 ta raqamda tayyorlanadi. Raqam tizzaning eng patski qismining kichik o'lchovi – № 4 929 sm. Keyingi har bir raqam 1 sm.dan uzayib boradi. Demak. 12 raqamli (oxirgi) bint uzunligi 29 sm bo'ladi. Tizzaning aylanasi 40 sm.dan ortiq bo'lsa, elastik bint ishlatiladi. Sotilayotganda – tizzaning aylana uzunligini o'lchovi ertalab, to'shakdan turmasdan amalga oshirilishini bemorlarga eslatish joizdir.

Qo'lloblar (bandajlar) ichki a'zolar tushmasligining oldini olish va bolalar hamda kattalarda qorin devorini mutsahkamlash uchun churra tushish paytida qo'llaniladi. Ko'pincha qorin churralari uchraydi, ular bir va ikki tomonlama bo'ladi. Shunga muvofiq prujinali va prujinasiz qo'lloblar ishlab chiqariladi.

Kindik qo'llobi o'rtasida silliq aylana pelotli zamsh belbog' bo'lib, uchlarida halqalari bo'ladi: tizginchalar yordamida uni orqasidan bog'lab qo'yiladi.

To'qishgacha qo'llob chulkilarni mutsahkamlash uchun rezinkalarga va qorinni ushlab turish uchun qo'shimcha rezinamatoli egiluvchan qayishlarga ega paxta-qog'ozdan tayyorlangan keng belbog'dir. Har bir qayish o'ziga qo'shib tikilgan ilgakchalarga qadash uchun bir necha teshiklari bo'ladi. Qo'lloblar turli o'lchovlarda ishlab chiqariladi.

Tug'ishdan keyingi qo'llob, odatda, ayollarga mo'ljallangan tizginchali belbog'dir.

Yog'och qo'ltiqtayoqlar (hassalar) yurish va oyoqlarning turli xastaliklari paytida ishlatiladi. Ularning tuzilishida texnik kigiz va

bog‘lamaning suv-havo o‘tkazmasligi va uning ho‘l qismini bint va momiqdan ajratish uchun qo‘llaniladi.

U bir tomoni rezina yoki polimer, ikkinchi tomoni smolali, yiringga qarshi (ko‘p hollarda kamforali, zig‘ir yog‘i bilan jamlangan yengil matodan tayyorlanadi; qalinligi 0,05–0,15 mm. Taxlanganda yopishib qolmasligi kerak.

Taglik rezina-matoli kleyonka (ГОСТ 3251–91) – asosini qalin to‘qimachilik ashyosi (bo‘z, mitkal) tashkil qilgan rezinali mutsahkam paxta-qog‘oz matodir. Mazkur mato eni 0,75 mm qilib, rulonlarda 2 tomonlama (A rusumli) va bir tomonlama (B rusumli) rezina utsama bilan kamida 75 m uzunlikda ishlab chiqariladi. Ikki tomonlama taglik kleyonka 2 tomonidan, bir tomonlama kleyonkada esa bir tomoniga rezina yopishtiriladi. Kleyonka suv o‘tkazmaydi, yaxshi yuviladi, antiseptik ta’sirga chidamli. Tug‘ruqxona hamda og‘ir kasallar bo‘linmalari va bemorlarning to‘shaklarga ajratmalaridan ifloslanishidan himoya qilish uchun boshqa tibbiy muassasalarda keng qo‘llaniladi. Kleyonkaning egiluvchanligi suvda qaynatilganidan keyin kamaymasligi kerak. Sulema va ammoniy nitrat eritmaları bilan ishlov berilganidan keyin kichraymasligi lozim. Sathi silliq, tekis, dog‘siz, g‘ijimlarsiz bo‘lishi kerak. Tarkibida qo‘rg‘oshin, simob, margimush va bariy mavjudligiga yo‘l qo‘yilmaydi.

Kleyonkalar o‘ramlarda chiqariladi, so‘ngra qog‘ozning 2 qavati bilan o‘raladi va huddi rezina buyumlar kabi yopiq omborlarda saqlanadi. Yaroqlilik muddati – 24 oy, B rusum uchun – 26 oy. Ishlatish muddati har ikkala rusum uchun 1–2 oy qilib belgilangan.

Rezina bintlar tomirlar varikoz kengayishida ishlatiladi, eni 5,5 mm, uzunligi 3.5 mm. Hozirgi paytda teri nafas olishini ta’minlaydigan trikotaj bintlar va paypoqlar ishlatilishi tufayli kamroq qo‘llanilmoqda.

“Ideal” turdagi bint tomirlar varikoz kengayishida oyoq uchlarini bintlash uchun ishlatiladi. Bu bint ertalab qo‘yiladi va

kun bo'yi saqlanadi, eni 7–10 sm, uzunligi 5 m. Ichiga ingichka rezina iplar to'qilgan trikotaj matodan tayyorlanadi, bunday bint ancha egiluvchan bo'ladi. Rezina bintga nisbatan Ideal bint teri nafas olishini buzmaydi, yengil yuviladi, foydalanishda qulay va yoqimli.

Egiluvchan paypoqlar bintlar vazifasini bajaradi, tomirlar kengayishida qon aylanishini yaxshilash uchun qo'llaniladi. Hammasi bo'lib 9 ta raqamda tayyorlanadi. Raqam tizzaning eng patski qismining kichik o'lchovi – № 4 929 sm. Keyingi har bir raqam 1 sm.dan uzayib boradi. Demak. 12 raqamli (oxirgi) bint uzunligi 29 sm bo'ladi. Tizzaning aylanasi 40 sm.dan ortiq bo'lsa, elastik bint ishlatiladi. Sotilyotganda – tizzaning aylana uzunligini o'lchovi ertalab, to'shakdan turmasdan amalga oshirilishini bemorlarga eslatish joizdir.

Qo'lloblar (bandajlar) ichki a'zolar tushmasligining oldini olish va bolalar hamda kattalarda qorin devorini mutsahkamlash uchun churra tushish paytida qo'llaniladi. Ko'pincha qorin churralari uchraydi, ular bir va ikki tomonlama bo'ladi. Shunga muvofiq prujinali va prujinasiz qo'lloblar ishlab chiqariladi.

Kindik qo'llobi o'rtasida silliq aylana pelotli zamsh belbog' bo'lib, uchlarida halqalari bo'ladi: tizginchalar yordamida uni orqasidan bog'lab qo'yiladi.

To'qishgacha qo'llob chulkilarni mutsahkamlash uchun rezinkalarga va qorinni ushlab turish uchun qo'shimcha rezinamatoli egiluvchan qayishlarga ega paxta-qog'ozdan tayyorlangan keng belbog'dir. Har bir qayish o'ziga qo'shib tikilgan ilgakchalarga qadash uchun bir necha teshiklari bo'ladi. Qo'lloblar turli o'lchovlarda ishlab chiqariladi.

Tug'ishdan keyingi qo'llob, odatda, ayollarga mo'ljallangan tizginchali belbog'dir.

Yog'och qo'ltiqayoqlar (hassalar) yurish va oyoqlarning turli xastaliklari paytida ishlatiladi. Ularning tuzilishida texnik kigiz va

sun'iy teri bilan qoplanib tikilgan, yuqoridan biriktirilgan qo'ltiq tayoqli 2 ta tutash plankalardir, ular bolalar va kattalar uchun namligi 15 % dan oshmaydigan daraxt navlari (klyon, oq qayin, sirqa va b.) dan tayyorlanadi.

Qabul qilish paytida butligiga, gaykalar va shaybali boltlar, rezina uchllilar, shuningdek, butlashning ishonchligiga va ashyoning sifatiga alohida e'tibor beriladi. Qo'ltiq tayoqlar yoriqlar, butoqlar, qurt yemirgan joylarga va boshqa nuqsonlarga ega bo'lishi mumkin emas. Qo'ltiq tayoqlarning sirti toza, silliq va loklangan bo'lishi lozim.

Nogironlar hassalari yurish paytida qo'shimcha tayanch yaratishga mo'ljallangan. O'zi daraxtdan yoki aluminiy naydan, tutqichi esa plastmassadan tayyorlanadi: qo'ltiq tayoqdagi kabi rezina uchlarga ega bo'ladi. Tiniq emal bo'yoq bilan ishlov beriladi. Uzunligi 75 – 90 mm tashkil etadi. Rezinali uchliklar alohida-alohida tayyorlanadi. Ichki bo'shliq diametri 16, 19, 22, 25, 28, 30, va 32 mmni tashkil qiladi.

Supinator (maxsus patak) lar yassi kaft oyoqli bemorlar uchun tayyorlanadi. Pataklar tovonning tag sathi qubbasining egilishini takrorlovchi teri qoplanib tikilgan po'lat plastinkalardir. Ular tovon qubbasini ushlab, shu sohadagi tutashtiruvchi apparat harakatlarini kuchaytiradi va susaytiradi. Pataklar 6 ta raqamda – 34–44 (faqat toq raqamlar) da juft qilib tayyorlanadi.

Uchliklar (poynaklar) dorini purkash, ba'zi a'zolari sug'orish va yuvish uchun ishlatiladi. Ular shisha, ebonit va platsmassadan tayyorlanadi. Shakliga va o'lchoviga ko'ra klizmalı, shishali va ebonitli bo'ladi.

Klizmalı poynak uzunligi 120 mm, diametri 10–11 mm, ba'zida jo'mrakli qilib tayyorlanadi; hazinali – yon teshiklar bilan va bitta uchlik teshikli, to'g'ri va qayrilganlari bo'ladi. Ushbu buyumlarga umumiy talablar: toza va silliq sath, chetlari dumaloq va tozalangan bo'lishi lozim.

Peshob qabul qiluvchi idishlar erkaklar va ayollarga mo'ljallangan bo'lib, qalin shishadan tayyorlanadi. Bir-biridan

og'izning uzunligi va kengligi bilan farq qiladi: xotin-qizlarniki biroz keng bo'ladi.

Qabul qilishda yoriqlar, bo'yni oldida tirnovchi qirralar yo'qligi tekshiriladi, chunki bo'yni qayrilgan, chetlari silliq bo'lishi kerak.

Taglik tuvak yotoq bemorlarga shifoxona va uy sharoitlarida xizmat ko'rsatish uchun qo'llaniladi. Yuqorida zikr etilgan rezina tuvaklardan tashqari sopol va qopqoqli emal tuvaklar ishlab chiqariladi.

Sut so'rg'ich ko'krak sutini so'rib olishga mo'ljallangan.

Bir uchida og'izli konusli naycha, ikkinchi uchiga qayishqoq rezina ballon kiydirilgan. Naycha yon tarafidan so'rib olinadigan sut uchun sig'imi 60 ml gacha bo'lgan sharsimon rezervuarsimon shoxobchaga ega. Sut so'rg'ich qismlarini dezinfeksiya qilish suvda qaynatish yo'li

bilan amalga oshiriladi. Ayni paytda shisha yorilmasligi, rezina ballon esa o'zining qayishqoqligini yo'qotmasligi kerak. Davolash muassasalari uchun elektr bilan harakatlanuvchi mexanik sut so'rg'ichlar ishlab chiqariladi.

Buyraksimon idish bemor to'shagi oldida, bog'lash va operatsiya qilish xonasida turli operatsiyalar paytida zarur sterillangan asboblardan va ashyolardan saqlash va uzatishga mo'ljallangan. Idishlar polietilendan va emallangan metallardan tayyorlanib, uzunligi 16 va 26 mm chiqariladi.

Ko'z, burun dori tomizgichlari dori vositalarni tomizib davolashga mo'ljallangan. Doritomizgich diametri 5–7,5 mm, bir uchi cho'ziq, teshik o'lchovi 0,8–1,9 mm kimyoviy barqaror shishadan tayyorlangan naychadir. Uchlari eritib quyilgan. Dori tomizgichning keng uchiga rezinali qalpoqcha kiydirilgan. Suvda qaynatib, dezinfeksiya qilinadi.

Tibbiy bankalar davolash maqsadida ishlatiladi. Tubi yumaloq shisha stakanchalardir. Sig'imi 45, 60, 25 va 90 ml qilib tayyorlanadi. Bankalarning qirralari silliq, yaxshi eritib quyilgan bo'lib, jinslarni tirnamasligi kerak.

AQLIY HUJUM UCHUN SAVOLLAR

1. Bemorlar parvarishi uchun buyumlarining vazifasi va tasnifi: bajaradigan vazifasi, ishlatilishi, tayyorlanadigan xomashyosi bo'yicha.
2. Bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlarni olish usullari: qoliplash, yelimlash, shpitslash va boshqalar.
3. Bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlar sifatiga qo'yiladigan talablar, ularni qadoqlash va saqlash.
4. Bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlar: bandajlar, paypoqlar, ularning tuzilishi, saqlanishi, rusumlash va yaroqlik muddati .
5. Bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlar: sutso'rg'ich, nogironlar hassasi, supinatorlar, qo'ltiq tayoqlar, ularning tuzilishi, saqlanishi, rusumlash va yaroqlik muddati.
6. Supinator uchliklar, nogironlar hassasi, peshob qabul qiluvchi idishlar, ularning tuzilishi, saqlanishi, rusumlash va yaroqlik muddati.

Guruh bilan ishlash qoidalari

- Guruhning har bir a'zosi:
- o'z sheriklarining fikrlarini hurmat qilishlari lozim;
 - berilgan topshiriqlar bo'yicha faol, hamkorlikda va mas'uliyat bilan ishlashlari lozim;
 - o'zlariga yordam kerak bo'lganda so'rashlari mumkin;
 - yordam so'rganlarga ko'mak berishlari lozim;
 - guruhni baholash jarayonida ishtirok etishlari lozim;
 - "Biz bir kemedamiz, birga cho'kamiz yoki birga qutilamiz" qoidasini yaxshi bilishlari lozim.

Guruhlar uchun topshiriqlar.

I guruh vazifasi

1. Bemorlar parvarishi uchun buyumlarining vazifasi va tasnifi: bajaradigan vazifasi, ishlatilishi, tayyorlanadigan xomashyosi bo'yicha.

2. Bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlarni olish usullari: qoliplash, yelimlash, shpritslash va boshqalar.

II guruh vazifasi

1. Bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlar sifatiga qo'yiladigan talablar, ularni qadoqlash va saqlash.

2. Bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlar: bandajlar, paypoqlar, ularning tuzilishi, saqlanishi, rusumlash va yaroqlik muddati.

III guruh vazifasi

1. Bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlar: sutso'rg'ich, nogironlar xassasi, supinatorlar, qo'ltiq tayoqlar, ularning tuzilishi, saqlanishi, rusumlash va yaroqlik muddati.

2. Supinator uchliklar, nogironlar hassasi, peshob qabul qiluvchi idishlar, ularning tuzilishi, saqlanishi, rusumlash va yaroqlik muddati.

KLASTER

Klasterni tuzish qoidasi

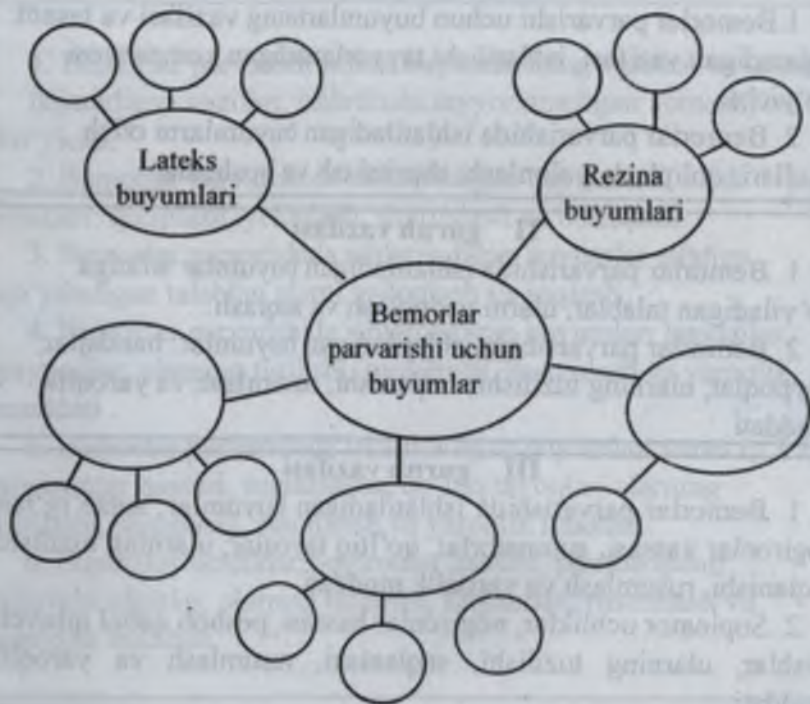
1. Aqlingizga kelgan barcha narsani yozing. G'oya sifatini muhokama qilmang: ularni oddiy holda yozing.

2. Orfografiya va boshqa omillarga e'tibor bermang.

3. Ajratilgan vaqt tugaguncha yozuvni to'xtatmang. Agarda aqlingizga g'oyalar kelishi birdan to'xtasa, qachonki yangi g'oyalar paydo bo'lmaguncha qog'ozga rasm chizing.

4. Ko'proq aloqa bo'lishligiga harakat qiling. G'oyalar soni, ular oqimi va ular o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni chegaralamang.

Klaster

Bemorlar parvarishi uchun buyumlarining namunalari: rezina isitgichlar, siydikdonlar, sprinsovka, rezina naycha, muz xaltasi, supinator, rezina bint va boshq.

MUSTAQIL BAJARISH UCHUN VAZIFALAR

1-vazifa: Davlat Reetsrining elektron versiyasidan foydalanib O‘zbekiston Respulikasida qayd etilgan bemorlarni parvarishida ishlatiladigan buyumlarning MDH va xorij davlatlarida ishlab chiharilganlarining ro‘yxatini tuzing .

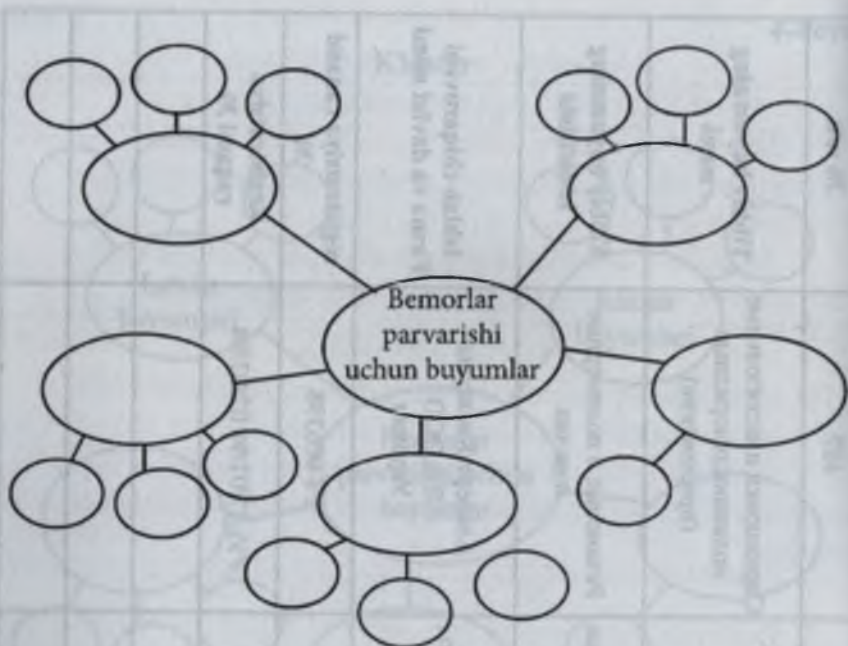
105	487	№ 10/11
Зонды медицинские: желудочный и назогастральный (приложение)	Спринцовки пластизольные поливинилхлоридные (приложение)	Tibbiy buyumning nomi
Резиновые и латексные изделия	Резиновые и полимерные изделия	Tibbiy buyumning ishlatilishi
Changzhou Weite Medical Equipment Co., Ltd. Китай	Альберт-Киевгума Лтд.ООО Украина	Ishlab chiqaruvchi Firma va davlat nomi
ТТ 08810	ТТ 006398	registratsiya raqami №
РУз 09/04/10	РУз 17/07/98 07/07/08	Registratsiya raqami №

2-vazifa. Berilgan buyum namunasining hajmini, germetikligini tekshiring va baho bering, ishlatilishini izohlab daftaringizga yozing.

3-vazifa. Berilgan taglik turini ko'rsating, saqlash muddatlarini aniqlang. Ishchi daftaringizga rasmni chizib, germetikligini aniqlang va natijalarini yozib bering.

4-vazifa. Berilgan bemor parvarishi uchun buyum turini aniqlang, sifatini tekshiring, saqlash sharoitini izohlang va tovar akt ekspertizasini to'ldiring.

5-vazifa. Bemorlar parvarishi uchun buyumlariga Klaster tuzing.

BAHOLASH MEZONLARI VA KO'RSATKICHLARI (ball)

Guruh	"Aqliy hujum " savollariga javob	Klaster	Mustaqil vazifalarni bajarish	Ballar yig'indisi
Ballar	"3"ball	"1"ball	"1"ball	"5"ball
	a'lo yaxshi qoniqarli	a'lo yaxshi qoniqarli	a'lo yaxshi qoniqarli	
1				

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. M.N. Ziyayeva, G.A. Sultanova Tibbiyot tovarshunosligi. Toshkent. «Fan» nashriyoti 2008, b.117–129.

2. M.N. Ziyayeva Tibbiyot tovarshunosligi. O'zbekiston matbuot va axborot agentligining Cho'lpon nomidagi nashriyot matbaa ijodiy uyi Toshkent. 2012, b.336.

3. Z.Z. Hakimov, M.N. Ziyayeva., G.U. Tillayeva Meditsinskoe i farmatsevticheskoe tovarovedenie. Uchebnoe posobie. Tashkent. 2005g.

4. O'zbekiston Respublikasida qayd etilgan dori vositalar va tibbiy buyumlar Davlat Reetsri. №19.2015 y.

5. ГОСТ 16398-70 Клеёнки подкладные.

6. ГОСТ 29177-91 Презервативы резиновые. Технические условия.

7. ГОСТ 3356-95 Соски резиновые и латексные.

8. ГОСТ 3251-91 Клеенка подкладная резиноканевая

9. ГОСТ 3-88 Перчатки медицинские. Технические условия. М., Изд. стандартов. 1994.

10. ГОСТ 3302-83 Пузыри резиновые для льда

11. ГОСТ 3303-94 Грелки резиновые. Технические условия. М., Изд. стандартов. 1994.

8-MAVZU	BOG'LOV VOSITALARI
8.1.AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODEL	
<i>O'quv soati: 3 soat</i>	<i>Talabalar soni: 10 – 12 ta</i>
<i>O'quv mashg'uloti shakli</i>	Bilimlarni kengaytirish va chuqurlashtirish bo'yicha amaliy mashg'ulot
<i>Amaliy mashg'ulotning rejasi</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bog'lov vositalarining tasnifi, bajaradigan vazifasi, ishlatilishi, tuzilishi, miqdori bo'yicha. 2. Paxta va undan tayyorlanadigan bog'lov vositalari, ularga qo'yiladigan talablar. 3. Doka, bintlar, turlari , talablar. 4. Ularni qadoqlash . 5. Bog'lov vositalarining saqlash va saqlanishida qo'yiladigan talablar. 6. Tovarlarni rusumlash va yaroqlik muddati.
<i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> dorixona tarmoqlarida bog'lash vositalarini qabul qilish, sifatiga baho berish, saqlash, qadoqlash bilan bog'liq bo'lgan masalalarni malakali hal qilish, tovarshunoslik tahlilini o'tkazish, saqlashda bilim va amaliy ko'nikmalarni o'rgatish.	

<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bog'lov vositalarni ishlatiladigan assortiment turlari, olinadigan xomashyo turlari bilan tanishtirish. • Bog'lov vositalarga qo'yiladigan talablarni o'rgatish. • Bog'lov vositalarni tovar harakati bosqichlarida saqlash, ushbu jarayon ahamiyatiga e'tiborni qaratish. • Tovarlarini rusumlash haqida ma'lumot berish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari: talaba</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bog'lov vositalarni ishlatiladigan assortiment turlarini ta'riflaydi, olinadigan xomashyo turlarini sanab beradi. • Bog'lov vositalarga qo'yiladigan talablarni ta'riflaydi. • Bog'lov vositalarni talablarga muvofiq saqlash sharoitlarini sanab beradi va izohlaydi. • Bog'lov vositalarni qadoqlash va rusumlash haqida ma'lumot oladilar, misollar keltiradi. • Vazifalarni tugallagan talaba natijalarni ish daftariga rasmiylashtiradi.
<p><i>O'qitish uslubi va texnikasi</i></p>	<p>Blits tur, Klaster</p>
<p><i>O'qitish vositalari</i></p>	<p>Darslik, ma'ruza matni, o'quv qo'llanma, plakat, ko'rgazmali va tarqatma materiallar, organayzerlar, bog'lov vositalari namunalari.</p>
<p><i>O'qitish shakllari</i></p>	<p>Guruhiy, individual, jamoa</p>

<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Amaliy mashg'ulotga moslashtirilgan xona
<i>Monitoring va baholash</i>	Blits tur, test savollari, klaster

8.II. AMALIY MASHG'ULOTNING TEKNOLOGIK XARITASI

Ta'lim shakli. Ish bosqichi	Faoliyat	
	o'qituvchiniki	talabalariniki
1-bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (20 daq.)	<p>1.1. Yo'qlama qilib talabalar davomati tekshiriladi.</p> <p>1.2 Mavzuni, maqsadi rejadagi o'quv natijalarini e'lon qiladi, ularning ahamiyatini va dolzarbligini asoslaydi. Mashg'ulot hamkorlikda ishlash texnologiyasini qo'llagan holda o'tishni ma'lum qiladi.</p>	Tinglaydilar, yozib oladilar
2-bosqich. (90 daq.)	<p>2.1. Blits tur yordamida ushbu mavzu bo'yicha javob berish taklif etiladi.</p> <p>2.2. Talabalarni 2 guruhga bo'lib, har biriga savollarni taqsimlab beradi (1-ilova). Kutilayotgan o'quv natijalarini eslatadi.</p> <p>2.3. Talabalar javobini tinglaydi.</p> <p>2.4. Guruhlarga test savollarini tarqatadi(4-ilova).</p>	<p>Tushunchalarini aytadilar, savollarga javob beradilar.</p> <p>Test savollariga javob beradilar.</p>

	<p>2.5. Guruhlar faoliyatiga umumiy ball beradi.</p> <p>2.6. Mustaqil bajariladigan vazifalar yuzasidan tushuntirish va izoh beradi. Insert jadvalini to'ldirish(2-ilova), Klaster usulida bog'lov vositalarini tasvirlash vazifasi beriladi (3-ilova). Bog'lov vositalar namunalari beriladi, talabalarga vazifalarni bajarishni taklif etadi(5- ilova).</p> <p>2.7. Vazifalarni tugallagan talabani ish daftaridagi natijalarining to'g'riligini tekshirib, kamchiliklarini to'g'rilab imzolaydi.</p> <p>2.8. Talabalar savollariga javob beradi.</p>	<p>Vazifalarni tugallagan talaba natijalarining to'g'riligini o'qituvchidan tekshirib ish daftariga rasmiylashtiradi. Talabalar savollarga javob beradilar.</p>
<p>3-bosqich. Yakuniy (10 daq.)</p>	<p>3.1. Mavzu bo'yicha yakun qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi.</p> <p>3.2. Mustaqil ish uchun topshiriq beriladi.</p> <p>3.3. Kelgusi mashg'ulot uchun mavzu "Tikish ashyolari va asboblari" beriladi.</p> <p>3.4. Savollarga javob beradi</p>	<p>Savollar berishadi</p>

Bog‘lash ashyolari – bog‘lash vositalarini tayyorlashda ishlatiladigan ashyo bo‘lib iplar, matolar, qobiqlar ko‘rinishida chiqariladi.

Bog‘lash ashyolari – tabiiy, (paxta, viskoza) sintetik (polimer) yoki aralash holda tayyorlanadi.

Bog‘lash ashyolari – operatsiya jarayonida jarohatlar maydonini suyuqlikdan qondan quritishda, shuningdek qon to‘xtatish maqsadida jarohatlarni bog‘lashda, kuygan jarohatlarni ikkilamchi infeksiyadan saqlash uchun ishlatiladi.

Bog‘lash ashyolari tuzilishiga qarab to‘qilgan, ipli, qobiqli bo‘ladi.

Bog‘lash ashyosi quyidagi talablarga javob berishi lozim: suyuqlikni yaxshi so‘rishga qodirlik (gigroskopik), tez qurishlik, tozalashga moyillik, to‘qimalarga zarar yetkazmaslik, mutsahkamlik va arzonlik.

Tibbiy momiq gigroskopik va kompress turlariga bo‘linadi. Momiqning shimish qobiliyati yoki boshqacha aytganda suvni shimish darajasi quruq momiqni va o‘sha momiqning 10 daqiqa suvda turgandan so‘ng uning og‘irligini o‘lchash bilan aniqlanadi.

«Ho'l» momiqni (suvni eng ko'p shimishi paytida) quruq momiqning og'irligiga nisbati suvni shimish koeffitsiyenti deb ataladi.

Momiq kapillyarligi shisha naychalar ichiga momiq solingan suyuqlikning qanday balandlikka ko'tarilishiga qarab aniqlanadi.

Gigroskopik momiq organizm to'qimalariga ta'sir qilmasligi uchun kimyoviy neytral bo'lishi lozim. Momiqning neytralligi lakmus qog'ozi yordamida tekshiriladi. Standartga muvofiq momiqning 3 ta turi ishlab chiqariladi:

- ko'z uchun tibbiy – 1-navli paxtadan;
- jarrohlik – 3-navdan past bo'lmagan toza paxtadan va viskoza-shtapel tola bilan (30 % gacha);
- gigiyenik maishiy – 5-navdan past bo'lmagan paxtadan.

Alignin bog'lash vositalardan biri hisoblangan bo'lib, ingichka g'ijim (sathi ajindor) qog'oz ko'rinishida ishlab chiqariladi. Alignin yog'ochdan kimyoviy yo'l bilan selluloza ishlab chiqarilganda ajratib olinadi.

Alignin 2 rusumda ishlab chiqariladi: A – bog'lash ashyo uchun, B – dori vositalar va tibbiy asboblarni qadoqlash uchun. A rusumli alignin yetarlicha yuqori kapillyarlikka (30 daqiqada 85 mm) va suv shimish qobiliyati (1 g aligninga 12 g) ga ega. Yetkazib berish holatida aligninning namligi 6 % dan ortiq bo'lmasligi kerak.

Tibbiy doka – nodir to'rsimon to'qimadir. Ikki navli doka ishlab chiqariladi: oqartirilgan gigroskopik va qattiq dag'al bir nav 2 tadan turga ega: sof paxta-qog'ozli va viskoza shtapel surup aralash (yarmi viskoza va yarmi paxta yoki 70 % paxta va 30 % viskoza). Farqi shundaki, paxta-qog'oz doka 10 sek. vaqtda ho'l bo'ladi (suvga cho'kadi), viskoza aralash doka 6 barobar sekinroq (60 sek. davomida) ho'llanadi. Ustuvor xususiyatlari quyidagilardan iborat: kuchli nam shimish, to'qimadagi eksudatni shimish bo'yicha yuqori qobiliyat, qonni juda yaxshi shimishga qodirligi.

Namlanish suvga botirish usuli bilan tekshiriladi. Kapillarlikni 5 sm dokaning tizimchasi shtativga o'rnatilib, bir uchi eozin eritmali (1:1000) Petri kosachasiga tushirilgan holda tekshiriladi.

Bir soat ichida suyuq eritma darajasidan kamida 10 sm balandlikka ko'tarilishi lozim.

Bog'lash vositalari – bir yoki bir nechta bog'lash ashyolaridan tayyorlangan bo'lib, jarohatlarni ikkilamchi infeksiyadan bog'lash yo'li bilan saqlash va davolash maqsadida chiqariladi.

Tibbiy gigroskopik momiq sifat ko'rsatkichlari

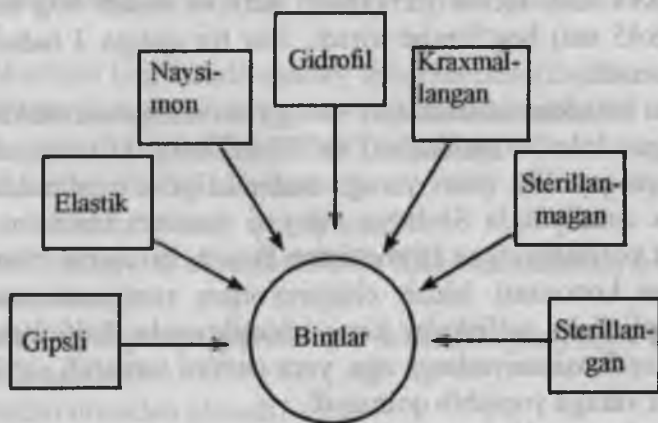
Ko'rsatgich	Ko'z uchun	Jarrohlik		Gigiyenik
		Paxta	Paxta viskoza	
Shimish qobiliyati, g. (kamida)	21	20	20	19
Kapillarlik, % (kamida)	77	70	70	67
Namlilik, % (kamida)	8	8	9,2	8
Qisqa tolalar tarkibi (kamida 5 mm) va paxta changining mavjudligi	0,1	0,15	0,2	0,2

Qon to'xtatuvchi doka – odatdagi dokani azot oksidi bilan ishlov berish usulida olinadi – tiniq-sariq rangli bo'ladi, qon to'xtatish ta'siriga ega va bir oy ichida yarada qoldiqlarsiz surilib ketadi. Pergament qadoqda 2 donadan chiqarilib, salftkalar ko'rinishida qo'llaniladi.

Gemostatik doka – akril kislotasining kaltsiy tuziga to'yintirilgan, qonni tez (2–5 daqiqada) to'xtatadi, biroq so'rilmaydi. Salfetkalar, sharchalar, tamponlar ko'rinishida ishlatilib bog'lash ashyolarni 15 % gacha tejaydi.

Doka bintlar (ГОСТ 1172-93) yumaloqlangan holda o'ralgan, uzunligi 5,7 va 10 m, eni 3–16 sm qilib, tibbiy oqartirilgan dokadan tayyorlanadi. Me'yoriy hujjatlarga muvofiq bintlar turlicha ishlab chiqariladi: sterillangan eni 5 sm va uzunligi 5 sm; 7 va 10 sm, shuningdek eni 14–16 sm va uzunligi 7–10 sm; sterillanmagan – uzunligi 5 m va eni 3; 5; 7; 8,5; va 10 sm; uzunligi 7 m va eni 5, 7; 8,5; 10; 12; 14 sm; uzunligi 10 sm va eni 5, 7; 8,5; 10 va 16 sm. Sterillangan bintlar – yakka tartibda o'ziga xos qadoqlarga ega bo'ladi: pergamentli yoki qobiqli; sterillanmaganlari – yakka tartibda o'rama yoki qobiqli 5 karra (biroq 30 dan ortiq emas) karton qutilarga joylashtiriladi.

Gipsli bintlar travmatologiya va ortopediyada giplash uchun ishlatiladi. Gipsli bintlar gips kukunining yupqa qatlamini surtish yo'li bilan oddiy doka bintlardan tayyorlanadi. Dokadagi gips 4–5 daqiqadan keyin mahkam ushlovchi metilsellyuloza yordamida qotiriladi. Agar gips yomon qotsa, u osh tuzi qo'shilib, qaynoq suvda ivitiladi. Gipsli bintlar polietilen qobig'iga qadoqlanadi, shuning uchun ular itsalgan sharoitda saqlanishi mumkin.

Bint turlari

Egiluvchan tibbiy bint (ГОСТ 16977-71) siqib tortib qo'yiladigan bog'lamlarni qo'yishga mo'ljallangan. Xom paxta-qog'oz ip-

kalavadan tayyorlanadi. Kamida 50 % cho‘zilishga yo‘l qo‘yiladi. Bunday bintlarning uzunligi 3 m, eni 50, 80, 100, 120 mm bo‘ladi. Ular juda pishiq (eni 50 mm bo‘lgan bintning uzilishi kamida 30 kg ni tashkil etadi). Qobiqqa o‘ralgan bintlar 18 tadan qilib, (eni 80, 100, 120 mm) yoki 36 bo‘lakdan (eni 50 mm) qilib, karton qutilarga qadoqlanadi. Saqlash muddati 1 yil.

Naysimon tibbiy bintlar – tibbiy bog‘lamlarni mahkam ushlab turishga mo‘ljallangan, qattiq viskoza surpdan tayyorlangan trikotaj yengdir. Bintlar 2 raqamda ishlab chiqariladi: 5 va 9.

Egiluvchan naysimon bintlar – trikotaj ishlatiladigan maqsadlarga mo‘ljallangan, biroq ularning cho‘ziluvchanligi ancha yuqori–800 % gacha. Sintetik tolalar va paxta-qog‘oz ip-kalava bilan to‘qilgan elastik ipdan tayyorlanadi. Ular to‘rli tuzilishga ega bo‘lib, badanga qo‘yilgan joydagi havo aylanishiga va o‘sha joyni kuzatishga to‘sqinlik qilmaydi.

Konturli mahkamlovchi (fiksatsion) bog‘lamlar qo‘l-oyoqlarga va tanaga qo‘yilayotganda doka bint o‘rniga ishlatiladi. Tayyor sandart bog‘lamlar (ГОСТ 22380-77) xodimlar vaqtini va bog‘lash aшыosini ko‘p tejaydi. To‘plam tarzida tayyorlanadi, unga katta (65x65x45 sm), kichik (55x35x25 sm) va tanani bog‘lash uchun (30x78x45 sm) bog‘lamlar kiradi. Har bir qutiga 2 tadan to‘plam qadoqlanadi.

Doka bo‘laklar (salfetkalar) – to‘g‘ri to‘rt burchak shaklidagi ikki buklangan doka bo‘laklaridir (ГОСТ 16427-93). Ularning chekkalari ichkariga qayrilib, iplari yaraga tushmasligi ta‘minlanadi. Hozirgi tibbiyot amaliyotida Sirdaryo viloyati markazi Guliston shahrida faoliyat ko‘rsatayotgan O‘zbekiston Buyuk Britaniya “Sarbonteks” qo‘shma korxonasi ishlab chiqarayotgan rentgen-kontrast bariy sulfat ipli doka salfetkalar keng ishlatilmoqda. Salfetkalar yuqori gigroskopik xususiyatlarga ega, yara namini samarali so‘rib shimib oladi va yaraga yopishib qolmaydi.

Penoplast salfetkalar qo‘yishlar, operatsiyadan keyingi va trofik yaralar hamda yotaverib, qotib qolgan joylarni davolashga mo‘ljallangan. Bog‘lash ishlarida har xil turdagi momiqlar o‘rnini bosadi. Diametri 2 sm shariklar sifatida ham ishlatiladi.

Doka sharchalar yoyiq (16x14 sm) va taxlangan (7x4) ko'rinishida ishlab chiqariladi. Sterillangan sharchalar har qutida 40 donadan, sterillanmaganlari esa 200 donadan tayyorlanadi

Bog'lash o'ramlari yaralanganda va kuyganda o'ziga o'zi hamda o'zaro yordam ko'rsatishga mo'ljallangan. O'ramlar GOCT 1179-93 talablariga muvofiq 4 ta turda ishlab chiqariladi.

Tibbiy plastirlar yaralarni yopish, bintlarsiz bog'lamlarni mutsahkamlash, suyaklar singanda doimiy tortib turish uchun ishlatiladi. Plastirlar bir turi- leykoplatsir- jelatin, glitserin, rux bilan suv oksididan iborat. Leykoplastirlarning eng katta nuqsoni – plastir ostidagi terining qichitishi, tananing tukli qismlariga ishlatish imkonsizligi, ular namlanganda yoki shimitilganda yaralardan ko'chib tushishdir.

1-ilova

“BLITS TUR” UCHUN SAVOLLAR

1-guruh a'zolari uchun savollar:

1. Bog'lash vositalar vazifasi qanday?
2. Jarohatlardagi suyuqlikni qanday buyum yordamida quritish mumkin?
3. Jarohatlarni bog'lashda qanday ashyolar ishlatiladi?
4. Jarohatlarni bog'lashda qanday buyumlar ishlatiladi?
5. Doka bintlarning qanday turlari chiqariladi?
6. Steril bintlar qanday chiqariladi?
7. Nosteril bintlar qanday qadoqlanadi?
8. Tibbiy momiq yuqori kapillarlik bo'lishi uchun qanday paxtadan tayyorlanishi zarur?
9. Standart sifatiga ega gigroskopik momiqning suyuqlik shimish ko'rsatkichi qanday?
10. Alignin nimadan olinadi?
11. Tibbiyot dokasi nimadan tayyorlanadi?
12. Aligninning qanday turlari mavjud?
13. Tibbiy momiq steril qadoqda necha grammlari chiqariladi?
14. Paxta toylari qanday og'irlikda chiqariladi?

15. Doka bo'lagining cho'kish tezligi qanday aniqlanadi?

16. Bog'lov vositalari uchun xomashyo turalari qanday?

2-guruh a'zolari uchun savollar:

1. Gigroskopik doka bo'lagining cho'kish tezligi qanday?

2. Xom (dag'al) doka bo'lagining cho'kish tezligi qanday?

3. Dokaning kapillarligini aniqlashda eozin eritmasi nechaga ko'tarilishi kerak?

4. Dokaning kapillarligini aniqlashda eozin eritmasining ko'tarilishini necha vaqt davomida kuzatish kerak?

5. Dokaning neytralligini aniqlashda qanday indikator ishlatiladi?

6. Dokaning tarkibidagi kraxmalni aniqlashda qanday erituvchi ishlatiladi?

7. Dokaning qanday maxsus turlari ishlatiladi?

8. Tibbiyot naychasimon bintlar nima uchun ishlatiladi?

9. Tibbiyot naychasimon bintlar nechta o'lchamda chiqariladi?

10. Aligninning kamchiliklari qanday?

11. Aligninning avzalligi qanday?

12. Ukrainada ishlab chiqarilgan bintlarning sifatini tekshirish uchun qanday me'yoriy hujjatdan foydalaniladi?

13. "Sarbonteks" salfetkalarining sifatini tekshirish uchun qanday me'yoriy hujjatdan foydalaniladi?

14. Kuyishlarda qanday bog'lash vositalari ishlatiladi?

15. Doka bintlar qanday uzunlikda chiqariladi?

16. Bog'lov vositalarning birlamchi qadog'ining qanday turlarini bilasiz?

2-ilova

Insert jadvali

Tushunchalar	V	+	-	?
Jarohat				

Dokaning shimish qobiliyati				
Shasha doka				
Gemostatik doka				
Qon to'xtatuvchi doka				
Paxtaning neytralligi				
Paxtaning sifat ko'rsatkichlari				
Boshlov vositalari tarkibida kraxmal dog'larini aniqlash				

3-ilova

Bog'lov vositalarning turlari

MAVZU BO'YICHA TEST SAVOLLARI

1. Tekshiruv natijasida gigroskopik paxtaning shimish koeffitsiyenti quyidagicha aniqlandi.

- a) 10 –20;
- b) 19–20;
- c) 1–2;
- d) 5–10.

Javoblardan qaysi biri sifatli gigroskopik paxtaga to'g'ri keladi?

2. Berilgan javoblardan qaysi biri tibbiyotda ishlatiladigan momiqning turlarini to'liq ko'rsatadi?

- a) gigroskopik, kompress, jarrohlik, ro'zg'orbob, viskozali, gigiyenik;
- b) ro'zg'orbob, viskozali;
- c) kopress, jarrohlik;
- d) kompress, gigiyenik ko'z amaliyotida, jarrohlik va ro'zg'orbob.

3. Paxtaning sifatini tekshirishda qanday funksional xususiyatlari aniqlanadi?

- a) rangi, sochuvchanligi;
- b) shimish qobiliyati, kapillarligi, neytralligi, namligi, rangi;
- c) namligi, navi;
- d) shimish qobiliyati, namligi, rangi, navi, to'qilishi.

4. Tavsiya etilgan javoblardan qaysi birida dokaning tibbiyotda ishlatiladigan turlari to'g'ri ko'rsatilgan?

- a) oqartirilgan, gigroskopik, xom;
- b) yuvilgan, xom;
- c) gigiyenik, kompress;
- d) ro'zg'orbob, xom, oqartirilgan.

5. Dokaning sifatini tekshirishda qanday ko'rsatkichlari aniqlanishini ko'rsating.

- a) kapillarligi, ho'llanuvchanligi, neytralligi;

- b) namligi, kapillarligi;
- s) neytralligi, uzunligi;
- d) neytralligi, namligi, navi.

6. Berilgan javoblardan qaysi birida bintlarning turlari to'liq ko'rsatilgan?

- a) gipsli bintlar;
- b) elastik bintlar;
- c) gipsli, elastik, naysimon, elastik naysimon, doka bintlar;
- d) doka bintlar.

7. Sizga tavsiya etilgan dokaning turlaridan maxsus turlarini toping.

- a) shasha doka;
- b) dag'al doka;
- c) gemostatik, qon to'xtatuvchi;
- d) oqartirilgan, xom.

8. Dokaning qaysi turi ishlatilganda tanada so'rilib ketadi?

- a) ipli;
- b) oqartirilgan;
- c) gemostatik;
- d) qon to'xtatuvchi.

9. Dokaning qaysi turi ishlatilganda tanada so'rilib ketmaydi?

- a) ipli;
- b) oqartirilgan;
- c) gemostatik;
- d) qon to'xtatuvchi.

10. Doka sharchalar berilgan materiallarning qaysi biridan tayyorlanadi?

- a) dokadan;

- b) paxtadan;
- c) viskozadan;
- d) ipakdan.

11. Quyidagi javoblardan elastik bintlar qanday maqsadda ishlatilishini toping.

- a) yarani quritish uchun;
- b) bog'langan yarani bosib turish uchun;
- c) tanada so'rilib ketadi;
- d) jarohatga qo'yilgan bog'lamni ushlab turadi.

12. Paxtaning kapillarligini aniqlashda berilgan bo'yovchi moddalar ro'yxatdan qaysi biri ishlatiladi?

- a) brilliant yashili;
- b) kaliy permanganat;
- c) eozin eritmasi;
- d) metilen ko'ki.

13. Tekshiruv natijasida dorixonada 25g, 50g, 100g, 250g, 500g, 1000g, 1500g qadoqlangan paxta turlari aniqlandi.

Bularning ichida sanoatda chiqariladigan turlarini ko'rsating.

14. Javoblarning qaysi birida aligninning kamchiligi to'g'ri berilgan?

- a) uzoq vaqt saqlanmaydi, qurib, kukunga aylanadi, jarohat sathini quritadi;
- b) uzoq vaqt saqlash mumkin;
- c) jarohat sathini quritmaydi;
- d) sochilib ketmaydi.

5-ilova

Paxta qadoqlangan(50g),doka bintlar(turli o'lchamda),gipsli bintlar, naysimon to'r bintlar, doka salftkalar.

MUSTAQIL BAJARISH UCHUN VAZIFALAR

1-vazifa. Berilgan momiq namunasi turini aniqlang. FunkSIONAL xususiyatlarini: gigroskopikligi, shimish qobiliyati, neytralligi, kapillarligi, rangini me'yoriy hujjat talablariga muvofiqligini sinab tekshirib ko'ring. Tekshirish natijalarini 1-ilovaga rasmiylashtiring.

2-vazifa. Berilgan doka (doka bint) namunasi turini aniqlang. FunkSIONAL xususiyatlari: gigroskopikligi, shimish qobiliyati, neytralligi, kapillarligi, kraxmal dog'larini me'yoriy hujjat asosida sinab tekshirib ko'ring. Natijalarni ish daftaringizga yozing.

3-vazifa. "Media Farma" dorixonasida tekshiruv natijasida quyidagilar aniqlandi: 50 kg toy paxta nam xonada (yer to'lada) beton plita ustida saqlanmoqda. Tekshiruv natijalariga izoh bering va tovar ekspertiza aktini rasmiylashtiring (2-ilova).

4-vazifa. Davlat Reetsri elektron versiyasidan foydalanib O'zbekitson Respublikasida mahalliy ishlab chiqaruvchilar tomonidan qayd etilgan bog'lash vositalari ro'yxatini tuzing.

№ п/п	Tibbiy buyumning nomi	Tibbiy buyumning ishlatilishi	Ishlab chiqaruvchi Firma va davlat nomi	registratsiya raqami №	Registratsiya raqami №
21	Бинты марлевые медицинские нестерильные (4мх4см; 5мх5см; 5мх7см; 5мх8,5см; 5мх10см; 7мх7см; 7мх5см; 7мх12см; 7мх14см)	Перевязочные мате-риалы	Галеника, ДП Узбекистан	УЗТТ 02/430/15	РУз 27/09/02 18/01/08

241
Марля медицинская хлопчатобумажная отбеленная нестерильная в рулонах (800 м - 1000 м), отрезках по 10 м
Перевязочные материалы
Муъжиза, ЧПФ Узбекистан
УЗТТ 07/10/13
РУз 08/01/07

BAHOLASH MEZONLARI VA KO'RSATKICHLARI (ball)

	Ballar	Guruh
1	a'lo	"Blits so'rov" savollariga javob
	yaxshi	
	qoniqarli	
	a'lo	Test savollariga javob
	yaxshi	
	qoniqarli	
	a'lo	Mustaqil vazifalarni bajarish
	yaxshi	
	qoniqarli	
	"5"ball	Ballar yig'indisi

BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA MEZONLARI

№	Baholash ko'rsatkichlari va mezonlari	Maksimal		
		3 ball	2 ball	1 ball
1.	Bog'tash vositalar vazifasi qanday?	"a'lo" baho 0,3	"yaxshi" baho 0,2	"qon- li" baho 0,1

2.	Jarohatlardagi suyuqlikni qanday buyum yordamida quritish mumkin?	0,3	0,2	0,1
3.	Jarohatlarni bog'lashda qanday ashyolar ishlatiladi?	0,3	0,2	0,1
4.	Doka bintlarning qanday turlari chiqariladi?	0,3	0,2	0,1
5.	Steril bintlar qanday chiqariladi?	0,3	0,2	0,1
6.	Nosteril bintlar qanday qadoqlanadi?	0,3	0,2	0,1
7.	Tibbiy momiq yuqori kapillarlik bo'lishi uchun qanday paxtadan tayyorlanishi zarur?	0,3	0,2	0,1
8.	Standart sifatiga ega gigroskopik momiqning suyuqlik shimish ko'rsatgichi qanday?	0,3	0,2	0,1
9.	Alignin nimadan olinadi?	0,3	0,2	0,1
10.	Ukrainada ishlab chiqarilgan bintlarning sifatini tekshirish uchun qanday me'yoriy hujjatdan foydalaniladi?	0,3	0,2	0,1

Tavsiya etiladigan adabiyotlar.

1. M.N. Ziyayeva, G.A. Sultanova. Tibbiyot tovarshunosligi. Toshkent. «Fan» nashriyoti. 2008.
2. M.N. Ziyayeva. Tibbiyot tovarshunosligi. O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining Cho'lpon nomidagi nashriyoti-matbaa ijodiy uyi. Toshkent .2012.336b.
3. М.А.Николаева. Товароведение потребительских товаров. Теоретические основы. Учебник для вузов. М., НОРМА, 1998г.
4. З.З. Хакимов, М.Н. Зияева, Г.У.Тиллаева. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебное пособие. Ташкент. 2005г.
5. O'zbekiston Respublikasi qayd etilgan dori vositalari va tibbiy buyumlar Davlat Reestri. №19, 2015 y.
6. ГОСТ 1179-93 Пакеты перевязочные. Общие технические условия.
7. ГОСТ 16427-93 Салфетки марлевые.
8. ГОСТ 16977-71 Бинт медицинский эластичный
9. ГОСТ 1172-93 Бинты марлевые.
10. ГОСТ 5556-81 Вата медицинская гигроскопическая.
11. ГОСТ 22379-77 Подушки ватно-марлевые.
12. ГОСТ 9176-87 Изделия трикотажные
13. ГОСТ 9412-93 Марля медицинская.

9-MAVZU	JARROHLIK CHOKLASH ASHYOLARI
9.I. AMALIY MASHG‘ULOTNING TEXNOLOGIK MODELI	
<i>O‘quv soati: 3 soat</i>	<i>Talabalar soni: 10 – 12 ta</i>
<i>O‘quv mashg‘ulot shakli</i>	Bilimlarni kengaytirish va chuqurlashtirish, amaliy ko‘nikma egallash bo‘yicha amaliy mashg‘ulot
<i>Amaliy mashg‘u- lotning rejasi</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1 Tikish ashyolari. Tovar turlari, ishlatilishi, ularga qo‘yiladigan talablar. 2. Shimilib ketadigan tikish ashyolari. Tovar turlari, ishlatilishi, ularni sterillash usullari. 3. Shimilib ketmaydigan tikish ashyolari. Tovar turlari, ishlatilishi, afzalliklari. 4. Yangi tikish ashyolari. 5. Jarrohlik ignalari. Tovar turlari, ularga qo‘yiladigan talablar, sterillash usullari. Tovar-shunoslik tahlilini o‘tkazish. 6. Tikish apparatlari. Ularni ekspert baholash, markirovkalash, o‘rash, sterillash va saqlash.
<i>O‘quv mashg‘ulotining maqsadi:</i> jarrohlik operatsiyalarida va tez yordam ko‘rsatishda, qon to‘xtatishda ishlatiladigan tikuv ashyolari va asboblari, tibbiy tikuv apparatlari haqida ma’lumot berish, ularning funksional xossalarini, tovarshunoslik tahlilini o‘tkazishda zarur bo‘lgan bilim va amaliy ko‘nikmalarni o‘rgatish.	

<p><i>Pedagog vazifalari:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Jarrohlik operatsiyalarda ishlatiladigan tikish ashyolari, asboblarning tovar turlari bilan tanishtirish. • Jarrohlik operatsiyalarda ishlatiladigan tikish ashyolariga qo'yiladigan talablar haqida ma'lumot berish. • Tikish ashyolari va asboblarni tovar harakati bosqichlarida saqlash, ushbu jarayon ahamiyatiga e'tibor qaratish. 	<p><i>O'quv faoliyatining natijalari:</i></p> <p><i>talaba</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Jarrohlik operatsiyalarda ishlatiladigan tikish ashyolari va asboblarning tovar turlari bilan tanishadilar. • Jarrohlik operatsiyalarda ishlatiladigan tikish ashyolari va asboblarga qo'yiladigan talablar haqida ma'lumot oladilar. <p>Tikish ashyolari va asboblarni tovar harakati bosqichlarida saqlash talablarini o'rganadilar. Vazifalarni tugallagan talaba natijalarni ish daftariga rasmivlashtiradi.</p>
<p><i>O'qitish usullari va texnikasi</i></p>	<p>Aqliy hujum, BBB usuli</p>
<p><i>O'qitish vositalari</i></p>	<p>Darslik, ma'ruza matni, o'quv qo'llanma, plakat, ko'rgazmali va tarqatma materiallar, tikish ashyolari va asboblarning namunalari.</p>
<p><i>O'qitish shakllari</i></p>	<p>Guruhiy, individual</p>
<p><i>O'qitish shart-sharoiti</i></p>	<p>Texnik vositalar bilan ta'minlangan amaliy mashg'ulot xonasi</p>
<p><i>Monitoring va baholash</i></p>	<p>Aqliy hujum, BBB usuli, savol-javob, test</p>

9.II. AMALIY MASHG‘ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Ta'lim shakli. Ish bosqichi	Faoliyat	
	o'qituvchiniki	talabalarniki
1-bosqich. O'quv mashg'u- lotiga kirish(20 daq.)	1.1. Yo'qlama qilib, talabalar davomati tekshiriladi. 1.2 Mavzuni, maqsadi rejadagi o'quv natijalarini e'lon qiladi, ularning ahamiyatini va dolzarbligini asoslaydi.	Tinglaydilar, yozib oladilar
2-bosqich. Asosiy bosqich (90 daq.)	2.1. Aqliy hujum yordamida mavzu bo'yicha savollarga javob berish taklif etiladi(1-ilova). 2.2. Talabalarni 3 guruhga bo'lib, har biriga savollarni taqsimlab beradi (2-ilova). 2.3. Guruhda ishlash qoidasi bilan tanishtiradi (3-ilova). 2.4. Talabalar javobini tinglaydi, xatolarini to'g'rilaydi. 2.5. Guruhlarga test savollarini tarqatadi(4-ilova). 2.6. Guruhlar faoliyati baholanadi. 2.7. Mustaqil bajariladigan vazifalar yuzasidan tushuntirish va izoh beradi. Tikish ashyolari, asboblari turlaridan namunalar (5-ilova)berilib ular bilan ishlash tushuntiriladi,talabalarga vazifalarni bajarishni taklif etadi (6-ilova). 2.8. Vazifalarni tugallagan talabaning ish daftarining to'g'riligini tekshirib, kamchiliklarini to'g'rilab imzolaydi. 2.9. Talabalar savollariga javob beradi.	Savollarga javob beradilar. Test savollariga javob be- rishadi. Vazifalarni tugallagan talaba natijalarini ish daftariga rasmiy- lashtiradi va o'qituvchiga imzolaydi.

<p>3-bosqich. Yakuniy baholash (10 daq.)</p>	<p>3.1. Mavzu bo'yicha yakun qiladi, talabalar olgan baholari e'lon qiladi, olingan bilimlarni kelgusida kasbiy faoliyatlarida ahamiyatga ega ekanligi muhimligiga talabalar e'tibori qaratiladi.</p> <p>3.2. Mustaqil ish uchun topshiriq beriladi.</p> <p>3.3. Kelgusi mashg'ulot mavzusi beriladi "Umumiy jarrohlik kesuvchi va qisqich asboblari".</p> <p>3.4. Savollarga javob beradi</p>	<p>Savollar beradi</p>
--	--	------------------------

Jarrohlik choklash ashyolari jarrohlik operatsiyalarida turli to'qimalarni (teri, tomir, nerv, va boshqalarni) tikish va qonni to'xtatish maqsadida ishlatiladi. Jarrohlik operatsiyalari kamdan - kam holatlarda chok solmasdan o'tkaziladi. Tikuv materiallari sifatida ipak, ketgut, qog'oz va kapron iplari, metall chegalar va simlar, ot yoli, bug'i paylaridan tayyorlangan iplar, metallardan yasalgan maxsus mixlar, shurup va plastinkalar, suyak va boshqalar ishlatiladi.

Jarrohlik choklash ashyolarini:

- 1) uzulishga mustahkamligi (pishiqligi);
- 2) butun uzunligi bo'yicha diametrning bir xilligi;
- 3) sirtning silliqligi;
- 4) yetarlicha zichlikka egaligi (kapillarligi kamligi);
- 5) tugun solib bog'lanuvchanligi (sinmasdan);
- 6) yaxshi sterillanish xossasiga ega bo'lishi lozim.

Ushbu xossalarni tikuv materiallarini ikkita asosiy guruhga bo'lish imkoniyatini beradi: shimilib (tarqab) ketadigan (ketgut) va shimilib ketmaydigan materiallar (qolgan hamma materiallar).

Shimilib ketadigan tikish ashyolar

Ketgut (inglizcha "*catgut*") so'zidan olingan bo'lib, mushuk ichagi

demak) ichki aʼzolar va toʻqimalarini tikishda keng qoʻllaniladi, 2 haftadan 4 haftagacha muddatda organizmga shimilib (tarqab) ketadi. Ketgut mayda shoxli mollar (asosan qoʻylar)ning va yirik shoxli mollarning ingichga ichaklaridan (neoketgut) tayyorlanadi.

Ketgut tasnifi

Koʻrsatkich	Ketgut turi	Tasnif va meʼyor
Ketgutning tashqi Koʻrinishi	Meʼyoriy Sayqallangan Sterillangan	Monolit, yoriqsiz, oʻyiqsiz, gʻadirbudursiz, teshiksiz va chuqurchasiz.
Ketgutning tashqi koʻrinishi	Xromlangan Sayqallangan Sterillangan	Monolit, yoriqsiz, oʻyiqsiz, gʻadirbudursiz, teshiksiz va chuqurchasiz
Ketgut rangi	Meʼyoriy Sayqallangan Sterillangan	Tiniq-sariqdan sariq yoki tiniq-krem rangdan tiniq jigarrangacha. Qoramtir pigment dogʻlar va tilimlar boʻlishiga yoʻl qoʻyiladi.
Ketgut rangi	Xromlangan Sayqallangan Sterillangan	Jigarrangdan qoramtir jigarrangacha.

Sterillanmagan ketgut qog'oz o'ramlarda 10 donadan (quruq ketgut), sterillangan ampulalarda 1 donadan chiqariladi. Iplarning uzunligi 0,7 dan 2,5 m gacha, qalinligi 0,2 dan 0,75 mm gacha, uzulishga pishiqligi 1,4 dan 11,5 kg gacha yetadi. Ketgut quyidagi raqamlarda chiqariladi. №00, №0, №1, №2, №3, №4, №5, №6, №7 va №8. Raqami qancha kichik bo'lsa, ip shunchalik ingichga bo'ladi va aksincha. O'ramda ketgutning nomi, o'lchami, tayyorlagan korxonasi, chiqarish vaqti, iplar soni ko'rsatiladi. Ketgutni qaynatish usuli bilan sterillash mumkin emas. Davolash muassasalarida quruq ketgut iplari efrida yog'sizlantirilib, so'ng yod eritmasida, ko'pincha "Lyugol" eritmasida, 8 kun davomida sterillanadi. Ampulada odatdagi ketgutdan tashqari shimilib muddati ancha uzoq bo'lgan xromlangan ketgutlar ham chiqariladi.

Ketgutlarning sifatini tekshirishda ularda mog'orlash, ifloslanish, tugunlar va hidi yo'qligi tekshiriladi.

Shimilib ketmaydigan tikish ashyolari

Jarrohlik ipak tibbiy xom ipakdan tayyorlanadi, shu sababdan yung ko'p ishlatiladigan tikuv materiali hisoblanadi (terini, mushakni tikishda, aponevroz tarzida qon to'xtatish uchun va hokazo). Ipak so'rilmaydigan tikuv materiali qatorga kiradi. Ipak 9 shartli raqamlarda 000 dan 8 gacha, iplar diametri 0,13 dan 0,73 mm ishlab chiqariladi.

Jarrohlik ipak iplarning quyidagi raqamlari eng ko'p ishlatiladi: №1, №4 va №8 №1 ip-tomirlarni tikishda, №4 mushaklarni, paylarni tikishda, №8-aponevroz teri va boshqa qalin to'qimalarni tikishda ishlatiladi. №8 ipni uzish uchun 10 kg dan ortiq kuch, №4 ga va 4,4 kg va №1 ga 1,25 kg kuch talab qilinadi. Jarrohlik ipaklarini 000-3 raqamdagisi 50 m uzunlikda 4,6 va 8 raqamlari 20m dan qilib o'ram holida, kalavalarda 200 – 400 g ishlab chiqariladi.

Sterillangan ipak 1 donadan 9 dan 45 m gacha uzunlikda ampulada ishlab chiqariladi, bunda konservant sifatida 70% spirt

olinadi. Davolash muassasalarida ipak o‘rinini sun‘iy materialdan tayyorlanadi kapron va lavsan iplari tobora kengroq egallab bormoqda.

Tabiiy ipak ipining diametrlari

Iplarning shartli raqami	Iplarning diametri, mkm	
	A marka	B marka
000	130–140	130–140
00	165–180	175–195
0	195–215	195–220
1	230–255	230–255
2	300–325	300–355
3	330–355	300–355
4	460–495	440–475
6	620–660	610–650
8	710–770	680–750

Kapron va lavsandan tayyorlangan iplar. Bu materiallardan tayyorlangan iplarning mustahkamligi (pishiqligi) yuqori bo‘ladi, bug‘ bilan sterilizatsiya qilishga chidaydi, yaxshi tugunlanadi, organizm to‘qimalariga oson o‘rnashib ketadi, shuning uchun ular ipak iplar o‘rniga tobora ko‘proq ishlatilmoqda. №0000 dan (yoki 4-0 dan) №3 gacha bo‘lgan eng ingichka iplar kaprondan ishlanadi.

Lavsan iplar №3-0 dan №3 gacha chiqariladi. U yashil rangga bo'yalgan bo'lib, shu tufayli yanada yaqqol ko'rinib turadi. Iplar kalavalarda 45m uzunlikda (4-0 dan № 3 gacha) va 9 m (№4 va undan yuqori) uzunlikda chiqariladi.

Zig'ir tolasidan tayyorlangan iplar. Zig'ir tolasidan tayyorlangan pishitilgan iplar ipakning o'rmini bosadigan iplar hisoblanadi. Ular qaynatib zararsizlantirishga chidamlili jihanidan ipak iplardan ustun turadi, osongina tugun solib bog'lash mumkin, yetarlicha pishiq undan tikilgan chok ishonchli chiqadi, shuning uchun jarrohlar ulardan bajonidil foydalanadilar.

Ot yoli-bir xil diametr, silliq va pishiqligi uchun yuz qismida o'tkaziladigan plastik (kosmetik) operatsiyalarda ishlatiladi.

Simlar-jag' va tizza osti suyaklarni tikishda ishlatiladi. Xrom nikelli zanglamas po'latdan 12X18N9T diametri 0,4 va 0,6 mm qalinlikda o'ram holida ishlab chiqariladi. Kimyoviy chidamliligi bilan stomatologiya amaliyotida keng qo'llaniladigan plastik bronza aluminiy simlaridan (90 mis va 10 aluminiy) farqlanadi. 160 haroratda sterillanadi. Simlar choklangan suyaklar bitib ketgach, olib tashlanadi.

Metall chegalar jarrohatlarning choklashda ishlatiladi, 12–14 mm uzunlikda eni 27 mm o'tkir uchli nikelli qotishmadan 25 tasi bir qilib tasma ko'rinishida ishlab chiqariladi. Tantal dan tayyorlangan chegalar tikuv va toraytirib tikuv apparatlari bilan birga keng assortimentda, zanglashga yuqori chidamliligi bilan ishlatiladi. Choklangan to'qimalarga salbiy ta'sir ko'rsatmagani, chandiq qoldirmagani uchun o'pka, yurak, nervlarni, me'da ichak, miya, ko'krak, qovurg'a, tomir, ichaklarni choklab tikishda muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda. Ayrim mutaxassislarning ta'kidlashishicha tantal va tantal niobiydan tayyorlangan simlar organizmda shimilib ketishi kuzatilgan.

Jarrohlik ignalar to'qima va a'zolarga chok qo'yish uchun ishlatiladi. Tuzilishga ko'ra teshuvchi va maxsus turlarga bo'linadi. Teshuvchi ignalar kesmasi doira shaklida yumshoq to'qimalarni

(me`da, mushak, qorin va boshqa) tikishda qo`llaniladi. Ular to`g`ri va egilgan shaklda ishlab chiqariladi. Kesuvchi ignalar doimo egilgan bo`lib, kesmasi uchburchak shaklida va ikki yonida o`tkir qanotlari mavjud, to`qimalaridan o`tkazilganda ularni teshibgina qolmay, o`tkir qanotlaridan kesib o`tadi. Shuning uchun ulardan pishiq a`zolar (tog`ay, teri va paylarni) tikishda foydalaniladi.

Maxsus ignalarga jigar ignalari kiradi. Ularning ishchi qismi yumaloqlangan bo`ladi.

Jarrohlik ignalari – keti alohida tuzilishga ega bo`lib, tikuv materialini o`tkazishni tez, deyarli avtomatikligini ta`minlaydi.

Ignalar U7A yoki U8A markali asbobsozlik po`latidan tayyorlangan simlar yasaladi. Sifatini tekshirishda 0,4–0,7 mm qalinlikdagi zamshni osongina teshib o`tishi kerak. Ignalar 1 mkm qalinlikda xrom bilan yupqa qoplanadi, bu esa ularni zanglashdan saqlaydi.

Tikuv materialni sinovdan keyin ko`zdan kechirib tekshiriladi. Ignalarni 180°C haroratda 45 daqiqa davomida quruq havo usuli bilan sterillash tavsiya etiladi.

Ignalar 10 donadan polietilen o`ramlarga qadoqlanib qutilarga joylanadi.

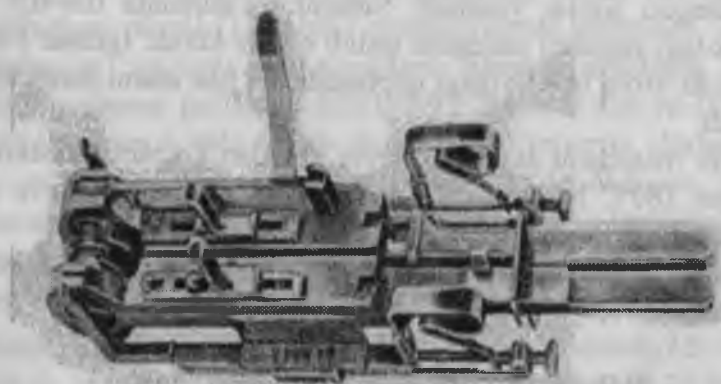
Shikastlantirmaydigan jarrohlik ignalari

Jarrohlik ignalari yordamida bir qator ip bilan tikishda tikilayotgan to`qimaga qo`sh qavat ip tortiladi, natijada to`qima shikastlanadi. Bunday shikastlanishlarga yo`l qo`yish mumkin bo`lmagan hollarda (tomirlarga, nervlarga, ko`zda, kosmetik, urogoliya va yurakda operatsiya qilishda) chok jarrohlik ignalar yordamida solinadi. Bunday ignalarda ipning uchi ignadan chiqib turmaydigan qilib kiritib (presslab) qo`yilgan bo`ladi va ignaning diametri amalda ipning diametri bilan bir xil bo`ladi. Bu ignalardan bir marta foydalaniladi.

Shikastlantirmaydigan ignalar uglerodli yoki zanglamas po`latdan to`g`ri yoki egilgan bo`lib bir tomoni o`tkirlangan (teshuvchi,

kesuvchi ignalarga o'xshab), ikkinchi tomoniga tikuv materiali (kapron, lavsan yoki ketgut)ga mahkam o'rnatilgan. Bitta ipga 1 yoki 2 igna (tikuv materialining har ikki tomoniga) o'rnatilgan holda ishlab chiqariladi. Odatda, tomirlarni tikishda tikuv materiallari yashil yoki ko'kimtir rangga bo'yalgan bo'lishi mumkin.

Shikastlantirmaydigan ignalarning sanoat chiqarayotgan assortimenti ancha keng. Ular o'rilgan ketgut, kapron va lavsan iplari bilan chiqariladi. Har xil o'lchamlarda, yumshoq va 3-qirrali, tekis va qayirilgan.

Tibbiy tikuv apparatlari

Hozirgi vaqtda choklash tikish apparatlaridan qon tomirlarni, bronxlarni, o'pka qon tomirlarini, qovurg'alarni, oshqozon, ichaklarni, arteriyalarni va h.k. tikishda keng foydalaniladi. Tikuv va toraytirib tikuv apparatlardan jarrohlik operatsiyalarda foydalanishi a'zolarga shikast keltirishni kamaytiradi va choklarning to'liq germetikligini ta'minlaydi. Tikish jarayoni 3-5 daqiqa davom etadi. Apparatlarda Π -shaklidagi tantal yoki kobalt qotishmasidan tayyorlangan chegalardan foydalaniladi. Bular tirik to'qimalarga

nisbatan zararsiz bo'lib, ketgut va ipakka qaraganda yiringlash holatlarini chetlab o'tadi.

Apparatlar ikkita yarim qismdan iborat bo'lib, chegalar apparatining 1- yarim qismida joylashgan o'yiqchasiga joylanadi. Apparatining 2- yarmida chegalarning kerakli tomonga bukulishini yo'naltiruvchi chuqurchalar joylashgan.

Tikilishi zarur bo'lgan to'qimalar ikkala yarim qismning orasiga joylashtiriladi. So'ruvchi o'yiq bo'ylab harakatlanganidan chegalar tugmani teshib o'tadi, uning uchlari esa chuqurchalar yonidan sirpanib o'tib, "B" harfi shaklida bukiladi. Shunday qilib, bitta chega yordamida bitta chok solinadi.

Hamma tikuv apparatlar bir-biriga o'xshash tuzilishda bo'lib, faqat o'lchamlari bilan farqlanadi. Jarrohlik operatsiyalardan so'ng apparatni qismlarga bo'lib, yuvib, quritib, vazelin moyi bilan surtib yana yig'ib qo'yiladi. Apparat avtoklavda 120°C haroratda yoki sterilizatorida qaynatib sterillanadi.

I-ilova

AQLIY HUJUM UCHUN SAVOLLAR

1. Tikish ashyolari. Tovar turlari, ishlatilishi, ularga qo'yiladigan talablar.

2. Shimiilib ketadigan tikish ashyolari. Tovar turlari, ishlatilishi, ularni sterillash usullari.

3. Shimiilib ketmaydigan tikish ashyolari. Tovar turlari, ishlatilishi, ularni sterillash usullari, afzalliklari.

4. Yangi tikish ashyolari.

5. Jarrohlik ignalari. Tovar turlari, ularga qo'yiladigan talablar, sterillash usullari. Tovarshunoslik tahlilini o'tkazish.

6. Tikish apparatlari. Ularni ekspert baholash, markirovkalash, o'rash, sterillash va saqlash.

Guruh bilan ishlash qoidalari

Guruhning har bir a'zosi:

- o'z sheriklarining fikrlarini hurmat qilishlari lozim;
- berilgan topshiriqlar bo'yicha faol, hamkorlikda va mas'uliyat bilan ishlashlari lozim;
- o'zlariga yordam kerak bo'lganda so'rashlari mumkin;
- yordam so'raganlarga ko'mak berishlari lozim;
- guruhni baholash jarayonida ishtirok etishlari lozim;
- "Biz bir kemadamiz, birga cho'kamiz yoki birga qutilamiz" qoidasini yaxshi bilishlari lozim.

Guruhlar uchun topshiriqlar.

I guruh vazifasi

1. Tikish ashyolari. Tovar turlari, ishlatilishi, ularga qo'yiladigan talablar.
2. Shimilib ketadigan tikish ashyolari. Tovar turlari, ishlatilishi, ularni sterillash usullari.

II guruh vazifasi

1. Shimilib ketmaydigan tikish ashyolari. Tovar turlari, ishlatilishi, afzalliklari.
2. Yangi tikish ashyolari.

III guruh vazifasi

1. Jarrohlik ignalari. Tovar turlari, ularga qo'yiladigan talablar, sterillash usullari. Tovarshunoslik tahlilini o'tkazish.
2. Tikish apparatlari. Ularni ekspert baholash, markirovkalash, sterillash, qadoqlash.

MAVZU BO‘YICHA TEST SAVOLLARI

1. Tikish ashyolari sifatida qanday materiallardan foydalaniladi?

- a) oddiy ip, ipak, kapron iplari, ot yoli;
- b) metallardan yasalgan maxsus mixlar, shurup, plastinkalar, kanop, jun;
- c) ipak, ketgut, qog‘oz va kapron iplari, metallar, simlar, ot yoli, bug‘i payidan tayyorlangan iplar, metall mixlar, shurup, plastinkalar.

2. Tikish ashyolari sifatiga qanday talablar qo‘yiladi?

- a) yaxshi sterillanadigan, sirti g‘adir-budur, pishiq;
- b) diametri bir xil, tugun solib bog‘lanmaydigan, silliq;
- c) yaxshi sterillanadigan sinmaydigan, kapillarligi past, silliq, butun uzunligi bo‘yicha diametri bir xil, pishiq;
- d) oson sinadigan, g‘adir-budur, kapillarligi yuqori, pishiq.

3. Ketgut nima?

- a) mushuk ichagidan eshilgan ip;
- b) yirik shoxli qoramol ichagidan eshilgan ip;
- c) qalin tikuv ipi;
- d) qo‘y yoki echki ichagidan eshilgan ip.

4. Ketgut qanday sterillanadi?

- a) qaynatish usuli bilan;
- b) lyugol eritmasi bilan;
- c) spirt eritmasi bilan;
- d) glitserin eritmasi bilan.

5. Shimilib ketmaydigan tikuv materiallariga nimalar kiradi?

- a) ketgut, kapron, lovsan;

- b) ot yoli, ketgut, metall simlar;
- c) jarrohlik ipak, kapron va lavsan iplari, zig'ir tolasidan olingan ipak, metall simlar, ot yoli;
- d) kapron, jarrohlik ipak, ketgut.

6. Jarrohlik ignalarining turlarini ayting.

- a) kesuvchi, maxsus;
- b) teshuvchi, kesuvchi, maxsus;
- c) maxsus, teshuvchi;
- d) teshuvchi, kesuvchi.

7. Jarrohlik ignalari qanday sterillanadi?

- a) 180° C temperaturada 45 daqiqa davomida, quriq havo usulida;
- b) 150 °C temperaturada 45 daqiqa davomida, quriq havo;
- c) 100° C temperaturada 1 soat davomida;
- d) 200 °C temperaturada 55 daqiqa davomida.

8. Jarrohlik iplarining sifati qanday baholanadi?

- a) tashqi ko'rinishi bo'yicha;
- b) butunligi, yot moddalar va butun uzunligi bo'yicha tugun yo'qligi;
- c) ipning raqami bo'yicha;
- d) ipning uzunligi bo'yicha.

9. Tibbiy tikuv apparatlarining afzalligini ayting.

- a) a'zolarga shikast yetkazmaydigan, chokning germetikligini ta'minlaydi, qon to'xtatish imkoniyatini yaratadi;
- b) qon to'xtatadi, yaxshi choklaydi;
- c) chokning germetikligini ta'minlaydi, qon to'xtatmaydi;
- d) a'zolarga shikast yetkazadi, yaxshi choklaydi.

10. Tibbiy tikuv apparati qanday saqlanadi?

- a) xloramin B eritmasiga solinadi;
- b) qizdiriladi;
- c) qismlarga bo'lib yuviladi, quritiladi, vazelin moyi bilan surtib, yig'iladi, 120° da yoki sterilizatorida qaynatiladi;
- d) vodorod peroksidi eritmasiga solib qo'yiladi.

Tikish ashyolarining namunalari:

- ketgut qadoqlangan shisha ampula qadog'ida;
- ketgut qadoqlangan qog'oz o'ramda;
- ipak ipi qadoqlangan shisha ampulada;
- xromlangan ketgut o'ramda;
- kapron ipi o'ramda;
- lavsan ipi o'ramda;
- metall tikish ignalari qadoqlangan;
- metall chegalar shisha probirkada;
- metall simlar va mixlar.

Asboblar:ligatura ilmog'i, chega ochish uchun pinset.

**BBB usuli asosida bilimlarni sinash uchun tarqatma
materiallar**

	Tushunchalar	Bilaman"+"	Bilmayman "-"	Bilishni xohlayman "+"
1	Ketgut ipi			
2	So'riladigan iplar			
3	Zig'ir tolasi			
4	Ot yolidan ip			
5	Simli iplar			
6	Xromlangan ketgut			
7	Tikuv ashyolarni qadoqlash			
8	Tikuv ashyolarni sterillash			

9	Ketgutning kamchiliklari			
10	Ip raqami			
11	Tikuv ipning tashqi ko'rinishiga talablar			
12	Kapron iplar			
13	Tikuv ipning pishiqligi			
14	Tikuv apparati			

MUSTAQIL BAJARISH UCHUN VAZIFALAR

1-vazifa. Berilgan ketgut turini aniqlang, ishchi daftaringizga uzunligini, raqamini, sterillash usulini va sifatini baholash yo'lini, saqlash tartibini yozing.

2-vazifa. Berilgan nusxaga qarab shimilmaydigan jarrohlik tikuv materialini aniqlang. Ishchi daftaringizga tayyorlangan xomashyosi, uzunligi, sterillash va saqlash tartibini, boshqa tikuv materiallardan afzalligi yoki kamchiligini tariflab yozing.

3-vazifa. Berilgan jarrohlik ignalarga qarab ularning turini aniqlang, tayyorlangan material, tuzilishi, sterillash yo'lini, saqlash tartibini yozing, asosiy qismlarini korsatib, rasmini chizing. Jarrohlik ignaning sifatini tekshiring va natijalariga izoh bering.

4-vazifa. Berilgan asbobga qarab ligatura ignasining turini aniqlang. Tayyorlangan material, asosiy qismlarini ko'rsatib rasmini chizing. Sterillash va saqlash tartibini ta'riflab ishchi daftaringizga yozing.

5-vazifa. Berilgan tikuv apparatining turini aniqlang va daftaringizga rasmini chizing.

BAHOLASH MEZONLARI VA KO'RSATKICHLARI (ball)

Guruh	“Tezkor so‘rov” savollariga javob			Test savollariga javob			Mustaqil vazifalarni bajarish			Ballar yig‘indisi
Ballar	“3” ball			“1” ball			“1” ball			“5” ball
	a‘lo	yaxshi	qoniqarli	a‘lo	yaxshi	qoniqarli	a‘lo	yaxshi	qoniqarli	
1										

BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA MEZONLARI

№	Baholash ko‘rsatkichlari va mezonlari	Maksimal 3 ball	2 ball	1 ball
		“a‘lo” baho	«yaxshi» baho	“qonli” baho
1.	Tikish ashyolari. Tovar turlari, ishlatilishi, ularga qo‘yiladigan talablar.	0,5	0,3	0,1
2.	Shimilib ketadigan tikish ashyolari. Tovar turlari, ishlatilishi, ularni sterillash usullari.	0,5	0,3	0,1
3.	Shimilib ketmaydigan tikish ashyolari. Tovar turlari, ishlatilishi, ularni sterillash usullari, afzalliklari.	0,5	0,3	0,2
4.	Yangi tikish ashyolari	0,5	0,3	0,2

5.	Jarrohlik ignalari. Tovar turlari, ularga qo'yiladigan talablar, sterillash usullari. Tovarshunoslik tahlilini o'tkazish.	0,5	0,4	0,2
6.	Tikish apparatlari. Ularni ekspert baholash, markirovkalash, o'rash, sterillash va saqlash.	0,5	0,4	0,2

Tavsiya etiladigan adabiyotlar.

1. M.N.Ziyayeva, G.A.Sultonova Tibbiyot tovarshunosligi. Toshkent. «Fan» nashriyoti 2008,308 b.

2. M.N.Ziyayeva, Tibbiyot tovarshunosligi. O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. Toshkent. 2012. 336b.

3.Н.Б. Дрёмова. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебное пособие.(курс).-Курск: КГМУ,2005. -520 с.

4.3.3.Хакимов, М.Н. Зияева. Г.У. Тиллаева Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебное пособие. Ташкент.2005г.

5. С.З.Умаров и др. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебник. 2-е изд, испр., М. ГЕОТАР-МЕД, 2004

6. ГОСТ 26641-85 Иглы атравматические.

7. ГОСТ396-84 Нитки хирургические шелковые кручёные нецерилные.

8. ГОСТ 21643-82 Сшиватели медицинские.

9. Аппараты для наложения компрессионных толстокишечных круговых анастомозов АКА-2, АКА-4, //Медицинская техника. М.Медицина. 1990 №6. (с 49).

10. Государственный Реестр лекарственных средств и медицинских изделий, зарегистрированных в РУз, 2015г, № 19.

TEST SAVOLLARI

1. Tibbiyot tovarshunosligining asosiy vazifasini aniqlang.

- a) Tibbiyot tovarlar iste'mol qiymatini, iste'mol xossalarini, ularni tashish va saqlash jarayonida sifatining o'zgarishini ta'minlash;
- b) Tibbiyot tovarlarini aholiga sotishni tashkil qilish;
- c) Tibbiyot tovarlar sifatini nazorat qilish;
- d) Tibbiyot tovarlar xossalarini o'rganish.

2. Tibbiyot tovarshunosligi fani – bu:

- a) Ilmiy fan;
- B. O'quv amaliyot;
- C. Axborot tizim;
- b) Fandagi yo'nalish.

3. Tibbiyot buyumlarini tayyorlashda qanday ashyolar ishlatiladi?

- a) Paxta, rezina;
- b) Metall, rezina, ipak;
- c) Rezina, metall, lateks, plastmassa, charm, sopol, chinni;
- d) Paxta, alignin, ipak, chinni.

4. Tibbiyot asboblari – bu.....

- a) Tibbiy muolajalarni bajarish uchun mo'ljallangan qurilma;
- b) Inson a'zolari va to'qimalarida muolaja ishlarini bajarishga mo'ljallangan texnik vositalar;
- c) Bemorlar holatini baholovchi qurilma;
- d) Muolaja bajarish uchun buyum.

5. Tovarshunoslik tahlil turlarini ko'rsating.

- a) Sifat tahlili;

- b) Assortiment tahlili;
- c) Sifat, son, assortiment, hujjatli, jamlangan tahlil;
- d) To'liq sifat va son jihatdan tahlil.

6. Tibbiy apparat – bu...

- a) Texnik qurilma;
- b) Muolaja bajaradigan texnik vosita;
- c) Bemorlarga qulaylik yaratadigan texnik qurilma;
- d) Bemorga ta'sir etuvchi va holati haqida ma'lumot beruvchi texnik qurilma.

7. Tibbiy jihoz – bu..

- a) Bemorga davolovchi ta'sir ko'rsatadigan texnik qurilma;
- b) Muolaja bajaradigan texnik vosita;
- c) Bemorlarga qulaylik yaratadigan texnik qurilma;
- d) Bemorga ta'sir etuvchi va holati haqida ma'lumot beruvchi texnik qurilma.

8. O'zaro almashinuv tamoyili – bu...

- a) Tovarlarini ishlab chiqarish, qadoqlash, saqlash va sotib olish jarayoniga mansub tamoyil;
- b) Bitta tovar, jarayon yoki xizmat o'rniga boshqa tovar yoki xizmatning yaroqliligi, bir xil talablarni qondirish maqsadida foydalanish;
- c) Tovarlardan hamkorlikda foydalanish;
- d) Tovarni saqlash jarayoni atrof-muhitga bezararlighi.

9. Mutanosiblik tamoyili – bu...

- a) Tovarlarini ishlab chiqarish, qadoqlash, saqlash va sotib olish jarayoniga mansub tamoyil;
- b) Bitta tovar, jarayon yoki xizmat o'rniga boshqa tovar yoki xizmatning yaroqliligi, bir xil talablarni qondirish maqsadida foydalanish;
- c) Tovarlardan hamkorlikda foydalanish;
- d) Tovarni saqlash jarayonida atrof-muhitga bezararlighi.

10. Iste'mol tovarlari – bu...

- a) Iste'molchilarning yakka tartibda shaxsan foydalanishiga mo'ljallangan tovarlar turi;
- b) Turli assortimentdagi tovarlar;
- c) Sanoat tovarlari;
- d) Ekologik toza tovarlar.

11. Tovarning qanday tavsiflari mavjud?

- a) Sifat tavsifi;
- b) Miqdor tavsifi;
- c) Assortiment, sifat, miqdoriy tavsiflari;
- d) Sanoat tavsifi.

12. Tovarlar assortimenti bu:

- a) Tibbiyot tovarlarining to'plami;
- b) Farmatsevtik tovarlar to'plami;
- c) Turli tovarlar yig'indisi;
- d) Muayyan belgilar bo'yicha shakllantiriladigan va turli xil, o'xshash va yakka tartibdagi ehtiyojlarni qondiradigan tovarlar to'plami.

13. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan oddiy assortiment guruhini tanlab oling.

- a) Bog'lash vositalari, choklash ashyolari, dori vositalar, tibbiy jihozlar;
- b) Tibbiyot qaychilari, skalpellar, jarrohlik arralari, Dalgren qisqichlari;
- c) Jane shpritslari, narkoz apparatlari, qon quyish tizimlari;
- d) Finalgon, Atenolol, Baralgin, Lyuer shpritslari.

14. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan guruhiiy assortiment turini tanlab oling.

- a) Jane shpritsi, bir martalik Lyuer shpritsi, ko'p martalik Rekord shpritsi;

b) Tibbiyot qaychilari, EKG-pribori, jarrohlik arralari, jarrohlik qisqichlari;

c) 1-kanalli EKG-pribori, ultra tovush apparati, jarrohlik kursi, stomatologik o'rindiq;

d) G.EKG-pribori, ultra tovush apparati, bakteritsid lampa.

15. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan rusumli assortiment turini tanlab oling.

a) Jane shpritsi, bir martalik shpritsi, ko'p martalik shpritsi;

b) Lister qaychilari, EKG-pribori, jarrohlik arralari, jarrohlik qisqichlari;

c) 1-kanalli EKG pribori, 2-kanalli EKG -pribori, jarrohlik kursi, stomatologik o'rindiq;

d) "Digital ultra sonic diagnostic imaging system" DP-3300 ultra tovush tashxis apparati,

"Digital ultra sonic diagnostic imaging system" DP-7700 ultra tovush tashxis apparati

"Digital ultra sonic diagnostic imaging system" DP-8800Plussultra tovush tashxis apparati.

"Digital ultra sonic diagnostic imaging system" DP-9900 Plussultra tovush tashxis apparati.

16. Quyida keltirilgan tovarlar ro'yxati ichidan aralash assortimentidagi tovarlarni tanlab oling.

a) Bog'lash vositalari, ketgut, Baralgin tabletkalari, stomatologik o'rindiq;

b) Tibbiyot qaychilari, yordamchi qaychilar, neyrojarrohlik qaychilari, qovurg'a qaychisi;

c) Finalgon, Atenolol tabletkalari, Baralgin tabletkalari;

d) Jane shpritsi, bir marotabalik Lyuer shpritsi, ko'p marotabalik Rekord shpritsi.

17. Mahsulot – bu...

a) Tijorat faoliyati obyektlari;

b) Savdo talablarini qondiruvchi obyektlar;

- c) Haqiqiy va potensial ehtiyojlarni qondirishga mo'ljallangan ishlab chiqarish faoliyati natijasi,
- d) Iste'molchilar talablarini qondiruvchi obyektlar.

18. Tibbiyot texnikasi buyumlarining tasnifini to'g'ri tanlang.

- a) Tibbiyot asboblari, uskunalari, tashxis vositalari;
- b) Tibbiyot asboblari, uskunalari, apparatlari, jihozlari;
- c) Tibbiyot asboblari, materiallari, bemorlar parvarishida ishlatiladigan buyumlar;
- d) Umumjarrohlik, tikuvchi, kesuvchi, kengaytiruvchi asboblar.

19. Me'yoriy hujjatlar turlari qaysi javobda to'liq berilgan?

- a) Davlat va tarmoq standarti, reglament;
- b) Davlat standarti, Respublika standarti, tarmoq standarti, korxonalar standarti, Farmakopeya maqolasi, VFM, Farmakopeya, texnik reglament;
- c) Davlat va korxonalar standarti, Texnik shartlar;
- d) Farmakopeya, Farmakopeya maqolasi, Vaqtinchalik farmakopeya maqolasi.

20. Tibbiyot buyumlarining sifati qanday baholanadi?

- a) Tashqi ko'rinishi bo'yicha;
- b) me'yoriy hujjatda ko'rsatilgan usullar yordamida;
- c) qismlarga bo'lib sinaladi;
- d) Rangi va shakli bo'yicha.

21. Qanday foydalanish hujjatlarini bilasiz?

- a) Yorliq va texnik pasport;
- b) Texnik pasport, formulyar;
- c) TSH-quti ichiga joylashtirilgan yorliq;
- d) Yorliq, texnik pasport, formulyar, texnik ta'rif, ishlatish uchun yo'riqnoma.

22. Buyumning "sifati" deganda nima tushuniladi?

- a) Yaroqlilik darajasi yoki vazifasi bo'yicha foydalanish darajasini aniqlovchi xossalar;

- b) Yaroqlilik muddati;
- c) Ishlatish qoidalari;
- d) Buyumning tashqi ko'rinishi.

23. Organoleptik baholash usuliga to'g'ri javob toping.

- a) Buyumlarni chizmada ko'rsatilgan o'lchamlar bilan solishtirish;
- b) Sezgi a'zolari ko'rish, sezish, hidlash, eshitish a'zolari yordamida sifatini baholash;
- c) tashqi ko'rinishiga baho berish;
- d) davlat standartlari bilan solishtirish.

24. Xorijdan keltirilgan tibbiy tovarlarni qanday standart asosida sifati tekshiriladi?

- a) Xalqaro standart;
- b) Korxonada standart;
- c) Texnik hujjatlar;
- d) Davlat standart.

25. Tibbiy buyumlarning sifati qanday tekshiriladi?

- a) Sovuq suvga solib ko'riladi;
- b) Qizdirib ko'riladi;
- c) Qismlarga bo'lib chiqiladi;
- d) Me'yoriy hujjatlariga asoslanib.

26. Qattiq dori turlari qaysi javobda to'liq berilgan?

- a) Tabletkalar, draje, kapsula;
- b) Tabletkalar, krem, pasta, surtma;
- c) Kapsula, poroshok, liniment;
- d) Liniment, surtmalar, pastalar.

27. "Yaroqlilik muddati" nima degani?

- a) Dori vositalari, FM yoki TSH talablariga to'liq javob beradigan muddat;

- b) U yoki bu ashyoning unga bo'ladigan bosimga qarshilik ko'rsatishga qodirligi;
- c) Ashyoning o'z shaklini tashqi kuchlar ta'sirida o'zgarishi;
- d) Metallardan ko'p marta takrorlanadigan og'irliklar ta'siri ostida yemirilishi.

28. Tayyor dori turlarini saqlashda qanday talablar qo'yiladi?

- a) Xonada dori vositalari va boshqa moddalarni saqlashga yo'l qo'yilmaydi;
- b) Tashqi yorliqli original qadoqqa joylashtirilishi va saqlanishi kerak;
- c) Isitiladigan quruq xonalarda, xona haroratida saqlash kerak;
- d) Quruq, salqin joyda, tashqi yorliqli original qadoqqa joylashtirilgan saqlash amalga oshirilishi shart.

29. Qadoq – bu ...

- a) Tibbiy buzilishlar va yo'qotishlardan, atrof-muhitni esa ifloslanishdan himoya qiladigan vositalar majmui;
- b) Ishlab chiqarish jarayonini tashkil qilishda uning texnologik qismi sifatida ishlatiladi;
- c) Mahsulot bilan birgalikda iste'molchiga kelib tushib, tovarning bir qismi bo'lib, uning umumiy narxiga kiradi;
- d) Barcha javoblar to'g'ri.

30. Qadoqlangan tibbiyot tovarning belgilari bo'yicha tasniflanishi to'g'ri keltirilgan qatorni aniqlang:

- a) Ishlatilishi bo'yicha;
- b) Miqdori bo'yicha;
- c) Bajaradigan vazifasi bo'yicha;
- d) Hamma javoblar to'g'ri.

31. Bajaradigan vazifasiga ko'ra qadoq turini aniqlang.

- a) Birlamchi qadoq;
- b) Konservatsiya qadog'i;

- c) Teriladigan qadoq;
- d) Yumshoq qadoq.

32. Iste'mol qadog'i – bu...

a) Qadoqlanmagan tovarni tashishga mo'ljallangan bo'lib, alohida mustaqil tashish vositasi;

b) Ishlab chiqarish jarayonini tashkil qilishda uning texnologik qismi sifatida ishlatiladi;

c) Mahsulot bilan birgalikda iste'molchiga kelib tushib, tovarning bir qismi bo'lib, uning umumiy narxiga kiradi. Bunday qadoq turi mustaqil tashishga mo'ljallangan bo'lib, uning og'irligi, o'lchamlari cheklangan bo'ladi;

d) Yordamchi qadoqlash vositalari qadoqlarning qismi sifatida iste'mol va tashish qadog'iga ishlatiladi.

33. Transport (tashish) qadog'i deb ...

a) birlamchi va ikkilamchi qadoqlarni himoya qilishga mo'ljallangan;

b) mahsulotni taqsimlanishi, mahsulot qadoqlanayotganda mashinalar yoki apparatlarda shaklga solinadigan;

c) xomashyo, buyumlarni, texnik vositalarni, xavfli chiqindilarni uzoq muddat saqlanishga mo'ljallangan;

d) tovarni iste'mol qadog'idagi yoki qadoqlanmagan tovarni tashishga mo'ljallangan bo'lib, alohida mustaqil tashish vositasi sifatida ishlatiladi.

34. Ishlab – chiqarish qadog'i – bu...

a) Qadoqning bir qismi bo'lib, tovarni joylashtirishga mo'ljallangan;

b) Mahsulotni uzoq muddat davomida saqlashga mo'ljallangan;

c) Ishlab chiqarish jarayonini tashkil qilishda uning texnologik qismi sifatida ishlatiladi, mahsulotni chakana savdosi uchun mo'ljallanmagan;

d) a va b javoblar to'g'ri.

35.Qadoqlarga qanday talablar qo'yiladi?

- a) Xavfsiz, ishonchlilik, estetik xususiyati;
- b) Ekologik toza, iqtisodiy samarali, bir-biriga to'g'ri kelishi;
- c) Bir-birining o'rniga ishlatilishi;
- d) Barcha javoblar to'g'ri.

36.Ishlatilishi bo'yicha qadoqlarni tasniflang.

- a) Birlamchi qadoq;
- b) Ikkilamchi qadoq;
- c) Barcha javoblar to'g'ri;
- d) Guruhiy qadoq.

37.Tara ...

- a) tovarning ma'lum sonini joylashtirishga mo'ljallangan idish;
- b) tovarning nomi, uning tarkibi, sifatini, qadoq hajmini belgilab beradigan idish;
- c) saqlash joylarida tovarni saqlab, muhofaza qiladi;
- d) to'g'ri javob b.

38.Tara ishlatilishi bo'yicha qanday turlarga bo'linadi?

- a) Teriladigan va terilmaydigan;
- b) Transport va iste'mol;
- c) Birlamchi va ikkilamchi;
- d) yumshoq va qattiq.

39.Transport tara turiga misollar keltirilgan qatorni aniqlang:

- a) Konteynerlar, qutilar, qog'oz qoplar;
- b) Flakonlar, qutilar, tyubiklar;
- c) Qog'oz qoplar, ampulalar, tyubiklar, flakonlar;
- d) Ampulalar, shisha idishlar, yashiklar.

40.Iste'mol tara turiga misol keltirilgan qatorni aniqlang:

- a) ampula, tyubik, flakonlar;
- b) yog'och va temir idishlar;

- c) karton qutilar, flakonlar, tyubiklar;
- d) qog'oz qoplar, flakonlar, karton qutilar, ampulalar.

41. O'z shaklini o'zgartiradigan taralar qanday nomlanadi?

- a) yumshoq tara;
- b) teriladigan tara;
- c) qog'oz va matoli qoplar;
- d) a) va c) javoblar to'g'ri.

42. Yumshoq taralarga to'g'ri ta'rif berilgan qatorni aniqlang.

- a) Ichidan tovar olingach, o'z shaklini o'zgartiradi;
- b) Ichidan tovar olingach, o'z shaklini o'zgartirmaydi;
- c) to'g'ri javob b);
- d) Qadoqlarni o'rash uchun xizmat qiluvchi taralar.

43. Gigroskopik sifatli paxtaning shimish koeffitsiyenti nechaga teng?

- a) 10–20;
- b) 19–20;
- c) 1–2;
- d) D) 5–10.

44. Berilgan javoblardan qaysi biri tibbiyotda ishlatiladigan momiqning turlarini to'liq ko'rsatadi?

- a) gigroskopik, kompress, jarrohlik, ro'zg'orbop, viskozali, gigiyenik;
- b) ro'zg'orbop, viskozali;
- c) kompress, jarrohlik;
- d) kompress, gigiyenik ko'z amaliyoti uchun, ro'zg'orbop.

45. Paxtani sifatini tekshirishda qanday funksional xususiyatlari aniqlanadi?

- a) Rangi, sochuvchanligi;
- b) Shimish qobiliyati, kapillarligi, neytralligi, namligi, rangi;

- c) Namligi, rangi, navi;
- d) Shimish qobiliyati, namligi, rangi, navi, to'qilishi.

46. Tavsiya etilgan javoblardan qaysi birida dokaning tibbiyotda ishlatiladigan turlari to'g'ri ko'rsatilgan?

- a) oqartirilgan, gigroskopik, xom;
- b) yuvilgan, xom;
- c) gigiyenik, kompres;
- d) ro'zg'orbop, xom, oqartirilgan.

47. Dokaning sifatini tekshirishda qanday ko'rsatkichlar aniqlanishini ko'rsating.

- a) kapillarligi, ho'llanuvchanligi, neytralligi, ipning zichligi;
- b) namligi, kapillarligi;
- c) neytralligi, uzunligi;
- d) neytralligi, namligi, navi.

48. Berilgan javoblardan qaysi birida bintlarning turlari to'liq ko'rsatilgan?

- a) gipsli bintlar;
- b) elastik bintlar;
- c) gipsli, elastik, naysimon, elastik naysimon, doka bintlar;
- d) doka bintlar, gipsli bintlar.

49. Sizga tavsiya etilgan dokaning turlaridan maxsus turlarini toping.

- a) shasha doka;
- b) dag'al doka;
- c) gemostatik, qon to'xtatuvchi;
- d) oqartirilgan, xom.

50. Dokaning qaysi turi ishlatilganda tanada so'rilib ketadi?

- a) ipli;

- b) oqartirilgan;
- c) gemostatik;
- d) qon to'htatuvchi.

52. Dokaning qaysi turi ishlatilganda tanada so'rilib ketmaydi?

- a) ipli;
- b) oqartirilgan;
- c) gemostatik;
- d) qon to'xtatuvchi.

53. Quyidagi javoblardan elastik bintlar qanday maqsadda ishlatilishini toping.

- a) yarani quritish uchun;
- b) bog'langan yarani bosib turish uchun;
- c) tanada so'rilib ketadi;
- d) qo'l va oyoqlarda varikoz kengayishlarga qarshi.

53. Paxtaning kapillarligini aniqlashda berilgan bo'yovchi moddalardan qaysi biri ishlatiladi?

- a) Brilliant yashili;
- b) Kaliy permanganat;
- c) Eozin;
- d) Metilen ko'ki.

54. Javoblarning qaysi birida aligninning kamchiligi to'g'ri berilgan?

- a) uzoq vaqt saqlanmaydi, qurib, kukunga aylanadi;
- b) uzoq vaqt saqlash mumkin emas;
- c) jarohat sathini quritmaydi;
- d) sochilib ketmaydi, jarohat sathini quritmaydi.

55. Nodir to'rsimon to'qima bu ...

- a) Tibbiy doka;

- b) Tibbiy alignin;
- c) Tibbiy paxta;
- d) Tibbiy gips.

56. Po'lat – bu....

- a) cho'yan va po'lat qotishmasi;
- b) mis va po'lat qotishmalari;
- c) nikkell va po'lat qotishmalari;
- d) temir va ulerod qotishmalari.

57. Zanglamaydigan po'lat tarkibida uglerod miqdori qancha?

- a) 2% gacha;
- b) 2% dan ortiq;
- c) 3% dan ortiq;
- d) 3% gacha.

58. Korroziya nima?

- a) metallarning chirishi;
- b) metallarning sinishi;
- c) metallarning yaltirashi;
- d) metallarning yemirilishi.

59. Tibbiyot omboriga rezina naychalar qabul qilindi, ularning sifatini qanday tekshirish mumkin?

- a) cho'zib ko'rib;
- b) rezina naychalarni yuvib ko'rib;
- c) rezina naychalarni kesib ko'rib;
- d) rezina naychalarni bo'yab ko'rib.

60. Rezina grelkalar qanday maqsadlarda qo'llaniladi?

- a) mahalliy sovitish va isitish uchun;
- b) mahalliy isitish, bo'shliqlarni yuvish, purkash uchun;
- c) siydik qopchasini bo'shatish, purkash uchun;
- d) yotoq bemorlarni tagiga ishlatish uchun.

61. Berilgan bintlardan qaysi biri rezinadan tayyorlangan?

- a) gipsli bint;
- b) 14x10 o'lchamli bint;
- c) 5m x 7sm o'lchamli bint;
- d) naychasimon bint.

62. DPM dorixonasiga rezina buyumlar qabul qilindi.

Ularning tashqi ko'rinishi quyidagicha:

- a) rezina isitgichlar—rangli tekis, hajmi 11,2l, 3l;
 - b) rezina naychalar—buklangan joylarda darzlar hosil bo'lgan;
 - c) sterill jarohlik qo'lqoplari va barmoq uchun g'illoflar bir-biriga yopishgan, qog'oz qopda;
 - d) me'da zondlari — bog'lamda, qog'oz qopda, talk sepilgan.
- Sifatli buyumlarni ajratib oling.

63. Rezina buyumlarning saqlash sharoiti tekshirilganda quyidagilar aniqlandi: xona yerto'lada joylashgan, havosi iliq, shamollatilmaydigan. Shu yerda rezina buyumlarni saqlash mumkinmi?

- a) mumkin;
- b) mumkin emas;
- c) shamollatilsa saqlash mumkin;
- d) talk sepib saqlash mumkin.

64. Isitkichlar qanday hajmlarda chiqariladi va uni qanday aniqlash mumkin?

- a) 1l, 2l, 3l;
- b) 1,5l,; 2l, 2,5l;
- c) 0,5l; 1l, 2l;
- d) 1l, 3l, 5l.

65. Elastik kateterlar qanday maqsadlarda qo'llaniladi?

- a) siydik qopchasidagi toshlarni maydalash uchun;
- b) siydik qopchasini bo'shatish, yuvish, ochish (drenaj) uchun;

- c) namuna olish uchun;
- d) siydik qopchasini tozalash uchun.

66. Rezina zondlarining turini tanlab oling.

- a) quloq va duodenol zondlar;
- b) me'da va duodenal zondlar;
- c) ko'z va me'da zondlari;
- d) bo'qoq va ko'z zondlari.

67. Tikish ashyolari sifatiga qanday talablar qo'yiladi?

- a) yaxshi sterillanadigan, sirti g'adir-budur, pishiq;
- b) diametri bir xil, tugun solib bog'lanmaydigan, silliq;
- c) yaxshi sterillanadigan, sinmaydigan, kapillarligi past, silliq, butun;
- d) uzunligi bo'yicha diametri bir xil, pishiq, zichligi yuqori.

68. Ketgut nima?

- a) mushuk ichagidan eshilgan ip;
- b) yirik shoxli qoramol ichagidan eshilgan ip;
- c) qalin so'rilib ketmaydigan tikuv ipi;
- d) qo'y yoki echki ichagidan eshilgan ip.

69. Ketgut qanday sterillanadi?

- a) qaynatish usuli bilan;
- b) lyugol eritmasi bilan;
- c) spirt eritmasi bilan;
- d) glitserin eritmasi bilan.

70. Shimilib ketmaydigan tikuv materiallariga nimalar kiradi?

- a) ketgut, kapron, lavsan;
- b) ot yoli, ketgut, metall simlar, lavsan;
- c) ipak, kapron, lavsan iplari, zig'ir tolasidan olingan ipak, ot yoli;
- d) kapron, jarrohlik ipak, ketgut.

71. Jarrohlik ignalarining turlarini ko'sating.

- a) qirrali, kesuvchi, maxsus;
- b) teshuvchi, kesuvchi, maxsus;
- c) maxsus, teshuvchi, yumaloq;
- d) teshuvchi, kesuvchi.

72. Jarrohlik iplarining sifati qanday baholanadi?

- a) tashqi ko'rinishi bo'yicha;
- b) butunligi, yot moddalar va butun uzunligi bo'yicha tugun yo'qligi;
- c) ipning raqami bo'yicha;
- d) ipning uzunligi bo'yicha.

73. Tibbiy tikuv apparatlarining afzalligi nimada?

- a) a'zolariga shikast yetkazmaydigan, chokning germetikligini ta'minlaydi, qon to'xtatish imkoniyatini yaratadi;
- b) qon o'tishni ta'minlaydi, yaxshi choklaydi;
- c) chokning germetikligini ta'minlaydi, qon to'xtatmaydi;
- d) a) javob to'g'ri.

74. Tibbiy tikuv apparati qanday saqlanadi?

- a) qismlarga bo'lib xloramin B eritmasida yuvilib avtoklavda sterilanadi;
- b) qismlarga bo'lib yuviladi xloramin B eritmasida quritiladi;
- c) qismlarga bo'lib yuviladi, quritiladi, vazelin moyi bilan surtib, yig'iladi, 120° yoki sterilizatorida qaynatiladi;
- d) qismlarga bo'lib yuviladi va vodopodperoksidi eritmasiga solib qo'yiladi.

JORIY NAZORAT SAVOLLARI

1. Tovarshunoslikning asosiy vazifasi qanday?
2. Tovarshunoslik fan yoki sohami?
3. Tovarshunoslik tamoyillariga izoh bering.
4. Tovarni mahsulotdan qanday farqi bor?
5. Tamoyillar ichida eng ahamiyatlisi qaysi?
6. Tovarshunoslik tahlil nima?
7. Vazifasiga ko'ra tovarlar necha turga bo'linadi?
8. Joylashuviga ko'ra tovarlar qanday turlarga bo'linadi va ular qaysilar?
9. Tovarlarining toifalanish belgilari, assortimentiga ko'ra turlarini ayting.
10. Assortiment qanday turlarga bo'linadi va shu turlarning bir-biridan farqi nimada?
11. Tibbiy texnika nima?
12. Tibbiy to'plamlar nima va ularga misollar keltiring.
13. Tovarlarining sifat tasnifiga ta'rif bering.
14. Tibbiyot tovarlari ichida qanday guruh eng ko'p sonli hisoblanadi ?
15. Assortimentning barqarorligi deganda nima tushuniladi?
16. Tibbiy apparatlar qanday vazifani bajaradi?
17. Tibbiyot asboblari nima maqsadda ishlatiladi?
18. Tovarlar sifati qanday ta'riflanadi?
19. Tovarlarining iste'mol xossalari tushunchasi nimani bildiradi?
20. Tovarlarining ergonometrik va estetik xossalari nima?
21. Tovarlarining havfsizligi xossasi qanday namoyon bo'ladi?
22. Tovarlar ishonchliligi deganda nimani tushunasiz?
23. Tovarlarining funksional vazifasi qanday namoyon bo'ladi?
24. Sifat ko'rsatkichlarini sanab bering.
25. Standartlash sohasida qanday hujjatlar qo'llaniladi ?
26. Standartlar turlariga izoh bering va misollar keltiring.

27. Texnik shartlarning mazmunini farmakopeya maqolasining mazmuni bilan solishtiring.

28. Korxonada standartning maqsadi nimada?

29. Standartlash sohasida me'yoriy hujjatlarning toifalari qanday? Misollar keltiring.

30. Tarmoq standartlarining shartlari qanday?

31. Milliy, Xalqaro, Yevropa Farmakopeyalari haqida nimalarni bilasiz?

32. Qayd etish jarayonini tugatish natijasida qanday hujjat beriladi?

33. Guvohnoma kim nomiga beriladi?

34. Muvofiqlik sertifikatini qaysi muddatga beriladi va kim tomonidan rasmiylashtiriladi?

35. Ashyolarning mexanik xossalari sanab bering.

36. Mustahkamlik, qattqlik, egiluvchanlik, yopishqoqlik, charchashlik kabi terminlarni izohlang.

37. Nima uchun cho'yan tibbiyotda kam ishlatiladi?

38. Po'lat tarkibidagi uglerod miqdori unga qanday ta'sir ko'satadi?

39. Metallar zanglashdan qanday himoya qilinadi?

40. Shishaning tibbiyot tovarshunoslikdagi ahamiyati qanday?

41. Kauchuk va rezinaning tibbiyot tovarlarini tayyorlashdagi o'rni qanday?

42. Plastik ashyolardan qanday tibbiyot tovarlar tayyorlanadi?

43. Termoplastik materiallardan qanday buyumlar tayyorlanadi? Misol keltiring.

44. Iste'mol idishlarga qanday idishlar kiradi?

45. Iste'mol idishlarga qanday talablar qo'yiladi?

46. Qattiq dori turlarini sanab ko'rsating.

47. Yumshoq dori turlarini ko'rsating.

48. Suyuq dori turlarini ko'rsating.

49. Qanday qadoqlash turlarini bilasiz?

50. Qadoqlash uchun ishlatiladigan ashyolar turlari qanday?

51. "Rusumlash" deganda nimani tushunasiz?

52. Yaroqlilik muddati nima degani?
53. Tayyor dori turlarini saqlashda qanday talablar qo'yiladi?
54. Seriya nimani bildiradi va qanday belgilanadi?
55. Momiqning sifatiga qanday talablar qo'yiladi?
56. Momiq kapillarligi qanday tekshiriladi?
57. Suv shimish qobiliyati nimani bildiradi?
58. Doka va momiqning rangi qanday baholanadi?
59. Doka va momiqning neytralligi qanday tekshiriladi va uning ahamiyati qanday?
60. Bog'lash ashyolarining sifatini tekshirish qanday hujjat asosida olib boriladi?
61. Bog'lash ashyolari va vositalari qanday qadoqlanadi hamda ularning saqlanishiga qanday talablar qo'yiladi?
62. Choklash (tikish) jarayonida qanday ashyolar, asbob va apparatlar ishlatiladi?
63. Ketgut va ipak choklash ashyolarining qanday guruhlariga kiradi?
64. Ketgut sifatiga qanday talablar qo'yiladi?
65. Ipak, kapron, neylon iplarga qanday talablar qo'yiladi?
66. "Kalibr" degani nima?
67. Ketgutning qanday turlarini bilasiz?
68. Jarrohlik amaliyotida qanday choklash ashyolari ko'proq ishlatiladi, ularning afzalligi va kamchiliklarini ayting?
69. Jarrohlik ignalari qanday xomashyodan tayyorlanadi?
70. Jarrohlik ignalarining sifatiga qo'yiladigan talablar qanday?
71. Jarrohlik ignalarining qaysi turlari tikish jarayonida kam ziyon keltiradi?
72. Sanitariya - gigiyena buyumlariga qanday buyumlar kiradi?
73. Sanitariya - gigiyena buyumlari qanday ashyolardan tayyorlanadi?
74. Rezina va lateks buyumlar sifatiga qanday talablar qo'shiladi?
75. Naychasimon rezina buyumlar sifati qanday tekshiriladi?
76. Rezina isitgichlar, taglik doiralarning sifati qanday tekshiriladi?
77. Muzli pufaklar sifati qanday tekshiriladi?

78. Tibbiyotda ishlatiladigan qo‘lqoplarning necha turini bilasiz?
79. Jarrohlik qo‘lqoplar sifatini tekshirish usullarini ayting.
80. Bemor parvarishida qanday buyumlar ishlatiladi?
81. Rezina va lateks buyumlari qanday saqlanadi?
82. Tibbiy asboblarning qanday maqsadlarda ishlatiladi?
83. Jarrohlik asboblari qanday guruhlarga bo‘linadi?
84. Qisqich asboblarning kamchiliklarini ko‘rsating.
85. Kesuvchi asboblarning sifatini tekshirishda qanday usuldan foydalaniladi?
86. Qanday me‘yoriy hujjat asosida tibbiyot asboblarining sifati tekshiriladi?
87. Tibbiyot asboblari rusumi va qadoqlariga izoh bering.
88. Ikki tomonlama ishlatiladigan pichoqning nomi qanday?
89. Qaychilar qaysi turi qovurg‘a kesishda ishlatiladi?
90. Tibbiyot qaychilarining o‘tkirlikini tekshirish uchun nima qilish kerak?
91. Skalpellar tibbiy asboblarning qaysi guruhiga mansub?
92. Skalpellar sifati qanday tekshiriladi?
93. Simli arra nima uchun ishlatiladi?
94. Suyak qisqichlarining sifatini qanday baholash mumkin?
95. Iskanalar sifatini baholashda qanday usuldan foydalaniladi?
96. Raspatorlarni kesish xususiyatlari qanday tekshiriladi?
97. Qisqich asboblarning kremalerasining funksiyasi qanday?
98. Qisqichlarning funksional xossalari qanday tekshiriladi?
99. Ko‘zgular qanday vazifa bajaradi?
100. A‘zolarini himoyalash uchun qanday asboblarning ishlatiladi?
101. Folkman bo‘yicha ilgaklar qanday maqsadda ishlatiladi?
102. Simonovskiy peshona reflektorini ishlatish maqsadini aniqlang.
103. Traxeotomiya asboblari to‘plamiga qanday asboblarning kiritilgan?
104. Yordamchi quloq, burun, tomoq asboblari ro‘yxatini tuzing.
105. Quloq voronkalarining qanday turlari mavjud?
106. Kamertonlar vazifasi nimadan iborat?

107. Akusherlik stetoskopi qanday vazifaga mo'ljallangan?
108. Akusherlik qisqichlari nima uchun ishlatiladi?
109. Ginekologiya amaliyotda qanday ko'zgular ishlatiladi?
110. Tishli hamda tishsiz ilgaklar sifatiga baho berish usullarini ta'riflab bering.
111. Ko'zgular sifatiga baho bering.
112. Tibbiy qaychilar sifatini tekshirish usullariga izoh bering.
113. Kesuvchi asboblarni sterillash usullariga izoh bering.
114. Embriotomiyada qanday asboblari ishlatiladi?
115. Stomatologik bormashina qanday maqsadlarda ishlatiladi?
116. Stomatologik o'rindiqli tuzilishi qanday?
117. Bormashinaning uchligi haqida nima bilasiz?
118. Egiluvchan englikga qanday talablar qo'yiladi?
119. Borlarning qanday turlari ishlatiladi?
120. Tish omburlari qanday asbob?
121. Finirlar va polirlar nima uchun ishlatiladi?
122. Ildiz ignalari qanday tuzilgan?
123. Ekskavator qanday asbob?
124. Ko'zoynaklar to'plami qanday tuzilgan?
125. Ko'zning ichki bosimi qanday asbob yordamida aniqlanadi?
126. Ko'zning arterial bosimi qanday aniqlanadi?
127. Skiaskopik chizg'ich qanday tuzilgan?
128. Kontakt linzalarning qanday turlari ishlatiladi?
129. Dioptimert va sentriskop nima uchun ishlatiladi?
130. Kontakt linzalar qanday saqlanadi?
131. Landolt halqalari oftalmologiya sohasida nima uchun ishlatiladi?
132. Kislorodli nafas olish uchun qanday apparatlar va uskunalardan foydalaniladi?
133. Ingalyatsiya uchun aralashmada kislorod qancha bo'lishi kerak?
134. Kislorodli ballonlardagi kislorod qanday bosimda saqlanadi?
135. Reduktorning vazifasi qanday?
136. Reduktorning necha turini bilasiz?

137. Manometrning vazifasi qanday?
138. Narkoz apparatlarida qanday gazlar ishlatiladi?
139. Defibrilyatorlar qanday maqsadda ishlatiladi?
140. "Auskultatsiya" va "perkussiya" nima deganlari?
141. Elektrokardiogrammadan qanday ma'lumot olish mumkin?
142. Elektroensefalogramma qanday patologiyani aniqlaydi?
143. Endoskoplar qanday guruhlarga bo'linadi?
144. Qattiq endoskoplar turlarini izohlab o'ling.
145. Kompyuter tomograflardan qanday maqsadda foydalaniladi?
146. Quloq, burun, tomoq amaliyotida kesuvchi asboblarga qanday asboblarni kiradi?

ORALIQ NAZORAT SAVOLLARI

1. Tibbiyot tovarshunosligi fani haqida.
2. Tovarshunoslik maqsadi va vazifalari.
3. Tibbiyot tovarshunosligi tamoyillari
4. Farmatsevt-tovarshunos egallaydigan nazariy va amaliy ko'nikmalari.
6. Tibbiyot tovarlarini tasniflash.
7. Tibbiyot tovarlardan foydalanishda ekspluatatsiya hujjatlari.
8. Tovarlar tasnifi (klassifikatsiyasi): klass, turi, guruhi, kichik guruhlari, xillari.
9. Tovarlar assortimenti haqida tushuncha.
10. Tovarlar assortimenti, tasnifi (turlari).
12. Assortiment xususiyatlari va ko'rsatkichlari.
13. Tovar sifati, sifatning xususiyatlari va ko'rsatkichlari.
14. Tovarining iste'mol xossalari .
15. "Uz stanadrt " Agentligi haqida.
16. Tibbiy tovarlar sifatini baholash yo'llari.
17. Sifat nazorati tizimi.
18. Standart va standartlash haqida tushuncha.
19. Sifat nazorati va standartlash tamoyillari, talablari va maqsadlari
20. Standartlash sohasida me'yoriy hujjatlarning toifalari.
21. Standartlarning turlari.
22. Tibbiyot tovarlar sifatini aniqlashda xalqaro standartlar.
23. Ashyolarning xossalari.
24. Tibbiyot tovarlarni ishlab chiqarishda ishlatiladigan metallar.
25. Tibbiyot asboblarni tayyorlashda qotishmalar va uning turlari, markirovkasi.
26. Rangli metallar va ularni tibbiyotda ishlatilishi.
27. Zanglash va himoya-manzarali qoplamalar
28. Nometall ashyolar, turlari, ulardan tibbiy buyumlar tayyorlash.

29. Tibbiyot tovarlarni tayyorlash uchun shisha, sopol, yog'och, charim va ulardan tayyorlanadigan buyumlar (misollar).

30. Polimer ashyolar va ulardan tayyorlanadigan tibbiy buyumlar.

31. Kauchuk va rezina xomashyosi va ulardan tayyorlanadigan buyumlar

32. Qadoq, uning tasnifi, ularga qo'yiladigan talablar.

33. Tara(idish)tasnifi va ularga qo'yiladigan talablar.

34. Tibbiyot tovarlarni saqlash va qo'yiladigan talablar.

35. Bog'lash vositalarni saqlash qoidalari.

36. Tibbiyot asboblarni saqlash qoidalari.

37. Tibbiy zuluklarni saqlash talablari.

38. Tayyor dori turlarini saqlash talablari.

39. Tovarlarini rusumlash (markirovkalash).

40. Tovarlarining markirovkasida tovar belgilari.

41. Tovarlarining markirovkasida yaroqlik muddatini belgilash.

42. Mineral suvlar turlari va ularni ishlatish, saqlash.

43. Bog'lov ashyolari (paxta, doka) va ulardan tayyorlanadigan bog'lov vositalari.

44. Momiq va uning sifat ko'rsatkichlarini aniqlash.

45. Aligin, tovar turlari, sifatiga qo'yiladigan talablar.

46. Doka va uning sifatiga qo'yiladigan talablar.

47. Tayyor bog'lov vositalari va ularning assortimenti.

48. Dokali va gipsli bintlar, tovar turlari.

49. Egiluvchan naysimon bintlar turlari.

50. Tibbiy plastirlar, tovar turlari, ishlatilishi.

51. Choklash ashyolari va ularning tasnifi, sifatiga qo'yiladigan talablar.

52. So'riladigan choklash ashyolari.

53. So'rilmaydigan choklash ashyolari.

54. Jarrohlik ignalari, tovar turlari.

55. Jarrohlik atravmatik ignalar.

56. Jarrohlik tikuv apparatlari.

57. Tibbiyotda ishlatiladigan rezina buyumlar.

58. Naychasimon egiluvchan buyumlar.

- 59.Narkoz va sun'iy nafas uchun egiluvchan tibbiyot buyumlar.
- 60.Lateksdan tayyorlangan buyumlar.
61. Bemorlar parvarishi uchun buyumlar.
- 62.Rezina va lateksdan tayyorlangan buyumlarni saqlash.
- 63.Umumiy jarrohlik asboblari, tasnifi.
- 64.Kesuvchi asboblari, tasnifi, sifatini tekshirish usullari.
- 65.Qisqich asboblari,tasnifi, sifatini tekshirish usullari.
- 66.Fiksatsion qisqichlar.
- 67.Qon tomir qisqichlari.
- 68.Qattiq va egiluvchan (yumshoq) qisqichlar.
- 69.Operatsion choyshab qisqichlari.Pinsetlar-mo'ychinaklar.
- 70.Jarohat kengaytiruvchi asboblarning tovar turlari.
- 71.Tishli kengaytiruvchi tibbiy asboblari.
- 72.Suruvchi asboblari assortimenti.
- 73.Yordamchi asboblari turlari.
- 74.Neyrojarrohlik asboblari umumiy ta'rifi.
- 75.Bosh suyagini ochishda ishlatiladigan asboblari.
- 76.Neyrojarrohlik kesuvchi asboblari.
- 77.Oftalmologik jarrohlik asboblari.
- 78.Oftalmologik kengaytiruvchi asboblari.
- 79.Quloq asboblari umumiy ta'rifi.
- 80.Tomoq va burun kasalliklari uchun ishlatiladigan kesuvchi asboblari.
- 81.Tomoq, burun, quloq kasalliklarini tashxis qo'yishda ishlatiladigan asboblari.
- 82.Traxeotomiya uchun asboblari.
- 83.Quloq asboblari to'plami.
- 84.Yordamchi quloq, burun,tomoq asboblari.
85. Stomatologiya jihozlari va asboblari umumiy ta'rifi.
- 86.Terapevtik stomatologiya jihozlari va asboblari.
- 87.Jarrohlik stomatologiya asboblari.
- 88.Akusherlik asboblari umumiy ta'rifi.
- 89.Embriotomiya asboblari.
- 90.Ginekologik ko'zgular assortimenti.
- 91.Ginekologik tekshiruvlar uchun asboblari.

YAKUNIY NAZORAT SAVOLLARI

1. Tibbiyot tovarshunosligi fani haqida.
2. Tovarshunoslik maqsadi va vazifalari.
3. Tibbiyot tovarshunosligi tamoyillari:
4. Farmatsevt-tovarshunosning nazariy va amaliy ko'nikmalari.
6. Tibbiyot tovarlarining tasnifi.
7. Tibbiyot tovarlardan foydalanishda ekspluatatsiya hujjatlari.
8. Tovarlar tasnifi (klassifikatsiyasi).
9. Tovarlar assortiment haqida tushuncha.
10. Tovarlar assortimenti, tasnifi (turlari).
12. Assortiment xususiyatlari va ko'rsatkichlari.
13. Tovar sifati, sifatning xususiyatlari va ko'rsatkichlari.
15. Tovarning iste'mol xossalari.
16. Tovar sifatini baholash yo'llari.
20. Sifat nazorati tizimi.
21. Standart va standartlash haqida.
22. Sifat nazorati va standartlash tamoyillari, talablari va maqsadlari.
23. Standartlash sohasida me'yoriy hujjatlarning toifalari.
24. Standartlarning turlari.
25. Tibbiyot tovarlar sifatini aniqlashda xalqaro standartlar.
26. Ashyolarning xossalari.
27. Tibbiyot tovarlarni ishlab chiqarishda ishlatiladigan metallar.
28. Rangli metallar va ularni tibbiyotda ishlatilishi.
29. Zanglash va himoya-manzarali qoplamalar
30. Nometall ashyolar,
31. Tibbiyot tovarlar uchun shisha, sopol, yog'och, charim va ulardan tayyorlanadigan buyumlar.
32. Polimer ashyolar va ulardan tayyorlanadigan tibbiy buyumlar.

33. Kauchuk va rezina xomashyosi va ulardan tayyorlanadigan buyumlar.

34. Qadoq, uning tasnifi, ularga qo'yiladigan talablar.

35. Tara (idish) va qadoqlash vositalarining tasnifi.

36. Tibbiyot tovarlarning saqlanishiga qo'yiladigan talablar.

37. Bog'lash vositalarni saqlash.

38. Tibbiyot asboblarni saqlash.

39. Tibbiy zuluklarni saqlash.

40. Tayyor dori turlarini saqlash xususiyatlari.

41. Tovarlarini rusumlash (markirovkalash)

42. Mineral suvlar turlari va ularni ishlatish, saqlash.

43. Bog'lov ashyolari.

44. Momiq va uning sifat ko'rsatkichlari.

45. Aliginin, tovar turlari, sifatiga qo'yiladigan talablar.

46. Doka va uning sifatiga qo'yiladigan talablar.

47. Tayyor bog'lov vositalari va ularning assortimenti.

48. Dokali va gipsli bintlar, tovar turlari.

49. Egiluvchan naysimon bintlar.

50. Tibbiy plastirlar.

51. Choklash ashyolari va ularning tasnifi.

52. So'riladigan choklash ashyolari.

53. So'rilmaydigan choklash ashyolari.

54. Jarrohlik ignalari.

55. Jarrohlik atravmatik ignalar.

56. Jarrohlik tikuv apparatlari.

57. Tibbiyotda ishlatiladigan rezina buyumlar.

58. Naychasiimon egiluvchan buyumlar.

59. Narkoz va sun'iy nafas uchun egiluvchan tibbiyot buyumlar.

60. Lateksdan tayyorlangan buyumlar.

61. Bemorlar parvarishi uchun buyumlar.

62. Rezina va lateksdan tayyorlangan buyumlarni saqlash.

63. Umumiy jarrohlik asboblari, tasnifi.

64. Kesuvchi asboblari, tasnifi, sifatini tekshirish usullari.

65. Qisqich asboblari, tasnifi, sifatini tekshirish usullari.

66. Fiksatsion qisqichlar.
 67. Qon tomir qisqichlari.
 68. Qattiq va egiluvchan (yumshoq) qisqichlar.
 69. Operatsion choyshab qisqichlari.
 70. Pinsetlar-mo'ychinaklar.
 71. Jarohat kengaytiruvchi asboblari.
 72. Suruvchi asboblari.
 73. Yordamchi asboblari.
 74. Neyrojarrohlik asboblari.
 75. Oftalmologik jarrohlik asboblari.
 76. Quloq, tomoq, burun asboblari.
 77. Tomoq, burun, quloq kesuvchi asboblari.
 78. Traxeotomiya uchun asboblari.
 79. Quloq asboblari .
 80. Yordamchi quloq, burun, tomoq asboblari.
 81. Akusherlik asboblari.
 82. Ginekologik asboblari.
 83. Embriotomiya asboblari.
 84. Urologik asboblari, turlari, ishlatish maqsadi.
 85. Stomatologik bormashina va uchligi.
 86. Stomatologik o'rindiqlik.
 87. Terapevtik stomatologiya asboblari.
 88. Tish kovagiga ishlov berish asboblari.
 89. Jarrohlik stomatologiya asboblari.
 90. Stomatologik yordamchi asboblari.
 91. Plombalash ashyolari.
 92. Ko'z bosimini o'lchash asboblari: Filatov –Kalf tonometri.
- Oftalmometr.
93. Ko'z refraksiyasini o'lchash asboblari: skiaskopik chizg'ichlar, Sivsev-Golovin jadvali, ko'zoynak linzalari to'plami.
 94. Ko'zoynaklar va ko'z linzalari.
 95. Ko'rish chegarasini o'lchash uskunalari-perimetrlar
 96. Ko'z tubini ko'rish uchun oftalmoskoplar.

97. Kislrod apparaturasi: kislrod yostiqchasi, reduktor, kislrod ballonlari.

98. Defibrillyatorlar.

99. O'pkani sun'iy nafas oldirish apparatlari.

100. Auskultatsiya va perkussiya asboblari hamda moslamalari.

101. Qon bosimini o'lchash uskunalari.

102. Yurak faoliyatini va miya faoliyatini qayd etuvchi apparatlar.

103. Endoskopik uskunalar, turlari, ishlatilishi.

104. Kislrod ballonlari, ishlatilishi, tashish va saqlashda qo'yiladigan talablar.

105. Kislrod yotiqchasi, ishlatilishi, tashish va saqlashda qo'yiladigan talablar.

106. Kislrod reduktori, ishlatilishi va saqlashda qo'yiladigan talablar.

107. Tomografiya apparatlari, turlari, ishlatish maqsadi.

108. Tashxis qo'yish apparatlari.

UMUMIY SAVOLLAR

1. Tibbiyot va farmatsevtika tovarshunosligi fani, rivojlanish tarixi.
2. Tovarshunoslik maqsadi va vazifalari.
3. Tibbiyot tovarshunosligining tamoyillari.
4. Farmatsevt-tovarshunosning nazariy va amaliy ko'nikmalari.
5. Tovar tushunchasi, tasnifi.
6. Tovarlar tavsiflari.
7. Tovarlar assortimenti haqida tushuncha va assortiment tasnifi.
8. Assortiment ko'rsatkichlari.
9. Tovarning iste'mol xossalari.
10. Tibbiyot tovarlarining tasnifi.
11. Tibbiyot tovarlardan foydalanishda ekspluatatsiya hujjatlari.
12. Tovarlar tasnifi (klassifikatsiyasi).
13. Tovarlar assortimenti haqida tushuncha.
14. Assortiment xususiyatlari.
15. Tovar sifati, sifatning xususiyatlari va ko'rsatkichlari.
16. Sifat va sifat nazorati haqida tushuncha.
17. Tibbiy tovarlarni standartlash va sifatini nazorat qilish davlat tizimi.
18. Dori vositalari va tibbiy texnika sifatini nazorat qilish Bosh boshqarmasi.
19. "Uzstandart" Agentligi haqida.
20. Tibbiy tovarlarni qayd etish jarayoni.
21. Tibbiy mahsulotni sertifikatlashtirish jarayoni.
22. Tovar sifatini baholash yo'llari.
23. Sifat nazorati tizimi.
24. Standart va standartlash haqida.
25. Standartlash sohasida me'yoriy hujjatlarning toifalari.
26. Standartlarning turlari.

27. Tibbiyot tovarlar sifatini aniqlashda xalqaro standartlar.
28. Ashyolarning xossalari: mustahkamlik, qattiqlik, egiluvchanlik, yopishqoqlik, egiluvchanlik, charchashlik.
29. Metallar, tasnifi, tibbiyotda ishlatilishi: qora metallar, zanglamaydigan po'latlar, cho'yanlar, rangli metallar,
30. Zanglash va himoya-manzarali qoplamalar.
31. Nometall ashyolar va ularni tibbiyotda ishlatilishi: shisha, sopol, yog'och ashyolar.
32. Polimer materiallar.
33. Termoplastik ashyolar.
34. Tibbiyot tovarlarni ishlab chiqarishda ishlatiladigan metallar.
35. Rangli metallar va ularning tibbiyotda ishlatilishi.
36. Polimer ashyolar va ulardan tayyorlanadigan tibbiy buyumlar.
37. Kauchuk va rezina xomashyosi va ulardan tayyorlanadigan buyumlar.
38. Qadoq, uning tasnifi, ularga qo'yiladigan talablar.
39. Tara(idish) va qadoqlash vositalarining tasnifi.
40. Tibbiyot tovarlarni saqlanishiga qo'yiladigan talablar.
41. Bog'lash vositalarni saqlash.
42. Assortimenti cheklangan tovarlarni saqlash qoidalari.
43. Tibbiyot asboblarni saqlash qoidalari.
44. Tibbiy zuluklarni saqlash talablari.
45. Tayyor dori turlarini saqlash xususiyatlari.
46. Tovarlarini rusumlash (markirovkalash).
47. Mineral suvlar turlari va ularni ishlatish, saqlash talablari.
48. Bog'lov ashyolari.
49. Momiq va uning sifat ko'rsatkichlari.
50. Alginin, tovar turlari, sifatiga va saqlashga qo'yiladigan talablar.
51. Doka va uning sifatiga qo'yiladigan talablar.
52. Tayyor bog'lov vositalari va ularning assortimenti.
53. Doka va gipsli bintlar, tovar turlari.

54. Egiluvchan naysimon bintlar.
55. Tibbiy plastirlarning tovar turlari va ishlatilishi.
56. Choklash ashyolari va ularning tasnifi.
57. So‘riladigan choklash ashyolari.
58. So‘rilmaydigan choklash ashyolari.
59. Jarrohlik ignalari.
60. Jarrohlik atravmatik ignalar.
61. Jarrohlik tikuv apparatlari.
62. Tibbiyotda ishlatiladigan rezina buyumlar.
63. Naychasimon egiluvchan buyumlar.
64. Narkoz va sun‘iy nafas uchun egiluvchan tibbiyot buyumlar.
65. Lateksdan tayyorlangan buyumlar.
66. Bemorlar parvarishi uchun buyumlar.
67. Rezina va lateksdan tayyorlangan buyumlarni saqlash.
68. Umumiy jarrohlik asboblari, tasnifi.
69. Kesuvchi asboblari, tasnifi, sifatini tekshirish usullari.
70. Qisqich asboblari, tasnifi, sifatini tekshirish usullari.
71. Fiksatsion qisqichlar.
72. Qon tomir qisqichlari.
73. Qattiq va egiluvchan (yumshoq) qisqichlar.
74. Operatsion choyshab qisqichlari.
75. Pinsetlar-mo‘ychinaklar.
76. Jarohat kengaytiruvchi asboblari.
77. Suruvchi asboblari.
78. Yordamchi asboblari.
79. Neyrojarrohlik asboblari.
80. Oftalmologik jarrohlik asboblari.
81. Quloq, tomoq, burun asboblari.
82. Tomoq, burun, quloq kesuvchi asboblari.
83. Traxeotomiya uchun asboblari.
84. Quloq asboblari.
85. Yordamchi quloq, burun, tomoq asboblari.
86. Akusherlik asboblari.
87. Ginekologik asboblari.

- 88.Embriotomiya asboblari.
 - 89.Urologik asboblar,turlari, ishlatish maqsadi.
 90. Stomatologik bormashina va uchligi.
 - 91.Stomatologik o'rindiq.
 - 92.Terapevtik stomatologiya asboblari.
 - 93.Tish kovagiga ishlov berish asboblari.
 - 94.Jarrohlik stomatologiya asboblari.
 - 95.Stomatologik yordamchi asboblar.
 - 96.Plombalash ashyolari.
 - 97.Ko'z bosimini o'lchash asboblari: Filatov – Kalf tonometri.
- Oftalmometr.
- 98.Ko'z refraksiyasini o'lchash asboblari: skiaskopik chizg'ichlar, Sivsev-Golovin jadvali, ko'z oynak linzalar to'plami.
 - 99.Ko'zoynaklar va ko'z linzalari.
 - 100.Ko'rish chegarasini o'lchash uskunalari-perimetrlar.
 - 101.Ko'z tubini ko'rish uchun oftalmoskoplar.
 - 102.Kislorod apparaturasi: kislorod yostiqliyasi, reduktor, kislorod ballonlari.
 - 103.Defibrillatorlar.
 - 104.O'pkaning sun'iy nafas oldirish apparatlari.
 - 105.Auskultatsiya va perkussiya asboblari hamda moslamalari.
 - 106.Qon bosimini o'lchash uskunalari.
 - 107.Yurak faoliyatini va miya faoliyatini qayd etuvchi apparatlar.
 - 108.Endoskopik uskunalar,turlari, ishlatilishi.
 - 109.Kislorod ballonlari, ishlatilishi, tashish va saqlashda qo'yiladigan talablar.
 - 110.Kislorod yostiqliyasi, ishlatilishi, tashish va saqlashda qo'yiladigan talablar.
 - 111.Kislorod reduktori, ishlatilishi va saqlashda qo'yiladigan talablar.
 - 112.Tomografiya apparatlari, turlari,ishlatish maqsadi.
 - 113.Tashxis qo'yish apparatlari.
 - 114.Shifoxona va dorixona zamonaviy jihozlari.

GLOSSARIY

Ashyolar – davolash – kasallikning oldini olish jarayonida bir marta foydalanish va undan so‘ng yo‘qotiladigan tibbiy tovarlar guruhi (bog‘lash, stomatologiya ashyolari).

Buyumlar – bir necha marta foydalaniladigan, pishiq ashyolardan tayyorlanadigan tibbiy tovarlar guruhi.

Tibbiy buyumlar – tibbiy maqsadlarda foydalaniladigan asboblardan, moslamalardan, qurilmalardan, priborlardan, apparatlardan, to‘plamlardan, uskunalardan, reagentlardan, nazorat materiallaridan va h.k.

Tibbiy buyumlarning asosiy maqsadi – kasallikning oldini olish (profilaktika), tashxis qo‘yish, kasalliklarni davolash, nogironlarning salomatligini tiklash (reabilitatsiya qilish), tibbiy muolajalarni o‘tkazish va boshqalarga mo‘ljallangan.

Tibbiy texnika – tibbiyot amaliyotida foydalanishga mo‘ljallangan tibbiy texnika buyumlari: jihozlar, apparatlar, uskunalar, to‘plamlar.

Tibbiy asboblardan – profilaktika, tashxis qo‘yish, davolash, tekshirish, muolajalarini o‘tkazish uchun mo‘ljallangan texnik vositalar.

Tibbiy uskunalardan (priborlar) – bemor holatiga oid ma‘lumotni olish, tashxis qo‘yish yoki me‘yordan og‘ishlarni aniqlash imkonini beradigan texnik qurilmalardan. Uskunalar ko‘rsatuvchi, qayd etuvchi, kombinirlangan bo‘ladi.

Tibbiy apparatlar – bemor organizmiga davolash yoki profilaktik ta‘sirini ko‘rsatish, yoki organizmdagi a‘zolar va tizimlarning o‘rnini bosish yohud funksiyalarini tuzatish uchun mo‘ljallangan tibbiy texnika qurilmalari.

Tibbiy jihozlar – davolash-kasallikning oldini olish

jarayonlarini amalga oshirishda, tashxis qo'yish, muolajalar bajarishda bemorlar va tibbiyot xodimlari uchun qulay shart-sharoitlarni yaratuvchi tibbiy texnik qurilmalar yig'indisi.

In vitro tashxis vositalari – test-tizim va test-tasmalar, reagentlar, kalibratorlar, analizatorlar, tekshiruv ashyolaridan tarkib topgan tashxis qo'yish uchun tibbiy buyumlar.

Qadoq – tabiiy buzilishlar va yo'qotishlardan, atrof-muhitni esa ifloslanishdan himoya qiladigan vosita yoki vositalar majmui.

Qadoqlash – qadoqlash vositalari yordamida mahsulotni tashish, saqlash, sotish va iste'mol qilishga tayyorlash.

Iste'mol qadog'i – mahsulot bilan birgalikda iste'molchiga kelib tushadigan, tovarning bir qismi bo'lib, uning umumiy narxiga kiradi. Bunday qadoq turi mustaqil tashishga mo'ljallangan bo'lib, uning og'irligi, o'lchamlari cheklangan bo'ladi.

Transport (tashish) qadog'i – tovarni iste'mol qadog'idagi yoki qadoqlanmagan tovarni tashishga mo'ljallangan bo'lib, alohida mustaqil tashish vositasi sifatida ishlatiladi.

Ishlab-chiqarish qadog'i – ishlab-chiqarish jarayonini tashkil qilishda uning texnologik qismi sifatida ishlatiladi, mahsulotni chakana savdosi uchun mo'ljallanmagan.

Konservatsiya qadog'i – xomashyo, buyumlarni, texnik vositalarni, xavfli chiqindilarni uzoq muddat saqlanishiga mo'ljallangan.

Birlamchi (individual) qadoq – mahsulotni uzoq muddat davomida saqlanishiga mo'ljallangan bo'lib, mahsulotga hech qanday salbiy ta'sir ko'rsatmaydi yoki u bilan reaksiyaga kirishmaydi.

Ikkilamchi qadoq – birlamchi qadoqni tashqi omillardan himoya qilishga mo'ljallangan vosita

Guruhiy qadoq – birlamchi va ikkilamchi qadoqlarni himoya qilishga mo'ljallangan, mahsulot qadoqlanayotganda mashinalar yoki apparatlarda shaklga solinadi.

Qadoqlash ashyolari – tayyor dori vositalarni qadoqlashda yog'och, qog'oz, pergament, karton, polimerlar ashyolar sifatida ishlatiladi va idishlarni ishlab chiqarishga xizmat qiladi.

Iste'mol idishlari – turlicha hajmli qutilar, savatlar, tubalar, qoplar, karton va polimer ashyolardan tayyorlangan o'ramlar, shisha va metall idishlar va boshqalar.

Tara – tovarning ma'lum sonini joylashtirishga mo'ljallangan idish

Iste'molchi – foyda chiqarib olish bilan bog'liq bo'lgan shaxsiy iste'mol yoki xususiy xo'jalikda foydalanish maqsadida tovar sotib oluvchi, ish, xizmatga buyurtma beruvchi fuqaro (jismoniy shaxs).

Xizmat muddati – tovardan foydalanishi uchun belgilangan aniq muddat.

Rusum (markirovka) – mahsulot, tara, qadoq yuzasiga shartli belgilar, rasmlar, yozuvlar, raqamlar yordamida tovar va ishlab chiqaruvchi nomini, uning manzilini va hokazo ma'lumotlarni belgilash.

Tovar belgisi – yuridik tomondan himoyalangan firma belgisi, nomi.

"In vitro" guruhiga mansub tibbiy tovarlar – tashxis uchun mo'ljallangan tibbiy buyumlar: kalibratorlar, reagentlar, reaktivlar, test- tasmalar, test-tizimlar, tekshiruv ashyolari.

Implantantlar turiga mansub tibbiy tovarlar – profilaktika, tashxis, davolash, rehabilitatsiyaga mo'ljallangan va tibbiy buyumlarni bemor organizmi bilan bevosita aloqa yoki o'zaro ta'siri sharoitida foydalaniladigan tibbiy mahsulotlar.

Tibbiy mahsulotni ishlab chiqaruvchi – tibbiy mahsulotni ishlab chiqarish, qutilash, standartlash, sertifikatlashga taqdim

etish, shuningdek o'zi ishlab chiqarayotgan tibbiy mahsulotni sotuvga chiqaruvchi tashkilot, kompaniya, korxonalar.

Tovarlar assortimenti – bir guruh yoki tur ichida ishlab chiqarilgan bir xil yoki turli xildagi tovarlar yig'indisi (vazifasi, rangi, o'lchami, ishlab chiqarilishiga ko'ra).

Foydalanuvchi – tibbiy maqsadda qo'llash va tibbiy mahsulotlardan foydalanish bo'yicha yo'riqnomaga muvofiq tibbiy tovarni ishlatuvchi jismoniy shaxs.

Tibbiy tovarlarning xavfsizligi – foydalanuvchi va bemorlar salomatligiga, atrof-muhitga zarar yetkazishning oldini olish maqsadida ishlab chiqilgan tibbiy tovarlarga nisbatan talablar yig'indisi.

Tibbiy tovarlarning samaradorligi – muhofaza, tashxis yoki davolash samarasiga erishishni ta'minlovchi tibbiy tovarlar tasniflari yig'indisi.

Tibbiy maqsadli o'lchov vositalari – inson organizmi holatini tariflaydigan miqdoriy o'lchoviga mo'ljallangan va ularning funksional maqsadli asosiga qo'yilgan tibbiy uslublarga muvofiq qo'llaniladigan tibbiy texnik vositalar.

Mahsulotni tibbiy qo'llanishi bo'yicha yo'riqnoma – mahsulotning tasviri va undan xavfsiz foydalanish bo'yicha mufassal axborotga ega bo'lgan, tibbiy mahsulot sifatini nazorat qilish uchun me'yoriy hujjatlar talablariga muvofiq foydalanuvchilar uchun ishlab chiqaruvchi tomonidan tuzilgan hujjat.

Tibbiy mahsulotdan foydalanish bo'yicha qo'llanma – me'yoriy hujjatlar, tibbiy mahsulotlar sifatini nazorat qiluvchi idora va mahsulot ta'rifini va undan xavfsiz foydalanishga oid mufassal ma'lumotlarga ega, uni standartlash, metrologiya va sertifikatlash idorasi talablariga muvofiq foydalanuvchilar uchun tibbiy mahsulotni ishlab chiqaruvchi tomonidan tuzilgan hujjat.

Uskunalarga texnik xizmat ko'rsatish – uskunalarning nosoz-liklarini aniqlovchi va qo'llanilganda ishlamasligining oldini olishni ta'minlovchi tizimli ishlar yig'indisi.

Uskunalarni ta'mirlash – uskunalarning nosozligini bartaraf etish va to'xtovsiz ishlashini tiklash bo'yicha ishlar yig'indisi.

Standart - manfaatdor tomonlarning roziligi asosida ishlab chiqilgan va umuman hamda ko'p marta foydalanish uchun idora tomonidan o'rnatiladigan tartibda qabul qilingan, tan olingan, faoliyatning har xil turlariga daxldor qoidalar, umumiy tamoyillar, tasniflar, talablar va usullarni mujassamlashgan ko'rinishidagi me'yoriy hujjat.

O'zbekiston Respublikasi standarti (O'z RS) – standartlash bo'yicha ("O'zstandart" Agentligi, Davlat qurilish, Davlat tabiatni muhofaza qilish qo'mitasi, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan) tasdiqlangan standart.

Texnik shartlar (TSH) – buyurtmachi bilan hamkorlikda yoki ishlab chiqaruvchi (tayyorlovchi) yoki buyurtmachi, buyurtmachi bilan kelishilgan holda ishlab chiqaruvchi (tayyorlovchi) tomonidan tasdiqlangan aniq mahsulot (xizmat) ga texnik talablarni belgilovchi me'yoriy hujjat.

Korxonalar standarti (KS) – korxonalar tashabbusi bilan mahsulotga, xizmatga yoki jarayonga nisbatan ishlab chiqilgan va o'zi tomonidan tasdiqlangan me'yoriy hujjat.

Sobiq SSSRning davlat standartlari (GOST) – MDH mamlakatlarining standartlash, metrologiya va sertifikatlashtirish sohasida kelishilgan siyosatni amalga oshirish Bitimi va Vazirlar Mahkamasining 1992-yil 2-martda qabul qilgan "O'zbekiston Respublikasida standartlash bo'yicha ishlarni tashkil qilish to'g'risida"gi qaroriga muvofiq MDH xalqaro standartlar sifatida amal qiladi.

Xalqaro standart – standartlash bilan shug'ullanuvchi xalqaro tashkilot tomonidan qabul qilingan va iste'molchilarning keng doirasiga qulay standart.

Mintaqaviy standart – standartlash bo'yicha milliy idora tomonidan qabul qilingan va iste'molchilarning keng doirasiga mo'ljallangan standart.

Uyg'unlashtirilgan standartlar – bitta obyektga taalluqli va mahsulot, jarayonlar va xizmatlarni o'zaro almashtirilishini ta'minlovchi, standartlash bilan shug'ullanuvchi turli idoralar tomonidan qabul qilingan va sinovlar, natijalarini o'zaro tan olinganini ta'minlovchi yoki shu standartga nisbatan axborot-ma'lumotlarni taqdim etuvchi standartlar.

O'xshash standartlar – mazmunan o'xshash uyg'unlashtirilgan standartlar.

Standartlash obyekti – standartlanishi shart bo'lgan predmet (mahsulot, xizmat, jarayon).

4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 5.12.2002-y. 427- Qarori "O'zbekiston Respublikasiga iste'mol tovarlari olib kelishni takomillashtirish chora-tadbirlarni amalga oshirish to'g'risida". A.N.Yunusxo'jayev. O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 3-kitob. T., 2001.

5. Постановление Мин.Юстиции № 1202 от 15 января 2003 г. "Об утверждении правил маркирования и таможенного оформления потребительских товаров, подлежащих обязательному маркированию на государственном языке". A.N.Yunusxo'jayev. O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 3-kitob. T., 2001.

6. O'zbekiston Respublikasi SSVning 20.04.2001y. 164-buyrug'i "Tibbiy muassasalardagi tibbiy o'lchash vositalari, tibbiy texnika va uskunalar texnikaviy holatini ekspertiza qilish to'g'risida". A.N.Yunusxo'jayev. O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 3-kitob. T., 2001

7. Приказ МЗРУз № 109 от 10 марта 2000 г. "О сроках годности лекарственных средств и медицинских изделий."

8. A.N.Yunusxo'jayev. O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 2-kitob. T., 2001

9. O'zbekiston Respublikasida dorixonalar farmatsevtika faolitini muvofiqlashtiruvchi rahbariy va yo'riqnomalar hujjatlar to'plami. Toshkent. 2006

10.3.3. Хакимов, М.Н. Зияева «Медицинское и фармацевтическое товароведение». Т. Учебное пособие 2005. 250 с.

11. ГОСТ 42-03: 2002 Отраслевой стандарт. Правила оптовой торговли лекарственными средствами и изделиями медицинского назначения. Основные положения. МЗРУз. Ташкент.

12. ГОСТ 9.032-74., ГОСТ 9.072-77. Покрyтия лакокрасяные.

13. ГОСТ 9.024-74. Резины.

14. ГОСТ 3399-76. Трубки медицинские резиновые.

15. ГОСТ 22340-89. Аквaдистилляторы медицинские электрические.

16.ГОСТ 22967-90. Шприцы медицинские инъекционные многократного применения.

17.ГОСТ 28 684-90. (ц СЕВ 6904 –89) Фрезы хирургические.

18.ГОСТ 29177 –91. Презервативы резиновые.

19.ГОСТ 3251-91. Клеёнка подкладная резинотканевая.

20.ГОСТ 20790-92. Прибор, аппаратуры и оборудование медицинские.

21.ГОСТ 22090 2 – 93. ИСО 3823/2 – 86. Инструменты стоматологические вращающиеся.

22.ГОСТ 22379 –93. Изделия ватно-марлевые медицинские.

23.Международный стандарт. ИСО 6876. Стоматологические материалы для пломбирования корневых каналов зубов. 1990.

24.Международный стандарт. ИСО 7741-1988. Ножницы.

25.Междуна

родный стандарт. 1135/4. 1990. Медицинская аппаратура для переливаний.

26.O‘zbekiston Respublikasi standarti. Mahsulotni yaratish va ishlab chiqish tizimi. Ishlab chiqarish va texnikada qo‘llanishda mo‘ljallangan mahsulot. UzRST 15.001-93.

27.O‘zbekiston Respublikasi standarti. Mahsulot sifati. Asosiy atamalar va ta’riflar. 1994.

28.O‘zbekiston davlat standarti. Asosiy atamalar va ta’riflar. O‘Z DST 5.5: 1999

29.O‘zbekiston Respublikasi Davlat Reestri. № 15,16.

XORIJY MANBALAR

1. С.З. Умаров и др. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебник. 2-е изд., испр., М. ГЕОТАР-МЕД, 2004.

2. Н.Б. Дрёмова. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Учебное пособие. (курс). - Курск: КГМУ, 2005. - 520 с.

3. М.А. Николаева. Товароведение потребительских товаров. Теоретические основы. Учебник для вузов. М. НОРМА, 2002г.

4. Т. Панфилова. «Медицинские изделия. Требуется новая система стандартизации». Газета «Фармацевтический вестник» № 15 от 29 апреля 2003.

5. В. Писарев В. Современные системы управления качеством на предприятии. // Ремедиум. – 2002 март.

6. А.А. Беркман. Система управления качеством при производстве фармацевтических препаратов. // Фармация Казахстана – 2002 - №6.

7. В. Багирова, М. Денисова. Лекарственное средство как объект стандартизации. // Ремедиум. – 2002 сентябрь.

8. Т.Н. Нурпеисов. Стандарты как основа управления качеством медицинского обслуживания населения. // Фармация Казахстана – 2001 август-сентябрь.

9. Г. Миняйлик. Современные тенденции стандартизации и сертификации медицинских изделий // Ремедиум. – 2002 сентябрь.

10. ГОСТ 15467-76. (Р ИСО 3519-81). Управление качеством продукции. Основные понятия. Термины и определения.

11. Л. Эвтушенко. Важные события для Белорусской Фармакопеи. // Ремедиум. – 2007, июн.

12. Медицинское и фармацевтическое товароведение. Практикум. Учебник. Под редакцией О.А. Васнецовой. - Москва. Изд-во «ГЕОТАР-МЕДИА, 2005. - 70 с.

TAYANCH IBORALAR

Ashyolar

Buyumlar

Tibbiy buyumlar

Tibbiy tovar

Tibbiy asboblar

Tibbiy uskunalar (priborlar)

Tibbiy apparatlar

Tibbiy jihozlar

In vitro tashxis vositalari

Qadoq

Qadoqlash

Iste'mol qadog'i

Transport (tashish) qadog'i

Ishlab-chiqarish qadog'i

Konservatsiya qadog'i

Birlamchi (individual) qadoq

Ikkilamchi qadoq

Guruhiy qadoq

Qadoqlash ashyolari

Iste'mol idishlari

Tara

Xizmat muddati

Rusum(markirovka)

Tovar belgisi

Implantantlar turiga mansub tibbiy tovarlar

Tibbiy mahulotni ishlab chiqaruvchi

Tovarlar assortimenti

Foydalanuvchi

Iste'molchi

Tibbiy tovarlarning xavfsizligi

Tibbiy tovarlarning samaradorligi

Tibbiy maqsadli o'lchov vositalari

Mahsulotni tibbiy qo'llanishi bo'yicha yo'riqnoma

Tibbiy mahsulotdan foydalanish bo'yicha qo'llanma

Tibbiy mahsulotlarning aylanmasi

Tibbiy tovarlarning samaradorligi

Tibbiy tovarlarning xavfsizligi

Mahsulotni tibbiy qo'llanishi bo'yicha yo'riqnoma

Tibbiy buyumlarning tajriba namunalarini tayyorlash

Uskunalarga texnik xizmat ko'rsatish

Uskunalarni ta'mirlash

Standart

O'zbekiston Respublikasi standarti (O'z RS)

Texnik shartlar (TSH)

Korxonalar standarti (KS)

Sobiq SSSRning davlat standartlari (GOST)

Xalqaro standart

Mintaqaviy standart

Uyg'unlashtirilgan standartlar

O'xshash standartlar

Standartlash obyekti

Butunjahon sog'liqni saqlash tashkiloti (VOZ)

Birlashgan mamlakatlar tashkiloti (OON)

Tayyor dori vositalari

Texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha yo'riqnoma

Davolash-profilaktika muassasasi

Latun rusumi, 59 % mis, 1 % qo'rg'oshin

Mis rusumi

Standartlash bo'yicha xalqaro kengash

Xalqaro elektr texnika komissiyasi

Me'yoriy hujjat

Zanglamas po'lat

Texnik nazorat bo'limi

Polivinilxlorid

Texnik qo'mita

Texnik bo'lim

O'tga chidamli shisha

Texnik shartlar

Xromuglerod

Uglerodli po'latlar

Farmakopeya maqolasi

Vaqtinchalik Farmakopeya maqolasi

Kimyoviy chidamli shisha

Standartlash bo'yicha xalqaro tashkilot

Zaruriy klinik amaliyoti

Zaruriy laboratoriya amalyoti

ME'YORIY HUIJATLAR

1."Iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi 1996-y. 26.04. Qonuni A.N.Yunusxo'jayev. O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 1-kitob. T., 2001

2.Закон РУз «Об охране здоровья граждан» от 29 августа 1996г. A.N.Yunusxo'jayev. O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 1-kitob. T., 2001

3.Закон Республики Узбекистан. 25.04.1997 г. 415-и "О лекарственных средствах и фармацевтической деятельности». Введен Постановлением Олий Мажлиса РУз от 25.04.1997 г. Н 416-и.

4.Закон Республики Узбекистан 28.12.1993 г. Н 1002-хии «О стандартизации» A.N.Yunusxodjaev. O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 1-kitob. T., 2001

5.Закон Республики Узбекистан 28.12.1993 г. Н 1006-хии "О сертификации продукции и услуг". A.N.Yunusxodjaev. O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 1-kitob. T., 2001

6.Указ Президента РУз «О государственной программе реформирования системы здравоохранения РУз»от 10. 11. 1998г. A.N.Yunusxodjaev. O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 1-kitob. T., 2001

7.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 5.12.2002y. 427- Qarori "O'zbekiston Respublikasiga iste'mol tovarlari olib kelishni takomillashtirish chora-tadbirlarni amalga oshirish to'g'risida". A.N.Yunusxo'jayev. O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 3-kitob. T., 2001

8.Постановление Мин. Юстиции №1202 от 15 января 2003г."Об утверждении правил маркирования и таможенного оформления

потребителских товаров, подлежащих обязательному маркированию на государственном языке” A.N.Yunusxo‘jayev. O‘zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 3-kitob. T., 2001.

9.O‘zbekiston Respublikasi SSVning 20.04.2001y. 164-buyrug‘i “Tibbiy muassasalardagi tibbiy o‘lchash vositalari, tibbiy texnika va uskunalar texnikaviy holatini ekspertiza qilish to‘g‘risida” A.N.Yunusxo‘jayev. O‘zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 3-kitob. T., 2001

10.Приказ Мз РУз № 109 от 10 марта 2000 г. “О сроках годности лекарственных средств и медицинских изделий.”

11.A.N.Yunusxo‘jayev. O‘zbekiston Respublikasida farmatsevtika faoliyati. 2-kitob. T., 2001.

12.O‘zbekiston Respublikasida dorixonalar farmatsevtika faolitini muvofiqlashtiruvchi rahbariy va yo‘riqnoma hujjatlar to‘plami. Toshkent. 2006.

“TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARSHUNOSLIGI” FANIDAN TALABALAR BILIMINI REYTING TIZIMI ASOSIDA BAHOLASH MEZONI

“Tibbiyot va farmatsevtika tovarshunosligi” fani bo‘yicha reyting jadvallari, nazorat turi, shakli, soni hamda har bir nazoratga ajratilgan maksimal ball, shuningdek joriy va oraliq nazoratlarining saralash ballari haqidagi ma’lumotlar fan bo‘yicha birinchi mashg‘ulotda talabalarga e’lon qilinadi.

Fan bo‘yicha talabalarining bilim saviyasi va o‘zlashtirish darajasining Davlat ta’lim standartlariga muvofiqligini ta’minlash uchun quyidagi nazorat turlari o‘tkaziladi:

1. Joriy nazorat (JN) – talabaning fan mavzulari bo‘yicha bilim va amaliy ko‘nikma darajasini aniqlash va baholash usuli. Joriy nazorat fanning xususiyatidan kelib chiqqan holda amaliy mashg‘ulotlarda og‘zaki so‘rov, test o‘tkazish, suhbat, nazorat ishi, kollektivium, uy vazifalarini tekshirish va shu kabi boshqa shakllarda o‘tkazilishi mumkin;

Oraliq nazorat (ON) – semestr davomida o‘quv dasturining tegishli (fanlarning bir necha mavzularini o‘z ichiga olgan) bo‘limi tugallangandan keyin talabaning nazariy bilim va amaliy ko‘nikma darajasini aniqlash va baholash usuli. Oraliq nazorat bir semestrda bir marta o‘tkaziladi va shakli (yozma) o‘quv faniga ajratilgan umumiy soatlar hajmidan kelib chiqqan holda belgilanadi;

2. Yakuniy nazorat (YAN) – semestr yakunida muayyan fan bo‘yicha nazariy bilim va amaliy ko‘nikmalarni talabalar tomonidan o‘zlashtirish darajasini baholash usuli. Yakuniy nazorat asosan tayanch tushuncha va iboralarga asoslangan “Yozma” shaklida o‘tkaziladi.

ON o‘tkazish jarayoni kafedra mudiri tomonidan tuzilgan komissiya ishtirokida muntazam ravishda o‘rganib boriladi va uni o‘tkazish tartiblari buzilgan hollarda

ON natijalari bekor qilinishi mumkin. Bunday hollarda ON qayta o'tkaziladi.

Oliy ta'lim muassasasi rahbarining buyrug'i bilan ichki nazorat va monitoring bo'limi rahbarligida tuzilgan komissiya ishtirokida YAN ni o'tkazish jarayoni muntazam ravishda o'rganib boriladi va uni o'tkazish tartiblari buzilgan hollarda, YAN natijalari bekor qilinishi mumkin. Bunday hollarda YAN qayta o'tkaziladi.

Talabanning bilim saviyasi, ko'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi asosida talabanning fan bo'yicha o'zlashtirish darajasi ballar orqali ifodalanadi.

"Tibbiyot va farmatsevtika tovarshunosligi" fani bo'yicha talabalarning semestr davomidagi o'zlashtirish ko'rsatkichi 100 ballik tizimda baholanadi.

Ushbu 100 ball baholash turlari bo'yicha quyidagicha taqsimlanadi:

YAN.-30 ball, qolgan 70 ball esa J.N.-50 ball va O.N.-10 ball, TMI 10 ball qilib taqsimlanadi.

Ball	Baho	Talabanning bilim darajasi
86-100	A'lo	Xulosa va qaror qabul qilish. Ijodiy fikrlay olish. Mustaqil mushohada yuritish. Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish. Mohiyatini tushuntirish. Bilish, aytib berish. Tasavvurga ega bo'lish.
71-85	Yaxshi	Mustaqil mushohada qilish. Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish. Mohiyatini tushuntirish. Bilish, aytib berish. Tasavvurga ega bo'lim
55-70	Qoniqarli	Mohiyatini tushuntirish. Bilish, aytib berish Tasavvurga ega bo'lish
0-54	Qoniqarsiz	Aniq tasavvurga ega bo'lmaslik. Bilmaslik.

1. Fan bo'yicha saralash bali 55 ballni tashkil etadi. Talabani saralash balidan past bo'lgan o'zlashtirishi reyting daftarchasida qayd etilmaydi.

2. Talabalarning o'quv fani bo'yicha mustaqil ishi joriy, oraliq va yakuniy nazoratlar jarayonida tegishli topshiriqlarni bajarishi va unga ajratilgan ballardan kelib chiqqan holda baholanadi. Talabani fan bo'yicha reytingi quyidagicha aniqlanadi:

$$3. R = \frac{V \cdot O'}{100}$$

bunda:

V – semestrda fanga ajratilgan umumiy o'quv yuklamasi (soatlarda);

O' – fan bo'yicha o'zlashtirish darajasi (ballarda).

Fan bo'yicha joriy va oraliq nazoratlarga ajratilgan umumiy ballning 55 foizi saralash ball hisoblanib, ushbu foizdan kam ball to'plagan talaba yakuniy nazoratga kiritilmaydi.

Joriy JN va oraliq ON turlari bo'yicha 55 bal va undan yuqori bali to'plagan talaba fanni o'zlashtirgan deb hisoblanadi va ushbu fan bo'yicha yakuniy nazoratga kirmasligiga yo'l qo'yiladi. Talabani semestr davomida fan bo'yicha to'plagan umumiy bali har bir nazorat turidan belgilangan qoidalarga muvofiq to'plagan ballari yig'indisiga teng.

ON va YAN turlari kalendar tematik rejaga muvofiq dekanat tomonidan tuzilgan reyting nazorat jadvallari asosida o'tkaziladi.

YAN semestri oxirgi 2 haftasi mobaynida o'tkaziladi.

JN va ON nazoratlarda saralash balidan kam ball to'plagan va uzrli sabablarga ko'ra nazoratlarda qatnasha olmagan talabaga qayta topshirish uchun, navbatdagi shu nazorat turigacha, so'nggi joriy va oraliq nazoratlar uchun esa yakuniy nazoratgacha bo'lgan muddat beriladi.

Talabani semestrda JN va ON turlari bo'yicha to'plagan ballari ushbu nazorat turlari umumiy balining 55 foizidan kam bo'lsa yoki

semestr yakuniy joriy, oraliq va yakuniy nazorat turlari bo'yicha to'plagan ballari yig'indisi 55 balldan kam bo'lsa, u akademik qarzdor deb hisoblanadi. Talaba nazorat natijalaridan norozi bo'lsa, fan bo'yicha nazorat turi natijalari e'lon qilingan vaqtdan boshlab bir kun mobaynida fakultet dekaniga ariza bilan murojaat etishi mumkin. Bunday holda fakultet dekanining taqdimnomasiga ko'ra rektor buyrug'i bilan 3 (uch) a'zodan kam bo'lmagan tarkibda apellyatsiya komissiyasi tashkil etiladi.

Apellyatsiya komissiyasi talabalarning arizalarini ko'rib chiqib, shu kunning o'zida xulosasini bildiradi. Baholashning o'rnatilgan talablar asosida belgilangan muddatlarda o'tkazilishi hamda rasmiylashtirilishi fakultet dekani, kafedra muduri, o'quv-uslubiy boshqarma hamda ichki nazorat va monitoring bo'limi tomonidan nazorat qilinadi.

Talabalar ogzaki ON dan to'playdigan ballarning namunaviy mezonlari

T/r	Ko'rsatkichlar	OB ballari	
		Maksimal	1-ON
1	Savollarga to'liq javob berilgan, misol keltirib, izoh berilgan.	10	9-10
2	Savollarga javob berilgan, misollar keltirilgan, izoh berilmagan.	8	7-8
3	Tasavvurga ega, savollarga to'liq javob berilmagan, misollar keltirilmagan.	6	6
4	Savollarga javob berilmagan.	5	0-5

Talabalar JN dan to'playdigan ballarning namunaviy mezonlari

T/r	Ko'rsatkichlar	JN ballari	
		maksimal	JN
3. 1	4. Darslarga qatnashganlik va o'zlashtirish darajasi. Amaliy mashg'ulotlardagi faolligi, amaliy mashg'ulot daftarlarining yuritilishi va to'liqligi	5. 50	5. 41-50
5. 2	6. Talabalarining mustaqil ta'lim topshiriqlari ni o'z vaqtida va sifatli bajarilishi. Mavzular bo'yicha uy vazifalarini bajarilishi.	8. 40	7. 32-40
7. 3	8. Og'zaki nazorat ishi yoki test savollariga berilgan javoblar.	11. 31	9. 28-31
9. 4	10. Javob berilmaganda	14. 27	11. 0-26

Yakuniy nazorat "Yozma" shaklida belgilangan bo'lsa, u holda yakuniy nazorat 30 ballik "Yozma" variantlari asosida o'tkaziladi.

T/r	Ko'rsatkichlar	YAN ballari	
		Maksimal	O'zgarish oralig'i
1	Savollarga to'liq javob berilgan, misol keltirib, izoh berilgan.	30	26-30

2	Savollarga javob berilgan, misollar keltirilgan, izoh berilmagan.	25	21-25
3	Tasavvurga ega, savollarga to'liq javob berilmagan, misollar keltirilmagan.	17	17-20
4	Talaba YaN qatnashdi, lekin savolga javob bermadi.	16	0-16

Yakuniy nazoratda “Yozma” nazoratni baholash mezonlari

Yakuniy nazorat “yozma” shaklida amalga oshirilganda, sinov ko'p variantli usulda o'tkaziladi. Har bir variant 3 ta nazariy savoldan iborat. Nazariy savollar fan bo'yicha tayanch so'z va iboralar asosida tuzilgan bo'lib, fanning barcha mavzularini o'z ichiga qamrab olgan.

Talaba maksimal 30 ball to'plashi mumkin.

Yozma sinov bo'yicha umumiy o'zlashtirish ko'rsatkichini aniqlash uchun variantda berilgan savollarning har biri uchun yozilgan javoblarga qo'yilgan o'zlashtirish ballari qo'shiladi va yig'indi talabaning yakuniy nazorat bo'yicha o'zlashtirish bali hisoblanadi.

MUNDARIJA

KIRISH.....	3
“TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARSHUNOSLIGI” FANIDAN TA'LIM TEXNOLOGIYASINING KONSEPTUAL ASOSLARI.....	5
MA'RUZA MASHG'ULOTINI TASHKIL ETISHNING SHAKLVAXUSUSIYATLARI.....	7

TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARSHUNOSLIGI FANIDAN MA'RUZA MASHG'ULOTLARIDA O'QITISH TEXNOLOGIYASI

1-MA'RUZA

TOVARSHUNOSLIKNING NAZARIY ASOSLARI

I.1. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODEL.....	9
--	---

I.2. MA'RUZA. MASHG'ULOTINING

TEXNOLOGIK XARITASI.....	11
--------------------------	----

2-MA'RUZA

TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARNING TASNIFI

2.I. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODEL.....	25
--	----

II. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK XARITASI.....	26
--	----

3-MA'RUZA

TOVARLAR TAVSIFLARI, XOSSA-LARI. ASSORTIMENT HAQIDA TUSHUNCHA

3.I. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODEL.....	38
--	----

II. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK XARITASI.....	39
--	----

4- MA'RUZA

TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARINING SIFAT NAZORATI VA STANDARTLASHTIRISH

4.I. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODEL.....	51
--	----

4.II. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK XARITASI.....	52
---	----

5-MA'RUZA

TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARINI QADOQLASH.
TOVARLAR MARKIROVKASI, TOVAR VA XIZMAT KO'RSATISH
BELGILARI

5.1. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODELI...64

5.II. MA'RUZA MASHG'ULOTINING

TEXNOLOGIK XARITASI.....65

6-MA'RUZA

TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARINI SAQLASH

6.1. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODELI ..74

6.II. MA'RUZA MASHG'ULOTINING

TEXNOLOGIK XARITASI.....76

7-MA'RUZA

MATERIALSHUNOSLIK ASOSLARI

7.1. MA'RUZA MASHG'ULOTINING TEXNOLOGIK MODELI ..84

7.II. MA'RUZANING TEXNOLOGIK XARITASI.....86

8 -MA'RUZA

TIBBIYOTDA ZAMONAVIY

TEXNOLOGIYALARNING QO'LLANILISHI

8.1. MA'RUZA MASHG'ULOTINING

TEXNOLOGIK MODELI.....92

8.II. MA'RUZA MASHG'ULOTINING

TEXNOLOGIK XARITASI.....94

9-MAVZU. YAKUNIY SEMINAR

9.1 MA'RUZAMASHG'ULOTININGTEXNOLOGIKMODELII.99

TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARSHUNOSLIGI FANIDAN AMALIY MASHG'ULOTLARIDA O'QITISH TEXNOLOGIYASI

1 -MAVZU

TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARSHUNOSLIGI FANI.
TOVARSHUNOSLIK TAHLIL TURLARI

1.1 AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODELII....108

1.II. AMALIY MASHG'ULOTNING

TEXNOLOGIK XARITASI.....110

2-MAVZU

TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARI, ULARNING
TAVSIFLARI, ISTE'MOL XOSSALARI

2.1 AMALIY MASHG'ULOTNING
TEXNOLOGIK MODELİ.....126

2.II. AMALIY MASHG'ULOTNING
TEXNOLOGIK XARITASI.....128

3-MAVZU

TOVARSHUNOSLIK TAHLILIDA QO'LLANILADIGAN M
E'YORIY HUJJATLAR

3.I. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODELİ.....143

3.II. AMALIY MASHG'ULOTNING
TEXNOLOGIK XARITASI.....145

4-MAVZU

TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARINI QADOQLASH

4.I. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODELİ.....158

4.II. AMALIY MASHG'ULOTNING
TEXNOLOGIK XARITASI.....159

5-MAVZU

TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARLARINI SAQLASH

5.I. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODELİ.....171

5.II. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK HARITASI...173

6-MAVZU

SANITARIYA VA GIGIYENA UCHUN ISHLATILADIGAN
BUYUMLAR

6.1. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODELİ...189

6.II. AMALIY MASHG'ULOTNING
TEXNOLOGIK XARITASI.....191

7-MAVZU

BEMORLAR PARVARISHI UCHUN
ISHLATILADIGAN BUYUMLAR

7.1. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODELİ...210

7.II. AMALIY MASHG'ULOTNING
TEXNOLOGIK XARITASI.....212

8-MAVZU

BOG'LOV VOSITALARI

8. I. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODELI.....	224
8. II. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI.....	226

9-MAVZU

JARROHLIK CHOKLASH ASHYOLARI

9. I. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK MODELI.....	243
9 II. AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI.....	245
TEST SAVOLLARI.....	261
JORIY NAZORAT SAVOLLARI	277
ORALIQ NAZORAT SAVOLLARI.....	283
YAKUNIY NAZORAT SAVOLLARI.....	286
UMUMIY SAVOLLAR.....	290
GLOSSARIY.....	294
REFERAT MAVZULARI.....	300
ADABIYOTLAR RO'YXATI.....	301
XORIJIY MANBALAR.....	304
TAYANCHIBORALAR.....	305
ME'YORIY HUJJATLAR.....	308
"TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARSHUNOSLIGI" FANIDAN TALABALAR BILIMINI REYTING TIZIMI ASOSIDA BAHOLASH MEZONI.....	310

**SHAHNOZ ZIYATOVNA UMAROVA
MAVJUDA NABIYEVNA ZIYAYEVA
GO'ZAL MAXAMATDJONOVNA IKRAMOVA
GULCHEXRA ERKINOVNA SADIKOVA
ZUXRIDDIN MAMATQULOV**

TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA TOVARSHUNOSLIGI

I qism

Muharrir: X.Po'latxo'jayev
Rassom: J. Badalov
Sahifalovchi: Z. Po'latxo'jayev
Musahhah: B.Tuyoqov

Nashriyot litsenziyasi. AI № 111. Bosishga 21. 12. 2015 yilda ruxsat etildi.
Bichimi 60x84 $\frac{1}{16}$. Hajmi 16,0. Adadi 300 nusxa.
Shartnoma № 43. Buyurtma № 103/5.

«YANGI NASHR» nashriyoti,
100115 Toshkent, Chilonzor ko'chasi, 1-uy.
Tel.: (99895) 197-79-04

Original maket «Bilik-Print» va «Ijod-Print» MCHJ matbaa
korxonalarida tayyorlandi.
100115 Toshkent, Chilonzor ko'chasi, 1-uy.

«Adad Plus» MCHJ bosmaxonasi.
Toshkent, Bunyodkor ko'chasi, 28-uy.

ISBN-978-9943-72-223-6

9 789943 722236